

ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัย
เยาว์ในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาประชากรศาสตร์
วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Determinants of Entry to Work, Work Patterns, and Long Hours of Work of Young
Workers in Thailand

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Demography
COLLEGE OF POPULATION STUDIES
Chulalongkorn University
Academic Year 2022
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และ ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย ไทย
โดย	น.ส.กนกนิษภัค ตัณฑ์กุลรัตน์
สาขาวิชา	ประชากรศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตติยา ภูละออ

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทพร สุขคนธมาน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตติยา ภูละออ)

..... กรรมการ
(ดร.ชฎาธาร โอบอธิต)

..... กรรมการ
(ดร.นพวรรณ พจน์พิศุทธิพงศ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น)

กนกนิษั ดัณฑ์กุลรัตน์ : ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย. (Determinants of Entry to Work, Work Patterns, and Long Hours of Work of Young Workers in Thailand) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.รัตติยา ภูละออ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทยที่เข้าสู่การทำงาน รวมทั้ง รูปแบบการทำงานและชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ (เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน) นอกจากนี้ การวิจัยนี้ยังมุ่งศึกษาปัจจัยทางประชากรในครัวเรือนและลักษณะครัวเรือนที่ส่งผลต่อการเข้าสู่การทำงานของเด็ก ตลอดจน รูปแบบการทำงานและการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ ทั้งนี้ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาส 3 พ.ศ. 2561 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานวัยเยาว์ จำนวน 27 คน

ผลการวิจัยที่สำคัญ พบว่า แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ทำงานช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง รองลงมาคือการเป็นลูกจ้าง นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีส่วนของการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานมากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว ส่วนปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าสู่การทำงานในรูปแบบการทำงานอย่างเดียว ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนที่อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน ความเกี่ยวพันทางญาติกับหัวหน้าครัวเรือน การขาดการเอาใจใส่ด้านการศึกษาของผู้ปกครอง สำหรับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ได้แก่ การหารายได้ที่เพียงพอเพื่อเลี้ยงครอบครัว การเป็นลูกจ้าง และการขาดทักษะชีวิตในการจัดการเวลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1. ควรพิจารณาปัจจัยเสี่ยงในครัวเรือนและจัดการรายการกรณีสำหรับเด็กที่มีปัจจัยเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งป้องกันการหลุดออกนอกระบบการศึกษาและช่วยให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกลับมาเรียนต่อได้ โดยอาจเป็นการทำงานควบคู่กับการเรียน 2. ควรพัฒนาทักษะการทำงานของเด็กเพื่อให้แรงงานได้มีโอกาสการทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้นทำให้มีชั่วโมงการทำงานที่น้อยลง 3. ควรร่วมมือกับนายจ้างในการออกแนวทางการกำหนดชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย รวมทั้งให้ครอบคลุมถึงกลุ่มเด็กที่เรียนในสายสามัญ นอกเหนือจากสายอาชีพ 4. ควรพัฒนาทักษะชีวิตในการจัดการเวลาในการทำงานตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อตอบสนองการทำงานในอนาคต

สาขาวิชา ประชากรศาสตร์
ปีการศึกษา 2565

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6086951751 : MAJOR DEMOGRAPHY

KEYWORD: children aged 15-17; young worker; entry to work; work patterns; long hours of work;
child work

Kanoknit Tankulratana : Determinants of Entry to Work, Work Patterns, and Long Hours of
Work of Young Workers in Thailand . Advisor: Asst. Prof. Ruttiya Bhula-or, Ph.D.

This research aims to explore the situation of children aged 15-17 working in Thailand, along with work modes and long work hours of young workers (workers aged 15-17). Moreover, this research also examines the determinants of both individual and household characteristics influencing the working, work modes and long work hours of young workers. This mixed methods research used the quantitative data from the National Statistics Office's Labour Force Survey (Quarter 3) in 2018, and the qualitative data from the in-depth interviews with 27 young workers.

The main findings reveal that most young workers were engaged in unpaid household business work, followed by being employees. It was also found that the young workers who combined work and study had the larger share of long work hours than the young workers who worked only. Furthermore, the key determinants of working in the 'work only' mode were education level of household heads and non-head household members aged 18 and over, marital status of household heads, kinship relationship to household head, and guardians' neglect of children's education. Besides, the key determinants of long work hours were the lack of sufficient income for family, work status as employee, and lack of life skills in managing lifetime. Thus, the researcher would like to put forward four main recommendations, including 1. considering household-based risk factors and conducting case management for children with risk factors in order to keep them in school and bring those who are out-of-school back to school; 2. developing work skills for children so as to be remunerated at higher rates with fewer work hours; 3. cooperating with employers in issuing a guideline for determining the number of work hours for the young workers, especially those who work and study, which should also include those in the academic education other than vocational education; and 4. developing life skills in managing work time since childhood to be ready for the future work.

Field of Study: Demography

Student's Signature

Academic Year: 2022

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา คณาจารย์จากวิทยาลัยประชากรศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ท่านได้ให้คำแนะนำและกำลังใจแก่ข้าพเจ้าในการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งท่านที่เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้และความเมตตาแก่ข้าพเจ้า รวมทั้ง ครอบครัวของข้าพเจ้าที่เป็นแรงใจสำคัญในทุกย่างก้าวของการเรียนปริญญาเอก อีกทั้ง เพื่อน/รุ่นพี่ของข้าพเจ้า และเจ้าหน้าที่วิชาการของวิทยาลัยที่ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา และบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงแต่ได้ช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้าในการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กนกนิษกั ตัณท์กุลรัตนั

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	ง
กิตติกรรมประกาศ.....จ	จ
สารบัญ.....ฉ	ฉ
สารบัญตาราง.....ฅ	ฅ
สารบัญภาพ.....ฉ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ..... 1	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1	1
1.2 คำถามการวิจัยหลัก 6	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 7	7
1.4 การนิยามศัพท์ 7	7
1.5 ชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์..... 8	8
1.5.1 คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงาน..... 8	8
1.5.2 เกณฑ์ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่อนุญาตให้เด็กอายุ 15-17 ปี ทำงานได้ต่อสัปดาห์ ในประเทศไทยและต่างประเทศ..... 9	9
1.5.3 ชั่วโมงการทำงานตามค่าเปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75..... 28	28
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย 28	28
บทที่ 2 ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง..... 30	30
2.1 คริวเรือนและครอบครัว 30	30
2.1.1 ความหมายและโครงสร้างของครัวเรือน..... 30	30
2.1.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-functional theory)..... 33	33

2.1.3	หน้าที่การดูแลและคุ้มครองเด็ก	36
2.1.3.4	ผู้ใหญ่คือใครและหน้าที่ของผู้ใหญ่	38
2.2	แนวคิดการใช้แรงงานเด็ก งานอันตรายสำหรับเด็ก และผลกระทบของการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานที่มีต่อเด็กทำงาน	39
2.2.1	แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก (child labour) และงานอันตรายสำหรับเด็ก (hazardous work for children)	39
2.2.2	ผลกระทบของการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานที่มีต่อเด็กทำงาน	41
2.2.2.1	ผลกระทบต่อสุขภาพของเด็กทำงาน	41
2.2.2.2	ผลกระทบต่อการศึกษาของแรงงานวัยเยาว์	43
2.3	ทุนมนุษย์ (human capital)	44
2.4	ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยสภาพประชากรและประเด็นด้านสังคม	47
2.5	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของเด็กและชั่วโมงการทำงานของเด็ก	48
2.5.1	ปัจจัยลักษณะทางประชากร (demographic characteristics)	48
2.5.1.1	อายุของเด็ก	48
2.5.1.2	การเป็นบุตรคนโตของครอบครัว	49
2.5.1.3	เพศของเด็ก	49
2.5.1.4	เพศของหัวหน้าครัวเรือน	50
2.5.1.5	ภาคกิจการที่เด็กทำงาน	50
2.5.1.6	รูปแบบการทำงานของเด็ก (work modality)	51
2.5.2	ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน	51
2.5.2.1	ปัจจัยด้านการว่างงานของหัวหน้าครัวเรือนและผู้ใหญ่ในครัวเรือน	51
2.5.2.2	ปัจจัยด้านความยากจนและรายได้ของครัวเรือน	51
2.5.2.3	ปัจจัยด้านการศึกษาของบิดามารดาของเด็ก/หัวหน้าครัวเรือน	53
2.5.3	ปัจจัยด้านลักษณะเขตที่ตั้งของครัวเรือน	53

2.5.4	ปัจจัยด้านขนาดและโครงสร้างครัวเรือน	54
2.5.4.1	ขนาดของครัวเรือน	54
2.5.4.2	โครงสร้างด้านอายุของสมาชิกในครัวเรือน	54
2.5.4.3	การแตกแยกของครัวเรือนและประเภทครัวเรือน.....	56
2.5.4.4	ความสัมพันธ์ของเด็กกับหัวหน้าครัวเรือน	57
2.6	ปัจจัยในครัวเรือนที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของเด็ก	58
2.6.1	ปัจจัยลักษณะทางประชากร.....	58
2.6.2	ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน.....	59
2.6.3	ปัจจัยด้านลักษณะเขตที่ตั้งของครัวเรือน	61
2.6.4	ปัจจัยด้านขนาดและโครงสร้างครัวเรือน.....	61
2.7	ข้อสรุป.....	62
บทที่ 3	กรอบแนวคิดของการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย	63
3.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	63
3.2	รูปแบบการวิจัยและแหล่งที่มาของข้อมูล	67
3.3	ประชากรและการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่าง.....	68
3.3.1	การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ.....	68
3.3.2	การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ	70
3.4	การนิยามตัวแปรและการจัดการตัวแปรก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล	75
3.4.1	ตัวแปรอิสระ	75
3.4.1.1	ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน	75
3.4.1.2	ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน	76
3.4.1.3	ปัจจัยทางเขตที่ตั้งของครัวเรือน	78
3.4.1.4	ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน	78
3.4.2	ตัวแปรตาม.....	79

3.4.3	สรุปตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม.....	80
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล	84
3.5.1	การวิเคราะห์เชิงปริมาณ.....	84
3.5.1.1	การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	84
3.5.1.2	การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานและรูปแบบการทำงาน	85
3.5.1.3	การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานหรือเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด	85
3.5.2	การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ.....	85
3.6	ขอบเขตของการวิจัย.....	86
3.6.1	ขอบเขตด้านเนื้อหา	86
3.6.2	ขอบเขตด้านประชากร	86
3.7	ข้อจำกัดของงานวิจัย.....	86
บทที่ 4	ลักษณะทั่วไปของเด็กอายุ 15-17 ปี และแรงงานวัยเยาว์ และสถานการณ์เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน และแรงงานวัยเยาว์ที่มี รูปแบบการทำงานที่แตกต่างและการทำงานที่ยาวนาน	88
4.1	ลักษณะทั่วไปของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย.....	88
4.2	ลักษณะทั่วไปของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย.....	94
4.3	สถานการณ์ของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทยที่เข้าสู่การทำงาน	101
4.4	สถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่าง.....	103
4.5	สถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่ทำงานยาวนาน.....	107
บทที่ 5	ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์	115
5.1	ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ	115
5.2	ลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์จากการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	123
5.3	ผลการวิจัยเชิงปริมาณ	128
5.4	ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	137

5.4.1	ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน.....	138
5.4.2	ปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการทำงาน.....	153
5.5	อภิปรายผลการวิจัย	161
5.5.1	การอภิปรายผลการวิจัย	161
5.5.2	ข้อจำกัดของผลการวิจัย	171
บทที่ 6	ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ของแรงงานวัยเยาว์.....	172
6.1	ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ	173
6.1.1	ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานอย่างเดียว	173
6.1.2	ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย.....	180
6.2	ผลการวิจัยเชิงปริมาณ	187
6.3	ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	194
6.4	อภิปรายผลการวิจัย	215
6.4.1	การอภิปรายผลการวิจัย	215
6.4.2	ข้อจำกัดของผลการวิจัย	220
บทที่ 7	สรุปผลและข้อเสนอแนะ	223
7.1	สรุปผลการวิจัย	223
7.1.1	สถานการณ์การณ์ของแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่าง.....	223
7.1.2	สถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่ทำงานยาวนาน	224
7.1.3	ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี.....	224
7.1.4	ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์.....	227
7.2	ข้อเสนอแนะ	229
7.2.1	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	229
7.2.2	ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ.....	231
ภาคผนวกที่ 1:	ใบรับรองโครงการวิจัย.....	232

ภาคผนวกที่ 2: เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย/ผู้อยู่ในปกครองและหนังสือ
 แสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย 233

ภาคผนวกที่ 3: แนวคำถามสัมภาษณ์..... 237

บรรณานุกรม 241

ประวัติผู้เขียน 256

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 กลุ่มประเทศแบ่งตามรายได้.....	12
ตารางที่ 2 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่กฎหมายในประเทศอนุญาตให้แรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี...12	12
ตารางที่ 3 ชั่วโมงการทำงานสูงสุด ที่กฎหมายในประเทศอนุญาตให้แรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี..18	18
ตารางที่ 4 สรุปชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศสำหรับแรงงานวัยเยาว์ อายุ 15-17 ปี	22
ตารางที่ 5 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ให้แรงงานวัยเยาว์ทำได้ตามกฎหมายในช่วงภาคเรียน (เปิดเทอม)	26
ตารางที่ 6 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ให้แรงงานวัยเยาว์ทำได้ตามกฎหมายในช่วงปิดภาคเรียนหรือ สัปดาห์ที่ไม่เรียน.....	27
ตารางที่ 7 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ให้แรงงานวัยเยาว์ทำได้ตามกฎหมายสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ ทำงานอย่างเดียวยังไม่ได้เรียนหนังสือ.....	27
ตารางที่ 8 ระดับทักษะอาชีพเทียบกับประเภทอาชีพตาม ISCO-08.....	46
ตารางที่ 9 สรุปรายละเอียดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ	81
ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย จำแนกตามลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ลักษณะที่ตั้งของครัวเรือน และลักษณะขนาดและ โครงสร้างของครัวเรือนของเด็กอายุ 15-17 ปี (จำนวน 2,652,809 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	90
ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำแนกตามลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ลักษณะที่ตั้งของครัวเรือน และลักษณะขนาดและ โครงสร้างของครัวเรือนของแรงงานวัยเยาว์ (จำนวน 304,545 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	96
ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำแนกตามประเภทอาชีพ สถานภาพการทำงาน และภาคกิจการที่ทำงาน (จำนวน 304,545 คน ถ่วงน้ำหนัก)	101
ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยังไม่ได้เรียนหนังสือ จำแนกตามอายุ เพศ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ สถานภาพการทำงาน และภาคกิจการที่ทำงาน (จำนวน 180,377 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	104

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย จำแนกตามอายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ สถานภาพการทำงาน และภาคกิจการที่ทำงาน (จำนวน 124,168 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	106
ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำแนกตามสถานภาพการทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (จำนวน 304,546 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	108
ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว จำแนกตามจำนวนชั่วโมง การทำงานต่อสัปดาห์ (จำนวน 180, 377 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	109
ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนต่อ และทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จำแนกตามอายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน ภาคกิจการที่ทำงาน ภาคของครัวเรือน และเขตการปกครองของครัวเรือน (จำนวน 10,976 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	110
ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย จำแนกตามจำนวน ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (จำนวน 124,168 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	111
ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยและทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จำแนกตามอายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน ภาคกิจการ ที่ทำงาน ภาคของครัวเรือน และเขตการปกครองของครัวเรือน (จำนวน 31,778 คน ถ่วงน้ำหนัก).....	112
ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 15-17 ปี จำแนกตามตามลักษณะทางประชากร ใน ครัวเรือน ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทางที่ตั้งของครัวเรือน ทางขนาดและโครงสร้างของ ครัวเรือน และรูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี (n = 8,097 ไม่ถ่วงน้ำหนัก).....	119
ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ของผู้ให้สัมภาษณ์.....	123
ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามลักษณะของครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์... ..	126
ตารางที่ 23 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานและไม่ทำงาน และรูปแบบการทำงานและไม่ ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบหลายทางเลือก (อ้างอิง คือ เรียน อย่างเดียว).....	132
ตารางที่ 24 สรุปปัจจัยกำหนดทางประชากรและลักษณะของครัวเรือนที่สำคัญต่อการเข้าสู่ การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี.....	171

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ จำแนกตามตามลักษณะทางประชากร ใน ครัวเรือน ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทางที่ตั้งของครัวเรือน ทางขนาดและโครงสร้างของ ครัวเรือน และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยว โดยไม่ได้เรียน สำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.1 (n = 550).....	176
ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ จำแนกตามตามลักษณะทางประชากร ใน ครัวเรือน ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทางที่ตั้งของครัวเรือน ทางขนาดและโครงสร้างของ ครัวเรือน และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย สำหรับ กรอบการวิจัยที่ 2.2 (n = 374).....	182
ตารางที่ 27 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ ที่ทำงาน อย่างเดี่ยว (ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)	187
ตารางที่ 28 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ ที่ทำงาน ไปด้วยเรียนไปด้วย (ทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์).....	190
ตารางที่ 29 สรุปปัจจัยกำหนดทางประชากรและเศรษฐกิจที่สำคัญต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ของแรงงานวัยเยาว์.....	220
ตารางที่ 30 ลักษณะของการทำงานและไม่ทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานและ ไม่ยาวนาน จำแนกตามช่วงเวลาอ้างอิงและก่อนเวลาอ้างอิง.....	221

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 ตัวแปรด้านสภาพประชากรที่ส่งผลต่อตัวแปรในศาสตร์อื่นๆ.....	48
แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงาน รูปแบบการทำงานและชั่วโมงการทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์.....	64
แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	66

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทำงานของเด็ก¹หรือผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี เป็นข้อกังวลทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ดังเห็นได้จากมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาฉบับที่ 138 ที่ระบุว่าอายุที่เหมาะสมควรมีอายุตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป หรือไม่ต่ำกว่าอายุที่กำหนดไว้สำหรับการสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ อีกทั้ง ยังระบุว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องไม่ทำงานอันตรายนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ยังได้บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, น. 21) ซึ่งหากเยาวชนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี เมื่อเริ่มต้นศึกษาตอนอายุ 6 ปี จะทำให้เยาวชนจบการศึกษาที่อายุ 18 ปี ก่อนเริ่มหางานและเริ่มทำงานอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับเยาวชนสำหรับการทำงานมากกว่า

อย่างไรก็ดี ในข้อเท็จจริง ยังมีเยาวชนจำนวนมากที่เริ่มทำงานตั้งแต่วัยเยาว์ โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย พบเด็กอายุระหว่าง 15 - 17 ปีทำงานกระจายอยู่ในภาคการผลิตต่างๆ เช่น ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าและการบริการ (วนิดา อินทรอำนาจ, 2560, pp. 40-44) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการช่วยทำงานในภาคเกษตรและช่วยธุรกิจครัวเรือน เช่น ค้าขาย รับจ้างทั่วไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ม.ป.ป.) จากการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทยซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2558 พบว่า เด็กที่ทำงานมีจำนวน 433,810 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) ต่อมา มีการสำรวจของการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2561 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า เด็กที่ทำงาน² มีจำนวน 305,947 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561a) สาเหตุหลักที่เด็กทำงาน ส่วนใหญ่เพื่อช่วยเหลือครัวเรือน คือ เพื่อช่วยธุรกิจในครัวเรือน (ร้อยละ 60.1) เพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัว (ร้อยละ 20) ช่วยครอบครัวชำระหนี้สิน (ร้อยละ 2.3) ส่วนสาเหตุหลักอื่นๆที่ทำให้เด็กทำงาน คือ ไม่ได้สนใจ

1 คำว่า “เด็ก” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ โดยอ้างอิงจากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นอกจากนี้ การกำหนดอายุดังกล่าวยังสอดคล้องกับ คำว่า “เด็ก” ตามมาตรา 44 และ 45 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ที่กำหนดห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ทำงาน และการจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี นั้นนายจ้างต้องปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับนี้ ดังนั้น ความหมายของเด็กตามกฎหมายทั้งสองฉบับจึงหมายถึง ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ แต่ในแง่ของการทำงานเป็นลูกจ้าง กฎหมายแรงงานอนุญาตให้มีการจ้างงานเด็กที่อายุ 15 ปีขึ้นไป

² การสำรวจยังแสดงให้เห็นลักษณะของเด็กที่แบ่งตามรูปแบบการทำงาน ได้แก่ (1) แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว หมายถึง เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อ และ (2) แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย

การเรียน (ร้อยละ 11.4) เพื่อเรียนรู้ทักษะในการทำงาน (ร้อยละ 2.4) ไม่สามารถจ่ายค่าเทอมได้ (ร้อยละ 1.5) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งผลการสำรวจในปี 2558 และ 2561 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนยังคงเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้เด็กต้องเข้าสู่การทำงาน นอกจากนี้ผลการสำรวจสภาพปัญหาและแนวโน้มของแรงงานเด็กในประเทศไทยและผลกระทบต่อโอกาสในอนาคตของแรงงานเด็กซึ่งจัดทำโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2544, น. 40-43) สอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยพบว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กส่วนใหญ่ต้องทำงานนั้นก็เพื่อสนับสนุนค่าจุนเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น พ่อแม่ไม่มีเงินส่งเรียนต่อ หรือพ่อแม่ต้องการให้เด็กหาเงินเพื่อสนับสนุนจุนเจือครอบครัว แม้ว่าการทำงานของเด็กอาจส่งผลเชิงบวกต่อตัวเด็กที่ทำงานหากสามารถจัดการควบคู่ไปกับการเรียนได้ เนื่องจาก เด็กจะมีรายได้เสริมจากการทำงานนอกเวลาเรียนและช่วงวันหยุดโรงเรียน ซึ่งการทำกิจกรรมประเภทเหล่านี้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและความเป็นอยู่ของครอบครัว อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมทักษะและประสบการณ์ และยังช่วยเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและวัยรุ่นในที่จะกลายเป็นผู้ที่มีผลิตผลต่อสังคมเมื่อพวกเขาเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ (International Labour Organization [ILO], n.d.)

อย่างไรก็ดี การทำงานของเด็กอย่างไม่เหมาะสมนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO, n.d.-c) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก (child labour) ซึ่งมีผลต่อศักยภาพ และศักดิ์ศรี หรือเป็นอันตรายต่อการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ และขัดขวางการเรียนหนังสือของเด็ก ตัวอย่างของการใช้แรงงานเด็กที่ขัดขวางการเรียนหนังสือของเด็กก็คือการทำให้เด็กไม่มีโอกาสที่จะเรียนหนังสือต้องออกจากโรงเรียนก่อนวัยอันควร การทำให้เด็กต้องเรียนไปพร้อมๆ กับการทำงานที่หนักมากและในเวลาที่ยาวนานมาก ดังนั้น การทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานนั้นถือได้ว่าเป็นงานอันตรายต่อเด็ก ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอแนะของ ILO ฉบับที่ 190 ว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (Worst Forms of Child Labour Recommendations, 1999, No.190) ซึ่งได้ระบุไว้ว่าการทำงานภายใต้สภาพการทำงานที่ลำบาก เช่น การทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานถือได้ว่าเป็นงานอันตราย (hazardous work) ต่อเด็ก การทำงานแรงงานวัยเยาว์ในจำนวนชั่วโมงในการทำงานที่ยาวนานอาจส่งผลกระทบต่อแรงงานวัยเยาว์ได้ในด้านสุขภาพ การศึกษาและการปฏิสัมพันธ์กับสังคมและครอบครัว เช่น การเจ็บป่วยและการบาดเจ็บจากการทำงาน การขาดการพักผ่อน สมรรถภาพทางกาย สุขภาวะทางจิต การไม่สนใจในการเรียนอันเนื่องมาจากความเหนื่อยล้าและง่วงนอนที่เป็นผลมาจากการทำงานที่มากเกินไป การลงทะเบียนเรียนหนังสือ การขาดเรียน การไม่ได้ทำการบ้านที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง การขาดเวลาว่างที่เพียงพอสำหรับตนเอง การไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรของโรงเรียนและทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว (Djone & Suryani, 2019, p. 56; Greenberger, 1986; Steinberg, 1993 อ้างถึงใน Fitzgerald & Laidlaw, 1995, pp. 187-

188; L. Guarcello, Lyon, & Rosati, 2004; Nwogwugwu, Ozoh, Nwokoye, & Ezenekwe, 2017, pp. 7-8) นอกจากนี้ Jacob Mincer พบว่า เมื่อคนมีจำนวนปีการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นก็ทำให้ได้รับค่าจ้างที่เพิ่มขึ้น (Fleischhauer, 2007) ดังนั้น หากเด็กที่ทำงานโดยไม่ได้เรียนต่อ อาจส่งผลกระทบต่อรายได้ของพวกเขาในระยะยาวได้

นอกจากนี้ รายงานการศึกษาที่ผ่านมาพบว่ามีเด็กบางส่วนที่ไม่ได้เรียนต่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากที่จบการศึกษาภาคบังคับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว³ เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อข้างต้น บางส่วนได้เข้าสู่ทำงานเต็มเวลา ซึ่งเป็นรูปหนึ่งของการทำงานซึ่งแสดงให้เห็นการขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบและนอกระบบ นอกเหนือจากรูปการทำงานแบบเรียนไปด้วยทำงานไปด้วยที่เด็กยังอยู่ในระบบการศึกษา ทั้งนี้ มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาฉบับที่ 138 ระบุว่าควรมีชั่วโมงการทำงานที่จำกัด และควรมีอายุตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ได้ให้การคุ้มครองเด็ก ซึ่งจะเห็นได้จากมาตรา 44 ที่ห้ามการจ้างแรงงานเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง และมาตรา 45 ยังได้กำหนดเงื่อนไขให้นายจ้างที่จ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องปฏิบัติตาม โดยในเชิงวิชาการจะเรียกแรงงานกลุ่มอายุ 15-17 ปี ที่สามารถจ้างงานได้ตามกฎหมายนี้ว่าเป็น “แรงงานผู้เยาว์” (child worker) (วนิดา อินทรอำนวย, 2560, น. 3) ดังนั้น อายุของเด็กทำงานที่กฎหมายอนุญาตให้ทำงานเป็นลูกจ้างได้ ก็คือ เด็กที่อายุระหว่าง 15-17 ปี ทั้งนี้ จากการทบทวนกฎหมายของไทย พบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ("พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541," 2541) ยังมีได้กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานเป็นการเฉพาะสำหรับเด็กที่ทำงานอายุ 15-17 ปี ซึ่งเป็นอายุที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานอนุญาตให้มีการจ้างงานเด็กเป็นลูกจ้างได้ ดังนั้น ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับนี้ เด็กที่เป็นลูกจ้างสามารถทำงานในจำนวนชั่วโมงที่เท่ากับแรงงานที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์⁴ ในขณะที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานในต่างประเทศได้มีการกำหนดจำนวนชั่วโมง

³ ดังจะเห็นได้จากรายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561 ที่พบว่า ในปี 2556 จนถึงปี 2561 มีจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจำนวนที่น้อยกว่าจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561, 2563) สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2561 พบว่า อัตราการคงอยู่ของนักเรียนในระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งประเภทสายสามัญศึกษาและอาชีวศึกษาศึกษาอยู่ที่ ร้อยละ 89.19 อีกทั้ง อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Gross Enrolment Ratio : GER) ซึ่งเป็นอัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาปลายในกลุ่มอายุ 15-17 ปี กับจำนวนประชากรอายุ 15-17 ปี อยู่ที่ร้อยละ 62.79 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มักเป็นเด็กในช่วงอายุ 15-17 ปี สาเหตุหลักที่ทำให้เด็กในช่วงอายุดังกล่าวต้องออกเรียนกลางคัน อันเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ขาดแคลนทุนทรัพย์ การปรับตัวของเด็ก การเจ็บป่วยการย้ายถิ่นตามผู้ปกครอง และการเข้าสู่การทำงานเพื่อการหาเลี้ยงครอบครัว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562, น. 193)

⁴ แต่นายจ้างต้องจัดให้มีเวลาพัก 1 ชั่วโมงต่อวันภายใน 4 ชั่วโมงแรกของการทำงาน และใน 4 ชั่วโมงนั้นนายจ้างต้องจัดเวลาพักย่อยๆ ให้กับเด็ก อีกทั้งห้ามนายจ้างใช้ลูกจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในระหว่างเวลา 22.00 - 06.00 น. และห้ามนายจ้างใช้ลูกจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด และงานอันตรายบางประเภท และห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างเด็กที่มีอายุ

การทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์สำหรับ “แรงงานวัยเยาว์” (juvenile/minor/young worker) ซึ่งมักมีการใช้คำนี้เหล่านี้ในกฎหมายต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น สหราชอาณาจักรอนุญาตให้แรงงานวัยเยาว์ทำงานเต็มเวลา (full time) ได้ ในกรณีที่เด็กถึงวัยที่หยุดเรียนได้ (school leaving age) กล่าวคือเมื่ออายุ 16 ปี แต่ทำงานได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ บางประเทศยังกำหนดเพดานชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย เช่น ประเทศแอฟริกาใต้กำหนดให้เด็กอายุ 15-17 ปี ในช่วงเวลาที่เปิดเรียนสามารถทำงาน ในช่วงนอกเวลาเรียนได้แต่สูงสุดไม่เกิน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ ในการวิจัยฉบับนี้ที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่ทำงานอายุ 15-17 ปี ว่าเป็น “แรงงานวัยเยาว์” ซึ่งมีความหมายแตกต่างจาก “แรงงานเด็ก” ที่มีความหมายในเชิงการใช้ให้เด็กทำงานอย่างไม่เหมาะสมตาม ตามคำนิยามของ ILO ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ตัวอย่างของแรงงานวัยเยาว์ในภาคการเกษตรของไทยที่ทำงานเกินกว่าที่กฎหมายไทยกำหนด จะเห็นได้จากการสำรวจสถานการณ์เด็กทำงานในกิจการผลิตอ้อยทั่วประเทศ พ.ศ.2559 โดยสำนักสถิติแห่งชาติ พบว่า มีแรงงานวัยเยาว์จำนวน 259 คน ที่ทำงานในกิจกรรมการผลิตอ้อย โดยพบว่า มีแรงงานวัยเยาว์ 36 คน คิดเป็นร้อยละ 14 ของแรงงานวัยเยาว์ในกิจกรรมการผลิตอ้อย ทำงานอันตรายตามที่กฎหมายไทยกำหนดไว้ หรือทำงานในเชิงเศรษฐกิจที่มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ & กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2559, น. 14)

อนึ่ง แรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน ได้แก่ ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย อาจมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานแตกต่างกัน กล่าวคือ แรงงานวัยเยาว์ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสืออาจต้องทำงานในชั่วโมงการยาวนาน เพราะมีเวลาว่างที่จะไปทำงาน ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยอาจมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ไม่มากนัก เพราะมีเวลาว่างที่จะทำงานได้แค่หลังเลิกเรียนและวันหยุดสุดสัปดาห์ แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ในกลุ่มที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยนี้ ก็อาจมีชั่วโมงการทำงานยาวนาน เพราะต้องให้เวลาไปกับทั้งการเรียนและทำงาน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดให้มีเวลาเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551น. 22) แต่หากนักเรียนต้องทำงานไปด้วยหลังเลิกเรียนก็อาจมีชั่วโมงการทำงานและชั่วโมงเรียนรวมกันมากกว่าผู้ใหญ่ที่ทำงานที่ทำงานไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวันตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย

ต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในสถานที่ ได้แก่ โรงฆ่าสัตว์ สถานที่เล่นการพนัน สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ และสถานที่อื่นตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแรงงาน (พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541)

แม้ว่า ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์และการรายงานการสำรวจสถานการณ์ด้านชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ แต่ยังไม่พบช่องว่างทางวิชาการใน 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ยังไม่พบงานวิจัยในประเทศไทยที่ใช้ข้อมูลระดับประเทศทำการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดในระดับครัวเรือนต่อการทำงานและชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ แม้ว่า ในงานวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวโน้มของแรงงานเด็กในประเทศไทยและผลกระทบต่อโอกาสในอนาคตของแรงงานเด็ก โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2544) จะได้มีการใช้ข้อมูลการสำรวจแรงงานทั่วประเทศ ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ แต่ก็ใช้ไปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเศรษฐศาสตร์ระดับมหภาค จึงมุ่งเน้นปัจจัยด้านอุปทานแรงงานและความต้องการแรงงานเด็กที่ส่งผลต่ออัตราการเข้าสู่กำลังแรงงานและจำนวนกำลังแรงงาน นอกจากนี้ แม้ว่าในงานวิจัยดังกล่าวจะมีการการสำรวจในระดับครัวเรือนใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานราชการเพื่อกำหนดพื้นที่ที่น่าจะมีการจ้างงานเด็ก แต่ก็ยังไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาด้านชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ เพียงแต่ศึกษาปัจจัยระดับครัวเรือนในสองขั้นตอน คือ ปัจจัยที่ทำให้พ่อแม่ตัดสินใจส่งหรือไม่ส่งลูกเรียนต่อ และเมื่อเด็กไม่เรียนต่อพ่อแม่จะส่งให้ลูกไปทำงานหรือไม่ทำงาน ดังนั้นจึงควรมีการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลระดับประเทศ

ประการที่ 2 คือ ยังไม่ค่อยพบงานวิจัยที่ศึกษาอย่างรอบด้านเกี่ยวกับโครงสร้างครัวเรือนว่าเป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์หรือไม่ ซึ่งจะช่วยเสริมองค์ความรู้ของประชากรศาสตร์ครัวเรือน (Household Demography) ในด้านสภาพประชากรที่ส่งผลต่อประเด็นทางสังคม (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543, น. 6) ซึ่งโครงการครัวเรือนถือได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งของสภาพประชากร อนึ่ง แม้ว่า ปัจจัยทางลักษณะของครัวเรือนจะมีการนำไปใช้ในหลายวิจัย แต่ปัจจัยที่พบในหลายงานวิจัยยังไม่ได้คำนึงถึงโครงสร้างของครัวเรือน เช่น สัดส่วนด้านอายุของสมาชิกในครัวเรือน รูปแบบของครัวเรือน นอกจากนี้ แม้ว่าการสำรวจและงานวิจัยหลายฉบับ พบว่า ปัจจัยด้านความยากจนหรือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เด็กเข้าสู่การทำงานหรือกลายเป็นแรงงานวัยเยาว์ แต่ปัจจัยด้านโครงสร้างครัวเรือน กลับไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนักว่าโครงสร้างครัวเรือนจะทำให้ส่งผลให้ต่อการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์หรือไม่

นอกจากนี้ **ประการที่ 3** คือ ในด้านรูปแบบการทำงานและชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ผู้วิจัยเห็นช่องว่างของงานวิจัย คือ 1) ยังไม่ค่อยมีงานวิจัยที่วิเคราะห์ว่าปัจจัยในระดับครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งแรงงานวัยเยาว์มีรูปแบบการทำงาน คือ ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย

2) เท่าที่ผู้วิจัยทราบยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาว่าแรงงานวัยเยาว์มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานหรือไม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเอาค่าจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ของเปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75 ที่คำนวณได้จากข้อมูลการสำรวจแรงงานวัยเยาว์มาใช้เป็นเกณฑ์ว่าแรงงานวัยเยาว์ทำงานยาวนานหรือไม่ เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้ 1) กฎหมายไทยยังไม่ได้กำหนดชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ไว้เป็นการเฉพาะ 2) ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมสำหรับแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย ดังนั้น จึงยังไม่มีเกณฑ์ชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย นอกจากนี้ แม้ว่าจะพบในเอกสารต่างประเทศที่มีการศึกษาชั่วโมงการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงในการบาดเจ็บและการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการทำงานกับเด็กอายุ 5-17 ปี ที่ทำงานในหลายภาคกิจการใน 3 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา บังกลาเทศและบราซิล ซึ่งจัดทำโดย ILO (L. Guarcello et al., 2004, pp. 43-44) แต่ไม่ใช่ชั่วโมงการทำงานรวมทั้งทำให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพ อีกทั้งการศึกษายังพบความแตกต่างของความเสี่ยงที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ 3) ILO ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลเรื่องมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ ยังไม่ได้กำหนดชั่วโมงการทำงานเป็นการเฉพาะสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน 4) เปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75 จะสะท้อนให้เห็นว่ามีร้อยละ 75 ของแรงงานวัยเยาว์มีชั่วโมงการทำงานต่ำกว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานที่คำนวณได้ ดังนั้น หากแรงงานวัยเยาว์ทำงานเกินกว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75⁵ ก็น่าจะเป็นแรงงานที่ทำงานยาวนานเมื่อเทียบกับแรงงานวัยเยาว์คนอื่นๆ

ดังนั้น จากช่องว่างทางวิชาการใน 3 ประการ ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยในระดับครัวเรือนที่เป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี (การเป็นแรงงานวัยเยาว์) รูปแบบการทำงานอย่างไร (ทำงานอย่างเดียว หรือทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย) และการทำงานยาวนานหรือไม่ โดยใช้ข้อมูลระดับประเทศของไทย ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

1.2 คำถามการวิจัยหลัก

ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในครัวเรือน ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน และปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน เป็นปัจจัยกำหนดดังต่อไปนี้หรือไม่

1. การเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี หรือไม่

⁵ เปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75 ถูกนำมาเป็นเกณฑ์อ้างอิงในการวัด ซึ่งเป็นการแบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน โดยแบ่งออกเป็น 4 ตำแหน่ง คือ ควอไทล์ที่ 1, 2, 3 และ 4 ดังนั้น ควอไทล์ที่ 3 ซึ่งเท่ากับเปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75 จึงเป็นตำแหน่งสูงสุด รองจากค่าสูงสุดในชุดข้อมูล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ทำงานอยู่ที่ชั่วโมงต่อสัปดาห์

2. รูปแบบทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน (แรงงานวัยเยาว์) อย่างไร
3. การทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน (แรงงานวัยเยาว์) หรือไม่

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ของเด็ก 15-17 ปี ในประเทศไทยที่เข้าสู่การทำงาน แรงงานวัยเยาว์ (เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน) ในประเทศไทยที่มีรูปแบบการทำงาน แตกต่างกัน และแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่ทำงานในชั่วโมงที่ยาวนาน
- 1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ในครัวเรือน ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน และปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของ ครัวเรือน ที่กำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี รูปแบบการทำงานของ แรงงานวัยเยาว์ และการทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของ แรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย
- 1.3.3 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการจัดการกับปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน และปัจจัยระดับครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี รูปแบบการทำงานและการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ ในประเทศไทย

1.4 การนิยามศัพท์

ผู้วิจัยได้นิยามคำศัพท์เฉพาะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

แรงงานวัยเยาว์ หมายถึง บุคคลที่อายุ 15-17 ปี ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจโดยได้รับ หรือไม่ได้รับค่าจ้างก็ได้ ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์แห่งการสำรวจ

ครัวเรือน ในงานวิจัยนี้ ทางผู้วิจัยปรับมาจากคำนิยามตามการสำรวจ ภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 พ.ศ. 2562 ซึ่งงานวิจัยนี้ครอบคลุมเฉพาะแค่ครัวเรือน ส่วนบุคคลเท่านั้น ไม่นับรวมครัวเรือนกลุ่มบุคคล ดังนั้น “ครัวเรือน” ในที่นี้ จึงหมายถึง การอาศัยอยู่ ร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปอยู่ในเคหสถานเดียวกัน ซึ่งร่วมกันหุงหาอาหารและจัดหา สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตร่วมกัน เคหสถานที่บุคคลอยู่อาศัยอาจเป็นเรือนไม้ ตึกแถว ห้องแถว ห้องชุด แพร เรือ เป็นต้น

ผู้ใหญ่ในครัวเรือน หมายถึง บุคคลที่อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในครัวเรือนที่มี แรงงานวัยเยาว์อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น

การทำงาน หมายถึง การได้ทำงานตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์แห่งการสำรวจ โดยได้รับค่าจ้าง เงินเดือน เงินปันผลค่าตอบแทนที่มีลักษณะอย่างอื่นสำหรับผลงานที่ทำเป็นเงินสด หรือสิ่งของ ผลกำไร หรือเป็นการทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยไม่ได้รับค่าจ้างในธุรกิจ หรือไร่นาเกษตรของหัวหน้าครัวเรือนหรือของสมาชิกในครัวเรือน⁶

ชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ หมายถึง จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อนุญาตให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำงานได้ตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงตามกฎหมายไทยหรือกฎหมายในต่างประเทศ

ชั่วโมงการทำงาน หมายถึง ชั่วโมงที่บุคคลทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในช่วงระยะเวลา 7 วันก่อนการสัมภาษณ์

1.5 ชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์

ในการพิจารณาว่าแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานหรือไม่ มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำนิยามด้านชั่วโมงการทำงาน และเกณฑ์ชั่วโมงการทำงาน (threshold) สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่างประเทศ ควบคู่ไปกับชั่วโมงการทำงานที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทย ซึ่งให้ความคุ้มครองสำหรับเด็กที่มีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้น ทางผู้วิจัยจึงขอเสนอคำนิยามที่เกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงาน และเกณฑ์ชั่วโมงการทำงานไว้ในส่วนต้นของข้อเสนอโครงร่างวิจัยฉบับนี้ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.5.1 คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงาน

เนื่องจากคำว่า “ชั่วโมงการทำงาน” แบ่งออกได้เป็นหลายแบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำนิยาม ซึ่งจากรายงานการประชุมระดับชาติครั้งที่ 18 สำหรับนักสถิติด้านแรงงานได้มีมติเกี่ยวกับการวัดเวลาในการทำงานของบุคคล โดยมีการให้คำนิยามเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงาน (ILO, 2008, pp. 44-45) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปคำนิยามที่เกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงานไว้ดังนี้

ชั่วโมงการทำงานปกติ (normal hours of work) คือ ชั่วโมงการทำงานที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน ตามกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ ข้อตกลงร่วม หรือคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการ สำหรับงานที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นงานที่ได้รับค่าจ้างในช่วงเวลาอ้างอิงที่ได้กำหนดไว้ เช่น ต่อวัน ต่อสัปดาห์ ต่อเดือนต่อปี อีกทั้ง ชั่วโมงการทำงานปกติยังอาจรวมถึงงานประเภทจ้างงานตนเอง

⁶ อ้างอิงความหมายคำว่า “ทำงาน” จากการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2561 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งจัดเก็บข้อมูลในไตรมาสที่ 3 โดยเป็นข้อมูลชุดเดียวกับการสำรวจภาวะการทำงานของแรงงาน และการสำรวจแรงงานนอกระบบในไตรมาส 3 ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์การทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์นี้ เป็นไปตามวิธีการวัดการทำงาน ตามที่แผนงานด้านสถิติของ ILO ใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลการทำงานของแรงงานในหลายประเทศ (ILO, 2013, pp. 50-51)

สำหรับงานบางอุตสาหกรรมหรือบางอาชีพที่ต้องมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานไว้ เช่น อาชีพคนขับรถที่ต้องมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานไว้เพื่อความปลอดภัยของสาธารณะ ชั่วโมงการทำงานปกติอาจแตกต่างกันไปตามอาชีพหรืออุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ILO (2018b) อธิบายถึงความแตกต่างของค่านิยมชั่วโมงการทำงานที่ใช้ในประเทศต่างๆ ได้แก่ 1. ในบางประเทศก็รวมชั่วโมงพัก (rest period) ให้เป็นส่วนหนึ่งของชั่วโมงการทำงาน เช่น รวมเวลาพักกลางวันเป็นเวลาทำงานในขณะเดียวกัน บางประเทศก็ไม่รวมเวลาพักเข้าไว้ในชั่วโมงการทำงาน 2. จำนวนวันของการทำงานต่อสัปดาห์ (work week) ที่แตกต่างกันไป เช่น สัปดาห์การทำงานของประเทศสวีเดนหรือแลนด์ มี 5 วัน แต่ในประเทศไทยจำนวนวันทำงานต่อสัปดาห์ คือ 7 วัน

ชั่วโมงการทำงานล่วงเวลา (overtime hours of work) ใช้ได้กับงานทุกประเภท ในกรณีที่มีสัญญาจ้าง ก็จะหมายถึง ชั่วโมงการทำงานที่ระบุไว้ว่าเป็นชั่วโมงล่วงเวลาในสัญญาว่าจ้าง ในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งหมายรวมถึง ชั่วโมงที่ได้ทำงานจริงที่ทำงานไปเกินกว่าชั่วโมงที่ระบุไว้ในสัญญา นอกจากนี้ ในกรณีที่ไม่มีสัญญาจ้าง จะหมายถึง จำนวนชั่วโมงที่ทำงานจริงที่เกินกว่าชั่วโมงที่ได้กำหนดไว้สำหรับงานนั้นๆ ทั้งนี้ “ชั่วโมงที่ทำงานจริง” (hours actually worked) คือ เวลาที่ใช้ไปในการทำงานซึ่งทำให้เกิดการผลิตสินค้า และ/หรือบริการในช่วงเวลาที่อ้างอิง ชั่วโมงการทำงานจริงนี้ใช้ได้กับทุกประเภทงาน โดยไม่เชื่อมกับแนวคิดของฝ่ายปกครองหรือกฎหมาย และไม่นับรวมเวลาที่ทำกิจกรรมต่างๆที่ไม่ได้ทำงาน เช่น การลางานด้วยเหตุผลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการลาพักหรือลาป่วย การหยุดงานตามวันหยุดประจำปี อีกทั้งไม่นับรวมเวลาการเดินทางไปกลับที่ทำงานเพราะเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้สร้างผลิตผลสำหรับงานนั้น

นอกจากนี้ ILO ยังได้อธิบายถึงคำว่า “**ชั่วโมงการทำงานทั้งหมด**” (total hours of work) ซึ่งหมายถึง จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่อนุญาตให้ทำงานได้ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่อ้างอิงถึง ดังนั้น จำนวนชั่วโมงการทำงานทั้งหมดจึงเป็นผลรวมของชั่วโมงการทำงานปกติ และชั่วโมงการทำงานล่วงเวลา (ILO, 2018b, p. 18)

1.5.2 เกณฑ์ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่อนุญาตให้เด็กอายุ 15-17 ปี ทำงานได้ต่อสัปดาห์ ในประเทศไทยและต่างประเทศ

สำหรับชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่เด็กอายุ 15-17 ปี หรือแรงงานวัยเยาว์สามารถทำได้นั้น ในกฎหมายแต่ละประเทศมีการกำหนดเกณฑ์ชั่วโมงการทำงานสูงสุดไว้แตกต่างกันไป ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแนวคิดของในมุมมองระดับระหว่างประเทศ และในระดับประเทศดังต่อไปนี้

ใน มุม ม อ ง ระ ด บ ระ ห ว า ง ป ระ เ ศ ศ จะ เห็น ได้ จาก อ นุ ส ัญญา ของ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ILO ที่ได้กำหนดชั่วโมงการทำงาน ซึ่งอนุสัญญาถือว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ผูกพันประเทศสมาชิกในยอมรับอนุสัญญานั้นให้มีการปรับปรุงกฎหมาย

ภายในประเทศของตนให้เป็นไปตามอนุสัญญาระหว่างประเทศนั้นๆ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ ชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยชั่วโมงการทำงานสำหรับงานในภาคอุตสาหกรรม หรือที่เรียกว่า Hours of Work (Industry) Convention 1919 (No.1) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศซึ่งระบุจำนวนชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมไว้ว่าไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อนุสัญญาว่าด้วย 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือที่เรียกว่า Forty-Hour Week Convention 1935 (No.47) ที่ประเทศที่ให้สัตยาบันอนุสัญญาจะต้องกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานปกติของกฎหมายภายในประเทศของตนไว้ที่ 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ สำหรับอนุสัญญาว่าด้วย 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าด้วยการลดชั่วโมงการทำงานโดย ILO ที่เรียกว่า Reduction of Hours of Work Recommendation, 1962 (No. 116) ที่เป็นข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรการสำหรับประเทศต่างๆ ในการลดชั่วโมงการทำงานปกติอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยคำนึงถึงระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความสามารถของประเทศที่จะสามารถลดจำนวนชั่วโมงการทำงานโดยไม่ทำให้การผลิตและผลิตภาพโดยรวมลดลง หรือเป็นส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชั่วโมงการทำงานตามอนุสัญญาระหว่างประเทศตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นมีการกำหนดไว้สำหรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และส่วนอนุสัญญา 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มีเพียง 15 ประเทศเท่านั้นที่ให้สัตยาบันในอนุสัญญาฉบับนี้ (ILO, 2017) แต่ที่สำคัญก็คือยังไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดชั่วโมงการทำงานไว้เป็นการเฉพาะสำหรับเด็กที่ทำงาน

ในส่วนของกฎหมายด้านแรงงานในแต่ละประเทศส่วนใหญ่มีการกำหนดชั่วโมงการทำงานปกติที่กฎหมายอนุญาตให้แรงงานทำได้ (statutory working hours) ซึ่งจะพบว่าในหลายประเทศที่มีกำหนดเพดานชั่วโมงการทำงานปกติต่อสัปดาห์ไว้ก็มักจะกำหนดเพดานชั่วโมงการทำงานต่อวันไว้ด้วย แต่จะมีบางประเทศที่กำหนดเพดานชั่วโมงการทำงานต่อวันไว้เท่านั้นโดยไม่มีต่อสัปดาห์ (ILO, 2018, น.19-20) ดังนั้น ในการเปรียบเทียบชั่วโมงการทำงานของหลายประเทศจึงมักใช้ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ในการอ้างอิงเพราะหลายประเทศมักมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ไว้ ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ ILO ด้านการทำงานในงานอันตรายของเด็กอายุ 15-17 ปี ได้ใช้ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ของกฎหมายภายในประเทศของ 33 ประเทศเป็นเกณฑ์อ้างอิงในการเปรียบเทียบการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน (long hours) ของเด็กอายุ 15-17 ปี (Lorenzo Guarcello & Lyon, 2015, p. 18)

ในส่วนของการจ้างแรงงานที่เป็นเด็ก ตามกฎหมายไทยได้มีการกำหนดชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้ ก็ได้มีการกำหนดอายุขั้นต่ำในการจ้างแรงงานที่เป็นเด็กไว้ที่อายุ 15 ปี แต่ไม่ได้ระบุจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กไว้เป็นการเฉพาะเหมือนกับกฎหมายในต่างประเทศ ดังนั้น เด็กที่ทำงานได้

ตามกฎหมายไทย คืออายุ 15-17 ปี ในงานทั่วไปที่ไม่ใช่เป็นงานอันตราย โดยให้เด็กทำงานได้ในจำนวนชั่วโมงที่เท่ากับผู้ใหญ่ คือ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถึงแม้ว่าคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติตามอนุสัญญาและข้อเสนอแนะของ ILO เน้นย้ำให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญกับการบัญญัติกฎหมายให้มีเพดานชั่วโมงการทำงานที่ไม่เกินกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน และ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อเป็นมาตรฐานในการคุ้มครองแรงงาน อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการการชุดดังกล่าวได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า ในการกำหนดเพดานชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานนั้น รัฐบาลในประเทศต่างๆ ควรคำนึงถึงสุขภาพและความปลอดภัยของคนทำงาน และให้ความสำคัญกับสมดุลระหว่างการทำงานและการใช้ชีวิตของคนทำงาน (ILO, 2018a, p. 20) ดังนั้น ชั่วโมงการทำงาน 48 ชั่วโมงจึงเป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำที่ควรปฏิบัติเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มาตรา 48 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานของไทยได้ให้ความสำคัญด้านการทำงานล่วงเวลาสำหรับเด็ก โดยห้ามไม่ให้จ้างเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปี) ทำงานล่วงเวลา ดังนั้น จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายไทย ก็คือ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ควรได้รับการคุ้มครองเป็นการเฉพาะ ตามที่ ILO (2020e) กล่าวว่าประเทศต่างๆ ควรมีมาตรการเพื่อดูแลสุขภาพการทำงานของเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี อย่างเข้มงวด เช่น ควรจำกัดชั่วโมงการทำงานต่อวันและต่อสัปดาห์สำหรับเด็ก และควรห้ามมิให้เด็กทำงาน ล่วงเวลาเพื่อให้เด็กมีเวลาเพียงพอสำหรับการเรียนหนังสือ การอบรม งานบ้าน เวลาพักผ่อน และเวลาสำหรับกิจกรรมยามว่าง

ทั้งนี้ หลายประเทศที่มีการออกกฎหมายที่ระบุทั้งอายุขั้นต่ำในการจ้างแรงงานวัยเยาว์ รวมถึงจำกัดชั่วโมงการทำงานของเด็กไว้ด้วย ในที่นี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนกฎหมายด้านแรงงานของต่างประเทศที่จำกัดชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ต่อสัปดาห์ โดยเลือกประเทศตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่ากับประเทศไทยซึ่งอยู่ในระดับ upper-middle income เช่นเดียวกันประเทศไทย และในระดับสูงกว่าประเทศไทย กล่าวคือในระดับ high-income ด้วยเหตุที่ว่าประเทศที่มีระดับการพัฒนาในระดับเดียวกันและระดับที่สูงกว่าประเทศไทยน่าจะมีการใช้กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเด็กสูงกว่าประเทศไทย ซึ่งน่าจะทำได้จำนวนชั่วโมงการทำงานที่ให้ความคุ้มครองได้สูงกว่ากฎหมายไทยที่ไม่ได้กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานสำหรับเด็กไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ ธนาคารโลก (World Bank, 2020) ได้จัดกลุ่มประเทศทั่วโลกตามระดับรายได้ โดยการประเมินรายได้ประชาชาติต่อหัว หรือที่เรียกว่า gross national income (GNI) per capita ล่าสุดเมื่อเดือนกรกฎาคม ปี 2562 ธนาคารโลกได้แบ่งกลุ่มประเทศไว้ตามรายได้เป็น 4 กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มประเทศแบ่งตามรายได้

กลุ่มประเทศ	GNI/capita (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ)
ประเทศที่มีรายได้ต่ำ (low-income country)	เท่ากับหรือน้อยกว่า 1,025
ประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับล่าง Lower-middle income	1,026 - 3,995
ประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง (upper-middle income country)	3,996 - 12,375
ประเทศที่มีรายได้สูง (high-income country)	ตั้งแต่หรือมากกว่า 12,376

ที่มา: World Bank (2020)

เนื่องจากกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูงมีจำนวน 60 ประเทศ และประเทศที่มีรายได้สูงมีจำนวน 80 ประเทศ ทางผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาร้อยละ 10 จากแต่ละกลุ่มประเทศ ดังนั้น จึงได้ทบทวนกฎหมายทั้งหมด 14 ประเทศ ประกอบไปด้วย 6 ประเทศจากประเทศปานกลางระดับสูง และ 8 ประเทศจากประเทศที่มีรายได้สูง โดยพยายามให้มีความหลากหลายในทวีปต่างๆ ได้แก่ ทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปอเมริกาใต้ ทวีปยุโรป ทวีปเอเชีย ทวีปแอฟริกา

ตารางที่ 2 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่กฎหมายในประเทศอนุญาตให้แรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปีทำได้ (กลุ่มประเทศรายได้สูง)

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุดที่กฎหมายอนุญาตให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการขออนุมัติเป็นการเฉพาะ
ญี่ปุ่น (ILO, 2020c, n.d.-a)	กฎหมายด้านแรงงานของญี่ปุ่น ที่ชื่อว่า Labour Standards Law (LSL) อนุญาตให้เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานนอกเวลาเรียนได้ โดยจะต้องเป็นงานเบาที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก <ul style="list-style-type: none"> อายุ 15-17 ปี ได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดย 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่มีการระบุเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุด ที่กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงาน ประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็น การขออนุมัติ เป็นการเฉพาะ
	40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นี้รวมชั่วโมง เรียนด้วย	
ไต้หวัน (Ministry of Justice, 2019)	กฎหมายมาตรฐานแรงงาน ระบุไว้ว่า <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15 ปี แต่ไม่เกิน 16 ปี ถือว่าเป็น แรงงานที่เป็นเด็ก และสามารถทำงาน ได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ● อายุ 16 – 17 ปี ไม่ได้ถือว่าเป็นเด็ก ดังนั้น ทำงาน สูงสุดได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● สำหรับบุคคลที่ไม่ใช่เด็ก (ตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไป) กฎหมายระบุชั่วโมง การทำงานปกติไว้ที่ 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
ฟินแลนด์ (Ministry of Employment and the Economy Finland, 2010)	ตอนที่ 2 ของ กฎหมายแรงงานผู้เยาว์ ปี 2009 ได้ระบุไว้ว่าแรงงานผู้เยาว์อายุ 15-17 ปี มีชั่วโมงการทำงานสูงสุด ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	<ul style="list-style-type: none"> ● ชั่วโมงการทำงานปกติ สำหรับแรงงานผู้เยาว์ อายุ 15-17 ปี จะไม่เกิน 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ● ชั่วโมงการทำงาน ล่วงเวลาสำหรับแรงงาน ผู้เยาว์อายุ 15-17 ปี ไม่เกิน 80 ชั่วโมงในช่วง 1 ปีปฏิทิน (เป็นจำนวน ชั่วโมงล่วงเวลาที่ นอกเหนือไปจาก ชั่วโมงการทำงานปกติที่ กำหนดไว้)
สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) (Ministry of Employment and	ในมาตรา 69 ตามกฎหมายแรงงานของ สาธารณรัฐเกาหลี ระบุถึงชั่วโมง การทำงานสำหรับเด็กดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15 -17 ปี ทำงานได้ไม่เกิน 	<ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15-17 ปี ได้รับ อนุญาตให้ทำงานได้ไม่ เกิน 40 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์ ซึ่งเป็นชั่วโมง

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุด ที่กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงาน ประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็น การขออนุมัติ เป็นการเฉพาะ
Labor Republic of Korea, 2014)	46 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (คำนวณจาก ชั่วโมงการทำงานปกติไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเพิ่มจำนวนชั่วโมงได้อีกไม่เกิน 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)	ทำงานปกติ ● นายจ้างและลูกจ้างอาจตกลงที่จะขยายจำนวน ชั่วโมงการทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปีเพิ่มได้อีกไม่เกิน 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
สหราชอาณาจักร (Acas, n.d.; British Safety Council, 2019; Child Law Advice, n.d. ; GOV.UK, n.d.-a, n.d.-b)	<p>แรงงานที่อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่อายุเกินกว่าอายุที่เยาวชนสามารถหยุดเรียนได้ (school leaving age) ถือเป็นแรงงานผู้เยาว์ (young worker) ทั้งนี้ อายุที่จะสามารถหยุดเรียนได้คือเมื่อสิ้นสุดการศึกษาในภาคเรียนฤดูร้อนของปี การศึกษานั้นๆ ซึ่งบุคคลนั้นจะมีอายุครบ 16 ปี</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เด็กที่อายุ 15-16 ปี ได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ไม่เกิน 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในช่วงภาคเรียน (term time) อีกทั้ง กำหนดจำนวนชั่วโมงสูงสุดในแต่ละวันของการทำงาน ในช่วงภาคเรียน คือ ไม่เกิน 2 ชั่วโมงในวันที่มีเรียน หรือวันอาทิตย์ สำหรับส่วนวันเสาร์ ต้องไม่เกิน 8 ชั่วโมง ● เด็กที่อายุ 15-16 ปี ได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ไม่เกิน 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในช่วงปิดภาคเรียน (school 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ได้ระบุเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุด ที่กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงาน ประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็น การขออนุมัติ เป็นการเฉพาะ
	<p>holiday) อีกทั้ง กำหนดจำนวน ชั่วโมงสูงสุดในแต่ละวันของการ ทำงานในช่วงปิดภาคเรียน คือ ไม่เกิน 8 ชั่วโมงในวันธรรมดา หรือ วันเสาร์ สำหรับส่วนวันอาทิตย์ ต้องไม่เกิน 2 ชั่วโมง</p> <ul style="list-style-type: none"> • สำหรับเด็กที่อายุที่สามารถออกจาก เรียนได้ ซึ่งก็คืออายุ 16 ปี ขึ้นไป ซึ่งอายุยังไม่เกิน 18 ปี (กล่าวคืออายุ 16-17 ปี) จะได้รับ อนุญาตให้ทำงานเต็มเวลาได้ แต่ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	
<p>สหรัฐอเมริกา (State, 2020; U.S. Department of Labor, n.d.-a, n.d.- b)</p>	<p>กฎหมายด้านแรงงานที่ชื่อว่า Fair Labor Standards Act (FLSA) ซึ่งเป็นกฎหมาย ด้านแรงงานของรัฐบาลกลางสหรัฐ ซึ่ง ระบุจำนวนชั่วโมงทำงานไว้ดังต่อไปนี้</p> <p><u>งานที่ไม่ใช่เกษตรกรรม</u></p> <p>เด็กที่อายุไม่ถึง 18 ปี ถือว่าเป็นผู้เยาว์ (minor) ซึ่งสามารถทำงานได้ตามจำนวน ชั่วโมงการทำงาน ดังต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • อายุ 15 ปี สามารถทำงานนอกเวลา เรียนได้ ในงานที่ไม่ใช่อุตสาหกรรม การผลิต และต้องไม่ใช่เป็นงาน อันตราย ทั้งนี้ ทำได้ไม่เกิน 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในสัปดาห์ที่มีเรียน หรือไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	<ul style="list-style-type: none"> • ไม่ระบุเกี่ยวกับชั่วโมง การทำงานประเภทอื่นๆ

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุด ที่กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงาน ประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็น การขออนุมัติ เป็นการเฉพาะ
	<p>ในสัปดาห์ที่ไม่มีเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 16-17 ปี สามารถทำงานได้ โดยไม่จำกัดชั่วโมงการทำงาน โดยต้องเป็นงานที่ไม่ใช่งานอันตราย ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ประกาศว่าเป็นอันตราย <p><u>งานเกษตรกรรม</u></p> <p>เด็กที่อายุไม่ถึง 18 ปี ถือว่าเป็นผู้เยาว์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15 สามารถทำงาน ได้นอกชั่วโมงเรียน (หมายเหตุ: กฎหมายทั้งนี้ไม่ได้ระบุจำนวน ชั่วโมง ไว้สำหรับเด็กอายุ 15 ปี) ● อายุ 16 ปีขึ้นไป สามารถทำงานได้ โดยไม่จำกัดชั่วโมงการทำงาน <p>อย่างไรก็ตามในแต่ละรัฐในอเมริกา มีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับ การจ้างแรงงานเด็ก ดังนั้น หากกฎหมายของรัฐใดให้ความคุ้มครองที่ สูงกว่ากฎหมาย Fair Labor Standards Act ก็ให้ยึดตามกฎหมายที่ให้ ความคุ้มครองที่สูงกว่ามาตรฐานกลาง กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น กฎหมายแรงงาน ของรัฐนิวยอร์กได้กำหนดชั่วโมง การทำงานสูงสุดสำหรับเด็กที่ทำงานใน อาชีพที่ไม่ใช่ ทำฟาร์ม ส่งหนังสือพิมพ์ และค้าขายริมถนน ไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ในช่วงเปิดภาคเรียนเด็ก 	

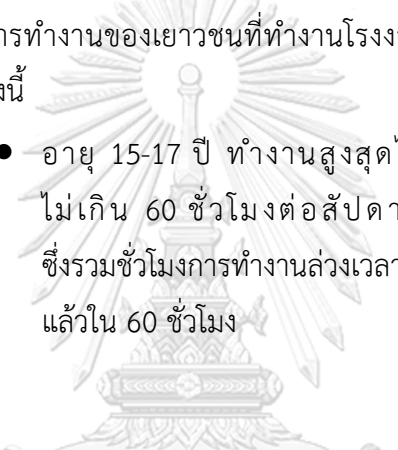
ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุด ที่กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงาน ประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็น การขออนุมัติ เป็นการเฉพาะ
	<p>เด็กอายุ 15 ปี ให้ทำได้ไม่เกิน 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนอายุ 16-17 ปี ให้ทำได้ไม่เกิน 28 ชั่วโมงต่อสัปดาห์</p> <ul style="list-style-type: none"> ในช่วงปิดภาคเรียน เด็กอายุ 15 ปี ให้ทำได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนเด็กอายุ 16-17 ปี ให้ทำได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในส่วนของเด็กที่ออกจากการเรียนหนังสือแล้ว ซึ่งเด็กอายุ 16-17 ปี ให้ทำงานได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	
อิสราเอล (Library of Congress, 2015)	กฎหมายการจ้างงานเยาวชน (youth employment) ได้กำหนดว่าผู้เยาว์อายุ 15-17 ปี ทำงานได้สูงสุดไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ได้ระบุจำนวนชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ ไม่อนุญาตให้แรงงานผู้เยาว์อายุ 15-17 ปี ทำงานล่วงเวลา
ไอร์แลนด์ (Citizens Information Board, 2018)	<p>กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนในเรื่องของการจ้างงาน ได้กำหนดว่าบุคคลที่อายุ 15 ปี ถือว่าเป็นเด็ก ส่วนบุคคลอายุตั้งแต่ 16 และ 17 ปี ถือว่าเป็นเยาวชน โดยมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> อายุ 15 ปี สามารถทำงานเบาได้ในช่วงเวลาที่เปิดเรียน แต่ต้องไม่เกิน 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ได้ระบุจำนวนชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุด ที่กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงาน ประเภทอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็น การขออนุมัติ เป็นการเฉพาะ
	<p>8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ สามารถทำงานได้ไม่เกิน 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในช่วงปิดภาคเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> • อายุ 16 - 17 ปี สามารถทำงานได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ชั่วโมงการทำงานสูงสุด ที่กฎหมายในประเทศอนุญาตให้แรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปีทำได้ (ประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับสูง)

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุดที่ กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงานประเภท อื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการขอ อนุมัติเป็นการเฉพาะ
ตุรกี (Government of Turkey, 2003)	<p>กฎหมายแรงงานได้ระบุจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กไว้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • เด็กที่เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มัธยมศึกษาตอนต้น อายุประมาณ 14 ปี) และไม่เรียนต่อแล้ว สามารถทำงานได้ไม่เกิน 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งอาจเพิ่มเวลาทำงานได้แต่ต้องไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ • เด็กที่กำลังอยู่ในช่วงภาคเรียนสามารถทำงานได้นอกเวลาเรียน โดยจะทำงานได้ไม่เกิน 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปิดภาคเรียนจะ 	<ul style="list-style-type: none"> • มีการระบุชั่วโมงการทำงานปกติไว้ที่ 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์สำหรับเด็ก

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุดที่ กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงานประเภท อื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการขอ อนุมัติเป็นการเฉพาะ
	ทำงานได้ไม่เกิน 35 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์ ซึ่งอาจเพิ่มเวลาทำงาน ได้แต่ต้องไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์	
ศรีลังกา (ILO, 1950, pp. 301-302)	ข้อบัญญัติโรงงานได้ระบุชั่วโมง การทำงานของเยาวชนที่ทำงานโรงงาน ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15-17 ปี ทำงานสูงสุดได้ ไม่เกิน 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งรวมชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาไว้ แล้วใน 60 ชั่วโมง 	<ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15-17 ปี มีชั่วโมง การทำงานปกติ ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ● อายุ 16-17 ปี ทำงาน ล่วงเวลาได้ แต่ชั่วโมง การทำงานล่วงเวลาต้อง ไม่เกิน 50 ชั่วโมงต่อ เดือนปฏิทิน
สาธารณรัฐประชาชน จีน (Ministry of Commerce of the People's Republic of China, n.d.)	กฎหมายแรงงานของจีน ระบุห้ามจ้าง งานผู้เยาว์ที่อายุต่ำกว่า 16 ปี ทำงาน ทั้งนี้ ตามกฎหมายแรงงานของจีน กำหนดให้แรงงานเยาวชน หมายถึง แรงงานที่อายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 18 ปี อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายแรงงานไม่ได้กำหนดชั่วโมง การทำงานของเด็กไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งในหมวดที่ 7 เรื่องการให้ความ คุ้มครองเป็นพิเศษสำหรับแรงงานสตรี และแรงงานเยาวชน และในหมวดที่ 4 เรื่องเวลาการทำงาน แต่ทั้งนี้ ชั่วโมง การทำงานสำหรับแรงงานได้ระบุไว้ที่ ไม่เกิน 44 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยอาจ	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มี ระบุ ชั่วโมง การทำงานประเภทอื่นๆ

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุดที่ กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงานประเภท อื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการขอ อนุมัติเป็นการเฉพาะ
	ขยายชั่วโมงการทำงานได้ แต่ไม่เกิน 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในกรณีทำงานนั้นไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทางด้านร่างกายของแรงงาน	
สาธารณรัฐรัสเซีย (ILO, n.d.-b)	<p>กฎหมายแรงงานไม่ได้กำหนดชั่วโมงการทำงานสูงสุดไว้เป็นการเฉพาะ แต่กำหนดชั่วโมงการทำงานปกติไว้ และห้ามไม่ให้เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานล่วงเวลา ดังนั้น ชั่วโมงการทำงานปกติจึงถือได้ว่าเป็นจำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุด โดยมีการกำหนดให้ลดชั่วโมงการทำงานปกติสำหรับลูกจ้างที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15 ปี ได้รับการลดชั่วโมงการทำงานจำนวน 16 ชั่วโมง จากชั่วโมงการทำงานปกติของบุคคลที่ไม่ใช่เด็กที่กำหนดไว้ที่ 40 ชั่วโมง ดังนั้น จึงทำงานได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ● อายุ 16-17 ปี ได้รับการลดชั่วโมงการทำงานจำนวน 4 ชั่วโมง จากชั่วโมงการทำงานปกติของบุคคลที่ไม่ใช่เด็กที่กำหนดไว้ที่ 40 ชั่วโมง ดังนั้น จึงทำงานได้ไม่เกิน 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ <p>อย่างไรก็ตาม ชั่วโมงการทำงานของเด็ก</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จะมีชั่วโมงการทำงานปกติของเด็กที่ลดลงกว่าบุคคลที่ไม่ใช่เด็ก ● เด็กไม่อนุญาตให้ทำงานล่วงเวลา

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุดที่ กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงานประเภท อื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการขอ อนุมัติเป็นการเฉพาะ
	<p>นักเรียนที่อายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งทำงานในช่วงเปิดภาคเรียนแต่เป็นการทำงานนอกเวลาเรียน จะทำงานได้ไม่เกินครึ่งหนึ่งจากมาตรฐานที่กำหนด ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15 ปี ทำงานได้ไม่เกิน 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งก็คือครึ่งหนึ่งของ 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ● อายุ 16-17 ปี ทำงานได้ไม่เกิน 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งก็คือครึ่งหนึ่งของ 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	
<p>อาเจนตินา (ILO, 2020d)</p>	<p>ตามกฎหมายแรงงานถือว่าบุคคลที่อายุ 14-18 ปี เป็นแรงงานวัยเยาว์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อายุ 15-17 ปี ทำงานได้ไม่เกิน 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ที่อายุ 16 - 17 ปี อาจได้รับอนุญาตให้ทำงานในชั่วโมงการทำงานปกติเหมือนกับบุคคลที่ไม่ใช่แรงงานผู้เยาว์ได้ กล่าวคือ อาจได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มี ระบุ ชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ
<p>แอฟริกาใต้ (ILO, 2014)</p>	<p>กฎหมายการจ้างงาน (Basic Conditions of Employment Act) และ ระเบียบว่าด้วยงานอันตรายสำหรับ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มีการระบุ ชั่วโมงการทำงานประเภทอื่นๆ

ประเทศ	ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์สูงสุดที่ กฎหมายอนุญาต ให้เด็กอายุ 15-17 ปีทำได้	ชั่วโมงการทำงานประเภท อื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการขอ อนุมัติเป็นการเฉพาะ
	<p>เด็กในแอฟริกาใต้ (regulations on hazardous work by children in South Africa) กำหนดว่า เด็กหมายถึงบุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปี โดยห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ทำงาน แต่เด็กอายุ 15-17 ปี ทำงานได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • อายุ 15-17 ปี ที่ไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว สามารถทำงานได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่สำหรับเด็กที่เรียนหนังสืออยู่และทำงานไปด้วยจะได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ไม่เกิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในช่วงปิดภาคเรียน และทำงานได้ไม่เกิน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในช่วงเปิดภาคเรียน 	

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ข้างต้น ทำให้เห็นว่าชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์สำหรับแรงงานวัยเยาว์นั้นมีการกำหนดไว้แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน ดังในตารางสรุปข้างล่างนี้

ตารางที่ 4 สรุปชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศสำหรับแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี

ประเทศ	จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศ		
	อายุ 15 ปี	อายุ 16 ปี	อายุ 17 ปี
ญี่ปุ่น	น้อยกว่า 40 ชั่วโมง (เพราะระบุว่า 40 ชั่วโมง)	น้อยกว่า 40 ชั่วโมง (เพราะระบุว่า 40	น้อยกว่า 40 ชั่วโมง (เพราะระบุว่า 40

ประเทศ	จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศ		
	อายุ 15 ปี	อายุ 16 ปี	อายุ 17 ปี
	รวมชั่วโมงเรียนไว้ด้วย)	ชั่วโมงรวมชั่วโมงเรียนไว้ด้วย)	ชั่วโมงรวมชั่วโมงเรียนไว้ด้วย)
ไต้หวัน	40 ชั่วโมง	48 ชั่วโมง	48 ชั่วโมง
ฟินแลนด์	48 ชั่วโมง (แต่ชั่วโมงการทำงานปกติ เพียง 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)	48 ชั่วโมง (แต่ชั่วโมงการทำงานปกติ เพียง 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)	48 ชั่วโมง (แต่ชั่วโมงการทำงานปกติ เพียง 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)
สาธารณรัฐเกาหลี	46 ชั่วโมง	46 ชั่วโมง	46 ชั่วโมง
สหราชอาณาจักร	<ul style="list-style-type: none"> ● 12 ชั่วโมง ในช่วงภาคเรียน ● 35 ชั่วโมง ในช่วงปิดภาคเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> ● 40 ชั่วโมง (กรณีทำงานเต็มเวลา) ● 12 ชั่วโมง ในช่วงภาคเรียน ● 35 ชั่วโมง ในช่วงปิดภาคเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> ● 40 ชั่วโมง (กรณีทำงานเต็มเวลา)

ประเทศ	จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศ		
	อายุ 15 ปี	อายุ 16 ปี	อายุ 17 ปี
สหรัฐอเมริกา	<p><u>ในงานอุตสาหกรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมง <p>ในสัปดาห์ที่ไม่มีเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> 18 ชั่วโมงในสัปดาห์ที่มีเรียน <p><u>ในงานเกษตรกรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> สามารถทำงานได้นอกชั่วโมงเรียนแต่ไม่ได้ระบุจำนวนชั่วโมงการทำงานไว้ <p>(หมายเหตุ: ในแต่ละรัฐมีการกำหนดกฎหมายด้านการจ้างแรงงานเด็กสำหรับบังคับใช้ในรัฐนั้นๆ)</p>	<p><u>ในงานอุตสาหกรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ไม่จำกัดชั่วโมงการทำงาน <p><u>ในงานเกษตรกรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ไม่จำกัดชั่วโมงการทำงาน <p>(หมายเหตุ: ในแต่ละรัฐมีการกำหนดกฎหมายด้านการจ้างแรงงานเด็กสำหรับบังคับใช้ในรัฐนั้นๆ)</p>	<p><u>ในงานอุตสาหกรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ไม่จำกัดชั่วโมงการทำงาน <p><u>ในงานเกษตรกรรม</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ไม่จำกัดชั่วโมงการทำงาน <p>(หมายเหตุ: ในแต่ละรัฐมีการกำหนดกฎหมายด้านการจ้างแรงงานเด็กสำหรับบังคับใช้ในรัฐนั้นๆ)</p>
อิสราเอล	40 ชั่วโมง	40 ชั่วโมง	40 ชั่วโมง
ไอร์แลนด์	<ul style="list-style-type: none"> 8 ชั่วโมงในเวลาที่เปิดเรียน 35 ชั่วโมงในช่วงปิดภาคเรียน 	40 ชั่วโมง	40 ชั่วโมง
ตุรกี	<ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมงในกรณีที่ไม่ได้เรียนต่อ 40 ชั่วโมงช่วงปิดภาคเรียน 10 ชั่วโมงในกรณีที่ได้เรียนต่อ 	<ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมงในกรณีที่ไม่ได้เรียนต่อ 40 ชั่วโมงช่วงปิดภาคเรียน 10 ชั่วโมงในกรณีที่ได้เรียนต่อ 	<ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมงในกรณีที่ไม่ได้เรียนต่อ 40 ชั่วโมงช่วงปิดภาคเรียน

ประเทศ	จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศ		
	อายุ 15 ปี	อายุ 16 ปี	อายุ 17 ปี
	เปิดภาคเรียน แต่ทำงานนอกเวลา เรียน	เปิดภาคเรียน แต่ทำงานนอกเวลา เรียน	● 10 ชั่วโมง ในกรณีที่เปิด ภาคเรียน แต่ ทำงานนอก เวลาเรียน
ศรีลังกา	● 60 ชั่วโมง	● 60 ชั่วโมง	● 60 ชั่วโมง
สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	0 ชั่วโมง (ไม่อนุญาตให้จ้างงาน เด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี)	● 80 ชั่วโมง (ไม่ได้กำหนด จำนวนชั่วโมงการ ทำงานสำหรับเด็ก ไม่เป็นการเฉพาะ ดังนั้นทางผู้วิจัยจึง นำเอาจำนวน ชั่วโมงการทำงาน ปกติของแรงงานที่ ไม่ใช่เด็ก 44 ชั่วโมง รวมกับ จำนวน ชั่วโมงการทำงานที่ อาจขยายเพิ่มได้อีก 36 ชั่วโมง ต่อ สัปดาห์)	● 80 ชั่วโมง (ไม่ได้กำหนด จำนวนชั่วโมงการ ทำงานสำหรับเด็ก ไม่เป็นการเฉพาะ ดังนั้นทางผู้วิจัยจึง นำเอาจำนวนชั่วโมง การทำงานปกติของ แรงงานที่ไม่ใช่เด็ก 44 ชั่วโมง รวมกับ จำนวนชั่วโมงการ ทำงานที่อาจขยาย เพิ่มได้อีก 36 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์)
สาธารณรัฐรัสเซีย	● 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ ในช่วงเปิดภาค เรียนแต่เป็น การทำงานนอกเวลา เรียน ทำได้ไม่เกิน 12 ชั่วโมง	● 36 ชั่วโมง ● 18 ชั่วโมงในช่วง เปิดภาคเรียนแต่ เป็นการทำงานนอก เวลาเรียน	● 36 ชั่วโมง ● 18 ชั่วโมง ในช่วงเปิด ภาคเรียนแต่ เป็นการ ทำงานนอก

ประเทศ	จำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายในต่างประเทศ		
	อายุ 15 ปี	อายุ 16 ปี	อายุ 17 ปี
			เวลาเรียน
อาเจนตินา	<ul style="list-style-type: none"> 36 ชั่วโมง 	<ul style="list-style-type: none"> 36 ชั่วโมง (แต่อาจได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ถึง 48 ชั่วโมงได้) 	<ul style="list-style-type: none"> 36 ชั่วโมง (แต่อาจได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ถึง 48 ชั่วโมงได้)
แอฟริกาใต้	<ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมง สำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อหรือเด็กที่อยู่ในช่วงปิดภาคเรียน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในช่วงเปิดภาคเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมง สำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อหรือเด็กที่อยู่ในช่วงปิดภาคเรียน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในช่วงเปิดภาคเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> 40 ชั่วโมง สำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อหรือเด็กที่อยู่ในช่วงปิดภาคเรียน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในช่วงเปิดภาคเรียน

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ดังนั้น จากตารางสรุปกฎหมายในต่างประเทศข้างต้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการควบคุมแรงงานวัยเยาว์ที่สูงกว่ากฎหมายแรงงานของไทย โดยคำนึงถึงจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานไว้น้อยกว่าแรงงานที่เป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าการกำหนดชั่วโมง การทำงานที่แตกต่างไปตามอายุ และรูปแบบการทำงาน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ ในกฎหมายระดับประเทศในต่างประเทศที่มีการกำหนดชั่วโมงการทำงานสูงสุดสำหรับเด็กตามรูปแบบการทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์ แบ่งได้ออกเป็น 3 รูปแบบ ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 5 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ให้แรงงานวัยเยาว์ทำได้ตามกฎหมายในช่วงภาคเรียน (เปิดเทอม)

จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์	ประเทศ
8 ชั่วโมง	ไอร์แลนด์ (สำหรับแรงงานอายุ 15 ปี)
10 ชั่วโมง	ตุรกี (สำหรับแรงงานอายุ 15-17 ปี)

12 ชั่วโมง	สหราชอาณาจักร (สำหรับแรงงานอายุ 15-17ปี) สาธารณรัฐรัสเซีย (สำหรับแรงงานอายุ 15 ปี)
18 ชั่วโมง	สหรัฐอเมริกา (สำหรับแรงงานอายุ 15 ปี) สาธารณรัฐรัสเซีย (สำหรับแรงงานอายุ 16-17 ปี)
20 ชั่วโมง	แอฟริกาใต้ (สำหรับแรงงานอายุ 15-17 ปี)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 6 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ให้แรงงานวัยเยาว์ทำได้ตามกฎหมายในช่วงปิดภาคเรียนหรือสัปดาห์ที่ไม่เรียน

จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์	ประเทศ
35 ชั่วโมง	ไอร์แลนด์ (สำหรับแรงงานอายุ 15 ปี) สหราชอาณาจักร (สำหรับแรงงานอายุ 15 -16 ปี)
40 ชั่วโมง	สหรัฐอเมริกา (สำหรับแรงงานอายุ 15 ปี ในงานอุตสาหกรรม) ตุรกี (สำหรับแรงงานอายุ 15 -17 ปี) แอฟริกาใต้ (สำหรับแรงงานอายุ 15 -17 ปี)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 7 ชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ให้แรงงานวัยเยาว์ทำได้ตามกฎหมายสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยังไม่ได้เรียนหนังสือ

จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์	ประเทศ
40 ชั่วโมง	สหราชอาณาจักร (สำหรับแรงงานอายุ 16 -17 ปี) ตุรกี (สำหรับแรงงานอายุ 15 -17 ปี) แอฟริกาใต้ (สำหรับแรงงานอายุ 15 -17 ปี)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

จะเห็นได้ว่าในหลายประเทศมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานสูงสุดเป็นการเฉพาะตามรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ไว้แตกต่างกันออกไป

1.5.3 ชั่วโมงการทำงานตามค่าเปอร์เซ็นต์ที่ 75

จากชุดข้อมูลการสำรวจสภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาส 3 พ.ศ. 2561 ที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ พบว่า ค่าชั่วโมงการทำงานจากเปอร์เซ็นต์ที่ 75 สำหรับแรงงานวัยเยาว์ จำนวน 927 คน ซึ่งเป็นจำนวนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานที่ตกอยู่ในการสำรวจ โดยเป็นจำนวนที่ยังไม่ถ่วงน้ำหนัก มีค่าอยู่ที่ 42 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่เมื่อจำแนกตามรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ พบว่า ค่าอยู่ที่ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ และ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่เรียนอย่างเดียวก็นับเป็นไปตามชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่กฎหมายไทยกำหนดไว้ให้บุคคลทำได้ และในส่วน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ก็มีความสอดคล้องชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งเป็นชั่วโมงการทำงานที่ให้ความคุ้มครองที่ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกฎหมายในประเทศอื่นๆที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร แต่ก็ยังให้ความคุ้มครองแรงงานวัยเยาว์ในมิติของแรงงานที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบชั่วโมงการทำงานที่ได้จากเปอร์เซ็นต์ที่ 75 ของผู้ใหญ่ในวัยทำงานที่ทำงาน (อายุระหว่าง 18-59 ปี) กับแรงงานวัยเยาว์ จากชุดข้อมูลการสำรวจชุดเดียวกันกับแรงงานวัยเยาว์ จะพบว่า ผู้ใหญ่วัยทำงานที่ทำงานมีชั่วโมงการทำงาน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งในกลุ่มผู้ใหญ่ที่ทำงานอย่างเดียวและผู้ใหญ่ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชั่วโมงการทำงานของผู้ใหญ่ที่ทำงานอย่างเดียวนั้นมีชั่วโมงการทำงานที่เท่ากับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว คือ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในขณะที่ ผู้ใหญ่ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีชั่วโมงการทำงานที่แตกต่างไปจากแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

งานวิจัยนี้จะทำให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมได้ทราบถึงสถานการณ์การทำงานในชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ รวมทั้ง ทราบถึงปัจจัยในระดับครัวเรือน ได้แก่ ปัจจัยลักษณะทางประชากรในครัวเรือน ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจในครัวเรือน ปัจจัยทางด้านที่ตั้งของครัวเรือนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนที่อาจมีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ดังนั้น ผู้วิจัยคาดว่าจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจสถานการณ์ด้านชั่วโมงการทำงาน และปัจจัยในระดับครัวเรือนในมิติที่ซับซ้อนซึ่งเกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์นี้ จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนที่มีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานยาวนาน ซึ่งเป็นการทำงานในเชิงแก้ไขปัญหา รวมทั้ง ยังสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยนี้ไปใช้ในการกำหนด

นโยบาย แผนงานและโครงการเชิงป้องกันเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงในระดับครัวเรือนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิด
ต้องตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน

บทที่ 2

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) คริวเรือน และ ครอบครัว ได้แก่ ความหมายและโครงสร้างของคริวเรือน หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของแรงงานวัยเยาว์และชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยนำไปสร้างตัวแปรอิสระของงานวิจัยได้ 2) แนวคิดการใช้แรงงานเด็ก งานอันตรายสำหรับเด็ก และผลกระทบต่อแรงงานวัยเยาว์จากการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนาน ซึ่งการทบทวนนี้ทำให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบด้านชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาของงานวิจัยที่จะพยายามระบุปัจจัยในระดับคริวเรือนที่ทำให้แรงงานวัยเยาว์ทำงานชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานซึ่งถือเป็นการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เหมาะสม 3) ทฤษฎีทุนมนุษย์ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าเด็กถือได้ว่าเป็นทุนของคริวเรือนอย่างหนึ่งที่คริวเรือนนำมาใช้เป็นแรงงานเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจของคริวเรือน 4) ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยสภาพประชากรและประเด็นด้านสังคม 5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานและชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ได้แก่ ปัจจัยทางลักษณะทางประชากรในคริวเรือน ปัจจัยลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของคริวเรือน ปัจจัยด้านลักษณะที่ตั้งของคริวเรือน และปัจจัยทางด้านขนาดและโครงสร้างของคริวเรือน ทำให้สามารถนำไปสร้างตัวแปรอิสระสำหรับงานวิจัยนี้ได้

2.1 คริวเรือนและครอบครัว

2.1.1 ความหมายและโครงสร้างของคริวเรือน

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาปัจจัยประชากร สังคม เศรษฐกิจ ขนาด และโครงสร้างของประชากรในคริวเรือนที่อาจส่งผลต่อชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “คริวเรือน” ซึ่ง หมายถึง หน่วยอาศัยของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในเคหสถานหรือบ้านเรือนเดียวกันหรือสถานที่อยู่อาศัยเดียวกัน โดยมีการจัดหาและใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตร่วมกัน ซึ่งคริวเรือนอาจมีสมาชิกตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป โดยบุคคลที่อาศัยอยู่ในคริวเรือนเดียวกันอาจมีหรือไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือเครือญาติต่อกันก็ได้ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2562) ทั้งนี้ เอกสารจากหน่วยงานได้นำเสนอโครงสร้างคริวเรือนที่จำแนกตามประเภทคริวเรือน ดังต่อไปนี้

ชาย โพธิสิตา (2555) กล่าวว่า คริวเรือนแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภทที่จัดแบ่งตามโครงสร้าง คริวเรือนที่มีสมาชิกที่อาศัยอยู่ในคริวเรือน ดังนี้

1. ครัวเรือนคนเดียว ซึ่งก็คือครัวเรือนที่มีบุคคลอยู่คนเดียวในครัวเรือน

2. ครัวเรือนที่สมาชิกในครัวเรือนไม่มีความเกี่ยวพันในทางเครือญาติ คือ มีบุคคลในครัวเรือนอยู่ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยที่คนที่อยู่ร่วมกันนั้นไม่ได้เป็นญาติกัน แต่อาจมีความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น เช่น คนที่สนิทกัน เป็นเพื่อนกัน เป็นต้น

3. ครัวเรือน 1 รุ่นอายุ คือ ครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่เพียงรุ่นเดียวเท่านั้น เช่น มีสามีหรือภรรยาอยู่ด้วยกัน แต่ไม่มีลูกและไม่มีพ่อแม่ของคู่สมรสนั้นอยู่ด้วย

4. ครัวเรือน 2 รุ่นอายุ คือ ครัวเรือนที่มีคน 2 รุ่นอยู่อาศัยร่วมกัน เช่น ครัวเรือนที่มีรุ่นพ่อแม่ (อาจมีทั้งพ่อและแม่ หรือมีแค่คนใดคนหนึ่ง) อาศัยอยู่กับรุ่นลูก ทั้งนี้ อาจมีหรือไม่มีสมาชิกอื่นๆ อยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น ญาติ คนรับใช้

5. ครัวเรือน 3 รุ่นอายุและมากกว่า คือ ครัวเรือนที่มีคนตั้งแต่ 3 รุ่นอยู่อาศัยร่วมกัน เช่น รุ่นปู่ย่าตายาย ลูก หลาน อยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ อาจมีหรือไม่มีคนอื่น ๆ อยู่ร่วม เช่น อาจมีหรือไม่มีพี่น้อง คนรับใช้อยู่ด้วย

6. ครัวเรือนแห่วงกลาง หรือที่เรียกว่าครัวเรือนข้ามรุ่น หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่ 2 รุ่น โดยที่ไม่มีสมาชิกรุ่นกลางอยู่ด้วยที่เป็นรุ่นพ่อแม่อยู่ด้วย กล่าวคือ ปู่ย่าตายายอยู่กับหลานโดยพ่อแม่ของเด็กไม่ได้อยู่ด้วย ดังนั้นจึงเกิดเป็นครัวเรือนที่มีลักษณะที่โหวตรงช่วงกลาง หรือขาดคนในรุ่นกลางระหว่างคน 2 รุ่น

อนึ่ง ครัวเรือนข้ามรุ่นอาจแบ่งตามรูปแบบการอยู่อาศัยได้เป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ 1. ครอบครัวข้ามรุ่นซึ่งมีผู้สูงอายุอยู่เพียงคนเดียว (single grandparent) 2. ครอบครัวข้ามรุ่นซึ่งมีผู้สูงอายุอยู่กันเป็นคู่ (couple grandparent) (วณิชชา ฌรงค์ชัย & ดุษฎี อายุวัฒน์, 2554)

ในนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560-2564 ได้กำหนดรูปแบบและองค์ประกอบของครอบครัว ได้แก่ 1) ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบย่อย ได้แก่ ครอบครัว 1 รุ่น ซึ่งมีสามีและภรรยา และ ครอบครัว 2 รุ่น ซึ่งมีพ่อแม่ และลูก 2) ครอบครัวขยาย หรือที่เรียกว่า ครอบครัวที่มี 3 รุ่น ซึ่งมีพ่อแม่ และลูก อยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย 3) ครอบครัวลักษณะเฉพาะ ซึ่งหมายถึง ครอบครัวที่มีความต้องการเฉพาะด้าน เช่น ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่กับเด็กเพียงลำพัง ครอบครัวที่มีแต่เด็กอยู่ด้วยกันเพียงลำพัง (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2562)

นอกจากนี้ มติจากการประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัว เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2562 ซึ่งได้มีมติหลังจากที่นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบครอบครัวดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้แล้วนั้น ได้มีความพยายามที่จะกำหนดคานียามที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวให้มีความชัดเจน โดยแบ่งประเภทของครอบครัว เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งหมายถึง ครอบครัวที่มีบุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันไม่เกิน 2 รุ่น เช่น คนที่ใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะสามี

ภรรยาโดยอาจมีบุตรหรือไม่ก็ได้ พ่อหรือแม่อยู่อาศัยกับบุตร หรือญาติหรือพี่น้องไม่เกิน 2 รุ่นที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน 2) ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่มีบุคคลตั้งแต่ 3 รุ่นขึ้นไป หรืออาจจะเป็นครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปที่มีสัมพันธ์กันเป็นเครือญาติหรือทางสายโลหิตซึ่งเกี่ยวคู่ซึ่งกันและกันและอาศัยอยู่ในบ้านหรือบริเวณเดียวกัน (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2562)

ในส่วนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้แบ่งประเภทครัวเรือนตามโครงสร้างของครัวเรือนเป็น 3 ประเภท (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2562) ไว้ดังนี้

1. ครัวเรือนประเภทครอบครัวเดี่ยว (nuclear family household) หมายถึง “ครัวเรือนที่มีสามี และภรรยา หรือสามีและหรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และหรือญาติอื่นๆที่ยังไม่สมรสอาศัยอยู่ด้วย”

2. ครอบครัวขยาย (extended family household) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่ ประเภทที่ 1 คือ ครัวเรือนประเภทครอบครัวย่อย (vertical หรือ stem) ซึ่งประกอบไปด้วย “สามีและ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรสและ/หรือบุตรที่สมรสเพียงคนเดียว ญาติอื่นๆที่ยังไม่สมรส และ/หรือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน คนใดคนหนึ่งหรือหลายคน อาศัยอยู่ด้วยกัน” ประเภทที่ 2 คือ ครัวเรือนประเภทครอบครัวรวม (horizontal หรือ joint) หมายถึง “ครัวเรือนที่ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่ได้สมรสและญาติอื่นๆที่สมรสแล้วอาศัยอยู่” และประเภทที่ 3 คือ ครัวเรือนประเภทครอบครัวผสม (vertical and horizontal หรือ stem-joint) คือ ครัวเรือนที่มีทั้งครัวเรือนประเภทครอบครัวย่อยและครัวเรือนประเภทครอบครัวรวม อาศัยอยู่ด้วยกัน กล่าวคือ เป็นครัวเรือนที่ประกอบด้วย “สามีและ/หรือภรรยา บุตรที่สมรสมากกว่าหนึ่งคน ญาติอื่นๆที่สมรสหรือไม่สมรส และ/หรือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาศัยอยู่ด้วยกัน”

3. ครัวเรือนที่ไม่มีครอบครัวและญาติ (unrelated individuals) คือ ครัวเรือนที่ซึ่งมีบุคคลอยู่คนเดียว หรืออาศัยอยู่กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติ

ในส่วนของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ United Nations Population Fund (2558b) ได้แบ่งประเภทของครอบครัวเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่ ประเภทย่อยที่ 1 คือ สามีและภรรยา ที่ไม่มีบุตร ประเภทย่อยที่ 2 คือ สามีและภรรยา และบุตร ประเภทย่อยที่ 3 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วย พ่อหรือแม่ และลูก 2) ครอบครัวขยาย ซึ่ง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ ประเภทย่อยที่ 1 คือ ครอบครัว 3 รุ่น (ปู่ย่า/ตายาย และ ลูก และ หลาน) ประเภทย่อยที่ 2 คือ ครอบครัวข้ามรุ่น ซึ่งประกอบด้วย ปู่ย่า/ตายาย และหลาน 3) ครัวเรือนคนเดียว 4) ครัวเรือนที่ไม่ใช่ญาติ

กล่าวโดยสรุป ความหมายของครัวเรือนและครอบครัวมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ “ครัวเรือน” เป็นการอาศัยอยู่ร่วมกัน (co-residence) ของบุคคลตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป

โดยอาจไม่ต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงความเป็นญาติ แต่คำว่า “ครอบครัว” มีความหมายที่แคบกว่าคำว่า ครัวเรือน โดยที่ “ครอบครัว” จะต้องมิบุคคลมากกว่า 1 คน อาศัยอยู่ร่วมกันซึ่งสมาชิกในครอบครัวนั้นจะมีความสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่งเช่น ทางสายเลือด กฎหมาย หรือทางสังคม หรืออาจเป็น ความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่า เป็นไปในทางใดมากกว่ากัน นอกจากนี้ ครอบครัวยังอาจมีความหมายในเชิงนามธรรม กล่าวคือคนในครอบครัวเดียวกันจะมีความผูกพันทางจิตใจต่อกัน แม้ว่าจะไม่ได้เป็นญาติ หรือไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันในเชิงของกฎหมาย ก็ถือว่าเป็นครอบครัวได้ นอกจากนี้ สมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทและหน้าที่ต่อกันมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Holtzman, 2005; Shukla, 2013; กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2562; จิตตินันท์ เดชะคุปต์ & ญัฐชญา พวงทอง, ม.ป.ป.; องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล, ม.ป.ป.)

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนและครอบครัว จะเห็นได้ว่าสมาชิกในครัวเรือนอาจมีความสัมพันธ์เป็นญาติต่อกันทางสายเลือดหรือการแต่งงาน ดังนั้น จึงสามารถแบ่งประเภทของครัวเรือนตามโครงสร้างของครอบครัวได้ เช่น ครัวเรือนประเภทครอบครัวเดี่ยว ครัวเรือนประเภทครอบครัวขยาย ดังนั้น สรุปได้ว่าครัวเรือนมี 5 ประเภท ได้แก่ 1) ครัวเรือนที่ไม่มีครอบครัวและญาติ ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่ญาติ 2) ครัวเรือนคนเดียว ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือนอยู่เพียงลำพังคนเดียวในครัวเรือน 3) ครัวเรือนประเภทครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกครัวเรือนไม่เกิน 2 รุ่น เช่น สามีและภรรยา (1 รุ่น) พ่อและหรือแม่อยู่กับบุตร (2 รุ่น คือรุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก) หรือหัวหน้าครัวเรือนอยู่กับพี่น้องหรือญาติอื่นๆ แต่รวมแล้วไม่เกิน 2 รุ่นในครัวเรือน 4) ครัวเรือนประเภทครอบครัวขยาย ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 3 รุ่นขึ้นไป หรืออาจจะเป็นครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปที่สัมพันธ์กันเป็นเครือญาติหรือทางสายโลหิต ดังนั้นจะมีพ่อและหรือแม่ บุตร ญาติอื่นๆ และหรือพ่อแม่ พ่อตา แม่ยาย 5) ครัวเรือนข้ามรุ่น ซึ่งประกอบด้วยปู่ตายายอยู่กับหลานเพียงลำพังในครัวเรือน

2.1.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-functional theory)

การทำงานของแรงงานวัยเยาว์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ของเด็กที่ต้องช่วยเหลือครอบครัวของตนเอง และในทางกลับกัน ก็แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของสมาชิกในครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูเด็กเช่นกัน ซึ่งหน้าที่ในครอบครัวนี้เป็นไปตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของครอบครัวซึ่งมีรากฐานมาจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นการมองสังคมในเชิงมหภาค โดยสังคมประกอบไปด้วยโครงสร้าง กล่าวคือ หน่วยหรือองค์ประกอบย่อยๆ ที่ประกอบกันจนเป็นสังคม องค์ประกอบหรือหน่วยต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และจะมีหน้าที่และทำหน้าที่ของตนเองเพื่อให้สังคมดำรงและดำเนินต่อไปได้ ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาของทฤษฎีนี้จากนักทฤษฎี

เช่น Hebert Spencer นักสังคมวิทยาซึ่งความคิดของเขาได้รับอิทธิพลมาจากชีววิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาการ (evolution) โดยเขามองว่าการพัฒนาการเป็นกระบวนการของการรวมตัวของสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อนไปสู่โครงสร้างที่ซับซ้อนหรือมีความหลากหลาย ซึ่งโครงสร้างนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามแรงผลักดัน ซึ่งต่อมาเขาได้นำฐานคิดด้านชีววิทยามาใช้ในการวิเคราะห์สังคมของมนุษย์ ดังนั้น เขาจึงได้เปรียบเทียบสังคมว่าเป็นเหมือนกับอินทรีย์ หรือสิ่งมีชีวิต (organism) ที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนั้น สังคมก็เช่นกัน ประกอบด้วยส่วนต่างๆ หรือระบบย่อย (sub system) ที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งส่วนต่างๆ ประกอบกันเป็นโครงสร้างทางสังคม หนึ่ง โครงสร้างของสังคมประกอบด้วยสถาบันต่างๆ โดยแต่ละสถาบันจะพึ่งพาอาศัยกันและทำหน้าที่เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม (Spencer, 1877; Turner, Beeghley, & H., 2002)

Talcott Parsons อธิบายเกี่ยวกับ “ระบบสังคม” (social system) ว่ามีระบบย่อย (sub system) เป็นองค์ประกอบของระบบสังคม สถานะและบทบาท (status-role) ถือว่าเป็นระบบย่อยของระบบสังคมซึ่งเป็นระบบย่อยที่มีบุคคลกระทำการต่างๆ (act) โดยการกระทำของบุคคลจะสอดคล้องไปกับตำแหน่ง (position) หรือที่เรียกว่าสถานะ (status) ของบุคคลนั้น ดังนั้น สถานะจึงเป็นตัวกำหนดหน้าที่ที่บุคคลต้องปฏิบัติ (Parsons, 1991, pp. 15-16) นอกจากนี้ระบบยังจำเป็นต้องมีหน้าที่หลัก 4 ประการ หรือที่เรียกว่า AGIL schema เพื่อจะช่วยให้ระบบสังคมสามารถคงอยู่และดำเนินต่อไปได้ ได้แก่ 1. การปรับตัว (adaptation: A) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่จะช่วยให้ระบบสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก หรือปรับสภาพแวดล้อมภายนอกให้เข้ากับระบบ 2. การบรรลุเป้าหมาย (goal attainment: G) ซึ่งก็คือหน้าที่ที่กำหนดเป้าหมายของระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3. บูรณาการ (integration: I) ซึ่งเป็นหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่างๆ ของระบบ ซึ่งช่วยทำให้เกิดการยึดเหนี่ยวและความสมานฉันท์ในระบบ 4. การรักษาแบบแผน (latency: L) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับภาคส่วนต่างๆ ในระบบ เช่น การปฏิบัติตามธรรมเนียมของสังคม (Parsons, 1953 อ้างถึงใน Murphy, 2005)

นอกจากนี้ Robert K. Merton นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และผลของการกระทำในสังคม (social action) ทั้งนี้ หน้าที่ของสถาบันในสังคม หรือการกระทำหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. หน้าที่เชิงชัดแจ้ง (manifest function) ซึ่งเป็นผลของการกระทำตามที่คาดไว้หรือตระหนักรู้ว่าจะเกิดผลที่เป็นประโยชน์ เช่น หน้าที่ของสถาบันการศึกษา คือ การให้การศึกษา 2. หน้าที่เชิงแฝง (latent function) ซึ่งเป็นผลของการกระทำที่ไม่ได้คาดไว้และไม่ได้ตระหนักรู้ เช่น สถาบันการศึกษาเป็นสถานที่ที่ช่วยหาคู่ครองได้ อย่างไรก็ตาม หน้าที่เชิงชัดแจ้ง

และเชิงแฝงอาจทำให้เกิดผลที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเรียกว่า หน้าที่ประโยชน์เชิงลบ (dysfunction) (Merton, 1968; Merton, 1957 อ้างถึงใน Rodriguez, 2008)

ในส่วนของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม ซึ่งต่อมา Marilyn M. Friedman ได้นำมาประยุกต์ใช้กับการพยาบาลในครอบครัว โดยมองว่าครอบครัวเป็นเหมือนระบบย่อยหนึ่งของสังคม สถาบันต่างๆ เช่น ศาสนา การศึกษา สุขภาพ ครอบครัว ถือได้ว่าเป็นระบบย่อยของสังคม ทั้งนี้ ลักษณะทางโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัวมีดังต่อไปนี้ (Friedman, Bowden, & Jones, 2003 อ้างถึงใน Kaakinen, Gedaly-Duff, Coehlo, & Hanson, 2010; Rodriguez, 2008; Friedman, 1986 อ้างถึงใน ภาคินี สุขสภาพรเลิศ, 2555, น. 19-20; Friedman, 1986 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ ขวัญโพน & คณะ, ม.ป.ป., น. 6-7)

■ โครงสร้างของครอบครัว

โครงสร้างของครอบครัว ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. ระบบบทบาท ซึ่งบทบาทที่ดีของครอบครัวมีลักษณะ 4 ประการ คือ 1) บทบาทที่ ครอบครัวปฏิบัติจะต้องไม่เป็นไปในลักษณะที่ขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคม ภายนอก 2) สมาชิกในครอบครัวมีบทบาทที่ช่วยเสริมบทบาทซึ่งกันและกัน 3) สมาชิกในครอบครัว แสดงบทบาทที่ชัดเจน และตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวได้ 4) สมาชิกในครอบครัวสามารถที่จะปรับบทบาทของตนเมื่อมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดความสมดุล
2. ระบบค่านิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกได้ถ่ายทอดความคิด ทศนคติ ความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง
3. ระบบเครือข่ายการสื่อสาร เพื่อสื่อสารความคิดเห็น อารมณ์ ค่านิยม และความรู้สึก
4. ระบบโครงสร้างเชิงอำนาจ เป็นการแสดงถึงอำนาจของสมาชิกในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ

■ หน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่ของครอบครัวเป็นสิ่งที่ครอบครัวปฏิบัติเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัว และวัตถุประสงค์ของของสังคม หน้าที่ของครอบครัว มี 6 ประการ ดังต่อไปนี้ 1. หน้าที่ด้านความรักความเอาใจใส่ (affective function) เช่น การช่วยเหลือกันในครอบครัว การแสดงความรักและความเอาใจใส่ระหว่างสมาชิกในครอบครัว 2. หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูหรือขัดเกลาทางสังคมให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ในครอบครัว (socialization function) เช่น อบรมสมาชิกให้สมาชิกมีนิสัยที่ดีเพื่อวางรากฐานในการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบวินัย วัฒนธรรมและระเบียบทางสังคม 3. หน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่ (reproductive

function) 4. หน้าที่ในการเผชิญปัญหา โดยครอบครัวต้องเผชิญปัญหาอันเนื่องมาจากปัจจัยจากภายในและภายนอกครอบครัว (family coping function) ซึ่งเป็นสิ่งที่รบกวนความสงบสุขในครอบครัว เช่น การไม่มีงานทำของสมาชิกในครอบครัว การเจ็บป่วย 5. หน้าที่ในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (economic function) เพื่อให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น การหารายได้ การจัดสรรรายรับ รายจ่าย เงินออมของครอบครัว 6. หน้าที่ในการจัดหาสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานทางกายภาพสำหรับสมาชิก (provision of physical necessities) เช่น ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การดูแลสุขภาพ

กล่าวโดยสรุป ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่ง โดยสมาชิกในครอบครัวมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องทำเพื่อให้ครอบครัวคงอยู่และดำเนินต่อไปได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวที่เป็นต้องร่วมมือกันเพื่อให้ครอบครัวของตนดำรงอยู่ต่อไปได้ และสมาชิกยังต้องมีการปรับตัวเมื่อครอบครัวประสบปัญหา เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจในครอบครัว ดังนั้น จากทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าการทำงานของเด็กเป็นหน้าที่หนึ่งในฐานะสมาชิกของครอบครัวในการเกื้อหนุนครอบครัวของตน แต่ในขณะเดียวกัน ยังทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าสมาชิกคนอื่นๆ รวมทั้งผู้ใหญ่คนอื่นๆ ในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนก็มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนครัวเรือนเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำเอาประเด็นด้านผู้ใหญ่คนอื่นๆ ในครัวเรือนมาเป็นตัวแปรอิสระควบคู่ไปกับตัวแปรด้านหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีมิติการวิเคราะห์ที่กว้างขึ้นมากกว่าที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวกับหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น

2.1.3 หน้าที่การดูแลและคุ้มครองเด็ก

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าจะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่ในครัวเรือน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามต่อไปว่าผู้ใหญ่ในครัวเรือนที่มีหน้าที่ในการดูแลและคุ้มครองเด็กคือใคร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนเอกสารเรื่องหน้าที่ในการดูแลและคุ้มครองเด็ก ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.3.1 หน้าที่ของผู้ปกครองเด็ก

ผู้ปกครองเด็กมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูและคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งเด็กตามกฎหมายนี้หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยกฎหมายได้กำหนดให้ผู้ปกครองเด็กมีหน้าที่ตามมาตรา 23 ดังต่อไปนี้

ผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนตามสมควรแก่ชนบทรณนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ผู้ปกครอง” ว่า หมายถึง “บิดามารดา ผู้อนุบาล ผู้รับบุตรบุญธรรม และผู้ปกครองตามประมวล กฎหมายแพ่งและ พณิชย์และในหมายควมรวมถึง พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง ผู้ปกครองสวัสดิภาพ นายจ้าง ตลอดจนบุคคลอื่น ซึ่งรับเด็กไว้ในความอุปการะเลี้ยงดูหรือซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย”

ดังนั้น จากกฎหมายการคุ้มครองเด็กข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ปกครองซึ่ง มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูและคุ้มครองเด็ก จึงไม่ใช่แค่พ่อแม่ของเด็กเท่านั้น แต่หมายรวมถึงผู้ใหญ่ใน ครัวเรือนคนอื่นๆด้วย ที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กจากอันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น ผู้ปกครองมีหน้าที่ที่จะทำงานเพื่อเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ร่วมกับตน และยังคงคุ้มครองเด็กไม่ให้เด็ก ทำงานอันตราย เช่น งานที่มีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานสำหรับเด็ก

2.1.3.2 หน้าที่ของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน

หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนให้ เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือตัวบุคคลนั้นๆถือว่าตนเองเป็นหัวหน้าครัวเรือนในกรณีที่เป็นครัวเรือนที่อยู่ คนเดียว หัวหน้าครัวเรือนมีหน้าที่ในการหารายได้หลักของครัวเรือน รวมทั้งดูแลความเป็นอยู่ของ สมาชิกครัวเรือนคนอื่นๆ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2006; Philippines Statistics Authority, 2017; The Association for Qualitative Research, 2018; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2539) โดยบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ นับถือจากสมาชิกในครัวเรือน ดังนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2559) อธิบายไว้ว่า หัวหน้าครัวเรือน อาจเป็นสามีหรือภรรยาในครัวเรือนที่มีสามีกับภรรยา เป็นบุตร หรือคู่สมรสของบุตรในครัวเรือนที่พ่อแม่อยู่ในวัยชราหรือพิการ หรือพี่ในครัวเรือนที่มีการอาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างพี่น้องน้องๆ หรือ เป็นผู้อาวุโสสำหรับครัวเรือนที่อยู่ร่วมกันฉันท์มิตรสหาย อย่างไรก็ตาม หน้าที่ในดูแลครัวเรือน ในเชิงเศรษฐกิจนั้นนั้นไม่จำกัดอยู่แค่เพียงหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการสำรวจข้อมูล เศรษฐกิจของครัวเรือนจะพบสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆก็ทำงานและมีรายได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในครัวเรือนใดๆที่มีรายได้อาจมีผู้ที่ทำงานหารายได้ (income earner) 1 คน หรือที่เรียกว่า ผู้หารายได้คนเดียว (sole earner) หรือมากกว่า 1 คน (multiple earners) โดยมี ผู้ที่เป็นหารายได้หลัก (primary earner) และผู้หารายได้ในลำดับรอง (secondary earner) ตัวอย่างเช่น Raharjo and Hull (1984, อ้างถึงใน Utomo, 2004, p. 2) พบว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยา ของหัวหน้าครัวเรือนในอินโดนีเซียเป็นผู้หารายได้ลำดับสองของครัวเรือน มีหน้าที่ในการหารายได้ เสริมสำหรับครัวเรือน โดยเลือกอาชีพที่ทำให้พวกเขาสามารถยังบทบาทการเป็นภรรยาและ การเป็นแม่ได้

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าไม่ใช่แค่หัวหน้าครัวเรือนเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการหารายได้ แต่ยังรวมถึงสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน เช่น ภรรยาหรือสามีก็มีหน้าที่ในการหารายได้เพื่อดูแลเด็กซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนเช่นกัน

2.1.3.3 หน้าที่ของทุกคนในการคุ้มครองเด็ก

ในมาตรา 26 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ยังกำหนดหน้าที่ของบุคคลทุกคนในการให้ความคุ้มครองด้านการงานแก่เด็ก กล่าวคือ ห้ามมิให้ผู้ใด ใช้ จ้าง หรือวานเด็ก ให้ทำงานหรือกระทำการอันอาจเป็นอันตรายต่อเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งขัดขวางการพัฒนาของเด็กหรือส่งผลกระทบต่อการศึกษาเติบโตของเด็ก ดังนั้น แม้ว่าในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 จะกำหนดความคุ้มครองเด็กที่เป็นลูกจ้าง ตามนิติสัมพันธ์ทางกฎหมายสำหรับนายจ้างและลูกจ้าง ตามคำนิยามนายจ้างและลูกจ้าง ในมาตรา 5 ใน 2 เงื่อนไข คือ 1) มีการทำข้อตกลงของนายจ้างที่รับลูกจ้างเข้าทำงานและลูกจ้างตกลงทำงานให้กับนายจ้าง 2) การจ่ายค่าจ้างให้กับลูกจ้าง ดังนั้นเงื่อนไขตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานทำให้เด็กที่อยู่ในข้อเท็จจริงแล้วมีการทำงานเชิงเศรษฐกิจแต่ไม่ได้ความสัมพันธ์ในลักษณะลูกจ้าง เช่น ทำงานให้กับกิจการของครอบครัวโดยไม่ได้มีการตกลงกันและไม่รับค่าจ้าง ไม่เข้าข่ายความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายคุ้มครองเด็กก็ให้ความคุ้มครองแก่เด็กที่ทำงานไว้ ดังนั้น บุคคลทุกคน ซึ่งหมายรวมถึงคนในครอบครัวของเด็กที่ให้เด็กช่วย ทำงานในกิจการของครอบครัว ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้มีความสัมพันธ์ในเชิงนายจ้างและลูกจ้างกับเด็ก จะต้องไม่ใช่จ้างหรือวานให้เด็กทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็ก

2.1.3.4 ผู้ใหญ่คือใครและหน้าที่ของผู้ใหญ่

คำว่า “ผู้ใหญ่” มีการให้นิยามที่หลากหลาย ดังนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2556) ในเชิงของกฎหมาย คำว่า “ผู้ใหญ่” คือ คนที่บรรลุนิติภาวะแล้ว นอกจากนี้จากยังหมายถึง บุคคลที่อายุมากกว่าเด็ก วัยรุ่นและเยาวชน เป็นต้น (Havighurst, 1972 อ้างถึงใน เกสร เกษมสุข & อุษณีย์ บุญบรรจบ, 2561) อธิบายว่า วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (early adulthood) คือ คนที่มีอายุระหว่าง 18-34 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ร่างกายมีความแข็งแรง รวมทั้งมีการพัฒนาทางด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม ก่อนเข้าสู่สมบรูณ์ ดังนั้น ถือได้ว่าเป็นช่วงวัยที่มีการสร้างครอบครัว ทำงานและหารายได้

ในส่วนของหน้าที่ของผู้ใหญ่นั้น ในสังคมไทยมักกำหนดหน้าที่ของ “ผู้ใหญ่” ในการดูแลเลี้ยงดูเด็ก ตัวอย่างเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2557) กล่าวว่า ผู้ใหญ่ต้องให้การดูแลเลี้ยงดูเด็กเป็นเวลาหลายปี กว่าที่เด็กจะสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ส่วนงานวิจัยด้านความสุขของคนสามวัยในครอบครัวไทย (เรวดี เพชรศิราสัณฑ์, ศิริอร สินธุ, สายฝน เอกวารงกูร, อุไร จรประพาพ, & เจนเนตร พลเพชร, 2550, น. 7) ได้สัมภาษณ์

วัยผู้ใหญ่ที่มีบทบาทเป็นพ่อ ซึ่งบอกว่าตนเองรู้สึกมีความสุขที่สามารถหารายได้เพื่อมาเลี้ยงดูลูกและครอบครัวได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ทำให้เห็นว่าคำว่า “ผู้ใหญ่ในครัวเรือน” ที่มีหน้าที่ในการดูแลและให้ความคุ้มครองแก่เด็ก ไม่ใช่แค่เพียงหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึง ผู้ที่มีบทบาทการเป็นผู้ปกครองของเด็กตามกฎหมายคุ้มครองเด็กซึ่งอาจเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติกับเด็กก็ได้ รวมทั้ง สมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนก็มีหน้าที่ในการดูแลและคุ้มครองเด็กเช่นกัน นอกจากนี้ ในส่วนของอายุของผู้ใหญ่ในครัวเรือน ทำให้เห็นว่า “ผู้ใหญ่ในครัวเรือน” คือ บุคคลที่มีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีอายุมากกว่าเด็ก (กล่าวคือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป) อีกทั้งยังมีพร้อมทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมทำให้เป็นวัยที่พร้อมที่ทำงานได้อย่างเต็มที่ จึงน่าจะเป็นวัยที่พร้อมที่จะนำเอาทุนมนุษย์ของตนเองมาใช้ได้อย่างเต็มที่เพื่อให้การดูแลและคุ้มครองเด็กในครัวเรือนจากการทำงานในช่วงเวลาที่มากเกินไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้นำเอาอายุที่บรรลุนิติภาวะมาใช้ในการกำหนดอายุของผู้ใหญ่ในครัวเรือน เพราะอายุที่บรรลุนิติภาวะเป็นอายุที่สามารถทำนิติกรรมสัญญาทางกฎหมายได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2535) ซึ่งไม่ใช่ประเด็นที่งานวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยคาดว่าจะนำความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ใหญ่ในครัวเรือนไปสร้างเป็นตัวแปรอิสระที่บ่งบอกถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนได้ เพราะผู้ใหญ่คนอื่นๆก็มีหน้าที่ในการสนับสนุนครัวเรือนเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ตัวแปรของการวิจัยครั้งนี้ได้คำนึงถึงบุคคลอื่นๆในครัวเรือนที่ช่วยสะท้อนถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ไม่ใช่เพียงแค่หัวหน้าครัวเรือนที่มักพบในการศึกษาทั่วไป

2.2 แนวคิดการใช้แรงงานเด็ก งานอันตรายสำหรับเด็ก และผลกระทบของการทำงานในช่วงที่ยาวนานที่มีต่อเด็กทำงาน

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก (child labour) และงานอันตรายสำหรับเด็ก (hazardous work for children)

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กที่มีการใช้อ้างอิงอย่างเป็นทางการก็คือนิยามตามที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO, 2020a) ได้อธิบายไว้ว่า การใช้แรงงานเด็ก (child labour) นั้นหมายถึง งานที่ซึ่งเป็นอันตรายต่อจิตใจ ร่างกาย สังคม และศีลธรรมของเด็ก และขัดขวางการเรียนรู้หนังสือของเด็ก โดยวิธีการใดวิธีหนึ่ง ได้แก่ การทำให้เด็กต้องเสียโอกาสในการศึกษา การทำให้เด็กต้องออกจากการศึกษาก่อนวัยอันสมควร หรือการที่ต้องเรียนหนังสือไปพร้อมๆกันกับการทำงานที่ยาวนานและหนักมากเกินไป ทั้งนี้ ตัวอย่างของการใช้แรงงานเด็กรูปแบบที่เลวร้าย เช่น การทำให้เด็กต้องประสบกับอันตรายที่ร้ายแรงและเจ็บป่วย ดังนั้น งานใดๆที่เป็น

การพรากความเป็นเด็กหรือศักยภาพหรือศักดิ์ศรีจากตัวเด็ก และเป็นอันตรายต่อการพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ ถือว่าเป็นการใช้แรงงานเด็ก ทั้งนี้ ไม่ใช่ว่าการจ้างเด็กทำงานจะถือว่าเป็นการใช้แรงงานเด็กเสมอไป เพราะรูปแบบงานบางอย่างก็เป็นสิ่งที่ยอมรับให้เด็กสามารถทำได้ ดังนั้น รูปแบบของการทำงานที่เรียกว่าเป็นการใช้แรงงานเด็กนั้นจะขึ้นอยู่กับอายุของเด็กประเภทงานที่ทำ สภาพของงานที่ทำและวัตถุประสงค์ที่แต่ละประเทศกำหนดไว้

ดังนั้น ข้อพิจารณาว่ามีการใช้แรงงานเด็กหรือไม่ สามารถดูได้จากอายุของเด็กที่กล่าวถึงในอนุสัญญา ฉบับที่ 138 ว่าด้วยอายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้จ้างงานได้ ค.ศ. 1973 หรือที่เรียกว่า Minimum Age Convention, 1973 (No.138) โดย ILO ทั้งนี้ ในมาตรา 3 วรรค 1 ได้ระบุว่าประเทศสมาชิกที่ให้สัตยาบันอนุสัญญานี้จะต้องไม่อนุญาตให้มีการจ้างงานหรือการทำงานใดๆ ของผู้เยาว์ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อทำงานที่มีลักษณะ หรือสภาพการทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมของผู้เยาว์ นอกจากนี้ มาตรา 3 วรรค 2 กำหนดให้แต่ละประเทศสมาชิกสามารถออกกฎหมายหรือระเบียบภายในของประเทศนั้นๆ เพื่อกำหนดชนิดของการจ้างงานหรืองานที่อาจเป็นอันตราย อย่างไรก็ตาม มาตรา 3 วรรค 3 กลับมีการอนุโลมให้ประเทศสมาชิกอาจอนุญาตให้มีการจ้างงานหรือทำงานของบุคคลที่อายุตั้งแต่ 16 ปี ทำงานในงานที่อาจเป็นอันตรายตามวรรค 1 ได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าบุคคลนั้นต้องได้รับการคุ้มครองด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมอย่างเต็มที่ และจะต้องได้รับการฝึกอบรมที่เพียงพอ

อนึ่ง ILO ยังได้อธิบายถึงรูปแบบของการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 3 ของอนุสัญญานฉบับที่ 182 ว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (Convention No. 182 on the Worst Forms of Child Labour) โดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) กล่าวคืองานที่มีลักษณะของงานหรือสภาพแวดล้อมในการทำงานที่อาจจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัย สุขภาพ หรือ ศีลธรรมของเด็ก ซึ่งต่อมา ILO ยังได้จัดทำข้อเสนอแนะฉบับที่ 190 ว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (Worst Forms of Child Labour Recommendations, 1999, No.190) ที่ให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ดังนั้น จึงได้อธิบายในข้อ 3 (e) ในหมวด ที่ 2 เรื่องงานอันตรายไว้ว่างานที่ทำภายใต้สภาพที่ยากลำบากมาก เช่น การทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ถือว่าเป็นงานอันตรายตามมาตรา 3 ของอนุสัญญานฉบับที่ 182 ว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (ILO, 2017)

นอกจากอนุสัญญาของ ILO ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ในข้อ 32 ของอนุสัญญานฉบับนี้ ยังได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองจากการทำงานใดที่อาจจะเป็นการเสี่ยง อันตราย หรือที่ขัดขวางการศึกษาของเด็ก หรือที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพการพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สมอง ศีลธรรม รวมทั้ง

การพัฒนาการทางสังคมของเด็ก (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 2020)

ในสวนประเทศไทย การสำรวจการทำงานของเด็กรในประเทศไทย พ.ศ. 2561 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2561a) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “งานอันตราย” ว่าหมายถึง “งานที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่าที่กฎหมายกำหนด คือ มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และหมายถึงงานที่ประเทศสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ประกาศเป็นงานอันตรายสำหรับเด็ก” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดด้านงานอันตรายสำหรับเด็กในประเทศไทยที่กำหนดชั่วโมงการทำงานที่ไม่เกิน 48 ชั่วโมงตาม กฎหมายคุ้มครองแรงงาน ซึ่งเป็นจำนวนชั่วโมงการทำงานที่อนุญาตให้ผู้ใหญ่ (ผู้ที่อายุเกินกว่า 18 ปี) ทำได้ต่อสัปดาห์

จากแนวคิดด้านการใช้แรงงานเด็ก สามารถสรุปได้ว่า การให้เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานอันตรายถือเป็นการใช้แรงงานเด็ก ทั้งนี้ ลักษณะหนึ่งของงานอันตรายต่อเด็กก็คืองานที่เด็กต้องทำงานในชั่วโมงที่ยาวนาน ซึ่งถือเป็นรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดรูปแบบหนึ่งของการใช้แรงงานเด็ก ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าประเทศจะกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานที่ถือว่าเป็นงานอันตรายสำหรับเด็กไว้ที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ในประเทศอื่น ๆ มีการกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานสำหรับเด็กไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองที่สูงกว่ากฎหมายของไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเกณฑ์ชั่วโมงการทำงานตามกฎหมายต่างประเทศสำหรับเด็กไว้ในบทที่ 1

2.2.2 ผลกระทบของการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานที่มีต่อเด็กทำงาน

แม้ว่าการทำงานของเด็กรจะมีประโยชน์ต่อตัวเด็กและครอบครัว เช่น การทำงานทำให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจจากความสำเร็จในการทำงาน ได้เรียนรู้และช่วยส่งเสริมพัฒนาของเด็กในด้านทักษะชีวิต ตัวอย่างเช่น ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ ฝึกความรับผิดชอบ เรียนรู้การบริหารเวลาและการเงิน อีกทั้ง ยังช่วยให้เด็กสามารถช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว สามารถหาเงินค่าเรียนสำหรับตนเองและพี่น้อง และการออมเงินไว้ใช้ในอนาคต (Aufseeser, Bourdillon, Carothers, & Lecoufle, 2018; Bourdillon, 2014) แต่อย่างไรก็ตาม การทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานมากเกินไปเป็นอันตรายต่อเด็กได้ใน ด้านของสุขภาพของเด็กทำงาน และอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กได้ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 ผลกระทบต่อสุขภาพของเด็กทำงาน

ข้อค้นพบในการศึกษาในต่างประเทศพบถึงผลกระทบทางลบจากการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานที่ส่งผลต่อสุขภาพของเด็กทำงาน เช่น การเป็นโรคหัวใจ ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล ความเครียด การพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ ความเหนื่อยล้า การบาดเจ็บและการเจ็บป่วยจากการทำงาน สมรรถภาพทางร่างกายและ สุขภาวะทางจิตที่แย่ง ภาวะโภชนาการ

จำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานนั้นล้วนมีผลต่อสุขภาพของคนทำงาน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กก็ตาม ดังจะเห็นได้จากการศึกษาด้านผลกระทบของการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานที่ส่งผลต่อสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน Wong, Chan, and Ngan (2019) ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยจำนวน 243 เอกสาร ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 ถึง ปี 2018 พบว่า ในเอกสารและงานวิจัยหลายฉบับแสดงถึงอิทธิพลของการทำงานในจำนวนชั่วโมงที่มากเกินไปที่ส่งผลต่อสุขภาพของคนทำงาน เช่น การเป็นโรคหัวใจ ภาวะซึมเศร้าความวิตกกังวล ความเครียด การพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ ความเหนื่อยล้า และการบาดเจ็บจากการทำงาน

นอกจากนี้ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กของ ILO ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของเวลาทำงานที่มีต่อสุขภาพของเด็กทำงานช่วงอายุ 5-17 ปี ใน 3 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา บังกลาเทศ และ บราซิล ซึ่งจัดทำโดย L. Guarcello et al. (2004, pp. 43-44) ที่ใช้ข้อมูลการสำรวจครัวเรือนระดับประเทศ ทั้งนี้ ในส่วนของตัวแปรตามด้านสุขภาพของเด็กทำงานเป็นการใช้ข้อมูลของการรายงานการบาดเจ็บและการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการทำงานในประเทศกัมพูชาและบังกลาเทศ ในส่วนประเทศบราซิลมีข้อจำกัดด้านข้อมูลจึงใช้ข้อมูลเฉพาะการบาดเจ็บจากการทำงานเท่านั้น ผลจาก probit regression พบว่า จำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กที่ทำงานมีผลต่อโอกาสการเกิดภาวะสุขภาพที่ไม่ดีใน 3 ประเทศ กล่าวคือ เมื่อมีจำนวนชั่วโมงการทำงานเพิ่มขึ้น 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จะส่งผลให้มีโอกาสที่เด็กทำงานจะป่วยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.3 ในกัมพูชา ร้อยละ 0.2 ในบังกลาเทศ และ ร้อยละ 0.1 (บาดเจ็บจากการทำงาน) ในบราซิล ตัวอย่างเช่น หากเด็กในกัมพูชาทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 6 วันต่อสัปดาห์ จะมีโอกาสที่จะมีสุขภาพที่ไม่ดีสูงกว่าเด็กที่ทำงาน 4 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 6 วันต่อสัปดาห์ ถึงร้อยละ 8 นอกจากนี้ เด็กทำงานในบังกลาเทศ และบราซิล ที่ทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 6 วันต่อสัปดาห์จะเพิ่มความเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุสูงกว่าเด็กที่ทำงาน 4 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 6 วันต่อสัปดาห์ ถึงร้อยละ 5 และ ร้อยละ 3 ตามลำดับ (L. Guarcello et al., 2004, p. 59)

จากการศึกษาข้างต้น ของ L. Guarcello et al. (2004, pp. 50-53) ยังทำการวิเคราะห์ kernel regression เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างชั่วโมงการทำงานและความเสี่ยงในการบาดเจ็บจากการทำงานของทั้งสามประเทศ ซึ่งพบว่า จำนวนชั่วโมงการทำงานที่ทำให้เกิดความเสียหายในการบาดเจ็บจากการทำงานนั้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและภาคกิจการ เช่น ในประเทศบราซิล ความเสี่ยงที่เด็กจะบาดเจ็บจากการทำงานเพิ่มสูงมากเมื่อทำงานตั้งแต่ 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในภาคการเกษตร และ 46 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปในภาคการผลิต แต่สำหรับในกัมพูชานั้นกลับพบว่าความเสี่ยงในการบาดเจ็บเพิ่มขึ้นสูงอย่างมากเมื่อเด็กทำงานในไม่เกิน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ในภาคการเกษตรและบริการ แต่สำหรับภาคการผลิตความเสี่ยงจะเพิ่มขึ้นสูงมากเมื่อเด็กทำงานในช่วง 36 – 56 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตาม Kana, Phoumin,

and Seiichi (2010, pp. 369-371) ซึ่งทำการศึกษเกี่ยวกับผลกระทบด้านสุขภาพของเด็กในชนบทในประเทศ กัมพูชา พบว่า หากเด็กทำงานในจำนวนชั่วโมงที่ไม่เกินเกณฑ์ซึ่งโดยประมาณคือไม่เกิน 35 หรือ 45 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ก็จะไม่ส่งผลอันตรายเป็นต่อสุขภาพและภาวะโภชนาการของเด็ก รวมทั้งการทำงานภายในจำนวนชั่วโมงที่ไม่มากไปกว่าเกณฑ์ก็ยิ่งช่วยส่งเสริมสุขภาพและภาวะโภชนาการของเด็กอีกด้วย

งานวิจัยด้านผลกระทบของการใช้แรงงานเด็กอายุ 5-17 ปี ในด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ของเด็กในเมือง Onitsha ในประเทศไนจีเรีย ในปี 2017 พบว่า การที่เด็กทำงานมีชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มมากขึ้นก็จะยิ่งทำให้โอกาสที่เด็กมีสมรรถภาพทางร่างกาย (physical fitness) และสุขภาพทางจิต (mental well-being) ลดลง (Nwogwugwu et al., 2017, pp. 7-8)

2.2.2.2 ผลกระทบต่อการศึกษาของแรงงานวัยเยาว์

ข้อค้นพบในการศึกษาในต่างประเทศพบถึงผลกระทบทางลบจากการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานที่ส่งผลต่อการศึกษาของแรงงานวัยเยาว์ ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เด็กไม่ได้ไปเรียนหนังสือ การไม่สามารถมีสมาธิในการเรียนเพราะความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ผลการเรียนที่ไม่ดี ดังจะเห็นได้จากข้อค้นพบจากงานวิจัยต่างๆ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยด้านผลกระทบของการใช้แรงงานเด็กอายุ 5-17 ปี ในด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ของเด็กใน เมือง Onitsha ในประเทศไนจีเรีย ในปี 2017 กลับพบว่าเมื่อเด็กใช้เวลาการทำงานเพิ่มมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้โอกาสในการที่เด็กจะลงทะเบียนเรียนหนังสือก็ยิ่งลดลง (Nwogwugwu et al., 2017, pp. 7-8) นอกจากนี้ การทำงานในจำนวนชั่วโมงที่มากเกินไปก็อาจทำให้เด็กต้องเหนื่อยล้าและเรียนได้ไม่ทันนัก ดังนั้น การทำงานของเด็กในจำนวนชั่วโมงที่ไม่เกินกว่า 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์จะไม่ส่งผลกระทบต่อผลการเรียนของเด็ก แต่ชั่วโมงการทำงานและลักษณะของงานที่เด็กทำควรให้มีความเหมาะสมกับอายุของผู้ทำงาน และควรมีเวลาที่เพียงพอสำหรับการไปเรียนหนังสือ การพักผ่อน และการมีเวลาว่าง ในการศึกษาของ Greenberger ในปี 1986 และ Steinberg ในปี 1993 (อ้างถึงใน Fitzgerald & Laidlaw, 1995, pp. 187-188) พบว่า เด็กที่ทำงานตั้งแต่ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป อาจส่งผลกระทบต่อผลการเรียนของเด็กอันเนื่องมาจากความเหนื่อยล้าหรือการไม่มีเวลาที่เพียงพอในการทำการบ้านที่โรงเรียนได้ หมอบหมายการขาดเรียน รวมทั้งไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรของโรงเรียนหรือกิจกรรมกับครอบครัว นอกจากนี้ Djone and Suryani (2019, p. 56) ได้นำเสนอผลการสัมภาษณ์ครูที่สอนเด็กในประเทศอินโดนีเซียที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ยังพบว่า การที่เด็กทำงานที่ต้องใช้แรงกายเพื่อทำงานในจำนวนเวลาที่ทำงานที่ยาวนานเป็นอันตรายเป็นต่อการที่เด็กจะสามารถเรียนหนังสือได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น จะทำให้เด็กมีอาการเหม่อลอย ง่วงนอน และไม่มีสมาธิในการเรียน

จากรายงานการศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าทุกการศึกษาเห็นตรงกันว่า การทำงานของแรงงานวัยเยาว์ในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานจะส่งผลกระทบต่อทางลบ

ต่อแรงงานวัยเยาว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน สุขภาพ รวมทั้งการศึกษา อย่างไรก็ตาม ข้อควรระวังในการสรุปว่าชั่วโมงการทำงานมีผลกระทบต่อเด็กนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อข้อค้นพบจากงานวิจัยด้วยเช่นกัน เช่น ชั่วโมงการทำงานอาจไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเด็กเพราะเด็กที่ทำงานอาจเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงมากเพราะนายจ้างเลือกที่จะจ้างงานคนที่มีสุขภาพแข็งแรงงาน จึงสามารถทนกับสภาพการทำงานหนักได้จึงไม่ค่อยบาดเจ็บจากการทำงาน และเด็กทำงานมักมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และพ่อแม่มีการศึกษาที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งทำให้เด็กไม่ได้รับการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอและการขาดแคลนสารอาหาร ทำให้เด็กมีโอกาสที่เด็กมีสุขภาพที่ไม่ดีก่อนที่จะเข้ามาสู่ทำงานเสียอีก (Levison & Murray-Close, 2005, p. 120) นอกจากนี้ การทำงานของเด็กที่อาจไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้หนังสือของเด็ก ดังเช่น Bourdillon (2014, p. 844) อธิบายว่า การทำงานเต็มเวลาของเด็กอาจไม่มีความสัมพันธ์มากนักกับการลดลงของอัตราการเข้าเรียนหนังสือของเด็ก กล่าวคือ เด็กอาจไม่ได้ออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะว่าต้องไปทำงาน แต่อาจเป็นเพราะเหตุผลอื่นแล้วจึงค่อยมาเริ่มเข้าสู่การทำงานก็ได้ เช่น ปัญหาในการเดินทางไปโรงเรียน เด็กบางคนไม่อยากไปเรียนเพราะผลการเรียนไม่ดี การถูกละเมิดจากครูหรือเพื่อน ในชั้นเรียนจึงไม่อยากไป เรียน เป็นต้น (Bourdillon et al., 2010, pp. 119-121 อ้างถึงใน Bourdillon, 2014, p. 844)

2.3 ทุมนมนุษย์ (human capital)

ทฤษฎีทุนมนุษย์เริ่มปรากฏชัดเจนในช่วงต้น ค.ศ. 1960 เมื่อ Schultz (1961) กล่าวว่ามนุษย์เป็นรูปแบบหนึ่งของทุน (capital) ซึ่งทุนมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็นสองมิติ คือ มิติเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในส่วนทุนมนุษย์เชิงปริมาณนั้น หมายถึง จำนวนคน สัดส่วนของคนทำงาน จำนวนชั่วโมงการทำงาน ส่วนทุนมนุษย์เชิงคุณภาพนั้น ได้แก่ ทักษะ ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่ถูกจ้างงานในบริษัท นอกจากนี้ เขายังเน้นย้ำถึงความสำคัญในการลงทุนในทุนมนุษย์ (human investment) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีทักษะ ความรู้ และความสามารถ (capabilities) ซึ่งนำไปสู่การทำงานของบุคคลที่มีผลิตภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง ส่งผลการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การพัฒนาความสามารถของมนุษย์ (human capabilities) นั้นสามารถดำเนินการได้จาก 5 ประเภทกิจกรรม ได้แก่ 1. การให้บริการของหน่วยบริการด้านสุขภาพและบริการต่างๆ ซึ่งการเป็นส่งเสริมคุณภาพของมนุษย์ 2. การเรียนรู้ผ่านการทำงาน (on-the-job training) 3. การศึกษาที่เป็นทางการ 4. การจัดหลักสูตรสำหรับผู้ใหญ่ให้กับพนักงาน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ไม่ได้จัดโดยบริษัทที่เป็นผู้ว่าจ้างพนักงานนั้นๆ 5. การย้ายถิ่นของบุคคลและครอบครัวเพื่อแสวงหาโอกาสในการทำงาน นอกจากนี้ Schultz ยังเห็นถึงความสำคัญของการใช้

ประโยชน์จากทุนมนุษย์ดังที่เขาอธิบายไว้ว่าทุนมนุษย์จะเสื่อมลงหากทุนมนุษย์ไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ ตัวอย่างเช่น การว่างงานจะทำให้คนทำงานสูญเสียทักษะที่พวกเขามี

ต่อมา Gary S. Becker (1962, 1993) ในได้เน้นย้ำเกี่ยวกับการลงทุนในมนุษย์ผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม เช่น การฝึกอบรมหัวข้อทั่วไปที่เกี่ยวกับงานและหัวข้อเฉพาะทางที่เกี่ยวกับงานนั้น หรือการฝึกอบรมในงาน (on the job training) รวมไปถึงการศึกษาที่เป็นทางการ การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับโอกาส การทำงาน (เช่น การเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับค่าจ้างที่บริษัทต่างๆเสนอค่าจ้างที่แตกต่างกันให้กับลูกจ้าง ก็จะทำให้ลูกจ้างสามารถหางานที่ให้ค่าจ้างสูงได้) และการลงทุนด้านสุขภาพให้กับพนักงาน (เช่น บริษัทสามารถลงทุนด้านสุขภาพของพนักงานโดยการจัดบริการด้านสุขภาพให้กับพนักงานและการไม่ให้ พนักงานทำงานในงานที่เป็นอาก่อให้เกิดอุบัติเหตุและอันตรายต่อชีวิต) การลงทุนในทุนมนุษย์นั้นส่งผลต่อการเพิ่มพูนรายได้ของลูกจ้าง การได้รับการจ้างงาน รวมทั้งส่งผลทางบวกต่อการเพิ่มผลผลิตจากการทำงานของพนักงานของบริษัท ดังนั้น “ทุนมนุษย์” ตามแนวความคิดของ Becker จึงหมายถึงทรัพยากรที่อยู่ในตัวมนุษย์ได้รับมาจากการลงทุนในทุนมนุษย์ อาทิเช่น ความรู้ ทักษะ ข้อมูล และสุขภาพของบุคคล นอกจากนี้ Mincer (1974) ยังได้อธิบายเรื่องประโยชน์ของการลงทุนในทุนมนุษย์ที่ทำให้คนทำงานมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเขาได้นำเสนอสมการด้านรายได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนปีของการศึกษาและจำนวนปีของประสบการณ์ทำงานส่งผลทางบวกต่อค่าจ้างของคนทำงาน อีกทั้งยังได้นำเสนอแบบจำลองรายได้ตลอดชีวิต ซึ่งแบบจำลองนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อคนเริ่มทำงานก็จะมีรายได้จากการทำงานที่สูงขึ้นอันเนื่องมาจากความรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ที่ได้สะสมไว้อย่างไรก็ตาม เมื่อคนทำงานเข้าสู่วัยกลางคนก็จะมีรายได้จากการทำงานที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ช้าลงและจะเริ่มลดลงในที่สุด เพราะเมื่อคนมีอายุมากขึ้นก็จะมีความเสี่ยงมอดยทางร่างกายและสติปัญญาซึ่งทำให้ความสามารถในการเรียนรู้ลดลง

อย่างไรก็ตาม ทุนมนุษย์ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังเช่นที่ Becker ได้เน้นย้ำเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าสู่ระบบการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นการเรียนรู้ที่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม Oliveira (2007) ได้แย้งว่า ความรู้ที่บุคคลได้รับอาจเป็นความรู้เชิงประนัย (tacit knowledge) รวมทั้ง บุคคลอาจมีความสามารถแฝง (latent abilities) และทักษะที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง (implicit skills) ซึ่ง บุคคลได้เรียนรู้แบบนอกระบบจากการทำงาน (non-formal learning-from-work หรือ LfW) และเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผ่านประสบการณ์ชีวิต (informal learning-from-life หรือ LfL) ทั้งนี้ ความแตกต่างของการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการและการเรียนรู้นอกระบบ คือ การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจะเป็นสิ่งที่บุคคลไม่ได้ตระหนักรู้ว่ากำลังเรียนรู้สิ่งนั้นๆอยู่ ส่วนการเรียนรู้นอกระบบ เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานเป็นสิ่งที่

บุคคลตระหนักรู้ในระดับหนึ่งว่าตนเองกำลังเรียนรู้สิ่งนั้น ถึงแม้จะไม่ได้เป็นการเรียนอย่างเป็นทางการก็ตาม

ประเภทอาชีพถือได้ว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกทักษะด้านอาชีพของบุคคลได้ ดังจะเห็นได้จากมาตรฐานการจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากลปี 2008 หรือที่เรียกว่า International Standard Classification of Occupations ปี 2008 (ISCO-08) ซึ่งจัดทำโดย ILO (ILO, 2020b) โดยที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้นำมาใช้ในการสำรวจด้านแรงงาน เช่น การสำรวจสภาวะการทำงาน ของประชากร ไตรมาส 3 พ.ศ. 2561 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) เป็นต้น ทั้งนี้ (ILO, 2012a) กล่าวว่าการวัดระดับทักษะอาชีพสามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่ 1. การนำข้อมูลอาชีพจาก 9 ประเภทอาชีพตามที่ระบุไว้ใน ISCO-08 มาเทียบระดับทักษะอาชีพ ดังที่ปรากฏในตารางที่ 8 ข้างล่างนี้ 2. การนำข้อมูลระดับการศึกษาตามมาตรฐานการจัดจำแนกการศึกษาปี 1997 หรือที่เรียกว่า International Standard Classification of Education (ISCED-97) มาเทียบระดับทักษะอาชีพ เช่น ผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา (tertiary education) ในชั้นที่ 1 และ 2 ถือว่าเป็นผู้ที่มีระดับทักษะสูงหรือสูงมาก

ตารางที่ 8 ระดับทักษะอาชีพเทียบกับประเภทอาชีพตาม ISCO-08

ระดับทักษะอาชีพ	ประเภทอาชีพตาม ISCO-08
ระดับ 3 และ 4 (สูง)	1. ผู้จัดการ 2. ผู้ประกอบวิชาชีพ 3. เจ้าหน้าที่เทคนิคและผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ด้านต่างๆ
ระดับ 2 (กลาง)	4. เสมียน 5. พนักงานบริการและผู้จำหน่ายสินค้า 6. ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง 7. ช่างฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 8. ผู้ควบคุมเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ
ระดับ 1 (ต่ำ)	9. ผู้ประกอบอาชีพงานพื้นฐาน

ที่มา: ILO (2020b)

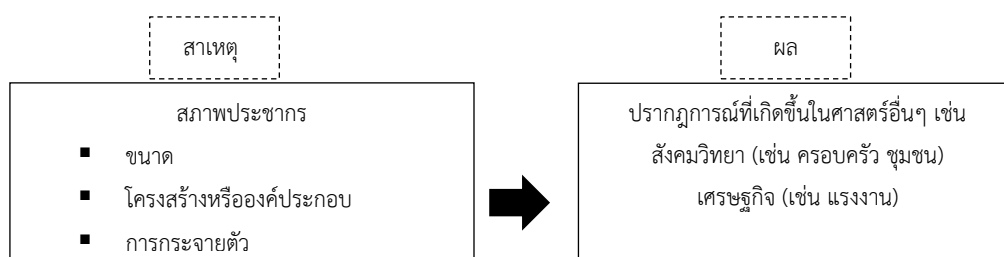
กล่าวโดยสรุป จากทฤษฎีทุนมนุษย์ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ทุนมนุษย์ จึงหมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ การได้รับข้อมูล และสุขภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งสมอยู่ใน

แต่ละบุคคล โดยผ่าน กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การที่คนมีทุนมนุษย์มากขึ้นก็จะทำให้คนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากการเป็นแรงงานที่มีผลิตภาพสูง และการได้รับการจ้างงาน ดังนั้น จากทฤษฎีทุนมนุษย์ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าครัวเรือนมีทุนมนุษย์ที่นำมาใช้เป็นแรงงานเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจในครัวเรือน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ก็เป็นการใช้ทุนมนุษย์ด้านแรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับสาเหตุหลักในการเข้าสู่การทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทนำ นอกจากนี้ การเรียนหนังสือและการทำงาน ก็ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยสะสมทุนมนุษย์ได้อีกด้วย

2.4 ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยสภาพประชากรและประเด็นด้านสังคม

ในการศึกษาด้านประชากรศาสตร์ (demography) นั้น แต่เดิมเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ประชากรมนุษย์ด้านขนาด (size) โครงสร้างหรือองค์ประกอบ (structure or composition) การกระจาย ตัวหรือความหนาแน่นของประชากร (distribution or density) การเพิ่มขึ้นของ ประชากร หรือลักษณะทางประชากรอื่นๆ รวมทั้งสาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก ปัจจัยดังที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นขอบเขตของประชากรศาสตร์ในความหมายที่แคบ หรือที่เรียกว่า “ประชากรศาสตร์พิสุทธ์” อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านประชากรศาสตร์ในความหมายที่กว้างขึ้นนั้นได้ มีการขยายขอบเขตความรู้ให้เชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นๆ จึงทำให้เกิดประชากรศาสตร์ที่เรียกว่า “การศึกษาประชากรศาสตร์” (population studies) หรือเรียกว่า “ประชากรศาสตร์สังคม” (social Demography) ซึ่ง เป็นการศึกษาระหว่างสาขาวิชา (inter-disciplinary) ซึ่งตัวแปรทางด้าน ประชากรศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากตัวแปรโดยตรงที่ได้จาก ประชากรศาสตร์ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543, น. 4-6) ดังจะเห็นได้จากแผนภาพ ที่ 1 ข้างล่างนี้ ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพประชากร (population status) ได้แก่ ขนาด โครงสร้างหรือองค์ประกอบ การกระจายตัว ที่สามารถส่งผลกระทบต่อปรากฏการณ์ในศาสตร์อื่นๆนอกประชากรศาสตร์ได้ ดังนั้น ผู้วิจัย คาดว่าจะนำมาเอาปัจจัยด้านสภาพประชากรมาใช้ในการวิจัยด้านชั่วโมงการทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์ได้

แผนภาพที่ 1 ตัวแปรด้านสภาพประชากรที่ส่งผลต่อตัวแปรในศาสตร์อื่นๆ

ที่มา: ดัดแปลงโดยผู้วิจัยจาก ประโมทย์ ประสาทกุล (2543)

2.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของเด็กและชั่วโมงการทำงานของเด็ก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาปัจจัยในระดับครัวเรือน ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยและเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมในครัวเรือน ลักษณะเขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน และโครงสร้างครัวเรือน ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อชั่วโมงการทำงานของเด็กในแง่ของการทำให้เด็กต้องทำงานและในการทำให้ชั่วโมงการทำงานของเด็กเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังไม่ค่อยมีการศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่ทำงานในช่วงอายุ 15-17 ปีมากนัก ดังนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้จากการทบทวนงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องจึงมักเป็นข้อมูลของเด็กที่ทำงานอายุไม่เกิน 15 ปี ที่มักมุ่งเน้นการศึกษาการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เหมาะสมจึงเลือกกลุ่มอายุที่ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่จะอนุญาตให้ทำงานได้ตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลดังกล่าวก็สามารถพอทำให้เห็นถึงปัจจัยด้านการทำงานของเด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มอายุต่ำกว่า 18 ปีได้

2.5.1 ปัจจัยลักษณะทางประชากร (demographic characteristics)

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเด็กและจำนวนชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ อายุของเด็ก การเป็นบุตรคนโต เพศของเด็กที่ทำงาน เพศของหัวหน้าครัวเรือน ภาคกิจการที่เด็กทำงาน และรูปแบบการทำงานของเด็ก

2.5.1.1 อายุของเด็ก

อายุของเด็กมีผลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็ก ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศึกษาเกี่ยวกับความเข้มข้นของการทำงานของวัยรุ่นในช่วงมัธยมปลาย พบว่า เด็กที่ศึกษาในระดับชั้น Grade 12 มีแนวโน้มที่จะทำงานในจำนวนชั่วโมงที่ยาวนานมากกว่าเด็กที่ศึกษาอยู่ในระดับ ชั้น Grade 10 และ 11 เพราะเด็กที่อายุน้อยกว่ามีระดับการศึกษาและประสบการณ์ที่น้อยกว่า อีกทั้งโครงสร้างร่างกายโดยเฉลี่ยยังเล็กกว่าเด็กที่โตกว่า ซึ่งทำให้นายจ้างไม่ค่อยอยากจ้างมากนัก อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบด้านอายุของเด็กเชื่อมโยงกับข้อกำหนดตามกฎหมายที่จำกัดจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็ไว้ กล่าวคือ

เด็กในระดับชั้น Grade 10 หลายคนมักมีอายุไม่ถึง 16 ปี ซึ่งกฎหมายได้จำกัดจำนวนชั่วโมงที่อนุญาตให้ทำงานได้ ซึ่งทำให้เด็กระดับชั้น Grade 10 มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ไม่มากนัก (Bachman, Staff, O'Malley, & Freedman-Doan, 2013, p. 2127) นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของเด็กอายุ 8-14 ปี ในประเทศไนจีเรียได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กล่าวไปข้างต้น คือ เด็กอายุมากกว่าเด็กคนอื่นในครอบครัวมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้นอันเนื่องมาจากพวกเขา มีประสบการณ์ และมีศักยภาพด้านร่างกายที่มากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า (Togunde & Richardson, 2006, p. 59) เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของเด็กอายุ 7-14 ปี ในประเทศปากีสถาน ที่พบว่า เด็กที่มีอายุมากขึ้นมีจำนวนการทำงานที่เพิ่มมากขึ้น (Koseleci & Kovrova, 2009, pp. 9-10)

2.5.1.2 การเป็นบุตรคนโตของครอบครัว

การเป็นบุตรที่มีอายุมากกว่าบุตรคนอื่นๆในครอบครัวทำให้เด็กต้องเข้าสู่การทำงาน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของลำดับการเกิดของบุตรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเด็กและการเข้าเรียนหนังสือของเด็กอายุ 5-17 ปีในประเทศบังกลาเทศ พบว่าการเป็นบุตรคนโตของครอบครัวจะทำให้เด็กมีโอกาสที่จะต้องทำงานเพิ่มสูงขึ้นกว่าที่จะแค่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว เด็กที่เกิดที่หลังก็จะมีแนวโน้มที่จะได้ไปเรียนหนังสือมากกว่าเด็กที่เกิดในลำดับต้นๆของครอบครัว (Khamnam & Rahman, 2007, p. 12) นอกจากนี้ Dammert (2008, pp. 14-15) ยังพบว่า ลำดับอายุ (age rank) หรือที่เรียกว่า absolute birth order มีผลทำให้เด็กในประเทศกัวเตมาลาทำงานในที่เป็นกิจกรรมทางการตลาด (market activities) ซึ่งไม่ใช่งานบ้าน และยังมีผลต่อชั่วโมงการทำงานของเด็กอายุ 7-14 ปี โดยการศึกษาดังกล่าวกำหนดให้ลำดับอายุที่ 1 คือ เด็กที่เกิดเป็นคนแรก (first-born child) หรือ เป็นเด็กที่อายุมากที่สุด (oldest child) ส่วนลำดับอายุที่ 2 คือ เด็กที่เกิดเป็นลำดับที่สอง เป็นต้น ซึ่งพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่อายุน้อยกว่ากับเด็กที่อายุมากที่สุดในครัวเรือน พบว่า ยิ่งลำดับอายุที่สูงขึ้นก็ยิ่งทำให้โอกาสที่เด็กจะต้องไปทำงานในตลาดแรงงานมีน้อยลงและจำนวนชั่วโมงการทำงานก็น้อยลงด้วยเช่นกัน

2.5.1.3 เพศของเด็ก

เพศของเด็กทำงานอาจจะเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเด็ก ตัวอย่างเช่น ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ในการทำงานเชิงเศรษฐกิจของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงในประเทศปากีสถานมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย เช่น เด็กผู้ชายอายุ 12-14 ปี มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากกว่าเด็กผู้หญิงอายุ 12-14 ปี ประมาณ 1 ชั่วโมงกว่า ดังนั้น เพศจึงไม่มีผลไม่มากนักต่อการทำงานด้านชั่วโมงการทำงานของเด็ก (Koseleci & Kovrova, 2009, pp. 9-10) แต่อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาเรื่องการใช้จ่ายแรงงานเด็กอายุ 6-14 ปี ที่อาศัยในสลัมในกรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ กลับพบว่า เมื่อค่าจ้างเพิ่มสูงขึ้นและโอกาสในการหารายได้เพิ่มขึ้น

ก็ทำให้เด็กผู้ชายที่ย้ายถิ่นมาจากในเมืองและชนบทมีโอกาสที่จะต้องไปทำงานมากกว่าเด็กผู้หญิงที่ย้ายถิ่นมาจากในเมืองและชนบท (Quattri & Watkin, 2016, p. 53)

2.5.1.4 เพศของหัวหน้าครัวเรือน

สมมติฐานที่ว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้หญิงจะเป็นครัวเรือนที่มีความยากจนมากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ชายนำไปสู่ข้อค้นพบที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศของหัวหน้าครัวเรือนและการทำงานของเด็ก อนึ่ง งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของเด็กอายุ 8-14 ปี ในประเทศไนจีเรียไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างเพศของหัวหน้าครอบครัวกับจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็ก (Togunde & Richardson, 2006, p. 59) อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องการทำงานของเด็กอายุ 7-17 ปี ของ Grootaert ในปี 1998 การศึกษาเด็กทำงานอายุ 4-14 ปี โดย Coulombe ในปี 1998 และ การศึกษาเด็กทำงานอายุ 7-14 ปี โดย Bhalotra & Heady ในปี 1998 (อ้างถึงใน Canagarajah & Nielsen, 1999, p. 18) กลับพบว่าในชนบทของประเทศ Côte d'Ivoire การมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้หญิงทำให้เด็กผู้หญิงในชนบทของประเทศ Côte d'Ivoire และเด็กผู้หญิงในชนบทของประเทศกานาไปทำงานเพิ่มมากขึ้น และอัตราการไปเรียนหนังสือของเด็กผู้หญิงจะลดลง ทั้งนี้ ในงานวิจัยในประเทศบังกลาเทศที่สำรวจเด็กอายุ 5-14 ปี ก็ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันกับงานวิจัยข้างต้น กล่าวคือ การมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ชายทำให้โอกาสที่เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายในครัวเรือนต้องไปทำงานลดลง (Amin, Quayes, & Rives, 2004, p. 890) เช่นเดียวกัน L. Guarcello et al. (2004, pp. 40-41) ที่ศึกษาเรื่องการทำงานของเด็กอายุ 5-17 ปี ในบังกลาเทศ พบว่า การมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้หญิงในบังกลาเทศทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่ทำงานมากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ชาย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงอาจส่งผลต่อการทำให้เด็กต้องทำงานหรือไม่ทำงานก็ได้กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้หญิงอาจให้การดูแลเด็กดีกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ชาย ดังนั้นจึงไม่让孩子ไปทำงาน อย่างไรก็ตาม หัวหน้าครัวเรือนผู้หญิงอาจจำเป็นต้องส่งเด็กไปทำงาน เพื่อเป็นกำลังแรงงานภายใต้ความกดดันด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากจาสามีเสียชีวิตหรือการถูกทอดทิ้งจากสามีอย่างชั่วคราวหรือถาวร (Canagarajah & Nielsen, 1999, p. 18)

2.5.1.5 ภาคกิจการที่เด็กทำงาน

จำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กมีความแตกต่างกันไปตามภาคกิจการ (work sector) ตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบราซิลที่พบว่า การทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานนั้นมักอยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยเด็กส่วนใหญ่มีชั่วโมงการทำงานอยู่ที่ประมาณ 11-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนในภาคการค้า บริการและการผลิตมักจะพบว่าเด็กทำงานตั้งแต่ 40 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ ในส่วนของเด็ก 5-17 ปี ในประเทศกัมพูชาพบการจุกตัวของ

จำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กอยู่ที่ 40 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์สำหรับเด็กที่ทำงานอยู่ในภาคการผลิตและบริการ ส่วนชั่วโมงการทำงานในภาคการค้าและการเกษตรจะอยู่ที่ 11-20 ชั่วโมง และ 21-30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ตามลำดับ ในส่วนของเด็กอายุ 5-17 ปี ในบังกลาเทศที่ทำงานในภาคการค้าและการเกษตรและภาคการค้าส่วนใหญ่ทำงานในช่วง 11-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเด็กส่วนใหญ่ที่ทำงานภาคการผลิตและภาคบริการทำงานตั้งแต่ 40 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ (L. Guarcello et al., 2004, p. 20)

2.5.1.6 รูปแบบการทำงานของเด็ก (work modality)

การที่เด็กทำงานของครอบครัว (family work) จะทำให้เด็กทำงานในชั่วโมงการทำงานที่น้อยกว่างานที่ไม่ใช่งานของครอบครัว (non-family work) ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาเรื่องการทำงานของเด็กทำงานอายุ 5-17 ปี ที่ในประเทศกัมพูชา บราซิล และบังกลาเทศ พบเด็กส่วนใหญ่ที่ทำงานให้กับครอบครัวของตนเองมีจำนวนชั่วโมงการทำงานในช่วง 11-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในขณะที่เด็กส่วนใหญ่ที่ทำงานที่ไม่ใช่งานของครอบครัวทำงานถึง 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือมากกว่านั้น (L. Guarcello et al., 2004, pp. 23-25)

2.5.2 ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

2.5.2.1 ปัจจัยด้านการว่างงานของหัวหน้าครัวเรือนและผู้ใหญ่ในครัวเรือน

การว่างงานของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ชายในเดือนที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 จะส่งผลให้โอกาสในการเข้าสู่การทำงานของเด็กหญิงอายุ 16 ปี ในเมืองเซาเปาโลของบราซิลเพิ่มสูงขึ้นเท่าหนึ่ง เมื่อเทียบกับเด็กหญิงที่หัวหน้าครัวเรือนยังมีงานทำอยู่ตลอด อีกทั้งหากหัวหน้าครัวเรือนยังคงว่างงาน ก็ยังทำให้เด็กหญิงมีโอกาสที่จะไม่เรียนหนังสือต่อเพิ่มสูงขึ้นด้วย (Duryea, Lam, & Levison, in press) นอกจากนี้ การว่างงานของผู้ใหญ่ในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานของเด็ก ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเรื่องตัวกำหนดด้านอุปทานในการทำงานของเด็กอายุ 5-17 ปี ในเขตเมืองในประเทศบังกลาเทศที่พบว่า เมื่อมีจำนวนสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ชายในครัวเรือนว่างงานเพิ่มขึ้น 1 คน ก็ยังให้เด็กมีโอกาสที่จะทำงานเพิ่มขึ้น (Murad & Kalam, 2013, p. 168)

2.5.2.2 ปัจจัยด้านความยากจนและรายได้ของครัวเรือน

ความยากจนของครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เด็กต้องทำงาน ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนและการทำงานของเด็กอายุ 5-15 ปี ในเมืองการาจี ประเทศปากีสถาน พบว่า ความยากจนอย่างมากของครอบครัวเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้บิดาและมารดาของเด็กต้องให้เด็กทำงานแทนที่จะส่งไปโรงเรียนเพื่อให้เด็กช่วยหากในการจุนเจือการดำรงชีวิต (Naeem, Shaukat, & Ahmed, 2011) นอกจากนี้ งานวิจัยเรื่องตัวกำหนดการใช้แรงงานเด็กในเมืองลาฮอร์ ประเทศปากีสถาน พบว่า ความยากจนของครัวเรือนถือเป็นปัจจัยหลัก

ที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เด็กต้องทำงานเพราะครัวเรือนจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่เพื่อความอยู่รอดของครัวเรือน (Siddiqi, 2013, pp. 211-214) เช่นเดียวกับ งานวิจัยในประเทศบังกลาเทศที่เก็บข้อมูลเด็กอายุ 5-14 ปี พบว่า ความยากจนเป็นตัวกำหนดที่ทำให้เด็กในชนบทต้องทำงาน (Amin et al., 2004, p. 890) ส่วนในประเทศไทยก็พบว่าสาเหตุหลักที่ทำให้เด็กในไทยทำงานคือความยากจนของครอบครัวอันเนื่องมาจากพ่อแม่ไม่มีเงินส่งเรียนต่อหรือพ่อแม่ต้องการให้เด็กหาเงินเพื่อสนับสนุนเงินจือครอบครัว ดังนั้น หากครัวเรือนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีจะทำให้เด็กมีโอกาสในการเรียนต่อมากกว่าเด็กที่มาจากครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544, น. 40-43) ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยยังสอดคล้องกับรายงานการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ.2561 ที่พบว่า สาเหตุหลักที่เด็กทำงาน เช่น เพื่อช่วยธุรกิจในครัวเรือน (ร้อยละ 60.1) เพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัว (ร้อยละ 20) เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561a)

ในด้านรายได้ของครัวเรือน (Khamnam & Rahman, 2007, p. 13) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานและการเรียนของเด็กอายุ 5-17 ปี ในบังกลาเทศ อธิบายว่า หากบิดาของเด็กทำงานในอาชีพที่รายได้ที่ดี เช่น การค้าขาย เด็กก็จะมีโอกาสที่จะได้เรียนหนังสือเพิ่มสูงขึ้น แต่หากบิดาทำงานในอาชีพที่รายได้ไม่ดี เช่น กรรมกรที่ได้ค่าจ้างรายวันก็จะทำให้เด็กยังมีโอกาสที่จะต้องทำงานเต็มเวลา (ทำงานโดยไม่ได้เรียนหนังสือ) เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ ในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ จะเกิดปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่ออุปสงค์ด้านแรงงานในสองลักษณะ คือ แรงงานอาจรู้สึกไม่อยากจะหางานทำอันเนื่องมาจากโอกาสที่จะได้งานมีน้อย หรือเรียกว่า (discouraged worker effect: DWE) อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ในอีกลักษณะก็คือเมื่อครัวเรือนประสบกับปัญหาการขาดรายได้อันเนื่องมาจากการว่างงานของสมาชิกในครัวเรือนก็จะส่งผลให้สมาชิกคนอื่นๆ ในครัวเรือนจะทำงานมากขึ้นหรือไม่ก็จะเริ่มหางานทำ ซึ่งเป็นการตอบสนองของสมาชิกคนใดก็ได้ในครัวเรือนต่อภาวะการว่างงานที่เรียกว่า added worker effect (AWE) ซึ่งมักใช้ในการบ่งบอกถึงการเพิ่มขึ้นอย่างชั่วคราวของอุปทานด้านแรงงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีบทบาทในการหารายได้คนที่สองของครัวเรือน (secondary earner) แทนที่ผู้ที่หารายได้หลักของครัวเรือน กล่าวคือ ภรรยาที่ไม่ได้ทำงานหรือสมาชิกวัยรุ่นของครัวเรือนต้องเข้าสู่การทำงานเพราะสามีหรือหัวหน้าครัวเรือนว่างงาน (Cardona-Sosa, Flórez, & Morales, 2018; Inter-American Development Bank, 2004, p. 90) ดังนั้น จากการศึกษาของ Cardona-Sosa et al. (2018) ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลของ added worker effect ของสมาชิกในครัวเรือนที่มีต่อการว่างของหัวหน้าครัวเรือน โดยเมื่อสามีว่างงานก็จะทำให้ภรรยาซึ่งเป็นสมาชิกของครัวเรือนต้องเข้าสู่การทำงานมากขึ้น และยิ่งสามีว่างงานมาเป็นระยะเวลาเนานก็จะยิ่งทำให้ภรรยาเข้ามาสู่การทำงานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กทำงานในประเทศไนจีเรีย ยังพบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นก็จะทำให้จำนวนชั่วโมง

การทำงานของเด็กลดลง (Togunde & Richardson, 2006, p. 59) อีกทั้ง Siddiqi (2013, p. 214) พบว่ารายได้ของครัวเรือนซึ่งไม่รวมรายได้ของเด็กมีอิทธิพลที่ทำให้เด็กในเมืองลาฮอร์ของประเทศปากีสถานเข้าสู่การทำงาน

2.5.2.3 ปัจจัยด้านการศึกษาของบิดามารดาของเด็ก/หัวหน้าครัวเรือน

การศึกษาของบิดามารดาของเด็กนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการทำงานของเด็ก ตัวอย่างเช่น จากการศึกษาด้านการทำงานของเด็กในประเทศบังกลาเทศ พบว่าระดับการศึกษาของบิดาและมารดาของเด็กมีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจในด้านการทำงานและการส่งเด็กไปเรียนหนังสือ กล่าวคือ ยิ่งบิดาและมารดามีการศึกษาสูงจะทำให้โอกาสที่เด็กที่อยู่ในวัยเรียนได้เรียนหนังสือมีสูงขึ้น แทนที่จะต้องเป็นเด็กที่ทำงานอย่างเดียวหรือเป็นเด็กที่ไม่ได้ทำอะไรเลย (ไม่เรียนและไม่ทำงาน) (Khamnam & Rahman, 2007, p. 13) ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศึกษาเกี่ยวกับความเข้มข้นของการทำงานของวัยรุ่นช่วงมัธยมปลาย พบว่า เด็กที่พ่อแม่มีการศึกษาที่ดีมักจะมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ไม่มากนักในงานที่ได้รับค่าจ้างที่เด็กทำในช่วงภาคเรียน (Bachman et al., 2013, p. 2127) เช่นเดียวกับในงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กทำงานในกลุ่มอายุ 11-15 ปี ในประเทศไทย พบว่า บิดามารดาที่มีการศึกษาในระดับที่สูงมักจะให้บุตรไปโรงเรียนและไม่ค่อยให้มาเป็นแรงงาน (Tzannatos, 2003, p. 528) นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่ทำงานในประเทศไนจีเรียก็พบว่าการศึกษาของมารดาของเด็กมีผลจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็ก โดยเด็กที่จำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กจะลดลงเมื่อมารดามีการศึกษาที่เพิ่มขึ้น (Togunde & Richardson, 2006, p. 59)

นอกจากนี้ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่สูงขึ้นทำให้โอกาสในการเข้าสู่การทำงานของเด็กในกัมพูชา บราซิล และบังกลาเทศลดลง (L. Guarcello et al., 2004, pp. 40-41) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ (Cummins, 2016, p. 45) ที่วิจัยด้านปัจจัยกำหนดการทำงานของเด็กอายุ 5-17 ปี ในเม็กซิโกที่พบว่า ยิ่งหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็จะทำให้โอกาสการเข้าสู่การทำงานของเด็กลดลง

2.5.3 ปัจจัยด้านลักษณะเขตที่ตั้งของครัวเรือน

เขตที่ตั้งของครัวเรือนส่งผลต่อการทำงานที่ทำให้เด็กเข้าสู่การทำงาน ตัวอย่างเช่น ข้อค้นพบโดย Cummins (2016, p. 46) ที่พบว่า เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทยิ่งทำให้โอกาสในการเข้าสู่การทำงานของเด็กในเม็กซิโกมากยิ่งขึ้น ซึ่ง Cummins ได้อธิบายไว้ว่าเด็กที่อยู่ในชนบทจำนวนมากต้องทำงานเก็บเกี่ยว หรือผลิตสินค้าเพื่อขายหรือเพื่อใช้บริโภคสำหรับครัวเรือน เช่นเดียวกันข้อค้นพบของงานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในประเทศเนปาล พบว่า เด็กที่อยู่ในตัวเมืองมีโอกาสในการเข้าสู่การทำงานน้อยกว่าเด็กที่อยู่ในชนบท (Kamei, 2018, p. 1129) นอกจากนี้ งานวิจัยเรื่องตัวกำหนดการใช้แรงงานเด็กในเมืองลาฮอร์ ประเทศปากีสถาน

ยังพบว่า การที่ครัวเรือนตั้งอยู่ในเขตอุตสาหกรรมก็จะทำให้เด็กเข้าสู่การทำงานเพราะมีงานให้ทำ ดังนั้น ครัวเรือนที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรมน่าจะตัดสินใจที่จะให้เด็กทำงาน มากกว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย (Siddiqi, 2013, pp. 211-214) ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของเด็กอายุ 10-15 ปี ในประเทศบราซิลโดย Mesquita and Souza (2018, p. 1463) พบว่า เด็กผู้ชายที่อยู่อาศัยในเขตตัวเมืองมักไม่ค่อยต้องเข้าสู่การทำงานเมื่อเทียบกับเด็กผู้ชายที่อยู่ในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่ตัวเมือง

2.5.4 ปัจจัยด้านขนาดและโครงสร้างครัวเรือน

ขนาดของครัวเรือนและโครงสร้างครัวเรือนมีผลต่อชั่วโมงการทำงานของเด็ก ดังจะเห็นได้จากเอกสารและงานวิจัยดังต่อไปนี้

2.5.4.1 ขนาดของครัวเรือน

จากงานวิจัยโดย Togunde and Richardson (2006, pp. 58-59) เกี่ยวกับการทำงานของเด็กเขตเมืองในประเทศไนจีเรีย พบว่า เมื่อขนาดของครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครัวเรือน) มีขนาดใหญ่ ขึ้นก็จะทำให้จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวันของเด็กเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยด้านตัวกำหนดการใช้แรงงานเด็กในเมืองลาฮอร์ประเทศปากีสถาน กลับพบว่า ยิ่งครัวเรือนมีขนาดใหญ่ ก็ยิ่งพบเด็กทำงานจำนวนมาก ซึ่งการมีเด็กจำนวนมากในครัวเรือนทำให้มีอุปทานด้านแรงงานจำนวนมากทำให้ครัวเรือนเลือกที่จะใช้ประโยชน์จากอุปทานด้านแรงงานที่มีอยู่ มากกว่าเหตุผลอื่นเนื่องมาจากความจำเป็น (Siddiqi, 2013, pp. 211-214) นอกจากนี้ ในการศึกษาการใช้แรงงานเด็กในประเทศอินโดนีเซียโดย Ali and Arabsheibani (2016, p. 177) ก็ยังพบว่ายิ่งขนาดของครัวเรือนใหญ่ขึ้นก็จะยิ่งทำให้ลดโอกาสที่เด็กต้องเข้าสู่การทำงาน เพราะเมื่อมีจำนวนผู้ใหญ่และเด็กที่โตอยู่มากในครัวเรือนนั้นๆ ก็จะทำให้ไม่ต้องให้เด็กอายุน้อยไปทำงาน

2.5.4.2 โครงสร้างด้านอายุของสมาชิกในครัวเรือน

โครงสร้างด้านอายุของสมาชิกในครัวเรือนส่งผลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็ก ดังจะเห็นได้จากข้อค้นพบของ Quattri and Watkin (2016, p. 53) ซึ่งสำรวจการทำงานของเด็กอายุ 6-14 ปี พบว่า โอกาสที่เด็กที่อยู่ในสลัมในกรุงธากา ประเทศบังกลาเทศที่ต้องไปทำงานจะลดน้อยลงเมื่อครัวเรือนมีจำนวนของผู้ใหญ่จำนวนมากและมีจำนวนเด็กที่น้อยในครัวเรือน เพราะผู้ใหญ่ในครัวเรือนจะเป็นผู้ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครัวเรือน ดังนั้น จึงมีเงินเพียงพอที่จะส่งเด็กไปเรียน หนังสือ นอกจากนี้ หากมีสัดส่วนของเด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี ในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นก็จะทำให้โอกาสที่เด็กจะต้องไปทำงานเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ซึ่งข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความแตกต่างด้านพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของเด็ก (Dammert, 2008; Edmonds, 2005) ที่พบ ความสัมพันธ์ของจำนวนของน้องในครัวเรือนและปริมาณการทำงานของพี่ในครัวเรือน โดยได้

ทำการวิเคราะห์ในมิติของเพศของน้องและพี่ ซึ่งพบว่า การมีน้องผู้ชายเพิ่มมากขึ้นในครัวเรือนที่มีจำนวนพี่น้องรวมเท่าๆกันนั้น ส่งผลให้พี่ชายทำงานเพิ่มมากขึ้นทั้งในการทำงานตลาดแรงงาน (market work) เช่น งานเกษตรกรรม หรืองานที่เป็นการจ้างงานโดยได้รับค่าจ้าง (wage employment) แต่ก็ไม่พบความสัมพันธ์ของการมีน้องผู้หญิงเพิ่มขึ้นในครัวเรือนแล้วจะทำให้พี่ผู้ชายทำงานเพิ่มขึ้น ในส่วนของพี่สาวในครัวเรือนมีการทำงานในทั้งงานในตลาดแรงงานและงานบ้านเพิ่มสูงขึ้นเมื่อมีจำนวนของน้องชายเพิ่มขึ้นส่วนพี่ชายนั้นจะมีการทำงานเพิ่มมากขึ้นในตลาดแรงงานเมื่อมีจำนวนน้องชายเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ โครงสร้างในครัวเรือนที่มีผู้ใหญ่และเด็กยังส่งผลต่อการทำงานของเด็ก ทั้งนี้ L. Guarcello et al. (2004, pp. 40-41) พบว่า ยังมีจำนวนผู้ใหญ่ในครัวเรือนมากขึ้นก็ยิ่งทำให้โอกาสที่เด็กในประเทศกัมพูชา บราซิลและบังกลาเทศจะเข้าสู่การทำงานน้อยลง นอกจากนี้ Woldehanna, Jones, and Tefera (2008) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของเด็กอายุ 7-17 ปี ในประเทศเอธิโอเปีย พบว่า หากครัวเรือนยังมีจำนวนของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดหญิงและเพศชายที่อายุมากกว่า 17 ปี ก็จะส่งผลให้โอกาสที่เด็กจะทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยของเด็กลดลง แต่จำนวนของสมาชิกเพศชายในครัวเรือนที่อายุมากกว่า 17 ปี กลับไม่ส่งผลโอกาสในการทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือของเด็กชาย ในทางตรงกันข้าม จำนวนของสมาชิกเพศหญิงในครัวเรือนที่อายุมากกว่า 17 ปี กลับส่งผลให้โอกาสการทำงานของเด็กผู้หญิงลดลง แต่หากมีจำนวนเด็กในครัวเรือนจำนวนมากขึ้นก็ยิ่งทำให้โอกาสการทำงานของเด็กเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้ง Togunde and Richardson (2006, pp. 58-59) ยังพบว่า จำนวนของเด็กในครัวเรือนส่งผลทางบวกต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กในเขตเมืองในประเทศไนจีเรีย และจำนวนเด็กที่ทำงานเพื่อสนับสนุนรายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อชั่วโมงการทำงานของเด็กทำงาน

อีกทั้ง ครัวเรือนที่มีเด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน (child-headed household) ทำให้เด็กต้องมึบทบาทในการดูแลครัวเรือน (Togunde & Richardson, 2006, pp. 58-59) ตัวอย่างเช่น การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเด็กที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในประเทศเอธิโอเปียพบว่า การที่เด็กต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็เด็กต้องอยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือน และเด็กอยู่กับพี่น้องนั้นมีสาเหตุมาจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กเสียชีวิตหรือหย่าร้าง ความพิการทางร่างกายของพี่น้อง ความยากจนของพ่อแม่ที่ไม่สามารถดูแลบุตรของตนได้ ปัญหาสุขภาพของพ่อแม่ ญาติของเด็กไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้เพราะมี ฐานะยากจน และการที่เด็กไม่มีญาติใดๆเลย ดังนั้น เด็กที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชายต้องทำงานเพื่อเลี้ยงดูครัวเรือน เช่น การเป็นกรรมกรรับจ้างรายวัน การรับทำงานบ้าน ทั้งนี้ ในครัวเรือนที่เด็กไม่ได้อยู่คนเดียว เด็กที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนต้องทำงานเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนที่ยังอายุน้อยอยู่หรือมีความพิการ แต่ในบางครัวเรือน พี่น้องของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเด็กก็ทำงานเพื่อหารายได้

ด้วยเช่นกันเพื่อสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของครัวเรือน (The African Child Policy Forum & Plan International, 2008, pp. 29-54)

2.5.4.3 การแตกแยกของครัวเรือนและประเภทครัวเรือน

การแตกแยกของครอบครัว (family disruption) ตัวอย่างเช่น (Mesquita & Souza, 2018, p. 1462) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโครงสร้างของครอบครัวในมิติการหย่าร้างของครอบครัวที่ส่งผลต่อการทำงานของเด็กในประเทศบราซิล โดยพบว่า เด็กที่อยู่กับแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งหย่าร้างและทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าเด็กที่อยู่อาศัยกับทั้งพ่อและแม่ในครอบครัวเดี่ยวซึ่งไม่ได้หย่าร้าง

ประเภทครัวเรือนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของครัวเรือนซึ่งมีผลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็ก ตัวอย่างเช่น (Togunde & Richardson, 2006, pp. 58-59) พบว่า ประเภทครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนเดี่ยว (nuclear family) ครัวเรือนขยาย (extended family) ว่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กในเขตเมืองของประเทศไนจีเรีย นอกจากนี้ (Cummins, 2016, p. 45) ยังพบว่า การที่เด็กอยู่ในครอบครัวขยายทำให้โอกาสในการเข้าสู่การทำงานของเด็กในเม็กซิโกลดลง นอกจากนี้ รูปแบบของครัวเรือนที่เป็นครัวเรือนแห่วงกลาง (skipped generation) หรือที่เรียกว่าครัวเรือนข้ามรุ่น ซึ่งเด็กอยู่กับปู่ย่าตายาย โดยไม่มีคนวัยทำงานหรือคนรุ่นกลางอยู่ด้วยมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น (United Nations Population Fund, 2558a, pp. 98-105) ในประเทศไทยครัวเรือนข้ามรุ่นในปี 2556 มีจำนวน 405, 615 ครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีเด็กจำนวน 1.24 ล้านคน อยู่ในครัวเรือนแห่วงกลาง ทั้งนี้ กว่าร้อยละ 80 ของหัวหน้าครัวเรือนแห่วงกลางเป็นผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 60 ปี โดยมีทั้งที่ยังคงทำงานและไม่ทำงานเพราะสุขภาพไม่แข็งแรง อันเนื่องมาจากความชราและการเจ็บป่วย ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานมักอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ในครัวเรือนแห่วงกลางในประเทศไทยมักมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่มีพ่อแม่เด็กอยู่ด้วย ปู่ย่าตายายจึงเป็นผู้หารายได้หลักของครัวเรือน และถึงแม้ว่าครัวเรือนจะได้รับเงินส่งกลับจากพ่อแม่ของเด็ก แต่ก็อาจไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กจึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ปู่ย่าตายายต้องทำงานหารายได้ นอกจากนี้ ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการอยู่อาศัยของคนข้ามรุ่นในครอบครัวผู้ย้ายถิ่นอีสาน โดย (วนิชชา ณรงค์ชัย & ดุษฎี อายุวัฒน์, 2554, น. 105-106) ได้พบถึง การอยู่อาศัยของครอบครัวข้ามรุ่นใน 2 รูปแบบ คือ มีผู้สูงอายุอยู่เพียง 1 คน (single grandparent) และ มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันเป็นคู่ (couple Grandparent) ซึ่งครอบครัวข้ามรุ่นที่มีผู้สูงอายุอยู่เพียงคนเดียวมักมีทรัพย์สินที่น้อยกว่าครอบครัวข้ามรุ่นที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันเป็นคู่ อนึ่ง แม้ว่าจะยังไม่ค่อยพบงานวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนข้ามรุ่นกับการทำงานของเด็ก อาจเนื่องด้วยเด็กที่อยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นมักมีอายุน้อยซึ่งยังอยู่ในวัยเรียนตามการศึกษา

ภาคบังคับ และเป็นอายุที่ไม่ได้อนุญาตให้จ้างงานได้ตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การศึกษาครัวเรือนข้ามรุ่นในภาคอีสานซึ่งศึกษาในกลุ่มเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี (วณิชชา ณรงค์ชัย & ดุษฎี อายุวัฒน์, 2554; วัฒนชัย ขวาลำธาร, ดุษฎี อายุวัฒน์, & วณิชชา ณรงค์ชัย, 2562) และในบางงานวิจัยก็มีการกำหนดขอบเขตอายุของเด็กไว้ที่ไม่เกิน 12 ปี ดังเช่นงานวิจัยด้านครัวเรือนข้ามรุ่นในภาคใต้ (พัชรี คมจักรพันธ์ & วรณิ จันทรสว่าง, 2558) ดังนั้น จึงอาจเป็นไปได้ที่จะไม่ค่อยพบครัวเรือนข้ามรุ่นที่มีเด็กอายุ 15-17 ปี

2.5.4.4 ความสัมพันธ์ของเด็กกับหัวหน้าครัวเรือน

รายงานการศึกษาการทำงานของเด็กในประเทศเยเมนโดย ILO พบว่าการไม่มีแม่อยู่ด้วยกับเด็กเพิ่มความเสี่ยงที่เด็กจะต้องไปทำงาน ในขณะที่การไม่มีพ่ออยู่ด้วยในครัวเรือนไม่มีผลต่อการเข้าสู่การทำงานของเด็ก นอกจากนี้ การไม่มีแม่อยู่ด้วยกับเด็กในครัวเรือนยังเพิ่มโอกาสที่เด็กจะทำงานอย่างไม่เหมาะสม กล่าวคือ โอกาสที่เด็กจะทำงานเกินกว่า 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ ทำงานสภาพการทำงานที่อันตราย สำหรับเด็กอายุ 14-17 หรือ ทำงานตั้งแต่ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี (ILO, 2012b, pp. 40-44) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Claus C Pörtner (2016, pp. 117-118) ที่ศึกษาการใช้เวลาของเด็กอายุ 9-16 ปี ในประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า เด็กผู้ชายที่ไม่มีพ่ออยู่ด้วยใช้เวลาทำงานมากกว่าเด็กผู้ชายที่มีพ่ออยู่ด้วยเกือบ 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ Hamenoo, Dwomoh, and Dako-Gyeke (2018) ศึกษาเรื่องการทำงานของเด็กอายุ 10-17 ปี ในเมือง Pokuase ของประเทศกานา พบว่า การไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วยกับเด็กทำให้เด็กต้องไปทำงาน ตัวอย่างเช่น เด็กชายคนหนึ่งต้องไปทำงานขายของข้างถนนหลังจากที่พ่อเสียชีวิตเพราะต้องการช่วยเหลือแม่ที่ต้องเลี้ยงดูตัวเขาและลูกๆ คนอื่นๆ ส่วนเด็กหญิงอีกคนหนึ่งเล่าว่าเธอต้องทำงานข้างถนนเพราะทั้งพ่อและแม่ของเธอเสียชีวิต จึงทำให้เธอต้องอยู่กับป้าซึ่งกับเธอว่าป้าไม่มีเงิน ดังนั้นเธอต้องทำงานเพื่อหาเงินสำหรับใช้เป็นค่าเรียนและซื้อของใช้ที่จำเป็นสำหรับตัวเธอ เช่นเดียวกับการใช้แรงงานเด็กอายุ 10-14 ปี ในชนบทของประเทศอินเดียที่หัวหน้าครัวเรือนมักส่งเด็กที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติอื่นๆที่ไม่ใช่ลูกแท้ๆ หรือ ลูกเขย หรือหลานของตนไปทำงาน (Barman, 2011, pp. 396-398) ตรงกันข้ามกับ (Kamei, 2018, p. 1129) กลับพบว่า การไม่มีทั้งพ่อและแม่แท้ๆของเด็ก (biological parents) อยู่ด้วยกันในครัวเรือน และการที่พ่อที่ยังมีชีวิตแต่ไม่อยู่ด้วยในครัวเรือนและการตายของพ่อกลับเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการเข้าสู่การทำงานของเด็กในประเทศเนปาลเมื่อนำเอาปัจจัยอื่นๆพิจารณาาร่วมด้วย ได้แก่ ปัจจัยด้านฐานะของครัวเรือน อัตราส่วนของเด็กในครัวเรือน และจำนวนปศุสัตว์ที่ครัวเรือนครอบครอง

2.6 ปัจจัยในครัวเรือนที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของเด็ก

ลักษณะทางประชากรและลักษณะของครัวเรือนเป็นปัจจัยในครัวเรือนที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยในต่างประเทศต่างๆ ที่พบว่าปัจจัยในครัวเรือนทำให้เด็กมีโอกาสที่จะมีรูปแบบการทำงานและการไม่ทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งมองในมิติของการทำงานควบคู่ไปกับมิติการศึกษาของเด็ก โดยแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ เรียนอย่างเดียวโดยไม่ได้ทำงาน ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียน ไม่ทำงานและไม่เรียน

2.6.1 ปัจจัยลักษณะทางประชากร

2.6.1.1 อายุของเด็ก

งานวิจัยเรื่องการทำงานและการเรียนของเด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบังกลาเทศ พบว่า เด็กที่อายุมากมักมีโอกาสที่จะต้อง “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่า “เรียนอย่างเดียว” (Khanam & Rahman, 2007) สอดคล้องกับงานวิจัยในชนบทของประเทศปากีสถานที่พบว่า เด็กอายุ 5-15 ปี มีโอกาส “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” ลดลงเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น แต่เด็กที่มีอายุเพิ่มมากขึ้นกลับมีโอกาสที่จะไม่ทำอะไรเลย (ไม่ทำงานและไม่เรียน) ลดลง (Khan, Khan, & Nazeer, 2020)

2.6.1.2 การเป็นบุตรคนโตของเด็ก

งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 10-17 ปี ในประเทศอิหร่าน เด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในประเทศบราซิล และเด็กวัยรุ่นอายุ 11-18 ปี ในประเทศเวียดนาม พบว่าการเป็นเด็กคนโตในครัวเรือนยังมีโอกาสที่จะทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนมากขึ้น (Lorenzo Guarcello, 2008; Haddad, 2017; Hulliger & Thi Hong Thu, 2019) นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบังกลาเทศ พบว่า เด็กที่เกิดเป็นลูกคนโตมีโอกาสที่จะต้อง “ทำงานอย่างเดียว” หรือ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” (เมื่อเทียบกับ เรียนอย่างเดียว) (Khanam & Rahman, 2007)

2.6.1.3 เพศของเด็ก

งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 16-17 ปี ในประเทศสหราชอาณาจักร และงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบังกลาเทศ พบว่า การเป็นเด็กเพศหญิงทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่า “เรียนอย่างเดียว” (Conlon, Patrignani, & Mantovani, 2015; Khamnam & Rahman, 2007) เด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี เพศหญิงในประเทศบราซิลมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” “ทำงานและเรียน” และ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” (เมื่อเทียบกับทำงานอย่างเดียว) มากกว่าเด็กและเยาวชนเพศชาย (Lorenzo Guarcello, 2008) ส่วนการเป็นเด็กผู้ชายอายุ 10-17 ปีในประเทศอิหร่านทำให้มีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” หรือ

“เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย” มากกว่าเด็กผู้หญิง (Haddad, 2017) แต่เด็กผู้ชายอายุ 11-18 ปี ในประเทศเวียดนามกลับมีโอกาสที่จะ“เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กผู้หญิง และมักมีโอกาสที่จะต้องไป“ทำงานอย่างเดียว” มากกว่าเด็กผู้หญิง (Hulliger & Thi Hong Thu, 2019)

2.6.1.4 เชื้อชาติของเด็ก

เยาวชนอายุ 16-17 ปี ในประเทศสหราชอาณาจักร ที่มีเชื้อชาติบางเชื้อชาติ ทำให้เด็กมีโอกาสที่เรียนเต็มเวลาและทำงานไม่เต็มเวลา มากกว่า “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” เช่นเดียวกับเด็กวัยรุ่นอายุ 11-18 ปี ในประเทศเวียดนามที่เป็นชนกลุ่มน้อยไม่ค่อยมีโอกาสที่จะไป“เรียนอย่างเดียว” แต่มักจะต้อง “ทำงานและเรียนไปด้วย” (Conlon et al., 2015; Hulliger & Thi Hong Thu, 2019)

2.6.1.5 ระดับการศึกษาของเด็ก

ในงานวิจัย เด็กอายุ 5-15 ปี ในชนบทของประเทศปากีสถาน พบว่า ยิ่งเด็กมีการศึกษาที่สูงก็ยิ่งทำให้ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาเกี่ยวกับเด็กอายุ 9-17 ปี ในเมือง Chiro Woreda ของประเทศเอธิโอเปีย กลับได้ผลการศึกษาที่แตกต่าง กล่าวคือ ระดับการศึกษาของเด็กมีความสัมพันธ์ทางลบต่อโอกาสการทำงานของเด็ก

2.6.1.6 รูปแบบการศึกษาของเด็ก

เยาวชนอายุ 16-17 ปี ในประเทศสหราชอาณาจักรที่เรียนอาชีวศึกษา ทำให้เด็กมีโอกาสที่เรียนเต็มเวลาและทำงาน มากกว่า “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” (Conlon et al., 2015)

2.6.1.7 เพศของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในประเทศบราซิล ที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงมีโอกาส “ไม่เรียนและไม่ทำงาน” มากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย แต่เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย อย่างไรก็ตาม เพศของหัวหน้าครัวเรือนไม่ส่งผลต่อโอกาสที่เด็กจะมีรูปแบบการทำงานแบบ “ทำงานอย่างเดียว” และ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” (Lorenzo Guarcello, 2008)

2.6.2 ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

2.6.2.1 รายได้ ที่ดิน หนี้สินและค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

หากรายได้ของครอบครัวของเด็กอายุ 9-17 ปี ในเมือง Chiro Woreda ของประเทศเอธิโอเปีย อยู่ในระดับล่างทำให้เด็กตัดสินใจไปทำงาน (Gizaw & Gelana, 2020) แต่เด็กอายุ 5-15 ปี ในชนบทของประเทศปากีสถาน ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้สูงก็ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “ไม่ทำอะไรเลย” (ไม่ทำงานและไม่เรียน) หรือ “ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียน” หรือ

“ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” น้อยลง (Khan et al., 2020) ส่วนเด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในประเทศบราซิลที่รายได้ของครอบครัวสูงขึ้นก็ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” หรือ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากยิ่งขึ้น (Lorenzo Guarcello, 2008)

แต่ในงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 11-17 ปี ในประเทศไทย กลับไม่พบ นัยสำคัญทางสถิติระหว่างรายได้กับการเรียนต่อมัธยมของเด็กเพราะเป็นเรื่องที่ยุ่งยากในการวัดรายได้ ให้สมบูรณ์ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544)

เมื่อครัวเรือนมีที่ดินและหนี้สินของตนเองทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” หรือทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ในประเทศไทยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2544) ที่พบว่า เด็กอายุ 11-17 ปี ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะดีซึ่งวัดจากที่ดินทำกินมากและภาระหนี้สินมาก (หนี้สินมากถือว่าฐานะที่ ดีกว่าครัวเรือนยากจน เพราะผู้ที่ให้กู้ไม่เสี่ยงที่จะให้คนจนกู้) มีโอกาสที่จะได้เรียนต่อมัธยมมากกว่า ครัวเรือนที่ฐานะไม่ดี และเด็กตัดสินใจที่จะไม่ไปทำงาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัย เกี่ยวกับเด็กอายุ 5-15 ปี ที่พบว่า ครัวเรือนที่มีที่ดินของตนเองทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” หรือ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากขึ้น

หากครัวเรือนมีปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการส่งลูกเรียนมีอิทธิพล อย่างมากที่ทำให้ลูก (เด็กอายุ 11-17 ปี) ในประเทศไทยมีโอกาสเรียนน้อยลงและเด็กอยู่ในครัวเรือน ที่มีปัญหาค่าใช้จ่ายมักตัดสินใจจะไปทำงาน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544)

2.6.2.2 อาชีพของพ่อแม่/หัวหน้าครัวเรือน

เด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบังกลาเทศ ที่มีพ่อแม่ทำประกอบอาชีพ ทำธุรกิจก็จะทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” มากขึ้น แต่หากพ่อแม่ทำงาน เป็นแรงงานรายวันหรือแรงงานที่ใช้แรงงานแลกค่าจ้าง (day/wage laborer) ก็ทำให้เด็กมีโอกาส ที่จะ “ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียน” มากขึ้น (Khanam & Rahman, 2007)

2.6.2.3 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน/ผู้ใหญ่ที่อยู่ในครัวเรือน

เด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในประเทศบราซิล ที่มีหัวหน้าครัวเรือนมี ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็ยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสที่จะได้ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” หรือ “ทำงานและเรียนไปด้วย” (Lorenzo Guarcello, 2008) งานวิจัยเกี่ยวกับวัยรุ่นอายุ 11-18 ปี ในประเทศเวียดนาม พบว่า หากผู้ใหญ่ที่อยู่ในครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่หรือผู้ชาย/ผู้หญิง ในครัวเรือน) มีการศึกษาที่สูง ก็ยังมีโอกาสที่เด็กจะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” (Hulliger & Thi Hong Thu, 2019) เช่นเดียวกับงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบังกลาเทศ พบว่า ยิ่งพ่อแม่มีการศึกษาสูงก็ยิ่งทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” มากกว่า “ทำงาน อย่างเดียว” หรือ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” (Khanam & Rahman, 2007) สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับ

เด็กอายุ 5-15 ปี ในชนบทของประเทศปากีสถาน (Khan et al., 2020) ก็ยังพบว่า เมื่อพ่อแม่มีการศึกษาที่สูงขึ้นก็ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียวโดยไม่ทำงาน” มากขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 11-17 ปี ในประเทศไทย ที่พบว่า การศึกษาของแม่ที่สูงขึ้นทำให้ลูกมีโอกาสที่จะเรียนต่อมัธยมมากกว่าเด็กที่แม่ไม่มีการศึกษา นอกจากนี้ เด็กที่มีแม่ที่ไม่เรียนหนังสือหรือจบการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษายิ่งทำให้เด็กมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าเด็กที่มีแม่ที่จบมัธยมศึกษาหรือสูงกว่ามัธยมศึกษา (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544)

2.6.3 ปัจจัยด้านลักษณะเขตที่ตั้งของครัวเรือน

2.6.3.1 ที่ตั้งของครัวเรือน

เด็กอายุ 16-17 ปี ในประเทศสหราชอาณาจักรที่อยู่ในบางภูมิภาคของประเทศทำให้เด็กมีโอกาสที่เรียนเต็มเวลาและทำงานไม่เต็มเวลา (Conlon et al., 2015) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตหรือนอกเขตเมืองมีผลต่อรูปแบบการทำงานของเด็กหรือไม่ ตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 10-17 ปี ที่อยู่ในเขตเมืองในประเทศอิหร่านมีโอกาสที่จะไป “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่าเด็กที่อยู่ในชนบท (Haddad, 2017) แต่ในงานวิจัยในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 11-18 ปี ในประเทศเวียดนาม พบว่า เด็กในชนบทมีโอกาสที่จะ “ทำงานและเรียน” มากกว่าเด็กที่อยู่ในเมือง และมีโอกาสที่จะ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” น้อยกว่าเด็กในเมือง ส่วนเด็กที่อยู่ในเขตเมืองมีโอกาสที่จะไป “เรียนอย่างเดียว” น้อยลง (Hulliger & Thi Hong Thu, 2019)

2.6.4 ปัจจัยด้านขนาดและโครงสร้างครัวเรือน

2.6.4.1 ขนาดของครัวเรือน

เด็กอายุ 11-17 ปี ในประเทศไทยที่อยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่มีโอกาสเรียนต่อมัธยมน้อยลง (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544) ส่วนเด็กอายุ 5-15 ปี ในเขตชนบทของประเทศปากีสถาน ที่เมื่อขนาดของครัวเรือนใหญ่ขึ้นจะทำให้เด็กมีโอกาสที่จะต้องไป “ทำงานมากขึ้น” อย่างไรก็ตาม เด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในประเทศบราซิลที่ครัวเรือนมีขนาดใหญ่ก็จะยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสมากขึ้นที่จะไป “เรียนอย่างเดียว” หรือ “ทำงานและเรียน” แต่มีโอกาสน้อยลง (Lorenzo Guarcello, 2008)

2.6.4.2 จำนวนเด็กในครัวเรือน

เด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ในประเทศบราซิลที่อยู่ในครัวเรือนที่ยังมีจำนวนเด็กที่เป็นพี่น้อง (sibling) ในครัวเรือนมากขึ้นก็จะยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสที่จะไป “เรียนอย่างเดียว” หรือ “ทำงานและเรียน” น้อยลง แต่กลับยิ่งไป “ทำงานอย่างเดียว” หรือ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” มากขึ้น (Lorenzo Guarcello, 2008) ส่วนเด็กอายุ 5-17 ปี ในประเทศบังกลาเทศ ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนเด็กก่อนวัยเรียนมากขึ้นก็จะลดโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” ของเด็ก (Khanam & Rahman, 2007)

2.6.4.3 การมีพ่อแม่อยู่กับเด็กในครัวเรือน

เด็กอายุ 9-17 ปี ในเมือง Chiro Woreda ของประเทศเอธิโอเปีย ที่อยู่กับพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว หรืออยู่กับคนอื่นๆที่ไม่ใช่พ่อแม่ (ผู้ดูแล ญาติ หรือเพื่อนของเด็ก) มีโอกาสที่เด็กจะไปทำงานมากขึ้น (Gizaw & Gelana, 2020) นอกจากนี้ การย้ายถิ่นของแม่ส่งผลต่อการเรียนและการทำงานของเด็กรายตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไปในประเทศเม็กซิโก ที่พบว่า การไม่มีแม่อยู่กับลูกผู้หญิงในช่วงที่ลูกเรียนอยู่ในช่วงแรกของการเรียนทั้งประถมและมัธยมเนื่องจากการย้ายถิ่นของแม่ ทำให้เด็กผู้หญิงในกลุ่มนี้มีจำนวนปีการศึกษาน้อยกว่าเด็กที่มีแม่อยู่ด้วยในช่วงวัยเรียนดังกล่าว อีกทั้ง ยิ่งแม่ย้ายถิ่นเป็นเวลานานในช่วงที่เด็กผู้หญิงเพิ่งเข้าเรียนประถมและมัธยมก็ยิ่งทำให้จำนวนปีการศึกษาของเด็กผู้หญิงลดลง แต่เด็กผู้ชายจะมีจำนวนปีการศึกษาที่ลดลงก็ต่อเมื่อแม่ของพวกเขาย้ายถิ่นในช่วงเริ่มเข้าเรียนมัธยม ในด้านโอกาสการทำงานพบว่า เด็กผู้หญิงที่แม่ย้ายถิ่นตอนที่เด็กอายุ 12-13 ปี ก็จะทำให้เด็กผู้หญิงมีโอกาสที่จะไปทำงานเพิ่มขึ้น (Fiore, 2020)

จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบการทำงานของเด็กเกิดจากปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน ได้แก่ อายุ เพศ เชื้อชาติ ระดับการศึกษา รูปแบบการศึกษาของเด็ก และเพศของหัวหน้าครัวเรือน รวมถึงลักษณะครัวเรือน ได้แก่ ที่ตั้งของครัวเรือน (ภูมิภาค ในเมืองหรือชนบท) ขนาดของครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน ปัญหาด้านค่าใช้จ่าย ที่ดินที่และหนี้สินของครัวเรือน อาชีพและระดับการศึกษาของพ่อแม่/หัวหน้าครัวเรือน และการมีพ่อแม่อยู่กับเด็กในครัวเรือน

2.7 ข้อเสนอ

จากการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบทรนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจความหมายและโครงสร้างของครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาในการวิจัยนี้ นอกจากนี้ ยังได้เข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดด้านการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในจำนวนชั่วโมงที่ยาวนาน ซึ่งนำมาสู่การสร้างปัญหาการวิจัยในการค้นหาปัจจัยทางประชากรและระดับครัวเรือนเพื่อจัดการกับปัจจัยกำหนดการทำงานยาวนานของเด็ก ในส่วนของความรู้ด้านทฤษฎีโครงสร้างนิยม หลักการดูแลและคุ้มครองเด็ก ทฤษฎีทุนมนุษย์ และงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยในการทำงาน รูปแบบการทำงานและชั่วโมงการทำงาน ผู้วิจัยได้นำความรู้ดังกล่าวมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย รวมทั้ง ยังนำไปใช้ในการอภิปรายผลการวิจัยที่ได้จากงานวิจัยนี้เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้กับงานวิจัยอื่นๆก่อนหน้า

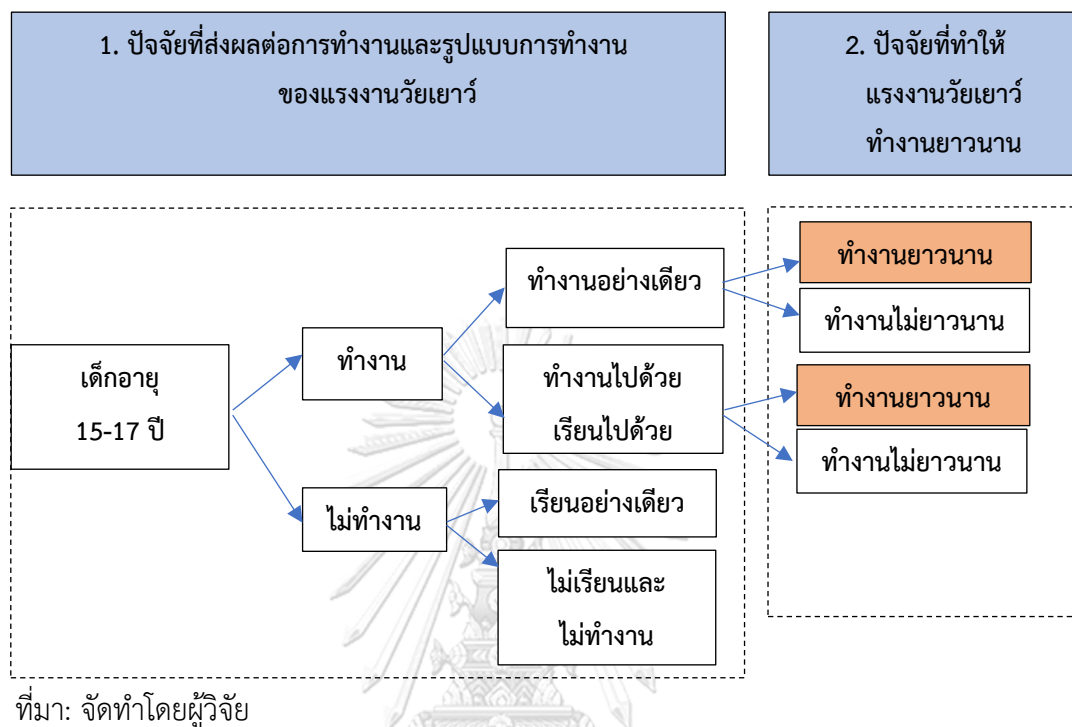
บทที่ 3

กรอบแนวคิดของการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยใน 2 กรอบวิจัย โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษา ปัจจัยด้านอุปทาน (supply-side determinants) ในระดับครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย ซึ่งมีงานวิจัยที่มุ่งเน้นที่จะศึกษาตัวกำหนดด้านอุปทานในระดับครัวเรือนที่ส่งผลต่อการทำงานของเด็กในหลายประเทศ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยเรื่องตัวกำหนดด้านอุปทานที่ส่งผลการทำงานของเด็กในประเทศอินโดนีเซีย งานวิจัยเรื่องตัวกำหนดและผลกระทบด้านการทำงานของเด็กในประเทศฟิลิปปินส์ และงานวิจัยเรื่องตัวกำหนดด้านอุปทานที่ส่งผลต่อการทำงานของเด็กในเขตเมืองของบังกลาเทศ โดยงานวิจัยในสามประเทศดังกล่าวศึกษา ปัจจัยในครัวเรือน เช่น ลักษณะประชากรของเด็ก ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนของเด็กในครัวเรือน เขตที่ตั้งของครัวเรือน (Ali & Arabsheibani, 2016; Murad & Kalam, 2013; Sakellariou & Lall, 2000) ดังนั้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ซึ่งเป็นการศึกษาปัจจัยด้านอุปทานในระดับครัวเรือน จึงได้กำหนดให้มีตัวแปรในการวิจัย ได้แก่ ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปัจจัยทางด้านเขตที่ตั้งของครัวเรือน และปัจจัยขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน โดยผู้วิจัยจะนำตัวแปรอิสระดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่า ส่งผลต่อตัวแปรตามใน 2 ขั้นตอนดังแผนภาพที่ 2 ข้างล่างนี้ คือ ขั้นตอนที่ 1 การหาปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กอายุ 15-17 ปี มีโอกาสที่จะเป็นแรงงานวัยเยาว์ กล่าวคือ มีชั่วโมงการทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ ในขั้นตอนนี้ยังวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้แรงงานวัยเยาว์มีรูปแบบการทำงานที่ทำงานอย่างเดียวหรือรูปแบบการทำงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย อีกทั้งยังได้ทราบรูปแบบของการไม่ทำงานใน 2 รูปแบบ คือ ไม่ทำงานแต่เรียน (เรียนอย่างเดียว) ไม่ทำงานและไม่เรียน ทั้งนี้ ในขั้นตอนที่ 2 คือ การหาปัจจัยที่จะทำให้แรงงานวัยเยาว์ในรูปแบบการทำงานทั้ง 2 รูปแบบการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงาน รูปแบบการทำงานและชั่วโมงการทำงาน
ของแรงงานวัยเยาว์

ทั้งนี้ กรอบวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 2 กรอบวิจัย ดังในแผนภาพที่ 3 โดยมีรายละเอียดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามของกรอบวิจัย ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระสำหรับกรอบวิจัยที่ 1

ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน มี 2 ตัวแปร ได้แก่ เพศของเด็กอายุ 15-17 ปี เพศของหัวหน้าครัวเรือน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และระดับทักษะอาชีพสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

ปัจจัยทางเขตที่ตั้งของครัวเรือน มี 2 ตัวแปร ได้แก่ ภาค เขตการปกครอง

ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน แบ่งออกเป็นตัวแปรหลัก 4 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี กับเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

ตัวแปรอิสระสำหรับกรอบวิจัยที่ 2

ใช้ปัจจัยเช่นเดียวกับกรอบวิจัยที่ 1 แต่ในปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน ผู้วิจัยได้เพิ่มตัวแปรอิสระอีก 2 ตัว ในกรอบการวิจัยที่ 3 ได้แก่ ตัวแปร “ภาคกิจการที่เด็กทำงาน” เพราะจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ของการวิจัย (หัวข้อ 2.4.1.5) พบว่า ภาคกิจการที่เด็กทำงานส่งผลต่อชั่วโมงการทำงานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังมีตัวแปรด้าน “สถานภาพการทำงานของเด็ก” เป็นตัวแปรอิสระ เพราะจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 (หัวข้อ 2.4.1.6) พบว่า รูปแบบการทำงานของเด็ก (work modality) ของเด็กที่ทำงานให้กับสมาชิกในครอบครัวนั้นมี ชั่วโมงการทำงานที่มากกว่าเด็กที่ไม่ได้ทำงานให้กับสมาชิกในครอบครัว

ตัวแปรตามสำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยที่ 1

มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ทำงานอย่างเดียว ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ไม่ทำงานแต่เรียน (เรียนอย่างเดียว) ไม่ทำงานและไม่เรียน

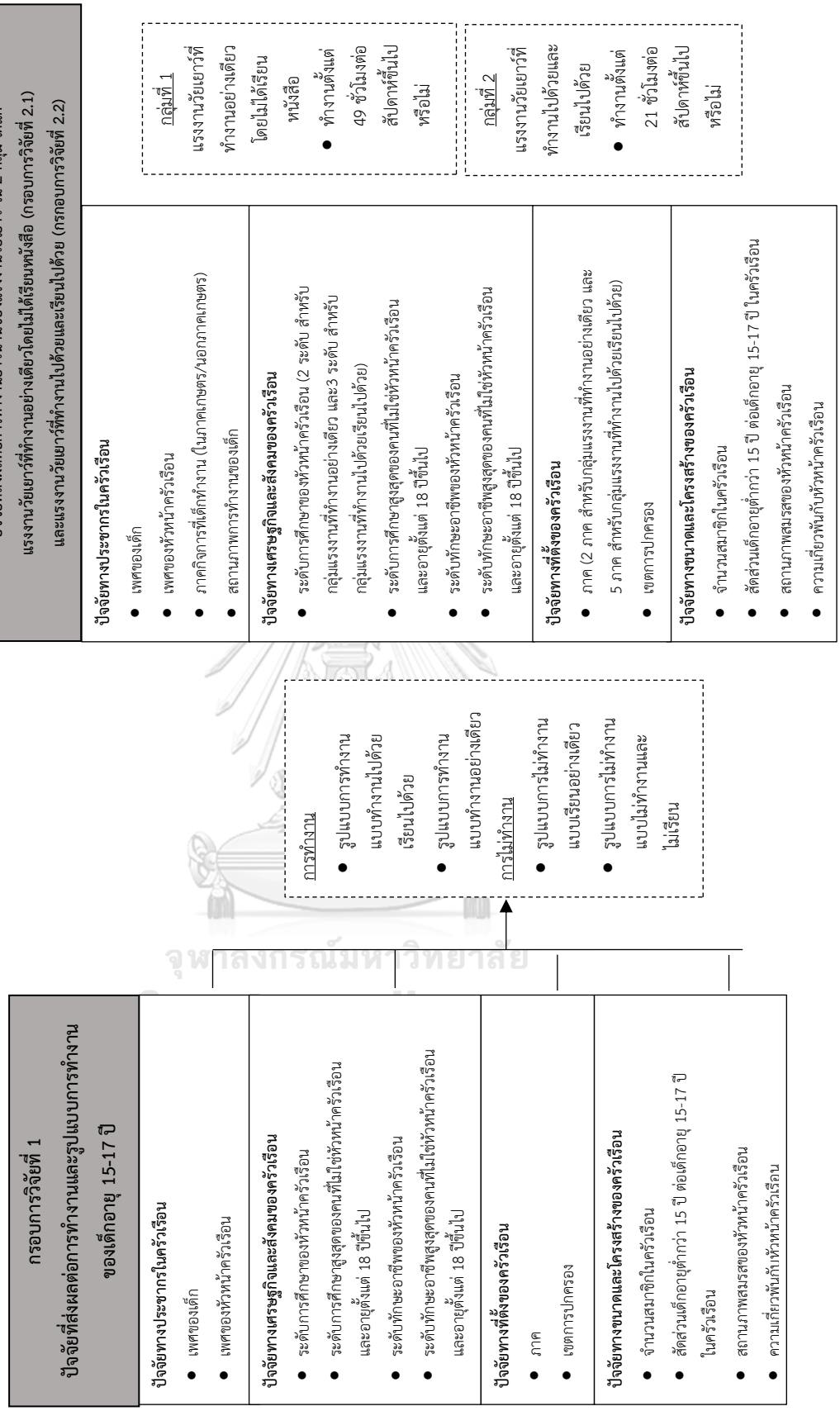
ตัวแปรตามสำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยที่ 2

ในกรอบการวิจัยที่ 2 จะทำการแยกวิเคราะห์แรงงานวัยเยาว์ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ และ กลุ่มที่ 2 แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย ทั้งนี้ ในแต่ละกลุ่มจะมีตัวแปรตาม จำนวน 1 ตัวแปร ดังต่อไปนี้

ตัวแปรตามในกลุ่มที่ 1 (แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ) มีตัวแปรตาม 1 ตัว คือ ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ 49 ชั่วโมงเป็นเกณฑ์ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ จากการหาค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 คือ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือกล่าวคือ ตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถือเป็นการทำงานที่ยาวนาน

ตัวแปรตามในกลุ่มที่ 2 (แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย) มีตัวแปรตาม 1 ตัว คือ ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ 21 ชั่วโมงเป็นเกณฑ์ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย จากการหาค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 คือ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือกล่าวคือ ตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถือเป็นการทำงานที่ยาวนาน

แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรณีไม่ทำงาน

- รูปแบบการทำงาน
- รูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย
- รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว

กรณีไม่ทำงาน

- รูปแบบการทำงานแบบเรียนอย่างเดียว
- รูปแบบการทำงานแบบไม่ทำงานและไม่ได้เรียน

กลุ่มที่ 1

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ

- ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่

กลุ่มที่ 2

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย

- ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่

3.2 รูปแบบการวิจัยและแหล่งที่มาของข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (mixed methods) ที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรูปแบบการวิจัยแบบขั้นตอนเชิงอธิบาย (explanatory sequential design) ซึ่งเป็นการวิจัย 2 ขั้นตอน โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาคำตอบให้กับปัญหาการวิจัย จากนั้น จึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการหาข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำมาใช้อธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และนำมาใช้ในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการจัดการกับปัจจัยในระดับบุคคลและระดับครัวเรือนที่ส่งผลการทำงานในช่วงเวลาที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากชุดข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงาน ของ ประชากร พ.ศ. 2561 ในไตรมาสที่ 3 สาเหตุที่ผู้วิจัยใช้ข้อมูลปี 2561 เพราะมุ่งที่จะศึกษาการทำงานในช่วงในสภาวะปกติที่ไม่มีการระบาดของโควิด ซึ่งระบาดในปี 2563 แต่ผู้วิจัยไม่ใช้ข้อมูลปี 2562 เพราะมีค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรผันของค่าประมาณยอตรวม (coefficient of variation) ของกลุ่มตัวอย่างอายุ 15-17 ปี อยู่ที่ 4.72 ซึ่งสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรผันปี 2561 ซึ่งอยู่ที่ 3.39 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่เก็บได้ในปี 2561 มีความคาดเคลื่อนน้อยกว่า

ผู้วิจัยได้เซ็นสัญญากับสำนักงานสถิติแห่งชาติเพื่อใช้ข้อมูลในการทำวิจัยฉบับนี้ โดยได้รับการยืนยันทางอีเมลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติว่าได้รับสัญญาฉบับที่เซ็นและส่งกลับไปให้สำนักงานสถิติแห่งชาติแล้ว ดังนั้น ชุดข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้จึงได้รับการอนุญาตจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้ว ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในช่วงวันที่ 1-12 ของเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2561 ในช่วงเดือนดังกล่าวช่วงที่เป็นฤดูการเก็บเกี่ยวในภาคการเกษตร ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเด็กที่ทำงานในภาคการเกษตร เช่น เด็กที่ทำงานช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวในภาคการเกษตร หากนำข้อมูลในช่วงไตรมาสอื่นๆมาใช้ ก็อาจทำให้ขาดข้อมูลเด็กที่ทำงานในภาคการเกษตร นอกจากนี้ ในช่วงเวลาการเก็บข้อมูลดังกล่าวยังเป็นช่วงเวลาเปิดเทอมของระบบการศึกษา ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานในช่วงเปิดเทอมเท่านั้น ซึ่งเป็นแรงงานวัยเยาว์ที่เรียนและทำงานไปด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ผ่านทางช่องทางออนไลน์และโทรศัพท์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อช่วยหาข้อมูลเสริมการวิจัยเชิงปริมาณ ในช่วงวันที่ 22 ธันวาคม 2564 – 1 กุมภาพันธ์ 2565 ซึ่งเป็นช่วงเปิดภาคเรียนที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับใบรับรองการวิจัย เลขที่โครงการวิจัย 166.1/64 จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใบรับรองโครงการวิจัย เลขที่ COA No. 230/2564 ณ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2564

3.3 ประชากรและการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ประชากรที่ผู้วิจัยสนใจในการวิจัยครั้งนี้ หรือหน่วยการวิเคราะห์ แบ่งได้ตามกรอบการวิจัย 2 กรอบ ดังต่อไปนี้

1. เด็กอายุ 15-17 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลในประเทศไทย สำหรับกรอบวิจัยที่ 1
2. เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน (แรงงานวัยเยาว์) และอาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลในประเทศไทย โดยมีรูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ และรูปแบบทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย สำหรับกรอบการวิจัยที่ 2

จากการกำหนดกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาส 3 ปี 2561 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิสองขั้นตอน (stratified two – stage sampling) ซึ่งมีจังหวัดเป็นสตราตัม จำนวน 77 สตราตัม โดยในแต่ละสตราตัมประกอบด้วยสตราตัมย่อย 2 สตราตัม ตามลักษณะการปกครอง ได้แก่ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ทั้งนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างมี 2 ขั้นตอนดังนี้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561)

การเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง เป็นการเลือกเขตแ่งนับ (enumeration area) จากจำนวนเขตแ่งนับทั้งหมด 127, 460 เขตแ่งนับ โดยการเลือกตามแต่ละเขตการปกครอง ทำให้ได้เขตแ่งนับสำหรับปี 2561 และ 2562 โดยมีจำนวนเขตแ่งนับที่เท่ากันในทั้งสองปี คือ 5,970 เขตแ่งนับ แบ่งออกเป็นในเขตเทศบาล 3,060 เขตแ่งนับ และนอกเขตเทศบาล 2,910 เขตแ่งนับ

การเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นที่สอง เป็นการสุ่มเลือกครัวเรือนตัวอย่างที่เป็นครัวเรือนส่วนบุคคล ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบจากบัญชีรายชื่อครัวเรือนในแต่ละเขตแ่งนับ โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างในเขตเทศบาลจำนวน 16 ครัวเรือนตัวอย่าง และนอกเขตเทศบาลจำนวน 12 ครัวเรือนตัวอย่าง จึงมีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 83,880 ครัวเรือน แบ่งออกเป็นในเขตเทศบาลจำนวน 48, 960 ครัวเรือน และนอกเขตเทศบาลจำนวน 34,920 ครัวเรือน

จากชุดข้อมูลการสำรวจนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ตามกรอบการวิจัยทั้ง 2 กรอบ ดังต่อไปนี้

กรอบวิจัยที่ 1

1. เป็นผู้ที่มีอายุ 15-17 ปี ในช่วงการสำรวจ
2. อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล ในช่วงการสำรวจ

กรอบวิจัยที่ 2 (แบ่งเป็น 2 กลุ่ม)

กลุ่มที่ 1:

1. เป็นผู้ที่มีอายุ 15-17 ปี ในช่วงการสำรวจ
2. อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล ในช่วงการสำรวจ
3. ในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ ได้ทำงานเพื่อหารายได้สำหรับตนเองหรือครอบครัว
4. ในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ ต้องเป็นการทำงานในช่วงเปิดภาคเรียน ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์ดังกล่าว
5. ในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ มีรูปแบบการทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ
6. งานที่ทำในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคีของอาชีวศึกษาเพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงาน แต่หากมีการทำงานอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคี ควบคู่ไปกับการเรียนแบบทวิภาคี ถือว่ายังเข้าข่ายเป็นกลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษา

กลุ่มที่ 2:

1. เป็นผู้ที่มีอายุ 15-17 ปี ในช่วงการสำรวจ
2. อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล ในช่วงการสำรวจ
3. ในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ ได้ทำงานเพื่อหารายได้สำหรับตนเองหรือครอบครัว
4. ในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ ต้องเป็นการทำงานในช่วงเปิดภาคเรียน ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์ดังกล่าว
5. ในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ มีรูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย
6. งานที่ทำในช่วง 7 วันก่อนการสำรวจ ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคีของอาชีวศึกษาเพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงาน แต่หากมีการทำงานอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคี ควบคู่ไปกับการเรียนแบบทวิภาคี ถือว่ายังเข้าข่ายเป็นกลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษา

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้ชุดข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งสามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการศึกษา นอกจากนี้ ไม่มีคุณลักษณะที่ทำให้

ต้องคัดกลุ่มตัวอย่างออก จึงไม่มีเกณฑ์คัดออกกลุ่มตัวอย่าง (exclusion criteria) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

3.3.2 การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลผ่านทางโทรศัพท์หรือช่องทางออนไลน์ที่ทางผู้ให้ข้อมูลสะดวก เพื่อการป้องกันการระบาดของ COVID-19 ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นแรงงานวัยเยาว์แต่ละคนเพียง 1 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.2.1 จำนวนผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเข้าและออก (inclusion and exclusion criteria) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวางแผนที่สัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ จำนวนทั้งหมด 50 คน จาก 5 ภาค (10 คนต่อภาค) โดยเป็นการแบ่งภาคตามข้อมูลการสำรวจเชิงปริมาณของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการทำวิจัยนี้ ได้แก่ ภาคที่ 1 กรุงเทพมหานคร ภาคที่ 2 ภาคกลาง ภาคที่ 3 ภาคเหนือ ภาคที่ 4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคที่ 5 ภาคใต้ ซึ่งทำให้มีการกระจายตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคต่างๆ ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ นอกจากนี้ ยังเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ให้มีการกระจายในงานต่างๆ ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ งานเกษตร งานบริการ งานคนงาน งานช่างซ่อม/คนทำผลิตภัณฑ์ และงานเย็บและคนขับรถเกษตรกรรม เนื่องด้วย การสัมภาษณ์เด็กซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง ผู้วิจัยจึงต้องติดต่อผ่านหน่วยงานของภาครัฐ และองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งทำงานโดยตรงกับเด็ก ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัว สภาดูแลและเยาวชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถานศึกษาให้ช่วยติดต่อและประสานเด็กที่หน่วยงาน/องค์กรเข้าถึงได้ ดังนั้น จึงเป็นการเลือกตัวอย่างวิธีการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (snowball sampling) ที่สามารถติดต่อเด็กได้ในช่วงเปิดภาคเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดที่มีจำนวนแรงงานวัยเยาว์สูงที่สุดในแต่ละภาค แล้วจึงติดต่อหน่วยงานข้างต้นในแต่ละจังหวัดที่ได้เลือกไว้ให้ช่วยติดต่อแรงงานวัยเยาว์เพื่อเข้าร่วมการวิจัย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เพชรบูรณ์ ในภาคเหนือ อุบลราชธานีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จันทบุรีในภาคกลาง สงขลาในภาคใต้ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ครอบคลุมงานที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้ขยายจังหวัดเป้าหมายไปยังจังหวัดตราดที่มีแรงงานวัยเยาว์ทำงานคนงานและจังหวัดสมุทรสาครที่มีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานในช่างซ่อมหรือคนทำผลิตภัณฑ์ในสัดส่วนที่สูง จึงทำผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งเป็นแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี จำนวน 27 คน จากพื้นที่กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร จันทบุรี ตราด เพชรบูรณ์ อุบลราชธานี และสงขลา ซึ่งครอบคลุม 5 ภาค ตามที่กำหนดไว้ในส่วนการเลือกคุณลักษณะของแรงงานวัยเยาว์ที่จะสัมภาษณ์ มีเกณฑ์คัดเข้าดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีอายุ 15-17 ปี ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์
2. ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ ได้ทำงานเพื่อหารายได้สำหรับตนเองหรือครอบครัว ทั้งนี้ หากผู้วิจัยพบเด็กที่ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ไม่มีงานหรือหยุดชั่วคราวในช่วงโควิด-19 และเมื่อมีงานเด็กจะกลับไปทำงานต่อ ผู้วิจัยจะไม่เลือกเด็กกลุ่มนี้ให้ข้อมูลงานวิจัย
3. ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์นั้น ต้องเป็นการทำงานในช่วงเปิดภาคเรียน ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์ดังกล่าว โดยมีรูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย และทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือต่อ
4. ในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ พักอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคล
5. งานที่ทำในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์นั้น ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคีของอาชีวศึกษาเพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงาน แต่หากมีการทำงานอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคี ควบคู่ไปกับการเรียนแบบทวิภาคี ถือว่ายังเข้าข่ายเป็นกลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษา

อีกทั้ง ผู้วิจัยพยายามให้ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความหลากหลายหลายด้านอาชีพ ทั้งในและนอกภาคการเกษตร นอกจากนี้ เนื่องด้วย ปัจจัยสังคมเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่มีการพัฒนา ด้านเทคโนโลยี ดังนั้น จึงมีอาชีพที่เกี่ยวกับการทำงานออนไลน์ที่แรงงานวัยเยาว์ ซึ่งยังไม่ได้เป็นประเด็นที่มีการเก็บข้อมูลเป็นการเฉพาะในการสำรวจสถานะการทำงานของประชากร ไตรมาส 3 พ.ศ. 2561 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์จากแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอาชีพออนไลน์ด้วย เช่น งานขายของออนไลน์ ซึ่งเป็นงานบริการ เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดผู้เข้าร่วมการวิจัยออก (exclusion criteria) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ 1. ไม่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย 2. ไม่สะดวกที่จะให้สัมภาษณ์ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆก็ตาม

3.3.2.2 วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครองในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือไปยังบ้านพักเด็กและเยาวชน สภาดเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานประเด็นเด็ก เพื่อช่วยติดต่อกับแรงงานวัยเยาว์ที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์คัดเลือกที่ได้ระบุไว้ข้างต้น
2. ผู้วิจัยส่งข้อมูลให้กับหน่วยงานดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ได้แก่ เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอม ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้หน่วยงานได้ช่วยประสานแจ้งข้อมูลให้กับแรงงานวัยเยาว์และช่วยสอบถามแรงงานวัยเยาว์ในเบื้องต้นว่ายินดีที่จะให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้หรือไม่ หากยินดี

ให้สัมภาษณ์ หน่วยงานแจ้งขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนว่าจะมีการมอบรายชื่อและหมายเลขโทรศัพท์ให้แก่ผู้วิจัยเพื่อใช้ติดต่อ เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมให้หน่วยงานมอบรายชื่อและหมายเลขโทรศัพท์ให้กับผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงติดต่อผู้ให้ข้อมูลได้

3. ผู้วิจัยโทรติดต่อแรงงานวัยเยาว์ตามรายชื่อและเบอร์โทรศัพท์ที่ได้รับจากหน่วยงาน เพื่อแนะนำตัวและแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยตามที่ระบุไว้ในเอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอม รวมถึงอธิบายเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยกำหนด รวมทั้งแจ้งให้แรงงานวัยเยาว์ทราบว่าทางผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือทางช่องทางการสื่อสารออนไลน์อื่นๆที่แรงงานวัยเยาว์สะดวก ทั้งนี้ กรณีการโทรศัพท์สัมภาษณ์ ทางผู้วิจัยเป็นผู้โทรไปหาผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลจะไม่เสียค่าโทรศัพท์ แต่กรณีที่เป็นการสัมภาษณ์ผ่านทางช่องทางการสื่อสารออนไลน์อื่นๆที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก ทางผู้วิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบว่าผู้วิจัยจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าอินเทอร์เน็ตที่ผู้ให้ข้อมูลต้องใช้ในการให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งตอบข้อซักถามเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้เข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัย อีกทั้ง ผู้วิจัยถามผู้ให้ข้อมูลว่าสะดวกที่จะให้ผู้วิจัยส่งเอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอมไปให้ในช่องทางใด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสะดวกที่จะให้ส่งข้อมูลทางช่องทางออนไลน์เท่านั้น ในส่วนของการให้ความยินยอมนั้น ทางผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครองให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยทางวาจาก่อนการสัมภาษณ์

4. ผู้วิจัยใช้เวลาสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน ประมาณ 1 ชั่วโมง ในส่วนของการให้ของที่ระลึกนั้น ทางผู้วิจัยได้โอนเงินให้กับผู้ให้ข้อมูลคนละ 150 บาท โดยแจ้งให้ทราบว่าเป็นค่าของที่ระลึก 50 บาท และค่าอินเทอร์เน็ต 100 บาท เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ซื้อของที่ระลึกเองแทนการส่งของที่ระลึกไปให้เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของโควิด

3.3.2.3 การเคารพความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับ

ผู้วิจัยทำวิจัยโดยยึดหลักการเคารพความเป็นส่วนตัว (privacy) และการรักษาความลับ (confidentiality) ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลอยู่ในห้องส่วนตัวและปิดกั้นเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นๆได้ยินข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ ทางผู้วิจัยรองนกว่าผู้ให้ข้อมูลจะหาสถานที่เป็นส่วนตัวและปลอดภัยที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ หรือเลื่อนการนัดสัมภาษณ์หากผู้ให้ข้อมูลแจ้งว่าอยู่ในที่ที่ไม่เป็นส่วนตัวหรือไม่ปลอดภัย

2. ผู้วิจัยแจ้งขอความยินยอมทางวาจาในการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เพื่อจัดเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครองไม่สะดวกที่จะให้อัดเสียงสัมภาษณ์รวมถึง เสียงแสดงความยินยอมทางวาจา ดังนั้น เพื่อเป็น

การเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครอง ผู้วิจัยจึงจัดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดแทนการอัดเสียงของผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครอง

3. ผู้วิจัยจัดเก็บไฟล์เอกสารรายชื่อและข้อมูลการติดต่อและไฟล์แบบบันทึกการสัมภาษณ์ โดยจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนตัวโดยใส่รหัสการเปิดคอมพิวเตอร์และรหัสในการเปิดไฟล์ โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้เดียวที่เข้าถึงข้อมูลได้และเป็นผู้ประมวลผลข้อมูลด้วยตัวผู้วิจัยเอง และไม่ส่งต่อข้อมูลให้กับผู้อื่นให้ประมวลผลข้อมูล

4. ผู้วิจัยใส่ข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกลงในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บไฟล์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้จนกว่าจะสิ้นสุดการวิจัย ได้แก่ 1. ไฟล์เอกสารรายชื่อและข้อมูลการติดต่อ 2. ไฟล์แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะลบไฟล์ออกจากคอมพิวเตอร์เมื่อการวิจัยสิ้นสุดลง

5. ในขั้นตอนการประมวลผลข้อมูลโดยผู้วิจัย ผู้วิจัยจะใช้หมายเลขรหัสของผู้ให้ข้อมูลแทนการใช้ชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล

6. ในการนำเสนอผลการวิจัยไม่ว่าจะเป็นเอกสารหรือทางวาจา ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นการระบุตัวบุคคล เช่น ข้อมูลระดับภาพรวม (aggregate data) ข้อมูลนิรนาม (anonymized data)

2.3.2.4 แนวทางจัดการกับผลกระทบด้านจิตใจที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล

ในช่วงก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามใดๆก็ได้ หรือหยุดการสัมภาษณ์ หรือการถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัย โดยไม่ต้องให้เหตุผลใดๆ และจะไม่มีผลกระทบต่องานของผู้ให้ข้อมูลและทางใด ๆ ต่อตัวผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ ในระหว่างการสัมภาษณ์ หากผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไม่สะดวกใจที่จะตอบคำถามใดๆ ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบอีกครั้งเกี่ยวกับสิทธิที่จะไม่ตอบคำถาม หยุดการสัมภาษณ์ และการถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยสังเกตอาการปฏิกิริยาจากน้ำเสียง ท่าทาง (กรณีสัมภาษณ์ทางช่องทางออนไลน์ที่เปิดกล้อง) และผู้วิจัยจะสังเกตน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูล (กรณีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ซึ่งไม่สามารถเห็นอาการปฏิกิริยาได้) เพื่อหลีกเลี่ยงการถามคำถามที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกใจที่จะให้ข้อมูล

2.3.2.5 ผู้สัมภาษณ์และคุณสมบัติของผู้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์แต่เพียงผู้เดียว และจัดบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยตัวผู้วิจัยเองลงในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- ผ่านการฝึกอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่จัดฝึกอบรมโดยมหาวิทยาลัยนเรศวร

- มีความรู้ด้านการทำวิจัย ซึ่งผู้วิจัยผ่านการเรียนวิชา “วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์” ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้ง ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตร “การอบรมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงคุณภาพ” ที่จัดฝึกอบรมโดย สมาคมส่งเสริมการวิจัย

- มีประสบการณ์การสัมภาษณ์กลุ่มเปราะบาง ซึ่งผู้วิจัยเคยทำงานประจำที่องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ โดยทำหน้าที่สัมภาษณ์ประวัติของผู้ลี้ภัย (refugee) และผู้แสวงหาที่พักพิงชั่วคราว (asylum seeker) ที่ต้องการไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเคยทำงานเป็นที่ปรึกษาให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ในการสัมภาษณ์ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง (urban refugees and asylum seeker) เพื่อการประเมินคุณภาพการให้บริการด้านกฎหมายสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิงในเขตเมือง

2.3.2.6 เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับแรงงานวัยเยาว์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยนี้ แนวคำถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อคำถาม ส่วนที่ 2: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงาน รูปแบบการทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงาน จำนวน 25 ข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งแนวคำถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญประเด็นแรงงานและเด็กและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย (แนวคำถามการสัมภาษณ์) ก่อนที่จะนำไปใช้สัมภาษณ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนนในแบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (Index of Item-Objective Congruence - IOC) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิยังสามารถให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงข้อคำถามในแต่ละข้อได้ ในส่วนของการให้คะแนนแต่ละข้อคำถาม ผู้คุณวุฒิใช้เกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้

- ให้ 1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าข้อนั้นมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา
- ให้ 0 คะแนน เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อนั้นมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา
- ให้ -1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าข้อนั้นไม่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำผลคะแนน IOC ที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าเฉลี่ย เพื่อหาข้อสรุปในภาพรวมว่าข้อคำถามนั้นๆ มีความสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ว่าถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นใช้ได้ ทั้งนี้ ผลจากการคำนวณ

ค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ พบว่า ทุกข้อคำถามในแนวคำถามสัมภาษณ์มีค่าเกินกว่า 0.5 อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้นำข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงคำถามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้มีการปรับจำนวนคำถามใน ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็น 8 ข้อคำถาม ส่วนที่ 2: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน รูปแบบการทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงาน ปรับเป็น 24 ข้อคำถาม

3.4 การนิยามตัวแปรและการจัดการตัวแปรก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามของตัวแปรแต่ละตัวโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อคำถามที่เป็นแหล่งที่มาของตัวแปร ระดับการวัดของตัวแปร และการให้รหัสสำหรับตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ตัวแปรอิสระ

3.4.1.1 ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน

เพศของเด็ก หมายถึง เพศของคนที่อายุ 15-17 ปี ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้ จาก คำถามที่ถามว่า “เพศ” ในข้อ F4 โดยเป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งเพศ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ชาย 2) หญิง

เพศของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง เพศของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัย สร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “เพศ” ในข้อ F4 โดยเป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งเพศ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ชาย 2) หญิง

ภาคกิจการที่เด็กทำงาน หมายถึง ภาคกิจการที่บุคคลอายุ 15-17 ปี ทำงาน ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้มาจากคำถามที่ถามว่า “อุตสาหกรรม” ในข้อ F25 โดยนำมา ทำเป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งออกเป็น 2 ภาคกิจการ ได้แก่ 1) ในภาคการเกษตรกรรม 2) นอกภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้ ในการจำแนกว่าเป็นภาคเกษตรกรรมหรือนอกภาคเกษตรกรรม ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากการตารางที่ 3.9 “จำนวนและอัตราร้อยละของผู้มีงานทำ จำแนกตามหมวดอุตสาหกรรม ภาค และเขตการปกครอง” ของรายงานการสำรวจภาวะการทำงาน ของประชากร ปี 2561 ที่กำหนดให้รหัสอุตสาหกรรม ประเภท A ได้แก่ เกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นภาคเกษตรกรรม และ กำหนดให้ประเภท B ถึง U เป็นนอกภาคเกษตรกรรม

สถานภาพการทำงานของเด็ก หมายถึง สถานะการทำงานของบุคคลอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้มาจากคำถามเรื่องสถานภาพการทำงาน ในข้อ F26 โดยนำมาทำเป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ได้แก่ 1. ช่วยเหลือธุรกิจครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง 2. ทำงานเป็นลูกจ้าง 3. ธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้างหลายเจ้า อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าในชุดข้อมูลมีนายจ้างเพียง 1 ราย จึงน่าจะเป็นค่า outlier จึงไม่ได้นับรวมการเป็นนายจ้างในกลุ่มที่ 3

3.4.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่ได้กล่าวไปในบทที่ 2 นั้น จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนและผู้ใหญ่ในครัวเรือนส่งผลต่อการทำงาน และรูปแบบการทำงานของเด็ก นอกจากนี้ รายได้ของหัวหน้าครัวเรือนและความยากจนส่งผลต่อ การทำงานของเด็กและชุดข้อมูลการสำรวจสถานะการทำงานของประชาชนนี้ไม่มีข้อมูลของรายได้ ครัวเรือนของหัวหน้าครัวเรือนทุกคนเพราะเก็บข้อมูลผู้ที่มีสถานภาพเป็นลูกจ้างเท่านั้น ทำให้ ไม่สามารถนำข้อมูลรายได้มาใช้ในการวิเคราะห์ที่ได้ อย่างไรก็ตาม ระดับการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ของสถานะทางเศรษฐกิจได้ดีกว่ารายได้หรืออาชีพ(Miech and Hauser, 2001; Muller, 2002 อ้าง ถึงในYadollahi, Paim, & Taboli, 2013) นอกจากนี้ แม้ว่าอาชีพจะสามารถบ่งชี้สถานะ ทางเศรษฐกิจและสังคมได้ แต่มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถนำข้อมูลผู้ที่ไม่ได้ทำงาน/ว่างงานมาวิเคราะห์ ผลได้เพราะเป็นผู้ไม่มีอาชีพ ดังนั้น การใช้ข้อมูลอาชีพ แต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกิดผล ที่คาดเคลื่อน (Golobardes, Shaw, Lawlor, Lynch, & Smith, 2006) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูล ทั้งระดับการศึกษาและอาชีพมาสร้างตัวแปรอิสระ

ระดับศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง ระดับการศึกษาของบุคคลที่ เป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยจะสร้างตัวแปรนี้มาจากตัวแปร Recode Education ซึ่งสำนักงาน สถิติแห่งชาติได้สร้างตัวแปรใหม่จากข้อความ “จบการศึกษาสูงสุด ระดับใด” ในข้อ F8 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการจัดกลุ่มตัวแปรนี้ใหม่เป็น 3 ระดับการศึกษา ได้แก่ 1) ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าระดับ ประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา 2) มัธยมศึกษา 3) สูงกว่ามัธยมศึกษา โดยนำมาทำเป็นมาตรวัด แบบจัดอันดับ (ordinal scale)

ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ ซึ่งไม่ได้ เป็นหัวหน้าครัวเรือน ตัวอย่างเช่น ในครัวเรือนมีสมาชิกที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน มีจำนวน 3 คน โดย คนแรกมีการศึกษาประถมศึกษา คนที่สองมีการศึกษาระดับปริญญาตรี คนที่สามที่มีการศึกษาระดับ มัธยม ดังนั้น ในครัวเรือนนี้ คำตอบคือปริญญาตรี เพราะเป็นการศึกษาสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้า ครัวเรือน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะสร้างตัวแปรนี้มาจากตัวแปร Recode Education ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สร้างตัวแปรใหม่จากข้อความ “จบการศึกษาสูงสุด ระดับใด” ในข้อ F8 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการจัด กลุ่มตัวแปรนี้ใหม่เป็น 4 ระดับการศึกษา ได้แก่ 1) ประถมศึกษาและต่ำกว่าระดับประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา 2) มัธยมศึกษา 3) สูงกว่ามัธยมศึกษา โดยนำมาทำเป็นมาตรวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale)

ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง ระดับทักษะอาชีพของ หัวหน้าครัวเรือนของเด็กอายุ 15-17 ปี โดยผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “ทำงานอะไร”

ในข้อ F24 โดยจะทำเป็นมาตรวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale) ซึ่งทำการจัดกลุ่มตัวแปรใหม่ให้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับสูง (high skill) 2) ระดับกลาง (medium skill) 3) ระดับล่าง (low skill) 4) ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพได้ เพราะเป็นผู้ไม่มีงานทำหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน อนึ่ง ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตารางที่ 8 ซึ่งได้จัดกลุ่มอาชีพหลักแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ตามอาชีพหลักที่กำหนดไว้ใน International Standard Classification of Occupation, 2008 (ISCO – 08) ซึ่งเป็นมาตรฐานการจัดแนกออาชีพที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศแห่งชาติก็ใช้มาตรฐานนี้ในการจัดเก็บข้อมูลอาชีพ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561b) ทั้งนี้ ประเภทอาชีพหลัก 9 ประเภท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ประกอบด้วย 1) ผู้จัดการ ข้าราชการระดับอาวุโสและผู้บัญญัติกฎหมาย 2) ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ 3) เจ้าหน้าที่เทคนิคและผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับด้านต่างๆ 4) เสมียน 5) พนักงานบริการและผู้จำหน่ายสินค้า 6) ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง 7) ช่างฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 8) ผู้ควบคุมเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ 9) ผู้ประกอบอาชีพงานพื้นฐาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ทั้งนี้ การจัดระดับทักษะอาชีพจะสามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1. การนำข้อมูลอาชีพ 9 ประเภทอาชีพข้างต้นมาจัดระดับทักษะอาชีพ 2. การนำข้อมูลระดับการศึกษาตามมาตรฐานการจัดจำแนกการศึกษาปี 1997 หรือที่เรียกว่า International Standard Classification of Education (ISCED-97) (ILO, 2012a) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้จัดระดับทักษะอาชีพจากข้อมูลอาชีพ เพราะจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า อาชีพสามารถแสดงถึงลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำระดับการศึกษามาสร้างตัวแปรอิสระซึ่งแสดงถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนแล้ว จึงไม่ได้ใช้ข้อมูลระดับการศึกษาเพราะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น ในการวิจัยนี้ ประเภทอาชีพหมายเลข 1-3 คือ ระดับสูง ส่วนประเภทอาชีพหลักหมายเลข 4-8 คือ ระดับกลาง และประเภทอาชีพหลักหมายเลข 9 คือ ระดับล่าง

ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป หมายถึง ระดับทักษะอาชีพที่สูงที่สุดของสมาชิกคนอื่นๆ ในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และเป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป โดยผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “ทำงานอะไร” ในข้อ F24 โดยจะทำเป็นมาตรวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale) ซึ่งทำการจัดกลุ่มตัวแปรใหม่ให้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับสูง (high skill) 2) ระดับกลาง (medium skill) 3) ระดับล่าง (low skill) 4) ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพได้ เพราะ 1.การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนแต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี 3. การมีสมาชิกคนในครัวเรือนที่ไม่ใช่

หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือไม่พร้อมทำงาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปรจากประเภทอาชีพหลัก (Major Group) ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตารางที่ 8 ซึ่งได้จัดกลุ่มอาชีพหลักเป็น 3 ระดับ ตามประเภทอาชีพหลักที่กำหนดไว้ใน International Standard Classification of Occupation, 2008 (ISCO – 08) ซึ่งเป็นมาตรฐานการจัดแนกอาชีพที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศแห่งชาติใช้มาตรฐานนี้ในการจัดเก็บข้อมูลอาชีพ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ทั้งนี้ ประเภทอาชีพหลัก 9 ประเภท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ประกอบด้วย 1) ผู้จัดการ ข้าราชการระดับอาวุโสและผู้บริหารระดับสูง 2) ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ 3) เจ้าหน้าที่เทคนิคและผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง กับด้านต่างๆ 4) เสมียน 5) พนักงานบริการและผู้จัดการร้านค้า 6) ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง 7) ช่างฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 8) ผู้ควบคุมเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และ ผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ 9) ผู้ประกอบอาชีพงานพื้นฐาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจัดระดับทักษะอาชีพจากข้อมูลอาชีพ 9 ประเภทอาชีพข้างต้น โดยประเภทอาชีพหลักหมายเลข 1-3 คือ ระดับสูง ส่วนประเภทอาชีพหลักหมายเลข 4-8 คือ ระดับกลาง และประเภทอาชีพหลักหมายเลข 9 คือ ระดับล่าง

3.4.1.3 ปัจจัยทางเขตที่ตั้งของครัวเรือน

เขตการปกครอง หมายถึง พื้นที่ที่ครัวเรือนตั้งอยู่โดยผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “ในเขตเทศบาล/นอกเขตเทศบาล” ในข้อที่ 4 ของแบบสอบถาม โดยจะทำการวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ในเขตเทศบาล 2) นอกเขตเทศบาล

ภาคของครัวเรือน หมายถึง ภาคที่เป็นที่ตั้งของครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “ภาค” โดยอ้างอิงภาคตามภาคที่สำนักงานสถิติแห่งชาติเก็บข้อมูลซึ่งทำเป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งออกเป็น 5 ภาค ได้แก่ 1) กรุงเทพมหานคร 2) ภาคกลาง 3) ภาคเหนือ 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5) ภาคใต้

3.4.1.4 ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็กอายุ 15-17 ปี ซึ่งรวมจำนวนเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วย ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “จำนวนสมาชิก” ในข้อคำถาม “MEMBERS” ซึ่งเป็นมาตรวัดแบบอัตราส่วน (ratio scale)

สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน หมายถึง จำนวนของเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน เทียบกับจำนวนของเด็กอายุ 15-17 ปีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ “อายุ” ในข้อ F5 โดยทำเป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) การไม่มีเด็กอายุ

ต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน 2) สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี 3) สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี 4) สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี

สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง การที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรส ที่เป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส ทั้งนี้ ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการแตกแยกของครอบครัว (family disruption) ที่มีต่อเด็กนั้นได้นำตัวแปรการเป็นม่าย หย่า หรือแยกของพ่อแม่ของเด็กมาใช้ในการวิจัย (Andersson, 2002; Prevoo & Weel, 2014) ดังนั้น ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สร้างตัวแปรสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนที่เด็กอาศัยอยู่ในครัวเรือนเพราะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยของครัวเรือน จึงได้สร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “สถานภาพสมรส” ในข้อ F6 โดยทำเป็นมาตราวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส 2) สมรสหรือโสด

ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน หมายถึง ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของแรงงานวัยเยาว์กับหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้จากคำถามที่ถามว่า “ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน” ในข้อ F3 โดยผู้วิจัยนำข้อคำถามนี้มาจัดกลุ่มตัวแปรใหม่ชื่อว่า “ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งทำเป็นมาตราวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เด็กอายุ 15-17 ปี เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็กอายุ 15-17 ปี (ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช่ญาติและหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นคู่สมรสของเด็กอายุ 15-17 ปี) 2) หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็กอายุ 15-17 ปี 3) หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็กอายุ 15-17 ปี 4) หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กอายุ 15-17 ปีที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายาย

3.4.2 ตัวแปรตาม

ในส่วนของตัวแปรตามจะแตกต่างกันระหว่างกรอบแนวคิดการวิจัยที่ 1 และ 2 เนื่องจาก ในกรอบแนวคิดการวิจัยที่ 1 ตัวแปรตาม คือ รูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก ส่วนกรอบแนวคิดการวิจัยที่ 2 ผู้วิจัยแยกการวิเคราะห์แรงงานวัยเยาว์เป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 (แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ) และ กลุ่มที่ 2 (แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย) โดยแต่ละกลุ่มจะมีตัวแปรตาม 1 ตัว โดยตัวแปรสำหรับกลุ่มที่ 1 คือ ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่ ส่วนตัวแปรตามสำหรับกลุ่มที่ 2 คือ ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่

3.4.2.1 ตัวแปรตามสำหรับกรอบการวิจัยที่ 1

รูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของแรงงานวัยเยาว์ หมายถึง รูปแบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับสถานะการเรียนหนังสือของเด็กกว่าเรียนหรือไม่เรียนหนังสือ ซึ่งผู้วิจัยสร้างตัวแปรนี้มาจากคำถามที่ถามว่า “ในระหว่าง 7 วัน ก่อนวันสัมภาษณ์ได้ทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้/เงินเดือน/ค่าจ้าง/ผลกำไร/ผลตอบแทนหรือได้ทำงานในฐานะช่วยธุรกิจของครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือไม่” ในข้อคำถาม F11 โดยให้มีมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทำงาน 2) ไม่ทำงาน จากนั้นใช้ข้อคำถามที่ว่า “ขณะนี้ กำลังเรียนชั้นใด” ในข้อ F7 ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำตัวแปรให้เป็นมาตรวัดแบบจัดกลุ่ม (nominal scale) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย 2) ทำงานอย่างเดียว 3) เรียนอย่างเดียว 4) ไม่ทำงานและไม่เรียน

3.4.2.3 ตัวแปรตามสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2

ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้กับกลุ่มแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ หมายถึง มีชั่วโมงทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยผู้วิจัยสร้างตัวแปรชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์กลุ่มนี้จากคำถามที่ถามว่า “จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งสิ้น” ในข้อ F30 ซึ่งเป็นจำนวนชั่วโมงการทำงานในระหว่าง 7 วัน ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยนำมาทำเป็นตัวแปรที่มีมาตรวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) 1-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 2) ตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป

ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้กับกลุ่มแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย หมายถึง มีชั่วโมงทำงานที่เกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยผู้วิจัยสร้างตัวแปรชั่วโมงการทำงานเกินกว่าเกณฑ์ของแรงงานวัยเยาว์กลุ่มนี้จากคำถามที่ถามว่า “จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งสิ้น” ในข้อ F30 ซึ่งเป็นจำนวนชั่วโมงการทำงานในระหว่าง 7 วัน ก่อนวันสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยนำมาทำเป็นตัวแปรที่มีมาตรวัดแบบจัดอันดับ (ordinal scale) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) 1-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 2) ตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป

3.4.3 สรุปรูปตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ผู้วิจัยได้สรุปรายละเอียดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณสำหรับกรอบการวิจัยที่ 1, 2.1 และ 2.2

ตารางที่ 9 สรุปรายละเอียดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ชื่อตัวแปร	มาตรวัด	กลุ่มรายการของตัวแปร จำแนกตามรหัสกลุ่มรายการ
ตัวแปรอิสระ		
ลักษณะทางประชากร		
เพศของเด็ก	nominal scale	1 = เพศชาย (กลุ่มอ้างอิง) 2 = เพศหญิง
เพศของหัวหน้าคร่ำเรื้อน	nominal scale	1 = เพศชาย (กลุ่มอ้างอิง) 2 = เพศหญิง
ภาคกิจการที่เด็กทำงาน (ตัวแปรอิสระสำหรับ กรอบการวิจัยที่ 2.1 และ 2.2 เท่านั้น)	nominal scale	1 = ในภาคการเกษตรกรรม (กลุ่มอ้างอิง) 2 = นอกภาคการเกษตรกรรม
สถานภาพการทำงานของเด็ก (ตัวแปรอิสระสำหรับ กรอบการวิจัยที่ 2.1 และ 2.2 เท่านั้น)	nominal scale	1 = ช่วยเหลือธุรกิจครอบครัว โดยไม่ได้รับค่าจ้าง (กลุ่มอ้างอิง) 2 = เป็นลูกจ้างเอกชน 3 = ธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้าง ทำงานหลายเจ้า
ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของคร่ำเรื้อน		
ระดับศึกษาของ หัวหน้าคร่ำเรื้อน	ordinal scale	1 = ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ระดับประถมศึกษาหรือ ไม่มีการศึกษา 2 = มัธยมศึกษา 3 = สูงกว่ามัธยมศึกษา (กลุ่มอ้างอิง)
ระดับการศึกษาสูงสุดของ สมาชิกในคร่ำเรื้อนที่ไม่ใช่ หัวหน้าคร่ำเรื้อนและมีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป	ordinal scale	1 = ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ระดับประถมศึกษาหรือ ไม่มีการศึกษา 2 = มัธยมศึกษา

ชื่อตัวแปร	มาตรวัด	กลุ่มรายการของตัวแปร จำแนกตามรหัสกลุ่มรายการ
		3 = สูงกว่ามัธยมศึกษา (กลุ่มอ้างอิง)
ระดับทักษะอาชีพของ หัวหน้าครัวเรือน	ordinal scale	1 = ระดับสูง (กลุ่มอ้างอิง) 2 = ระดับกลาง 3 = ระดับล่าง 4 = ไม่สามารถระบุระดับ ทักษะอาชีพได้
ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของ สมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่ หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป	ordinal scale	1 = ระดับสูง (กลุ่มอ้างอิง) 2 = ระดับกลาง 3 = ระดับล่าง 4 = ไม่สามารถระบุระดับ ทักษะอาชีพได้
ลักษณะเขตที่ตั้งของครัวเรือน		
เขตการปกครอง	nominal scale	1 = ในเขตเทศบาล 2 = นอกเขตเทศบาล (กลุ่มอ้างอิง)
ภาคของครัวเรือน	nominal scale	1 = กรุงเทพมหานคร (กลุ่มอ้างอิง) 2 = ภาคกลาง 3 = ภาคเหนือ 4 = ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 = ภาคใต้
ลักษณะโครงสร้างของครัวเรือน		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ratio scale	จำนวนคน
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน	nominal scale	1 = การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง) 2 = สัดส่วนของเด็กอายุต่ำ

ชื่อตัวแปร	มาตรวัด	กลุ่มรายการของตัวแปร จำแนกตามรหัสกลุ่มรายการ
		กว่ 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี 3 = สัดส่วนของเด็กอายุต่ำ กว่ 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี 4 = สัดส่วนของเด็กอายุต่ำ กว่ 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี
สถานภาพสมรสของ หัวหน้าครัวเรือน	nominal scale	1 = ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่ กับคู่สมรส 2 = สมรสหรือโสด (กลุ่มอ้างอิง)
ความเกี่ยวพันกับ หัวหน้าครัวเรือน	nominal scale	1 = เด็กอายุ 15-17 ปี เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ ญาติของเด็ก 2 = หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อ แม่ ของเด็กอายุ 15-17 ปี (กลุ่มอ้างอิง) 3 = หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่า ตายายของเด็กอายุ 15-17 ปี 4 = หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติ ของเด็กอายุ 15-17 ปี

ชื่อตัวแปร	มาตรวัด	กลุ่มรายการของตัวแปร จำแนกตามรหัสกลุ่มรายการ
		ที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่า ตายาย
ตัวแปรตาม		
ตัวแปรตามในกรอบการวิจัยที่ 1		
รูปแบบการทำงานและ ไม่ทำงานของแรงงานวัยเยาว์	nominal scale	1 = ทำงานไปด้วยเรียนไป ด้วย 2 = ทำงานอย่างเดียว 3 = เรียนอย่างเดียว (กลุ่มอ้างอิง) 4 = ไม่ทำงานและไม่เรียน
ตัวแปรตามในกรอบการวิจัยที่ 2.1		
ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่	ordinal scale	0 = ทำงาน 1-48 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ 1 = ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ขึ้นไป
ตัวแปรตามในกรอบการวิจัยที่ 2.2		
ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์ขึ้นไปหรือไม่	ordinal scale	0 = ทำงาน 1-20 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ 1 = ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ขึ้นไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

3.5.1.1 การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ทั้งนี้ ในส่วนการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ หากเป็นข้อมูลแบบกลุ่ม (categorical data) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลแบบแบ่งกลุ่ม (nominal scale) หรือข้อมูลแบบจัดอันดับ (ordinal scale) ก็จะนำเสนอข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และอัตราร้อยละ แต่หากข้อมูลเป็นแบบช่วง (interval data) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลแบบต่อเนื่อง (continuous interval data) หรือข้อมูลแบบ

ไม่ต่อเนื่อง (discrete interval data) จะเป็นการนำเสนอข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5.1.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานและรูปแบบการทำงาน

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโพรบิทแบบหลายทางเลือก (multinomial probit regression) เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานในรูปแบบทำงานไปด้วย เรียนไปด้วย ทำงานอย่างเดียว รวมทั้งการไม่ทำงานในรูปแบบการเรียนอย่างเดียว และไม่ทำงานและไม่เรียน ตามกรอบการวิจัยที่ 1

3.5.1.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานหรือเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ในการวิเคราะห์เชิงสาเหตุและผลที่ซึ่งปัจจัยอิสระส่งผลต่อตัวแปรตามนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) โดยสถิติที่จะใช้คือ การวิเคราะห์การถดถอยโพรบิทสองทางเลือก (binary probit regression) เนื่องด้วยตัวแปรตามที่น่ามาใช้ในโมเดลที่ศึกษาเป็นการวิเคราะห์หาโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่สนใจ คือ โอกาสที่จะทำงานยาวนานเกินกว่าชั่วโมงที่กำหนด

ผู้วิจัยใช้แบบจำลองโพรบิท (probit model) สำหรับกรอบวิจัยทั้งสองกรอบ ดังต่อไปนี้

โดยที่

P คือ ตัวแปรตาม ซึ่งเป็นโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังนี้

- โอกาสที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวจะทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป (กรอบวิจัยที่ 2.1) และโอกาสที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยจะทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป (กรอบวิจัยที่ 2.2)

Φ คือ Function เพื่อทำให้ค่าของตัวแปรตามอยู่ในระหว่าง 0 ถึง 1

θ_i คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ

X_i คือ ตัวแปรอิสระ

3.5.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) โดยผู้วิจัยจะบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ให้รหัส ตีความ และสร้างข้อสรุป

3.6 ขอบเขตของการวิจัย

3.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาสำหรับการวิจัย ดังนี้

- 1) สถานการณ์การทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย
- 2) ปัจจัยด้านอุปทานในระดับครัวเรือนที่ส่งผลต่อการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน ปัจจัยลักษณะสังคมและเศรษฐกิจในครัวเรือน ปัจจัยเขตที่ตั้งของครัวเรือน และปัจจัยด้านขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

- 3) การทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป โดยไม่ใช่เป็นการทำงานบ้าน (household chores) นอกจากนี้ การไปฝึกงานของนักเรียนอาชีวศึกษา เช่น การเรียนแบบทวิภาคี ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาจึงไม่ถือว่าเป็นการทำงาน จึงไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยนี้

3.6.2 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ในการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลักตามกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่ 1) เด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทยทั้งที่ทำงานและไม่ทำงาน สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยที่ 1 2) แรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ที่ทำงานอย่างเดียวกสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.1 3) แรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.2 นอกจากนี้ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ทั้งที่ทำงานอย่างเดียว และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในช่วงเปิดภาคเรียน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.7 ข้อจำกัดของงานวิจัย

ข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ มีดังต่อไปนี้

- 1) การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการสำรวจสถานะการทำงานของประชากร ไตรมาส 3 พ.ศ. 2561 ซึ่งจัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ แต่อาจไม่ได้เก็บข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะงานของแรงงานวัยเยาว์ที่มีความหลากหลายในปัจจุบัน เช่น ขายของออนไลน์ สอนพิเศษ ขายสินค้าเกี่ยวกับเกมส์ จึงทำให้ทราบเพียงแต่ว่าทำงานอาชีพงานบริการในรหัสอาชีพ 51-54 อย่างไรก็ตามแบบสอบถามเป็นการสำรวจโดยสอบถามการทำงานจากประชากรโดยตรง ซึ่งสอบถามว่าทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนั้น มีความเป็นไปได้ว่าผู้ตอบอาจเห็นว่างานที่ทำนั้นเป็นงานอดิเรกที่ไม่ใช่งานประจำ จึงอาจไม่ถือว่าการทำงานในมุมมองของผู้ตอบ

นอกจากนี้ การขาดข้อมูลที่เพียงพอในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางญาติของสมาชิกในครัวเรือน ทำให้ไม่สามารถสร้างตัวแปรประเภทครัวเรือนได้ เช่น ครัวเรือนเดี่ยว/ขยาย/แหงกลาง

2) การเข้าถึงแรงงานวัยเยาว์เพื่อขอสัมภาษณ์นั้นขึ้นอยู่กับข้อท้าทาย 3 ประการ ได้แก่

- 1.ความร่วมมือและความสามารถของเครือข่ายภาครัฐและประชาสังคมที่ทำงานโดยตรงกับเด็ก ในการเข้าถึงแรงงานวัยเยาว์ที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์คัดเข้าและคัดออก ซึ่งผู้วิจัยพบว่า บางหน่วยงานยังไม่สามารถเข้าถึงแรงงานวัยเยาว์ตามคุณลักษณะที่กำหนดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยว ที่ไม่สามารถติดต่อแรงงานวัยเยาว์กลุ่มนี้เพราะได้ออกจาก สถานศึกษาแล้วหรือไม่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมของหน่วยงาน จึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถ หาแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยวให้เข้าร่วมการวิจัยได้ในจำนวนที่มากนัก
2. ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การทำงานในช่วงเปิดภาคเรียนเพื่อรวบรวมข้อมูลในกลุ่มที่ทำงานระหว่างการเรียนด้วย ทำให้มีเวลา ในการเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่จำกัด คือ ธันวาคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งไม่เกินกลางเดือน กุมภาพันธ์ 2565 เพราะตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงสอบปลายภาคและปิดภาคเรียน
3. ในช่วงการระบาดของโควิด ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถสัมภาษณ์กับเยาวชนแบบสัมภาษณ์ต่อหน้าได้ จึงมีความจำเป็นต้องเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ซึ่งอาจมีผลต่อการประเมินการให้สัมภาษณ์ที่เป็น าวจนาภาษา อย่างไรก็ตามข้อดีของการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์คือผู้ให้สัมภาษณ์ รู้สึก มีความเป็นส่วนตัวในการให้ข้อมูลจึงมีแนวโน้มที่ให้ข้อมูลเชิงลึกอย่างร่วมมือและความเต็มใจ และสามารถนัดเวลาสัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกได้ (Drabble, Trocki, Salcedo, Walker, & Korcha, 2017) ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ผู้วิจัยพบว่าเมื่อได้ทำความรู้จักสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์มีน้ำเสียงที่ผ่อนคลายและให้ข้อมูลอย่างเปิดเผย

นอกจากนี้ เนื่องจากแรงงานวัยเยาว์ทำงานหรือเรียนหนังสือ ดังนั้น การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ทำให้ สามารถนัดเวลาสัมภาษณ์ในเวลาว่างที่แรงงานสะดวก

บทที่ 4

ลักษณะทั่วไปของเด็กอายุ 15-17 ปี และแรงงานวัยเยาว์ และสถานการณ์เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน และแรงงานวัยเยาว์ที่มี รูปแบบการทำงานที่แตกต่างและการทำงานที่ยาวนาน

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอลักษณะทั่วไปของเด็กอายุ 15-17 ปี และแรงงานวัยเยาว์ รวมทั้ง สถานการณ์เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน และแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานและการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสถานะการทำงานของประชากร ในไตรมาส 3 ปี 2561 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ข้อมูลชุดนี้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิเคราะห์ในการศึกษานี้ และใช้ประกอบกรวิเคราะห์ บทที่ 5 ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ และบทที่ 6 ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์อีกด้วย

4.1 ลักษณะทั่วไปของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย

ข้อมูลที่ได้จากค่าถ่วงน้ำหนักจากการสำรวจสถานะการทำงานของประชากร ในไตรมาส 3 ปี 2561 พบว่ามีเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย จำนวน 2,652,809 คน ดังที่แสดงในตารางที่ 10 ซึ่งแบ่งตามลักษณะทางประชากรของเด็ก ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนของเด็ก ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ลักษณะทางที่ตั้งของครัวเรือน และลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

ลักษณะทางประชากรของทั้งเด็กและหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะทางประชากรของเด็กนั้นจะเห็นได้ว่าในกลุ่มเด็กอายุ 15-17 ปี นั้น มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยเด็กอายุ 17 ปี มีสัดส่วนที่สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.90 รองลงมาคือเด็กอายุ 15 ปี และ 16 ปี ร้อยละ 32.58 และ 32.52 ตามลำดับ ในด้านเพศ พบว่า เด็กอายุ 15-17 ปี เพศชายและเพศหญิงมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (เพศชาย ร้อยละ 50.80 และเพศหญิง ร้อยละ 49.20) สำหรับสถานภาพสมรสของเด็กอายุ 15-17 ปี เกือบทั้งหมดเป็นโสด คิดเป็นร้อยละ 97.10 ที่เหลือมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 2.67 แยกกันอยู่กับคู่สมรส ร้อยละ 0.20 หย่า ร้อยละ 0.02 และเป็นม่าย ร้อยละ 0.01 ในด้านระดับการศึกษาของเด็กอายุ 15-17 ปี ส่วนใหญ่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 61.18) รองลงมาคือ กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 25.02) นอกจากนี้ ยังมีเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 6.49) รองลงมาคือ จบระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

ประถมศึกษา (ร้อยละ 5.70) ในด้านการทำงานในเชิงเศรษฐกิจของเด็กอายุ 15-17 ปี พบว่า มีเด็กอายุ 15-17 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ร้อยละ 88.52 ในขณะที่มีเด็กอายุ 15-17 ปี ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ร้อยละ 11.48 นอกจากนี้ ในด้านลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือน จะเห็นได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีอายุ 18-59 ปี ขึ้นไป (ร้อยละ 67.35) ซึ่งเป็นอายุในวัยแรงงานซึ่งไม่ใช่เด็ก รองลงมาคืออายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยสูงอายุ (ร้อยละ 30.97) และอายุ 15-17 ปี ซึ่งหมายถึงเด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 59.97) และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีร้อยละ 40.03

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 65.57) รองลงมาคือมัธยมศึกษา (ร้อยละ 23.51) สูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 10.79) และการศึกษาอื่นๆหรือไม่ทราบระดับการศึกษา (ร้อยละ 0.13) ตามลำดับ ทั้งนี้ แม้ว่าการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า หรือไม่มีการศึกษา แต่ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง (ร้อยละ 60.33) รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพได้ (ร้อยละ 24.12) ที่เหลือมีระดับทักษะอาชีพระดับสูงและล่าง (ร้อยละ 8.08 และ ร้อยละ 7.47 ตามลำดับ)

ในส่วนของระดับการศึกษาสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 37.30) รองลงมาคือประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประถมศึกษา (ร้อยละ 32.00) ที่เหลือจบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาหรือการศึกษาอื่นๆหรือไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ (ร้อยละ 16.37 และ ร้อยละ 14.33 ตามลำดับ) อนึ่ง แม้ว่าระดับการศึกษาสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีการศึกษาที่ต่ำกว่ามัธยมศึกษา แต่จะเห็นได้ว่าระดับอาชีพส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง (ร้อยละ 57.21) รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุทักษะอาชีพหรือไม่มีอาชีพ (ร้อยละ 27.63) ที่เหลืออยู่ในระดับสูงและระดับล่าง (ร้อยละ 9.16 และ ร้อยละ 6.00)

ลักษณะทางที่ตั้งของครัวเรือน

เด็กอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ค่อนข้างกระจายตัวอยู่ในภาคต่างๆ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 34.12) รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และ กรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 25.09 ร้อยละ 17.23 ร้อยละ 15.47 และร้อยละ 8.10 ตามลำดับ) ในด้านเขตการปกครองของครัวเรือนของเด็กอายุ 15-17 ปี ส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 59.79) และที่เหลือตั้งอยู่ในเขตเทศบาล (ร้อยละ 40.21)

ลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

เด็กส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 4 คน (ร้อยละ 61.59) ในด้านสัดส่วนของเด็กต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน เกินกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กอายุ 15-17 ปี ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน (ร้อยละ 52.23) รองลงมาคือ สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 31.40) ส่วนที่เหลือคือ สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าและน้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 13.46 และ ร้อยละ 2.91 ตามลำดับ) ในด้านสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนของเด็กส่วนใหญ่เป็นโสดหรือสมรส (ร้อยละ 68.47) ที่เหลือเป็นม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส (ร้อยละ 31.53) ในด้านความเกี่ยวพันกับหัวหน้าครัวเรือน พบว่า เด็กส่วนใหญ่อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นพ่อแม่ของเด็ก (ร้อยละ 59.68) รองลงมาคือ หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ตายาย (ร้อยละ 32.05) ที่เหลือคือหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ตายายของเด็ก และหัวหน้าครัวเรือนเป็นเด็กหรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก (ร้อยละ 6.29 และ ร้อยละ 1.98 ตามลำดับ)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย จำแนกตามลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ลักษณะที่ตั้งของครัวเรือน และลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือนของเด็กอายุ 15-17 ปี (จำนวน 2,652,809 คน ถ่วงน้ำหนัก)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ
ลักษณะทางประชากรของเด็ก		
-อายุ		
15 ปี	864,399	32.58
16 ปี	862,562	32.52
17 ปี	925,848	34.90
-เพศ		
ชาย	1,347,732	50.80
หญิง	1,305,077	49.20
-สถานภาพสมรส		
โสด	2,575,897	97.10
สมรส	70,877	2.67
ม่าย	252	0.01
หย่า	488	0.02

	แยกกันอยู่กับคู่สมรส	5,296	0.20
-ระดับการศึกษา	<u>ระดับการศึกษาที่กำลังเรียนอยู่</u> (กลุ่มที่ยังเรียนอยู่)		
	ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประถมศึกษา	4,564	0.17
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	663,692	25.02
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	1,623,092	61.18
	ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	11,513	0.43
	การศึกษาอื่นๆที่ไม่สามารถจัด ระดับการศึกษาได้	790	0.03
	<u>ระดับการศึกษาสูงสุดที่จบ</u> (กลุ่มที่ไม่ได้เรียนต่อแล้ว)		
	ไม่มีการศึกษา	18,216	0.69
	ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประถมศึกษา	151,283	5.70
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	172,107	6.49
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	6,204	0.23
	ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0.00
	การศึกษาอื่นๆที่ไม่สามารถจัด ระดับการศึกษาได้	1,348	0.05
-การทำงาน	ทำงาน	304,545	11.48
	ไม่ทำงาน	2,348,264	88.52
ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนของเด็ก			
-อายุ	15-17 ปี	44,526	1.68
	18-59 ปี	1,786,574	67.35
	60 ปี ขึ้นไป	821,709	30.97
-เพศ	ชาย	1,590,840	59.97

หญิง	1,061,969	40.03
ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน		
-ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	1,739,438	65.57
มัธยมศึกษา	623,547	23.51
สูงกว่ามัธยมศึกษา	286,268	10.79
การศึกษาอื่นๆ หรือไม่ทราบระดับ การศึกษา	3,556	0.13
-ระดับการศึกษาสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	848,869	32.00
มัธยมศึกษา	989,444	37.30
สูงกว่ามัธยมศึกษา	434,359	16.37
การศึกษาอื่นๆ หรือไม่สามาร ระดับการศึกษาได้	380,137	14.33
-ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		
ระดับล่าง	197,851	7.47
ระดับกลาง	1,600,684	60.33
ระดับสูง	214,365	8.08
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ หรือไม่มีอาชีพ	639,909	24.12
-ระดับทักษะอาชีพของสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ระดับล่าง	159,133	6.00
ระดับกลาง	1,517,634	57.21
ระดับสูง	242,939	9.16
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ หรือไม่มีอาชีพ	733,102	27.63
ลักษณะทางที่ตั้งของครัวเรือน		
-ภาค		
กรุงเทพมหานคร	214,766	8.10

ภาคกลาง	665,458	25.09
ภาคเหนือ	457,024	17.23
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	905,072	34.12
ภาคใต้	410,489	15.47
-เขตการปกครอง		
ในเขตเทศบาล	1,066,609	40.21
นอกเขตเทศบาล	1,586,200	59.79
ลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน		
-จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 คน	30,483	1.15
2 คน	183,903	6.93
3 คน	654,085	24.66
4 คน	765,252	28.85
5 คน	442,575	16.68
6 คน	293,722	11.07
7 คน	150,266	5.66
8 คน	60,066	2.26
9 คน	32,035	1.20
10 คน	19,967	0.75
11 คน	7,980	0.30
12 คน	6,296	0.24
13 คน	2,220	0.08
14 คน	2,119	0.08
15 คน	238	0.01
17 คน	1602	0.06
-สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน		
การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี	1,385,605	52.23
อยู่ในครัวเรือน		
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี	77,232	2.91
น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี		

สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี	83,3031	31.40
เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี		
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี	356,941	13.46
มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี		
-สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน		
ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	836,403	31.53
โสดหรือสมรส	1,816,406	68.47
-ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน		
เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ	52,509	1.98
หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก		
หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก	1,583,280	59.68
หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายาย	850,275	32.05
ของเด็ก		
หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่	166,745	6.29
ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็ก		

4.2 ลักษณะทั่วไปของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย

แรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย ซึ่งในที่นี้คือเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ มีจำนวน 304,545 คน ดังที่แสดงในตารางที่ 11 ซึ่งแบ่งตามลักษณะทางประชากรของแรงงานวัยเยาว์ ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนของแรงงานวัยเยาว์ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ลักษณะทางที่ตั้งของครัวเรือน และลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

ลักษณะทางประชากรของทั้งเด็กและหัวหน้าครัวเรือน

แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่มีอายุ 17 ปี ร้อยละ 44.56 รองลงมาคือ อายุ 16 ปี (ร้อยละ 34.20) และ อายุ 15 ปี (ร้อยละ 21.25) ในด้านเพศ พบว่า มีแรงงานวัยเยาว์เกินกว่าครึ่งเป็นเพศชาย (ร้อยละ 67.13) และเพศหญิง (ร้อยละ 32.87) ทั้งนี้ แรงงานวัยเยาว์เกือบทั้งหมดมีสถานภาพโสด (ร้อยละ 90.83) รองลงมาคือ สมรส (ร้อยละ 8.47) และแยกกันอยู่กับคู่สมรสมีเพียงร้อยละ 0.70 ในด้านการศึกษาของแรงงานวัยเยาว์ หากพิจารณาว่ายังคงเรียนหนังสือหรือไม่ได้เรียนหนังสือต่อ พบว่า แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือต่อ (ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนต่อ) คิดเป็นร้อยละ 59.23 ที่เหลือเป็นแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย (ร้อยละ 40.77)

ในด้านระดับการศึกษา แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่เป็นแรงงานวัยเยาว์ที่ไม่ได้เรียนหนังสือต่อซึ่งจบ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 32.05) รองลงมาคือ แรงงานวัยเยาว์ที่กำลังเรียนอยู่ใน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 27.33) และแรงงานวัยเยาว์ที่ไม่ได้เรียนหนังสือต่อซึ่งจบ การศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 24.06) ในด้านลักษณะทางประชากร ของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อายุ 18-59 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงานและไม่ใช่เด็ก รองลงมาเป็นหัวหน้า ครัวเรือนที่อายุ 60 ปีขึ้นไป (วัยสูงอายุ) ที่ร้อยละ 25.77 และหัวหน้าครัวเรือนเป็นเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 2.90) หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 65) ที่เหลือเป็นเพศหญิง

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของเด็กส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80 จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา และมีเพียงร้อยละ 20.63 ที่จบมัธยมศึกษาที่เหลือร้อยละ 2.93 จบการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา ส่วนระดับทักษะอาชีพของ หัวหน้าครัวเรือนของแรงงานวัยเยาว์มีลักษณะที่คล้ายกับระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนของ เด็กอายุ 15-17 ปี กล่าวคือ แม้ว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนจบประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา แต่กลับพบว่าระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีระดับกลาง (ร้อยละ 72.28) ที่เหลือไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพได้หรือไม่มีอาชีพ ระดับทักษะอาชีพ ระดับกลางและระดับสูง (ร้อยละ 14.27 ร้อยละ 9.66 และร้อยละ 3.79 ตามลำดับ)

ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 39.92) รองลงมาคือประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 38.58) ที่เหลือคือการศึกษาอื่นๆหรือไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ และสูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 15.27 และ ร้อยละ 6.22) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาที่ไม่ สูงกว่ามัธยมศึกษา แต่ก็มีทักษะอาชีพระดับกลาง (ร้อยละ 66.97) ที่เหลือคือ ไม่สามารถระบุระดับ ทักษะอาชีพหรือไม่มีอาชีพ ระดับกลาง และระดับสูง (ร้อยละ 22.62 ร้อยละ 7.59 และร้อยละ 2.82 ตามลำดับ)

ลักษณะทางที่ตั้งของครัวเรือน

แรงงานวัยเยาว์อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่กระจายอยู่ในหลายภาคของประเทศไทย แต่พบว่ามีแรงงานวัยเยาว์อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด (ร้อยละ 33.75) รองลงมา คือ ภาคใต้และภาคกลางในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 22.32 และ ร้อยละ 21.90) ภาคกลางมี ร้อยละ 19.38 เทียบกับกรุงเทพมหานครที่มีเพียงร้อยละ 2.65 สำหรับเขตการปกครอง แร่งนวัยเยาว์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 67.43) และ ที่เหลืออยู่ในเขตเทศบาล (ร้อยละ 32.57)

ลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของแรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ไม่เกิน 4 คน (ร้อยละ 58.61) ที่เหลือมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 4 คนขึ้นไป ในด้านสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน พบว่า เด็กอายุ 15-17 ปี เกือบครึ่งหนึ่งมีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน รองลงมาคือมีสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 28.94) ที่เหลือมีสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี และสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 19.38 และ ร้อยละ 2.61) นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นโสด หรือสมรส (ร้อยละ 71.91) ที่เหลือเป็นม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส ในด้านความเกี่ยวพันกับ หัวหน้าครัวเรือน พบว่า แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ (ร้อยละ 63.43) รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ตายาย (ร้อยละ 24.16) ที่เหลือคือหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติ ของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ตายายของแรงงานวัยเยาว์ และเด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของแรงงานวัยเยาว์ (ร้อยละ 8.30 และ ร้อยละ 4.12)

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำแนกตามลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ลักษณะที่ตั้งของครัวเรือน และลักษณะขนาดและ โครงสร้างของครัวเรือนของแรงงานวัยเยาว์ (จำนวน 304,545 คน ถ่วงน้ำหนัก)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ
ลักษณะทางประชากรของเด็ก		
-อายุ		
15 ปี	64,667	21.25
16 ปี	104,075	34.20
17 ปี	135,603	44.56
-เพศ		
ชาย	204,298	67.13
หญิง	100,047	32.87
-สถานภาพสมรส		
โสด	276,612	90.83
สมรส	25,789	8.47
ม่าย	0	0.00
หย่า	0	0.00

	แยกกันอยู่กับคู่สมรส	2,145	0.70
-ระดับการศึกษา	<u>ระดับการศึกษาที่กำลังเรียนอยู่</u>		
	ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	807	0.26
	ประถมศึกษา		
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	39,605	13.00
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	83,219	27.33
	ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	427	0.14
	การศึกษาอื่นๆที่ไม่สามารถจัด	110	0.04
	ระดับการศึกษาได้		
	<u>ระดับการศึกษาสูงสุดที่จบ</u>		
	<u>(ไม่ได้เรียนต่อแล้ว)</u>		
	ไม่มีการศึกษา	4,130	1.36
	ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	73,268	24.06
	ประถมศึกษา		
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	97,600	32.05
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	4,826	1.58
	ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0.00
	การศึกษาอื่นๆที่ไม่สามารถจัด	552	0.18
	ระดับการศึกษาได้		
ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนของเด็ก			
-อายุ			
	15-17 ปี	8,847	2.90
	18-59 ปี	217,220	71.33
	60 ปี ขึ้นไป	78,478	25.77
-เพศ			
	ชาย	197,963	65.00
	หญิง	106,583	35.00
ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน			
-ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน			

ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	232,653	76.39
มัธยมศึกษา	62,819	20.63
สูงกว่ามัธยมศึกษา	9,073	2.98
การศึกษาอื่นๆ หรือไม่ทราบระดับ การศึกษา	0	0.00
-ระดับการศึกษาสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	117,492	38.58
มัธยมศึกษา	121,569	39.92
สูงกว่ามัธยมศึกษา	18,952	6.22
การศึกษาอื่นๆ หรือไม่สามารถระบุ ระดับการศึกษาได้	46,532	15.27
-ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		
ระดับล่าง	29,423	9.66
ระดับกลาง	220,117	72.28
ระดับสูง	11,555	3.79
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ หรือไม่มีอาชีพ	43,450	14.27
-ระดับทักษะอาชีพของสูงสุดของคนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ระดับล่าง	23,106	7.59
ระดับกลาง	203,967	66.97
ระดับสูง	8,577	2.82
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ หรือไม่มีอาชีพ	68,895	22.62
ลักษณะที่ตั้งของครัวเรือน		
-ภาค		
กรุงเทพมหานคร	8,083	2.65
ภาคกลาง	66,691	21.90
ภาคเหนือ	59,028	19.38
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	102,776	33.75

ภาคใต้	67,968	22.32
-เขตการปกครอง		
ในเขตเทศบาล	99,201	32.57
นอกเขตเทศบาล	205,344	67.43
ลักษณะขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน		
-จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 คน	5,953	1.95
2 คน	24,861	8.16
3 คน	65,098	21.38
4 คน	82,590	27.12
5 คน	44,362	14.57
6 คน	45,099	14.81
7 คน	15,133	4.97
8 คน	7,368	2.42
9 คน	3,907	1.28
10 คน	4,228	1.39
11 คน	3,900	1.28
12 คน	1,032	0.34
14 คน	512	0.17
17 คน	502	0.16
-สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน		
การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน	149,433	49.07
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี	7,948	2.61
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี	88,147	28.94
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี	59,016	19.38
-สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน		
ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	85,542	28.09

โสดหรือสมรส	219,003	71.91
-ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน		
เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของ แรงงานวัยเยาว์	12,546	4.12
หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของ แรงงานวัยเยาว์	193,162	63.43
หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ตายาย ของแรงงานวัยเยาว์	73,574	24.16
หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ตายายของ แรงงานวัยเยาว์	25,264	8.30

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะทั่วไปของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย และลักษณะทั่วไปของแรงงานวัยเยาว์ (เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน) ในประเทศไทย จะเห็นถึงลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยลักษณะที่เหมือนกันของเด็กอายุ 15-17 ปี และแรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ ได้แก่ สถานภาพสมรสของเด็กและแรงงานวัยเยาว์ที่เป็นโสด อายุของหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในช่วง 18-59 ปี ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ที่อยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าหรือไม่มีการศึกษา ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนและระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนและอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ภาคอันเป็นที่ตั้งของครัวเรือนของเด็กและแรงงานวัยเยาว์มีการกระจายตัวตามภาคต่างๆ แต่มีการกระจุกตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด เขตที่ตั้งของครัวเรือนอยู่นอกเขตเทศบาล ขนาดของครัวเรือนไม่เกิน 4 คน เด็กอายุ 15-17 ปี มักไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนโสดหรือสมรส และเด็กมีพ่อแม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่แตกต่างกันของเด็กอายุ 15-17 ปี และแรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี มีสัดส่วนของเด็กที่ใกล้เคียงกันในแต่ละอายุ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอายุของแรงงานวัยเยาว์ พบว่า สัดส่วนของอายุที่เป็นแรงงานวัยเยาว์มากที่สุด คือ แรงงานวัยเยาว์อายุ 17 ปี นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างด้านสัดส่วนของเพศ กล่าวคือ เด็กอายุ 15-17 ปี มีสัดส่วนเพศชายและหญิงที่ใกล้เคียงกัน แต่กลับพบว่าในแรงงานวัยเยาว์มีสัดส่วนของ

เพศชายมากกว่าเพศหญิง ในด้านการศึกษายังพบความแตกต่างตรงที่เด็กอายุ 15-17 ปี ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เรียนหนังสืออยู่ ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือต่อแล้ว

4.3 สถานการณ์ของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทยที่เข้าสู่การทำงาน

จากข้อมูลลักษณะทั่วไปของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย ดังที่ปรากฏในตารางที่ 11 ที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางประชากรของแรงงานวัยเยาว์ที่สะท้อนถึงสถานการณ์ของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่เข้าสู่การทำงาน ดังจะเห็นได้ว่ายังมีอายุมากขึ้นก็ยิ่งเข้าสู่การทำงานมากขึ้น เด็กที่ทำงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีสถานภาพโสด และไม่ได้เรียนต่อแล้วซึ่งมักจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการอาชีพของเด็กที่เข้าสู่การทำงาน จะเห็นได้จากตารางที่ 12 ว่าเด็กที่ทำงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.41) ทำงานอยู่ในประเภทอาชีพที่ 4-8 ซึ่งเป็นอาชีพทักษะระดับกลางตามการจัดประเภทระดับทักษะอาชีพขององค์การแรงงานระหว่างประเทศตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 รองลงมาคือประเภทอาชีพที่ 9 ซึ่งเป็นอาชีพทักษะระดับล่าง ในขณะที่มีเด็กจำนวนน้อยที่ทำงานในอาชีพระดับทักษะสูงที่เป็นประเภทอาชีพที่ 1, 2 และ 3 นอกจากนี้ เด็กเกินกว่าครึ่งหนึ่งมีสถานภาพการทำงานในลักษณะช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง รองลงมา มีสถานภาพเป็นลูกจ้าง เด็กส่วนใหญ่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำแนกตามประเภทอาชีพ สถานภาพการทำงาน และภาคกิจการที่ทำงาน (จำนวน 304,545 คน ถ่วงน้ำหนัก)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ
-ประเภทอาชีพ		
ประเภทอาชีพที่ 1 ผู้จัดการ ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้บัญญัติกฎหมาย	200	0.07
ประเภทอาชีพที่ 2 ผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ	1,163	0.38
ประเภทอาชีพที่ 3 เจ้าหน้าที่เทคนิคและผู้ประกอบวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ	844	0.28
ประเภทอาชีพที่ 4 เสมียน	3,225	1.06

ประเภทอาชีพที่ 5	66,367	21.79
พนักงานบริการและผู้จำหน่ายสินค้า		
ประเภทอาชีพที่ 6	117,125	38.46
ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตร		
ป่าไม้ และประมง		
ประเภทอาชีพที่ 7	29,842	9.80
ช่างฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง		
ประเภทอาชีพที่ 8	10,056	3.30
ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและ		
เครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการ		
ประกอบ		
ประเภทอาชีพที่ 9	75,723	24.86
ผู้ประกอบการอาชีพงานพื้นฐาน		
-สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	200	0.07
ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	6,987	3.88
ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับ	88,514	59.09
ค่าจ้าง		
ลูกจ้าง	74,428	32.39
ผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า	10,248	4.58
-ภาคกิจการที่ทำงาน		
ในภาคเกษตรกรรม	145,176	47.67
นอกภาคเกษตรกรรม	159,369	52.33

หมายเหตุ. ข้อมูลที่แสดงในตารางนี้มาจากการสำรวจสถานะการทำงานของประชากร ในไตรมาส 3 ปี 2561 ซึ่งพบว่าอาชีพของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานในประเภทอาชีพที่ 1-3 จากการสำรวจนี้ กล่าวคือ ประเภทอาชีพที่ 1 ประกอบด้วย ผู้จัดการด้านการค้าปลีกและค้าส่ง ประเภทอาชีพที่ 2 ประกอบด้วย ผู้ช่วยแพทย์ นักดนตรี/นักร้อง นักเดินรำ/ออกแบบท่าเต้น นักแสดง ประเภทอาชีพที่ 3 ประกอบด้วย ตัวแทนด้านการค้า นักกรีฑา/นักกีฬา

4.4 สถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่าง

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากตารางที่ 13 และ 14 จะเห็นถึงสถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานต่างกัน 2 รูปแบบ คือ ทำงานอย่างเดียวและแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทั้งนี้ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวส่วนใหญ่อายุ 17 ปี ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันในช่วงอายุ 16 ปี และ 17 ปี เพศของแรงงานวัยเยาว์ทั้งสองรูปแบบการทำงานมีสัดส่วนเพศที่ต่างกัน กล่าวคือ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แต่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยกลับมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ในด้านสถานภาพสมรส จะเห็นได้ว่าแม้ว่าแรงงานวัยเยาว์ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด แต่ในกลุ่มของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวมีสัดส่วนของคนที่มีสมรสมากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยที่สมรส สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยจะเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพของแรงงานวัยเยาว์ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีประเภทอาชีพที่ 4-8 ซึ่งอยู่ในระดับทักษะอาชีพระดับกลาง แต่ที่น่าสนใจคือ แรงงานวัยเยาว์ที่มีระดับทักษะอาชีพระดับกลาง ซึ่งอยู่ในประเภทอาชีพที่ 9 มีสัดส่วนที่มากกว่าแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวที่มีทักษะอาชีพระดับกลาง ในด้านสถานภาพการทำงาน มีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีสัดส่วนของการช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างที่มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว แต่สถานภาพการเป็นลูกจ้างกลับพบในแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวในสัดส่วนที่มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ส่วนภาคกิจการที่ทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวทำงานในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเกินกว่าครึ่งทำงานนอกภาคการเกษตร

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนำแนกตามอายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ สถานภาพการทำงาน และภาคกิจการที่ทำงาน (จำนวน 180,377 คน ถ่วงน้ำหนัก)

คุณลักษณะข้อมูล		จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ	
-อายุ	15 ปี	29,396	16.30	
	16 ปี	59,891	33.20	
	17 ปี	91,090	50.50	
-เพศ	ชาย	143,762	79.70	
	หญิง	36,615	20.30	
-สถานภาพสมรส	โสด	156,841	86.95	
	สมรส	21,517	11.93	
	ม่าย	0	0.00	
	หย่า	0	0.00	
	แยกกันอยู่กับคู่สมรส	2,109	1.12	
-ระดับการศึกษา ที่จบ	ไม่มีการศึกษา	4,130	2.29	
	ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	73,268	40.62	
	ประถมศึกษา			
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	97,600	54.11	
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	4,826	2.68	
	ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0.00	
	การศึกษาอื่นๆที่ไม่สามารถจัด	552	0.31	
	ระดับการศึกษาได้			
	-ประเภทอาชีพ	ประเภทอาชีพที่ 1	200	0.11
		ผู้จัดการ ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้บัญญัติกฎหมาย		
ประเภทอาชีพที่ 2		0	0.00	
	ผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ			

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ
ประเภทอาชีพที่ 3 เจ้าหน้าที่เทคนิคและผู้ประกอบวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ	0	0.00
ประเภทอาชีพที่ 4 เสมียน	2,795	1.55
ประเภทอาชีพที่ 5 พนักงานบริการและผู้จำหน่ายสินค้า	21,516	11.93
ประเภทอาชีพที่ 6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง	76,252	42.27
ประเภทอาชีพที่ 7 ช่างฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง	22,395	12.42
ประเภทอาชีพที่ 8 ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและ เครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการ ประกอบ	6,254	3.47
ประเภทอาชีพที่ 9 ผู้ประกอบอาชีพงานพื้นฐาน	50,838	28.18
-สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	200	0.07
ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	11,802	3.88
ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับ ค่าจ้าง	179,954	59.09
ลูกจ้าง	98,637	32.39
ผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า	13,952	4.58
-ภาคกิจการที่ทำงาน		
ในภาคเกษตรกรรม	90,702	50.28
นอกภาคเกษตรกรรม	89,675	49.72

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย จำแนกตามอายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ สถานภาพการทำงาน และภาคกิจการที่ทำงาน (จำนวน 124,168 คน ถ่วงน้ำหนัก)

คุณลักษณะข้อมูล		จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ
-อายุ	15 ปี	35,271	28.41
	16 ปี	44,184	35.58
	17 ปี	44,713	36.01
-เพศ	ชาย	60,736	48.91
	หญิง	63,432	51.09
-สถานภาพสมรส	โสด	119,771	96.46
	สมรส	4,271	3.44
	ม่าย	0	0.00
	หย่า	0	0.00
	แยกกันอยู่กับคู่สมรส	126	0.10
-ระดับการศึกษา ที่กำลังเรียนอยู่	ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	807	0.65
	ประถมศึกษา		
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	39,605	31.90
	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	83,219	67.02
	ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	427	0.34
	การศึกษาอื่นๆที่ไม่สามารถจัด ระดับการศึกษาได้	110	0.09
-ประเภทอาชีพ	ประเภทอาชีพที่ 1 ผู้จัดการ ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้บัญญัติกฎหมาย	0	0.00
	ประเภทอาชีพที่ 2 ผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ	1,037	0.84
	ประเภทอาชีพที่ 3 เจ้าหน้าที่เทคนิคและผู้ประกอบการวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ	844	0.68

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน (ถ่วงน้ำหนัก)	ร้อยละ
ประเภทอาชีพที่ 4 เสมียน	430	0.35
ประเภทอาชีพที่ 5 พนักงานบริการและผู้จำหน่ายสินค้า	44,851	36.12
ประเภทอาชีพที่ 6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง	40,873	32.92
ประเภทอาชีพที่ 7 ช่างฝีมือและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง	7,447	6.00
ประเภทอาชีพที่ 8 ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและ เครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการ ประกอบ	3,802	3.06
ประเภทอาชีพที่ 9 ผู้ประกอบการอาชีพงานพื้นฐาน	24,884	20.04
-สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	0	0.00
ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	0	0.00
ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับ ค่าจ้าง	91,440	73.64
ลูกจ้าง	24,209	19.50
ผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า	3,705	2.98
-ภาคกิจการที่ทำงาน		
ในภาคเกษตรกรรม	54,474	43.87
นอกภาคเกษตรกรรม	69,694	56.13

4.5 สถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่ทำงานยาวนาน

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอสถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานในชั่วโมงที่ยาวนาน แรงงานวัยเยาว์ ทั้งนี้ เนื่องด้วยการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ (เด็กที่ทำงาน

อายุ 15-17 ปี) ในประเทศไทยนั้น กฎหมายคุ้มครองแรงงานของประเทศไทยยังไม่มีกำหนดเกณฑ์จำนวนชั่วโมงสูงสุดไว้เป็นการเฉพาะสำหรับแรงงานวัยเยาว์ โดยกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์สำหรับลูกจ้างตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานไว้ที่ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนั้น หากพิจารณาจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่เป็นลูกจ้างดังในตารางที่ 15 จะพบว่าแรงงานวัยเยาว์ที่เป็นลูกจ้าง จำนวน 5,122 คน หรือ ร้อยละ 1.68 ของแรงงานวัยเยาว์ทั้งหมด ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ จะเห็นว่าแรงงานวัยเยาว์ที่มีสถานภาพการทำงานที่เป็นการช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง การประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และการเป็นนายจ้างที่มีการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่สถานภาพการทำงานเหล่านี้ไม่ได้เป็นลูกจ้างจึงไม่ถือว่าเป็นการทำงานยาวนานเกินกว่าที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทยกำหนด

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำแนกตามสถานภาพการทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (จำนวน 304,546 คน ถ่วงน้ำหนัก)

สถานภาพการทำงาน	จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์	
	1-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	49 ชั่วโมงขึ้นไปต่อสัปดาห์
นายจ้าง	0 (ร้อยละ 0)	200 (ร้อยละ 0.07)
ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	9,907 (ร้อยละ 3.25)	1,895 (ร้อยละ 0.62)
ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	173,707 (ร้อยละ 57.04)	6,248 (ร้อยละ 2.05)
ลูกจ้าง	93,514 (ร้อยละ 30.71)	5,122 (ร้อยละ 1.68)
ผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า	13,953 (ร้อยละ 4.58)	0 (ร้อยละ 0.00)
จำนวนรวม	291,081 (ร้อยละ 95.58)	13,465 (ร้อยละ 4.42)

หมายเหตุ. ในตารางนี้เมื่อทำการถ่วงน้ำหนักโดยจำแนกข้อมูลตามสถานภาพการทำงานและจำนวนชั่วโมงการทำงาน ทำให้ได้จำนวนแรงงานวัยเยาว์ 304, 546 คน ซึ่งแตกต่างจากตารางอื่นๆ ที่มีจำนวนแรงงานวัยเยาว์ที่ได้จากค่าถ่วงน้ำหนัก คือ 304,545 คน เพราะเมื่อมีการถ่วงน้ำหนักตามลักษณะที่มากกว่า 1 ลักษณะทำให้มีเปลี่ยนแปลงจุดทศนิยมของค่าที่ได้จากการถ่วงน้ำหนัก

เนื่องจากยังไม่มีเกณฑ์ในการพิจารณาจำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดสำหรับแรงงานวัยเยาว์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75 มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงาน 2 รูปแบบ (ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียน และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย) ทำงานยาวนานหรือไม่ จะพบว่าเปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 75 สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว คือ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และสำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย คือ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จากตารางที่ 16 พบว่า มีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว จำนวน 10,976 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 6.09 ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวทั้งหมด ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว จำแนกตามจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (จำนวน 180, 377 คน ถ่วงน้ำหนัก)

จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์	จำนวน	ร้อยละ
1-48 ชั่วโมง	169,401	93.91
ตั้งแต่ 49 ชั่วโมงขึ้นไป	10,976	6.09
รวม	180,377	100.00

อนึ่ง แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีลักษณะดังที่แสดงในตารางที่ 17 ส่วนใหญ่มีอายุ 17 ปี (ร้อยละ 51.03) รองลงมาคือ อายุ 16 ปี และอายุ 15 ปี (ร้อยละ 30.81 และร้อยละ 18.16 ตามลำดับ) ในด้านเพศ เป็นเพศชายเกือบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 91.08 และที่เหลือเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 8.92) สำหรับระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 64.28) รองลงมาคือ จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่า หรือไม่มีการศึกษา ในด้านสถานภาพการทำงาน เกินกว่าครึ่งเป็นการช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (ร้อยละ 51.41) รองลงมาคือ เป็นลูกจ้าง (45.82) ที่เหลือเป็นนายจ้างและประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง (ร้อยละ 1.82 และร้อยละ 0.95 ตามลำดับ) อีกทั้ง ส่วนใหญ่ทำงานนอกภาคการเกษตร (ร้อยละ 67.24) และที่เหลือทำงานในภาคการเกษตร (ร้อยละ 32.76) สำหรับภาคของครัวเรือนที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์อาศัยอยู่ เกินกว่าครึ่งอยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 55.79) รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ (ร้อยละ 27.65 ร้อยละ 11.86 และร้อยละ 4.70)

ในด้านเขตการปกครองของครัวเรือน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 71.20) และที่เหลืออยู่ในเขตเทศบาล (ร้อยละ 28.80)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเต็มเวลาโดยไม่เรียนต่อ และทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จำแนกตามอายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน ภาคกิจการที่ทำงาน ภาคของครัวเรือน และเขตการปกครองของครัวเรือน (จำนวน 10,976 คน ถ่วงน้ำหนัก)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
-อายุ		
15 ปี	1,993	18.16
16 ปี	3,381	30.81
17 ปี	5,601	51.03
-เพศ		
ชาย	9,997	91.08
หญิง	979	8.92
-ระดับการศึกษาที่จบ		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	3,921	35.72
หรือไม่มีการศึกษา		
มัธยมศึกษา	7,055	64.28
สูงกว่ามัธยมศึกษา	0	0.00
-สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	200	1.82
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	104	0.95
โดยไม่มีลูกจ้าง		
ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	5,643	51.41
ลูกจ้าง	5,028	45.82
ผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า	0	0.00
-ภาคกิจการที่ทำงาน		
ภาคการเกษตร	3,595	32.76
นอกภาคการเกษตร	7,380	67.24

-ภาคของครัวเรือน		
กรุงเทพมหานคร	0	0.00
ภาคกลาง	3,035	27.65
ภาคเหนือ	6,123	55.79
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,302	11.86
ภาคใต้	515	4.70
-เขตการปกครองของครัวเรือน		
ในเขตเทศบาล	3,161	28.80
นอกเขตเทศบาล	7,815	71.20
รวม	10,976	100.00

ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยและทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีจำนวน 31,777 คน คิดเป็นร้อยละ 25.59 ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยทั้งหมด ดังที่ปรากฏในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย จำแนกตามจำนวน ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (จำนวน 124,168 คน ถ่วงน้ำหนัก)

จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์	จำนวน	ร้อยละ
1-20 ชั่วโมง	92,391	74.41
21-40 ชั่วโมง	31,778	25.59
รวม	124,168	100.00

อนึ่ง แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยและทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีลักษณะดังที่แสดงในตารางที่ 19 ทั้งนี้ เกินกว่าครึ่งมีอายุ 17 ปี (ร้อยละ 52.63) รองลงมาคือ อายุ 16 ปี และอายุ 15 ปี ตามลำดับ ในด้านเพศ พบว่า สัดส่วนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 50.20 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 49.80) ในด้านระดับการศึกษาที่แรงงานวัยเยาว์กำลังเรียนอยู่ พบว่า เกือบทั้งหมดเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละ 97.46) และมีเพียงบางส่วนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่าหรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 2.54) สำหรับสถานภาพการทำงาน พบว่า แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยและทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นลูกจ้างมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับการช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง

(ร้อยละ 43.53 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 42.46) ที่เหลือเป็นการประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ร้อยละ 7.19 และผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า ร้อยละ 6.82 ในด้านภาคกิจการที่ทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่ทำงานอยู่นอกภาคการเกษตร (ร้อยละ 73.93) ส่วนที่เหลือทำงานในภาคการเกษตร (ร้อยละ 26.07) ในส่วนของภาคของครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 40.60) รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 31.41 ร้อยละ 12.93 ร้อยละ 8.73 และร้อยละ 6.33 ตามลำดับ) ในด้านเขตการปกครองของครัวเรือน แรงงานวัยเยาว์ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 66.35 ส่วนที่เหลืออาศัยอยู่ในเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 33.65

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยและทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จำแนกตามอายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน ภาคกิจการที่ทำงาน ภาคของครัวเรือน และเขตการปกครองของครัวเรือน (จำนวน 31,778 คน ถ่วงน้ำหนัก)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
-อายุ		
15 ปี	5,336	16.79
16 ปี	9,718	30.58
17 ปี	16,724	52.63
-เพศ		
ชาย	15,953	50.20
หญิง	15,825	49.80
-ระดับการศึกษาที่กำลังเรียนอยู่		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	807	2.54
หรือไม่มีการศึกษา		
มัธยมศึกษา	30,971	97.46
สูงกว่ามัธยมศึกษา	0	0.00
-สถานภาพการทำงาน		
นายจ้าง	0	0.00
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	2,284	7.19
โดยไม่มีลูกจ้าง		
ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	13,493	42.46

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
ลูกจ้าง	13,834	43.53
ผู้รับจ้างทำงานหลายเจ้า	2,167	6.82
-ภาคกิจการที่ทำงาน		
ภาคการเกษตร	8,286	26.07
นอกภาคการเกษตร	23,492	73.93
-ภาคของครัวเรือน		
กรุงเทพมหานคร	2,012	6.33
ภาคกลาง	9,980	31.41
ภาคเหนือ	4,108	12.93
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	12,902	40.60
ภาคใต้	2,775	8.73
-เขตการปกครองของครัวเรือน		
ในเขตเทศบาล	10,692	33.65
นอกเขตเทศบาล	21,086	66.35
รวม	31,778	100.00

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแรงงานที่ทำงานอย่างเต็มตัวซึ่งมีจำนวนชั่วโมงการทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไปมีสัดส่วนที่น้อยมาก เพียงร้อยละ 6.09 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเต็มตัวส่วนใหญ่มักไม่ได้ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวกับแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งทำงานเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จะเห็นได้ว่าแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีสัดส่วนที่ทำงานเกินกว่าเกณฑ์มากกว่าแรงงานที่ทำงานอย่างเต็มตัว (ร้อยละ 6.09 เทียบกับ ร้อยละ 25.59) ซึ่งข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นถึงในกลุ่มแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปพร้อมกับการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ หากพิจารณาจำนวนชั่วโมงการเรียนของเด็กกลุ่มนี้ที่ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมงต่อวันตามโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งเมื่อเรียนสัปดาห์ละ 30 ชั่วโมง (5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง) จะทำให้เด็กที่ทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ใช้เวลารวมทั้งทั้งการทำงานและการเรียนไม่น้อยกว่า 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยนี้

อาจทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากกว่าแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวซึ่งส่วนใหญ่ก็ทำงานไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

หากพิจารณาในมิติเพศ จะเห็นได้ว่าแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเพศชาย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแรงงานเพศชายมักประสบสถานการณ์การทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานมากกว่าแรงงานหญิง อย่างไรก็ตาม แรงงานกลุ่มนี้ที่ทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มีสัดส่วนเพศที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงถึงแรงงานเพศชายและหญิงต่างก็ประสบกับการทำงานที่ยาวนานในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวเกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยโดยทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนใหญ่มีสถานภาพการทำงานที่ช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างและเป็นลูกจ้าง

เนื่องด้วยยังไม่มีงานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาสถานการณ์การทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย ทำให้ยังไม่มีงานวิจัยชุดอื่นๆที่ใช้เปรียบเทียบสถานการณ์ในประเทศไทยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นการใช้ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบเพียงงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานซึ่งถือเป็นงานอันตรายลักษณะหนึ่งโดยใช้เกณฑ์จำนวนชั่วโมงการทำงานที่กำหนดไว้ตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ (Lorenzo Guarcello & Lyon, 2015) ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในครั้งนี้ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์สถานการณ์การทำงานที่ยาวนานจากค่าเปอร์เซ็นต์ที่คำนวณได้จากกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งยังกำหนดให้ค่าเปอร์เซ็นต์ที่แตกต่างกันสำหรับแรงงานวัยเยาว์แต่ละกลุ่มที่มีกิจกรรมการใช้เวลาที่แตกต่างในด้านการเรียนและการทำงาน

บทที่ 5

ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์

ในบทนี้ นำเสนอการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยลักษณะทางประชากร ลักษณะของครัวเรือน ความต้องการส่วนบุคคลของเด็ก ทักษะของผู้ปกครอง และคุณภาพของครูและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาและผู้ปกครองของให้ได้ทราบถึงปัจจัยเสี่ยงที่อาจทำให้เด็กต้องอยู่ในรูปแบบการทำงานอย่างเดียวซึ่งทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนต่อ หรือในรูปแบบการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งเด็กยังคงอยู่ในระบบการศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสามารถหาทางป้องกันปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ที่ทำให้เด็กต้องออกจากโรงเรียนเพื่อไปทำงาน หรือจัดการกับปัจจัยเหล่านี้เพื่อให้เด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาสามารถกลับเข้ามาสู่การเรียนหนังสือได้ ซึ่งอาจเป็นการเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย นอกจากนี้ ในแง่ของการศึกษาการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์นั้น การทราบว่าปัจจัยใดทำให้เด็กเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานแบบใดนั้นทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ว่าปัจจัยที่ทำให้แรงงานเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานดังกล่าวเป็นปัจจัยเดียวกันที่กำหนดชั่วโมงการทำงานยาวนานด้วยหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในส่วนของการอภิปรายผลเรื่องการทำงานที่ยาวนาน ในบทที่ 6

โครงสร้างของบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณและลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์จากการวิจัยเชิงคุณภาพ และปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ

จำนวนตัวอย่างเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ได้จากชุดข้อมูลการสำรวจสภาวะการทำงานของประชากรในไตรมาส 3 ปี 2561 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีทั้งหมด 8,126 ตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้วิจัยมีการจัดกลุ่มรายการใหม่สำหรับตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและ มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และระดับอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป โดยผู้วิจัยไม่ได้นำตัวอย่างที่มีการศึกษาอื่น ๆ หรือไม่ทราบระดับการศึกษา และตัวอย่างที่มีได้ระบุอาชีพไว้ชัดเจน/ไม่ทราบ/

ไม่ระบุเพราะไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่าระดับการศึกษาและระดับทักษะอาชีพในระดับใด มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม จึงทำให้จำนวนตัวอย่างบางส่วนถูกตัดออกไป ดังนั้น จำนวนตัวอย่าง ที่เหลือ ที่นำมาใช้สำหรับกรอบการวิจัยที่ 1 คือ 8,097 ตัวอย่าง

จากนั้น ผู้วิจัยได้ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระของทั้งกรอบการวิจัยที่ 1 ว่าจะมีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระหรือไม่ (multicollinearity) หากค่า VIF เกินกว่า 5 และค่า tolerance น้อยกว่า 0.2 จะหมายถึงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่น่ากังวล (Menard, 1995, 2002) จากการทดสอบสำหรับกรอบการวิจัยที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระจำนวน 12 ตัว พบว่า มีเพียงตัวแปรอิสระ “จำนวนสมาชิกของครัวเรือน” มีค่า VIF ที่ 2.15 และค่า tolerance ที่ 0.46 ส่วนตัวแปรอิสระที่เหลืออีก 13 ตัว มีค่า VIF ไม่เกิน 2 และ ค่า tolerance ที่ไม่ต่ำกว่า 0.57 ดังนั้น ตัวแปรอิสระจึงไม่มีความสัมพันธ์กันมากนัก จึงทำให้สามารถนำตัวแปรไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปได้

ทั้งนี้ การนำเสนอลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในที่นี่จะประกอบด้วยปัจจัยอิสระและปัจจัยตามที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามกรอบการวิจัย โดยตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบนามมาตรา (nominal scale) จะนำเสนอด้วยจำนวนและร้อยละ ส่วนตัวแปรที่มีระดับการวัดแบบอัตราส่วน (ratio scale) จะนำเสนอด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าต่ำสุด สูงสุด ดังปรากฏในตารางที่ 20 21 และ 22

ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน

1) เพศของเด็ก

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 50.75 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 49.25

2) เพศของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย ร้อยละ 59.08 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 40.92

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

1) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 65.89) รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 23.28) และสูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 10.83)

2) ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด็กตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งจบการศึกษาสูงสุดที่ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 36.37) มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งจบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 32.32) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือนี้อาศัยในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งจบการศึกษาสูงสุดในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 17.44) และไม่สามารถระบุระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 13.87)

3) ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 59.27 มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับกลาง รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 25.44) ในขณะที่เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับสูงและระดับล่างมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 7.67 และร้อยละ 7.62 ตามลำดับ)

4) ระดับอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด็กตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 57.63 มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีระดับทักษะอาชีพสูงสุดในระดับกลาง รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ (ร้อยละ 27.10) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือนี้อาศัยในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพระดับสูงและระดับล่าง (ร้อยละ 9.13 และร้อยละ 6.15 ตามลำดับ)

ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน

1) ภาค

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่ อยู่ อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 29.78) รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 29.78 ร้อยละ 19.76 ร้อยละ 19.13 และร้อยละ 3.58 ตามลำดับ)

2) เขตการปกครอง

เด็กตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล (ร้อยละ 51.96) ส่วนเด็กตัวอย่างที่เหลือเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.04) อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล

ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 4 คน (ร้อยละ 60.52) โดยเด็กตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.46 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.82 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด คือ 1 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด คือ 17 คน

2) สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน พบว่า เด็กอายุ 15-17 ปี เกินกว่าครึ่งหนึ่ง ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน (ร้อยละ 50.83) รองลงมาคือ สัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี เท่ากันกับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 30.75 และร้อยละ 14.86 ตามลำดับ) ส่วนสัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี มีเพียงร้อยละ 3.56 ตามลำดับ

3) สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสดหรือสมรส (ร้อยละ 68.00) ในขณะที่เด็กตัวอย่างบางส่วนที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 32.00

4) ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก (ร้อยละ 59.00) รองลงมาคือ เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ตายายของเด็ก (ร้อยละ 32.67) สำหรับเด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ตายายของเด็ก มีร้อยละ 6.50 ส่วนเด็กตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก มีเพียงร้อยละ 1.84

รูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ไม่ทำงาน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบการทำงาน ได้แก่ “เรียนอย่างเดียว” ซึ่งมีสัดส่วนที่สูง คิดเป็นร้อยละ 82.28 และ “ไม่เรียนและไม่ทำงาน” คิดเป็นร้อยละ 6.30 ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือเป็นเด็กที่ทำงาน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบการทำงาน คือ “ทำงานอย่างเดียว” คิดเป็นร้อยละ 6.80 และ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” คิดเป็นร้อยละ 4.62 ทั้งนี้ คำว่า “การเรียน” ในการวิจัยเชิงปริมาณนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งเป็นผู้ทำการสำรวจได้นับรวมผู้ที่เรียนอยู่ใน

รูปแบบการศึกษาในระบบและนอกระบบ (formal and non-formal education) เท่านั้น
ไม่นับรวมการศึกษาตามอัธยาศัย (informal education)

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 15-17 ปี จำแนกตามตามลักษณะทางประชากร
ในครัวเรือน ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทางที่ตั้งของครัวเรือน ทางขนาดและโครงสร้าง
ของครัวเรือน และรูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี (n = 8,097
ไม่ถ่วงน้ำหนัก)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		
เพศของเด็ก		
ชาย	4,109	50.75
หญิง	3,988	49.25
เพศของหัวหน้าครัวเรือน		
ชาย	4,784	59.08
หญิง	3,313	40.92
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	5,335	65.89
มัธยมศึกษา	1,885	23.28
สูงกว่ามัธยมศึกษา	877	10.83
ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือน ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	2,617	32.32
มัธยมศึกษา	2,945	36.37
สูงกว่ามัธยมศึกษา	1,412	17.44

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ เพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 0-14 ปี	1,123	13.87
ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		
ระดับล่าง	617	7.62
ระดับกลาง	4,799	59.27
ระดับสูง	621	7.67
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะเป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	2,060	25.44
ระดับอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ระดับล่าง	498	6.15
ระดับกลาง	4,666	57.63
ระดับสูง	739	9.13
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปี ขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนแต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 0-14 ปี 3. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	2,194	27.10
ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ภาค		
กรุงเทพมหานคร	290	3.58
ภาคกลาง	2,247	27.75
ภาคเหนือ	1,600	19.76
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,411	29.78
ภาคใต้	1,549	19.13
เขตการปกครอง		
ในเขตเทศบาล	4,207	51.96
นอกเขตเทศบาล	3,890	48.04
ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 คน	81	1.00
2 คน	579	7.15
3 คน	1,957	24.17
4 คน	2,283	28.20
5 คน	1,303	16.09
6 คน	920	11.36
7 คน	502	6.20
8 คน	211	2.61
9 คน	120	1.48
10 คน	63	0.78
11 คน	33	0.41
12 คน	17	0.21
13 คน	15	0.19
14 คน	6	0.07
15 คน	2	0.02
17 คน	5	0.06
ค่าเฉลี่ย = 4.46	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.82	
ค่าต่ำสุด = 1	ค่าสูงสุด = 17	

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี		
ในครัวเรือน		
การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน	4,116	50.83
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี	288	3.56
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับ เด็กอายุ 15-17 ปี	2,490	30.75
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี	1,203	14.86
สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน		
ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	2,590	32.00
โสดหรือสมรส	5,507	68.00
ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน		
เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือน ไม่ใช่ญาติของเด็ก	149	1.84
หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก	4,777	59.00
หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก	2,645	32.67
หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และ ปู่ย่าตายายของเด็ก	526	6.50
รูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี (ตัวแปรตาม)		
รูปแบบการทำงาน		
ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย	374	4.62
ทำงานอย่างเดียว	551	6.80
รูปแบบการไม่ทำงาน		
เรียนอย่างเดียว	6,662	82.28
ไม่เรียนและไม่ทำงาน	510	6.30

5.2 ลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์จากการวิจัยเชิงคุณภาพ

ลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นแรงงานวัยเยาว์ จำนวน 27 คน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ได้แก่ 1. ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ (ระดับบุคคล) 2. ลักษณะของครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ (ระดับครัวเรือน) จากตารางที่ 19 ที่แสดงถึงลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนมากกว่าครึ่งเป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.56) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอายุ 17 ปี (ร้อยละ 77.78) รูปแบบการทำงานส่วนใหญ่ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย (ร้อยละ 74.07) ในส่วนของระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มตามรูปแบบการทำงาน กล่าวคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยส่วนใหญ่กำลังเรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 70.38) ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานอย่างเดียวส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 22.22) ในส่วนของรูปแบบการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ เกือบทั้งหมดเป็นการศึกษาในระบบ (ร้อยละ 96.30) สำหรับอาชีพหลักในช่วง 1 สัปดาห์ก่อนสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอาชีพขายสินค้า/บริการ (ร้อยละ 62.96) สำหรับอาชีพรองในช่วง 1 สัปดาห์ก่อนสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง (ร้อยละ 74.07) สำหรับจำนวนชั่วโมงการทำงานทั้งหมด 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีชั่วโมงการทำงาน 1-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 29.63) รองลงมาคือ ผู้ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งทำงาน 21-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 25.93) ผู้ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งทำงาน 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป มีสัดส่วนเท่ากับผู้ที่ทำงานอย่างเดียวซึ่งทำงาน 21-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สถานภาพการทำงานของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้าง (ร้อยละ 40.74) ในด้านรายได้จากอาชีพหลักของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับรายได้เป็นรายวัน ที่ 201 – 400 บาท ต่อวัน (ร้อยละ 40.74) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้จากอาชีพรองเพราะไม่มีอาชีพรอง (ร้อยละ 74.07)

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์

คุณลักษณะทั่วไป		จำนวนทั้งหมด 27 คน	ร้อยละ
เพศสภาพ	ชาย	15	55.56
	หญิง	11	40.74
	อื่นๆ	1	3.70
อายุ	15 ปี	2	7.41
	16 ปี	4	14.81

คุณลักษณะทั่วไป		จำนวนทั้งหมด 27 คน	ร้อยละ
	17 ปี	21	77.78
รูปแบบการทำงาน	ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย	20	74.07
	ทำงานอย่างเดียว	7	25.93
ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย		
	มัธยมศึกษาตอนต้น	1	3.70
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	19	70.38
	ระดับชั้นที่จบการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานอย่างเดียว		
	ประถมศึกษา	1	3.70
	มัธยมศึกษาตอนต้น	6	22.22
รูปแบบของการศึกษา	การศึกษาในระบบ	26	96.30
	การศึกษานอกระบบ	1	3.70
อาชีพหลักในช่วง 7 วัน ก่อนสัมภาษณ์	ขายสินค้า/บริการ	15	62.96
	ทำไร่/ทำสวน	7	25.93
	ทำงานช่าง (ได้แก่ ก่อสร้าง เชื่อมเหล็ก)	2	7.41
	ทำงานบริการทางสังคม	1	3.70
อาชีพรองในช่วง 7 วัน ก่อนสัมภาษณ์	ทำสวน	2	7.41
	ขายสินค้า/บริการ (ขายของ ออนไลน์ จำนวน 3 คน)	4	14.82
	ทำงานช่างก่อสร้าง	1	3.70
	ไม่มีอาชีพรอง	20	74.07
	จำนวนชั่วโมงการทำงานทั้งหมด 7 วัน ก่อนสัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย	
1-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์		8	29.63
21-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์		7	25.93
49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป		5	18.52
ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานอย่างเดียว			
1-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์		0	0.00
21-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์		5	18.52
49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป		2	7.41

คุณลักษณะทั่วไป		จำนวนทั้งหมด 27 คน	ร้อยละ
สถานภาพการทำงาน	ช่วยธุรกิจของครอบครัว	8	29.63
	เป็นลูกจ้าง	11	40.74
	รับจ้างทำงานหลายเจ้า	5	18.52
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	3	11.11
รายได้จากอาชีพหลัก	รายได้ต่อวัน		
	100 – 200 บาท	4	14.82
	201 – 400 บาท	11	40.74
	401 – 600 บาท	4	14.82
	1,000 บาท	1	3.70
	รายได้ต่อสัปดาห์		
	750 บาท	1	3.70
	2,000 บาท	1	3.70
	รายได้ต่อครึ่ง		
	30 – 40 บาท	1	3.70
	ไม่ได้รับค่าจ้าง	4	14.82
รายได้จากอาชีพรอง	รายได้ต่อวัน		
	300 – 500 บาท	3	11.11
	รายได้ต่อสัปดาห์		
	600 บาท	1	3.70
	รายได้ต่อเดือน		
	500 – 600 บาท	1	3.70
	10,000 – 20,000 บาท	1	3.70
	ไม่ได้รับค่าจ้าง	1	3.70
	ไม่มีอาชีพรอง	20	74.07

ตารางที่ 22 แสดงถึงลักษณะของครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนเกือบครึ่งหนึ่งอยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 3 คน ในด้านที่ตั้งของครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์มีการกระจายตัวไปตามจังหวัดต่างๆใน 5 ภาค (กรุงเทพมหานคร กลาง เหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และใต้) ซึ่งเป็นภาคของที่ตั้งครัวเรือนตามการสำรวจเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยใช้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 29.63) นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง (ร้อยละ 66.67) สำหรับความเกี่ยวพันกับหัวหน้าครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์เกินกว่าครึ่งหนึ่งมีพ่อหรือแม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 51.85) นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์

เกินกว่าครึ่งหนึ่งมีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 51.85) ในส่วนของอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทำไร่/ทำสวน (ร้อยละ 25.93) รองลงมาคือ ไม่มีอาชีพเพราะไม่ได้ทำงาน (ร้อยละ 18.52) สำหรับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 44.44) และระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 40.74) ในส่วนของประเภทครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์เกินกว่าครึ่งอาศัยอยู่ในครัวเรือนประเภทครอบครัวเดี่ยว (มีสมาชิกไม่เกิน 2 รุ่น) (ร้อยละ 55.56) รองลงมาคือ ครัวเรือนประเภทครอบครัวขยาย (มีสมาชิกตั้งแต่ 3 รุ่น ขึ้นไป) (ร้อยละ 29.63) ครัวเรือนประเภทครัวเรือนข้ามรุ่น (แห่วงกลาง) (ร้อยละ 11.11)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามลักษณะของครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์

คุณลักษณะทั่วไป		จำนวนทั้งหมด 27 คน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน	1 คน	1	3.70
	2 คน	5	18.52
	3 คน	11	40.74
	4 คน	3	11.11
	5 คน	4	14.82
	6 คน	2	7.41
	9 คน	1	3.70
ที่ตั้งของครัวเรือน	จังหวัด		
	กรุงเทพมหานคร	8	29.63
	สมุทรสาคร	1	3.70
	จันทบุรี	1	3.70
	ตราด	6	22.22
	อุบลราชธานี	2	7.41
	เพชรบูรณ์	4	14.82
	สงขลา	5	18.52
	ชนบทหรือเมือง		
	ในชนบท	9	33.33
ในเมือง	18	66.67	
ความเกี่ยวพันกับ หัวหน้าครัวเรือน	พ่อหรือแม่เป็นหัวหน้า ครัวเรือน	14	51.85
	ญาติคนอื่นๆในครัวเรือน ที่ไม่ใช่พ่อแม่เป็นหัวหน้า	9	33.33

คุณลักษณะทั่วไป		จำนวนทั้งหมด 27 คน	ร้อยละ
	ครัวเรือน		
	เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน	4	14.82
สถานภาพสมรสของ หัวหน้าครัวเรือน	โสด	7	25.93
	สมรส	14	51.85
	ม่าย หรือ หย่า	6	22.22
อาชีพของ หัวหน้าครัวเรือน	ทำไร่/ทำสวน	7	25.93
	ไม่มีอาชีพ เพราะไม่ได้ ทำงาน	5	18.52
	ขายสินค้า/บริการ	4	14.81
	เจ้าของกิจการ	3	11.11
	พนักงานบริษัท	2	7.41
	ทำงานช่าง ได้แก่ ช่างก่อสร้าง ช่างเย็บผ้า	2	7.41
	รับจ้างทั่วไป	2	7.41
	ผู้จัดการร้าน	1	3.70
	ไม่ระบุ	1	3.70
	ระดับการศึกษาของ หัวหน้าครัวเรือน	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ประถมศึกษาหรือ ไม่มีการศึกษา	11
มัธยมศึกษา		12	44.44
สูงกว่ามัธยมศึกษา		2	7.41
ไม่ทราบการศึกษา		2	7.41
ประเภทครัวเรือน	ครัวเรือนคนเดียว	1	3.70
	ครัวเรือนประเภทครอบครัว เดี่ยว (มีสมาชิกไม่เกิน 2 รุ่น)	15	55.56
	ครัวเรือนประเภทครอบครัว ขยาย (มีสมาชิกตั้งแต่ 3 รุ่นขึ้นไป)	8	29.63
	ครัวเรือนประเภทครัวเรือน ข้ามรุ่น (แห่วงกลาง)	3	11.11

5.3 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับกรอบการวิจัยที่ 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่ทำงานหรือไม่ทำงาน รวมทั้งรูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของแรงงานวัยเยาว์ในขั้นตอนเดียว โดยใช้แบบจำลองถดถอยพหุคูณแบบหลายทางเลือก ทำให้สามารถวิเคราะห์ผลของตัวแปรตามได้ใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 “ทำงานอย่างเดียว” ลักษณะที่ 2 “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” ลักษณะที่ 3 “เรียนอย่างเดียว” และลักษณะที่ 4 “ไม่ทำงานและไม่เรียน” ทั้งนี้ จากตารางที่ 23 แสดงถึงผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและไม่ทำงาน และรูปแบบการทำงานและไม่ทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า p-value น้อยกว่า 0.05 ดังต่อไปนี้

ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน

เพศของเด็กเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก เด็กเพศหญิงมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กเพศชาย ร้อยละ 7.7 และมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” มากกว่าเด็กเพศชาย ร้อยละ 9 นอกจากนี้ เด็กเพศหญิงมีโอกาสที่จะ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” น้อยกว่าเด็กเพศชาย ร้อยละ 1.4

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก สำหรับการทำงาน พบว่า เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา และที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 7.5 และ ร้อยละ 3.6 ตามลำดับ ในส่วนของการไม่ทำงาน พบว่า เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา และเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 12.1 และร้อยละ 4.6 ตามลำดับ นอกจากนี้ โอกาสของเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา จะ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” มีมากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาที่สูงกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 4.8

ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก สำหรับการทำงาน พบว่า เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่สามารถระบุระดับการศึกษาสูงสุดได้มีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” และ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่าเด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษา

“ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” น้อยกว่าเด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับสูง ร้อยละ 2.5 และร้อยละ 2.3 ตามลำดับ นอกจากนี้ เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับล่างมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่าเด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับสูง ร้อยละ 4.4 ในส่วนของการไม่ทำงานของเด็ก พบว่า โอกาสที่เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับล่างจะ “เรียนอย่างเดียว” มีน้อยกว่าเด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับสูง ร้อยละ 7.5

ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน

ภาคอันเป็นที่ตั้งของครัวเรือนของเด็กเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก สำหรับการทำงานของเด็ก พบว่า เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 4.0 ในขณะที่เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือจะมีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 3.2 ร้อยละ 3.1 และร้อยละ 2.6 ตามลำดับ นอกจากนี้ ในเด็กที่อาศัยอยู่ในภาคใต้มีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มีมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 3.1

สำหรับการไม่ทำงานของเด็ก พบว่า เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคใต้มีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 6.3 ในขณะที่เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคกลางมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 5.8

ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก สำหรับการทำงานของเด็ก พบว่า เด็กที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 คนจะมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7 และ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.9 แต่หากมีสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 คน เด็กก็มีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” ลดลง ร้อยละ 1.5

สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก โดยพบว่า สำหรับการทำงานของเด็ก หากเด็กอายุ 15-17 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี มีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือน ร้อยละ 2.4 แต่สำหรับการไม่ทำงานของเด็ก พบว่า โอกาสของเด็กที่มีสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี และเด็กที่มีสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า

15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี จะ“เรียนอย่างเดียว” มีน้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือน ร้อยละ 3.8 และร้อยละ 0.6 ตามลำดับ

สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก โดยพบว่า โอกาสที่เด็กซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส จะ “ทำงานอย่างเดียว” และ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” มีมากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นโสดหรือสมรส ร้อยละ 1.7 และร้อยละ 2.0 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรสจะมีโอกาสที่จะ“เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นโสดหรือสมรส ร้อยละ 3.7

ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานและไม่ทำงานของเด็ก สำหรับการทำงานของเด็ก พบว่า เด็กที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก จะมีโอกาสที่จะ“ทำงานอย่างเดียว” มากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก ร้อยละ 15.4 แต่เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็กจะมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก เพียงร้อยละ 2.9 อย่างไรก็ตาม หากเด็กมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็กจะมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก ร้อยละ 3.7 ในส่วนของการไม่ทำงานของเด็ก พบว่า เมื่อเด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก และเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็กมีโอกาที่จะ “เรียนอย่างเดียว” น้อยกว่าเด็กที่มีพ่อแม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 25.3 และร้อยละ 5.8 ตามลำดับ แต่หากเด็กมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก เด็กก็จะมีโอกาสที่จะ “เรียนอย่างเดียว” มากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก ร้อยละ 5.5 นอกจากนี้ เด็กที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็กมีโอกาที่จะ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” ร้อยละ 8.1 ในทางกลับกัน หากเด็กมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก เด็กก็จะมีโอกาสที่จะ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” น้อยกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก ร้อยละ 2.4

ตารางที่ 23 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานและไม่ทำงาน และรูปแบบการทำงานและไม่ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยไพบรียทแบบหลายทางเลือก (อ้างอิง คือ เรียนอย่างเดียว)

	ทำงาน				ไม่ทำงาน			
	รูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วย		รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว		รูปแบบการไม่ทำงานแบบเรียนอย่างเดียว		รูปแบบการไม่ทำงานแบบไม่ทำงานและไม่เรียน	
	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value
เพศของเด็ก (อ้างอิง: เพศชาย)								
-เพศหญิง	0.001 (0.005)	0.767	-0.077*** (0.005)	0.000	0.090*** (0.008)	0.000	-0.014** (0.005)	0.008
เพศของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: เพศชาย)								
-เพศหญิง	0.002 (0.005)	0.651	-0.008 (0.006)	0.195	0.012 (0.009)	0.188	-0.007 (0.006)	0.261
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: สูงกว่ามัธยมศึกษา)								
-ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	-0.002 (0.010)	0.859	0.075*** (0.006)	0.000	-0.121*** (0.014)	0.000	0.048*** (0.008)	0.000
-มัธยมศึกษา	-0.001 (0.010)	0.919	0.036*** (0.006)	0.000	-0.046** (0.014)	0.001	0.011 (0.008)	0.187
ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (อ้างอิง: สูงกว่ามัธยมศึกษา)								
-ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	0.013	0.075	0.043***	0.000	-0.116***	0.000	0.059***	0.000

ตัวแปรอิสระ	ทำงาน			ไม่ทำงาน			
	รูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วย		รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว	รูปแบบการทำงานแบบเรียนอย่างเดียว		รูปแบบการไม่ทำงานแบบไม่ทำงานและเรียน	
	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value	
-มัธยมศึกษา	0.010 (0.007)	0.142	0.023** (0.007)	0.002	(0.013)	-0.066*** (0.011)	0.000
	0.058** (0.021)	0.005	0.065*** (0.018)	0.000	-0.160*** (0.026)	0.037** (0.013)	0.002
-ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ เพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือนเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี							
ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: ระดับสูง)							
-ระดับล่าง	0.012 (0.014)	0.405	0.027 (0.018)	0.127	-0.068** (0.025)	0.029 (0.015)	0.056
	0.018 (0.010)	0.081	0.015 (0.015)	0.317	-0.046* (0.019)	0.014 (0.012)	0.239
-ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะเป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน							
ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (อ้างอิง: ระดับสูง)							
-ระดับล่าง	-0.014 (0.011)	0.185	-0.021 (0.015)	0.168	-0.004 (0.021)	0.040** (0.013)	0.003
	-0.003	0.854	0.044*	0.021	-0.075**	0.033	0.087

ตัวแปรอิสระ	ทำงาน			ไม่ทำงาน		
	รูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วย	รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว	รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว	รูปแบบการทำงานแบบเรียนอย่างเดียว	รูปแบบการทำงานแบบไม่ทำงานและไม่เรียน	P-Value
	Marginal Effect (0.014)	Marginal Effect (0.020)	Marginal Effect (0.020)	Marginal Effect (0.027)	Marginal Effect (0.019)	P-Value
-ระดับกลาง	-0.025* (0.011)	-0.010 (0.014)	-0.010 (0.014)	-0.021 (0.020)	-0.014 (0.014)	0.315
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพเพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือนเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนแต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี 3. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	-0.023 (0.012)	-0.010 (0.015)	-0.010 (0.015)	0.033 (0.022)	0.000 (0.016)	0.979
ภาค (อ้างอิง: กรุงเทพมหานคร)						
-ภาคกลาง	0.032** (0.010)	0.028 (0.016)	0.028 (0.016)	-0.058* (0.024)	-0.001 (0.019)	0.953
-ภาคเหนือ	0.026** (0.010)	0.028 (0.016)	0.028 (0.016)	-0.035 (0.024)	-0.019 (0.019)	0.307
-ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.040*** (0.010)	0.011 (0.015)	0.011 (0.015)	-0.041 (0.024)	-0.009 (0.019)	0.618
-ภาคใต้	0.031** (0.010)	0.031* (0.016)	0.031* (0.016)	-0.063* (0.025)	0.001 (0.019)	0.961
เขตการปกครอง (อ้างอิง: นอกเขตเทศบาล)						

ตัวแปรอิสระ	ทำงาน			ไม่ทำงาน		
	รูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย	รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว	รูปแบบการทำงานแบบเรียนอย่างเดียว	รูปแบบการทำงานแบบไม่ทำงานและไม่เรียน	รูปแบบการทำงานแบบไม่ทำงาน	รูปแบบการทำงานแบบไม่ทำงานและไม่เรียน
	Marginal Effect P-Value	Marginal Effect P-Value	Marginal Effect P-Value	Marginal Effect P-Value	Marginal Effect P-Value	Marginal Effect P-Value
-ในเขตเทศบาล	-0.006 (0.005) 0.173	0.000 (0.005) 0.903	0.015 (0.008) 0.067	-0.009 (0.005) 0.080		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-0.001 (0.002) 0.537	0.007** (0.002) 0.001	-0.015*** (0.004) 0.000	0.009*** (0.002) 0.000		
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน (อ้างอิง: การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน)	-0.024* (0.010) 0.022	0.009 (0.016) 0.571	-0.006*** (0.023) 0.792	0.021 (0.016) 0.186		
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี						
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี						
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี						
สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: โสดหรือสมรส)	-0.000 (0.010) 0.964	0.020 (0.120) 0.079	-0.038* (0.017) 0.025	0.018 (0.011) 0.089		
-ไม่ หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส						
ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก)	0.000 (0.006) 0.970	0.017* (0.007) 0.015	-0.037*** (0.010) 0.000	0.020** (0.007) 0.004		
-เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก						
	0.017 0.466	0.154*** 0.000	-0.253*** 0.000	0.081* 0.018		

ตัวแปรอิสระ	ทำงาน				ไม่ทำงาน			
	รูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย		รูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว		รูปแบบการทำงานแบบเรียนอย่างเดียว		รูปแบบการไม่ทำงานแบบไม่ทำงานและไม่เรียน	
	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value	Marginal Effect	P-Value
-หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้อุทิศตนของเด็ก	0.006 (0.006)	0.362	-0.037*** (0.006)	0.000	0.055*** (0.010)	0.000	-0.024*** (0.006)	0.000
-หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ตายของเด็ก	0.004 (0.010)	0.714	0.029* (0.015)	0.042	-0.058** (0.020)	0.003	0.026 (0.014)	0.060

Wald chi2 = 844.16

Prob > chi2 = 0.0000

หมายเหตุ. * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความน่าเชื่อนั้น ร้อยละ 95 (p-value < 0.05)

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความน่าเชื่อนั้น ร้อยละ 99 (p-value < 0.01)

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความน่าเชื่อนั้น ร้อยละ 99.9 (p-value < 0.001)

ค่า Standard Error อยู่ในวงเล็บด้านค่า Marginal Effect

กล่าวโดยสรุป จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบของการทำงาน (ทำงานอย่างเดียว และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย) และปัจจัยกำหนดการไม่ทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบการไม่ทำงาน (เรียนอย่างเดียว และไม่ทำงานและไม่เรียน) มีดังนี้

- ปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานในรูปแบบการ “ทำงานอย่างเดียว” ได้แก่ เพศของเด็ก ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ภาคของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

- ปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานในรูปแบบ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ภาคของครัวเรือน สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

- ปัจจัยกำหนดรูปแบบการไม่ทำงานในรูปแบบ “เรียนอย่างเดียว” ได้แก่ เพศของเด็ก ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ภาคของครัวเรือน สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

- ปัจจัยกำหนดรูปแบบการไม่ทำงานในรูปแบบ “ไม่ทำงานและไม่เรียน” ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

5.4 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การนำเสนอในส่วนนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์คือ ส่วนที่ 1 ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ได้แก่ ผู้กำหนดการเข้าสู่การทำงาน ผลกระทบจากการทำงาน ความพอใจกับงานที่ทำ การต้องทำงานต่อ การอยากทำงานต่อ และผู้ที่เกี่ยวเนื่องทางเศรษฐกิจแก่แรงงานวัยเยาว์ ส่วนที่ 2 ปัจจัยกำหนด

รูปแบบการทำงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการทำงาน ได้แก่ ผู้กำหนดรูปแบบการทำงาน ผลกระทบจากรูปแบบการทำงาน และการกลับไปเรียนต่อของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว

5.4.1 ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน

การเข้าสู่การทำงานของแรงงานวัยเยาว์เกิดขึ้นจากปัจจัยหลัก ใน 2 ระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับบุคคลและปัจจัยระดับครอบครัว

ในด้านปัจจัยระดับบุคคลของแรงงานวัยเยาว์ แรงงานวัยเยาว์หลายคน ต้องการงานเพื่อหารายได้เพื่อไปซื้อของใช้ส่วนตัวที่อยากได้ ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์บางคน ต้องการหารายได้พิเศษนอกเหนือจากเงินที่ได้รับจากครอบครัวและอยากมีเงินเก็บ แต่บางคนก็ต้องการหารายได้เพื่อใช้ในการศึกษาต่อ ในขณะที่บางคนก็ไม่ได้มุ่งที่หารายได้เป็นหลัก แต่ต้องการงานเพื่อแก้เหงาเพราะเบื่อกับการไม่มีอะไรทำในเวลาว่าง หรือถือว่าการทำงานเป็นการหาความสุขหรือเป็นการทำงานอดิเรกที่เป็นความชอบส่วนบุคคล

การทำงานเพราะต้องการนำเงินไปซื้อของใช้ส่วนตัวจะเห็นได้จาก คำกล่าวของแรงงานวัยเยาว์บางคน

“กำลังเก็บเงินซื้อของใช้ส่วนตัว อยากได้ IPAD ได้ตั้งจากการทำงานกับพ่อ ได้รายได้วันละ 200 บาท”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและ นำพระเครื่องไปส่งลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

“ทำเพราะอยากหารายได้ซื้อของใช้ส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับแม่ทำงานคนเดียว หนูชอบซื้อของออนไลน์ เลยต้องไปขอแม่หรือเก็บจากค่าขนม มีเงินซื้อ อะไรก็ซื้อได้ อยากไปไหนก็ได้”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D12)

นอกจากนี้ การหาเงินเพื่อใช้ด้านการศึกษาก็เป็นสาเหตุหนึ่ง ในการทำงานของแรงงานวัยเยาว์บางคน

“ต้องการหาเงินเพื่อไปยื่น portfolio ในหลายมหาวิทยาลัย ซึ่งแต่ละที่ จะต้องมีค่ายื่นประมาณ 200-300 บาทต่อมหาวิทยาลัย”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขงน้ำที่ร้านกาแฟ
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

แต่แรงงานวัยเยาว์บางคนทำงานเพื่อแก้เหงาและต้องการหาความสุข
จากการทำงาน

“อยากใช้เวลาว่าง เป็นความอยากทำเล่นๆ อยู่แต่บ้านเล่นโทรศัพท์
ไม่มีอะไรทำ ก็เลยไปทำงาน ผมว่างไม่รู้จะทำอะไรผมทำงานไปด้วยเรียน
ไปด้วย เพราะการทำงานเป็นการเที่ยวอย่างหนึ่ง เราขับรถไปส่งของที่ต่างๆ
เป็นการเที่ยวที่ได้ตั้ง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในจังหวัดสงขลา
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขับรถส่งอาหารให้ลูกค้า รหัส
ผู้ให้สัมภาษณ์ D7)

ในด้านปัจจัยระดับครอบครัวของแรงงานวัยเยาว์ แรงงานวัยเยาว์หลายคน
ให้เหตุผลว่าการแบ่งเบาภาระของครอบครัวเป็นสาเหตุหลักที่ทำงาน โดยแรงงานวัยเยาว์
บางคนกล่าวว่าการไม่มีงานทำหรือการไม่สามารถทำงานได้ของหัวหน้าครอบครัวเพราะเจ็บป่วยทำให้
เด็กต้องไปทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

“ช่วงโควิดมา ป้าที่นับถือกันเป็นแม่ ก็ไม่ได้ทำงาน ตกงานเพราะโควิด
ป้าเป็นแม่บ้านทำความสะอาด แต่พอบริษัทปิดพักชั่วคราวเพราะโควิดก็
เลยไม่ได้ไปทำงาน ...ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว จะให้เงินยาย
สัปดาห์ละ 1,000 บาท แล้วยายก็เอาไปให้ป้าไว้ใช้จ่ายในครอบครัว”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร
อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่และไม่ได้รับ
เงินเลี้ยงดูจากพ่อแม่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

“ออกจากเรียนและไปทำงาน เพราะมาดูแลแม่ แม่ป่วยเป็นโรคประจำตัว
เลยหารายได้เพื่อครอบครัว ไม่มีคนอื่นหารายได้ อยู่กับแม่ 2 คน
พ่อไม่ได้ส่งเสีย”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite
เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ
ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งทำงานแบ่งเบาภาระของครอบครัว เพราะหัวหน้าครอบครัวมีรายได้ไม่แน่นอนโดยเล่าว่า

“แม่บอกให้ช่วยทำงาน แม่ขายกล้วยเป็นรายได้เสริม เพราะอาชีพนายหน้าที่ดิน ไม่แน่นอน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

นอกจากนี้ การทำงานของแรงงานวัยเยาว์ยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ต้องจ่ายเพื่อเลี้ยงดูแรงงานวัยเยาว์ รวมทั้ง ช่วยให้พ่อแม่สามารถนำเงินไปใช้ในการเลี้ยงดูบุตรคนอื่น ๆ ที่ยังอายุน้อยอยู่

“ถ้าไม่ขายของก็มีตั้งกินขนม แต่มีช่วงหนึ่งที่บ้าน short ก็มีส่วนนี้มาช่วยหนูเรื่องค่าขนม”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด อาชีพหลักช่วยดูแลสวนผลไม้ของครอบครัว แบบ onsite อาชีพรองขายต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ เรียนแบบ onsite รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

“ทำงานเพราะอยากแบ่งเบาภาระพ่อแม่ มีน้อง 2 คน...พ่อดูแลส่งเสีย น้องอยู่”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

แม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ จะไม่ได้กล่าวว่าสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลกระทบต่อการทำงานหรือไม่ แต่ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ที่มีพ่อหรือแม่เป็นม่ายหรือหย่ากันก็ทำให้ต้องกลายเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งแรงงานวัยเยาว์ก็ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวโดยการทำงานหาเงิน

“ตอนนี้แม่ไม่ค่อยไปทำงาน เพราะเดินไม่ค่อยไหว หลังไม่ค่อยดี ผมเลยไปทำงาน...อยากให้แม่นอนพักผ่อนอยู่บ้าน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างทำงานในสวนและไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D13 ซึ่งอยู่กับแม่สองคน แม่อายุ 60 ปี หย่ากับพ่อของแรงงานวัยเยาว์)

“แม่ทำงานทุกวัน บางวันยายก็ไม่ทำงาน...มีแต่แม่ที่หาเงินเป็นหลัก แต่ก็ยังขาดแคลน...ทำงานเพราะแบ่งเบาภาระของแม่”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite ทั้งอาชีพหลักและรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลักคือ เสริฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วยยายปลูก/เก็บผักและใบเตย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14 ซึ่งอยู่กับแม่และญาติ รวม 5 คน ในครัวเรือน แม่อายุ 41 ปี หย่ากับพ่อของแรงงานวัยเยาว์)

นอกจากนี้ ความเกี่ยวพันระหว่างเด็กกับหัวหน้าครัวเรือนก็อาจทำให้เด็กต้องทำงาน ดังที่พบว่า เด็กที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมทั้ง เด็กที่อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นแม่ของสามี จะพบว่า ต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง แต่หากมีลูกก็ต้องทำงานหาเลี้ยงตนเองและลูกด้วย

“แม่แฟนเป็นหัวหน้าครัวเรือน เขาดูแลเกือบทุกอย่างกับข้าว เงินที่ใช้ในบ้าน ...ทำงานเพราะจะได้ไปซื้อของที่ต้องการ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพรับจ้างก่อสร้าง อาศัยอยู่กับแม่สามีและสามี ทั้งแม่สามีและสามีทำงาน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D18)

“ผมเป็นหัวหน้าครัวเรือน หาเลี้ยงแฟนและลูก...แฟนไม่ได้ทำงานเพราะต้องเลี้ยงลูกอายุ 3 เดือน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู อาศัยอยู่กับภรรยาและลูก รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

“แม่แฟนคอยดูแลทุกอย่าง เรื่องบ้าน เรื่องทำกินของพวกเรา ให้ไปกรีดยางที่สวน ของชายได้ก็ไม่เอาเงิน เหมือนให้เราเป็นเจ้าของสวนยางเอง...แฟนไม่ทำงาน เลี้ยงลูกอยู่บ้าน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลักคือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์ อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

“พี่ชายหาเงินมาใช้ในครอบครัว...แม่และพ่อเลี้ยงอยู่บ้านใกล้ๆกัน แม่ก็ช่วยค่าใช้จ่ายในครอบครัวด้วย”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดสมุทรสาคร อาชีพช่างเชื่อมเหล็ก อยู่กับพี่ชายและยาย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D27)

ถึงแม้ว่าเด็กจะอยู่อาศัยกับญาติที่ไม่ใช่พ่อแม่ แต่ญาติก็อาจเลี้ยงดูและ ส่งเสียให้เด็กเรียนหนังสือ เนื่องด้วยด้วยญาติมีความผูกพันกับเด็กมาตั้งแต่เล็กๆ และมีฐานะที่ดีที่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ ดังกรณีของแรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งทีกล่าวว่า

“มาเยี่ยมต่าบ่อยๆ ตั้งแต่เด็ก ตอนนี้อย่ามาเรียนที่โรงเรียนนี้ เลยมายู่กับตา ตาเลี้ยงดูเราคนเดียว ค่าใช้จ่าย อาหารในบ้าน คุณตามีเงิน เก็บ 10 ล้านบาท เคยเป็นเจ้าแกโรงน้ำผึ้ง...ตาไม่ยอมให้ทำงานที่อื่น เพราะกลัวติดโควิด แต่ถ้าไปทำงานร้านพี่ชายก็อนุญาต”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขับรถส่งอาหารให้ลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D7)

ทั้งนี้ ปัจจัยที่เข้าสู่การทำงานของแรงงานวัยเยาว์หลายคนมักประกอบไปด้วยหลายปัจจัยรวมกันทั้งปัจจัยระดับบุคคลและปัจจัยระดับครอบครัว ตัวอย่างเช่น

“อยากเก็บเงินไว้เรียนต่อมหาลัยและซื้ออุปกรณ์การเรียน ใช้จ่ายในครอบครัว จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ช่วยค่ากับข้าว เวลาได้เงินมาก็เก็บส่วนหนึ่งให้แม่ส่วนหนึ่ง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

“อยากมีรายได้เสริมและเก็บเงินเพื่อไปซื้อของที่ตัวเองอยากได้และใช้กิน และอยากช่วย แบ่งเบาภาระที่บ้าน ไม่ชอบอยู่เฉยๆ”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

ผู้กำหนดการเข้าสู่การทำงาน

การเข้าสู่การทำงานของแรงงานวัยเยาว์หลายคนถูกกำหนดโดยตัวแรงงานเอง ดังจะเห็นได้จากการบอกเล่าของแรงงานวัยเยาว์

“ลุงและป้าแนะนำให้ทำ อยากทำเอง เพราะอยากมีรายได้เสริมและเก็บเงินเพื่อไปซื้อของที่ตัวเองอยากได้และใช้กิน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

“เพื่อนชวนมาทำงาน ว่างมัย ทำไหวหรือเปล่า ก็เลยไปทำ เพราะทำไหว
 ปูย่าไม่ได้บอกให้ไปทำงาน หนูไปเอง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงาน
 แบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่
 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

แต่แรงงานวัยเยาว์บางคนก็ถูกกำหนดให้ทำงานโดยพ่อแม่หรือญาติที่
 ร้องขอให้เด็กช่วยทำงาน

“แม่บอกให้ช่วยงาน ถ้าไม่ช่วยงาน พ่อแม่ว่า”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงาน
 แบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่
 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

“พ่อบังคับ กิ่งบังคับ ช่วยพ่อแม่ดูแลสวน เพราะต้องทำในอนาคต”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด ทำงาน
 แบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง เรียน
 แบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยดูแลสวนผลไม้ของครอบครัว อาชีพรอง
 คือ ขายต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

“เคยทำงานช่วยพี่สาวที่รับจ้างถมดิน...พี่สาวและแม่บอกให้ช่วยทำงาน
 ให้คนในครอบครัว”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดอุบลราชธานี
 ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน
 แต่เคยช่วยพี่สาวทำงานประสานงานรับจ้างถมดิน ซึ่งทำแบบ onsite
 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

ผลกระทบจากการทำงาน

การทำงานส่งผลกระทบทางบวกและลบต่อแรงงานวัยเยาว์ สำหรับ
 ผลกระทบทางบวก ได้แก่ ทักษะการทำงาน ทักษะชีวิต ความรู้สึกดีต่อตนเอง และความสนุก ดังจะ
 เห็นได้ว่า แรงงานวัยเยาว์หลายคนเล่าให้ฟังถึงทักษะการทำงานที่ได้จากการทำงาน
 เช่น การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าและเพื่อนร่วมงาน ความอดทน ความพยายาม การเป็นผู้ประกอบการ
 ทักษะอาชีพเพื่อการดำรงชีวิต

“การพูดการแสดงออก การคุยกับลูกค้า เป็นพื้นฐานในอาชีพได้”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขงน้ำที่ร้านกาแฟ
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

“การทำงานกับคนอื่น ความอดทน ความพยายาม”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานร้านพิซซ่า
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D20)

“ก็ฝึกทำน้ำปั่นจากร้านพี่ชาย ผมขอปั่นน้ำ ถ้าเราจะจ้างใคร
เราต้องทำงานนั้นให้เป็น”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในจังหวัดสงขลา
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขับรถส่งอาหารให้ลูกค้า
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D7)

“ได้ความรู้การปลูกอ้อย การดำรงชีวิตอยู่ เช่น ทำให้เราอยู่รอด
ในแต่ละวัน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างทำงานในสวนและ
ไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D13)

นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์หลายคนยังได้รับทักษะชีวิตจาก
การทำงาน ได้แก่ การรู้คุณค่าของเงิน การมีวินัย ประสบการณ์ชีวิต

“เรียนรู้อะไรบ้างกว่าจะได้ตั้ง เหนื่อยมาก นึกถึงผู้ปกครองว่ากว่า
จะได้”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และ
ปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

“งานที่ทำอยู่ ทำให้แบ่งเวลาทำงานและเรียน ฝึกให้เราตื่นแต่เช้า”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดอุบลราชธานี
ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลักและอาชีพรอง เรียนแบบ onsite
อาชีพหลัก คือ เสริฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วยขายปลูก/เก็บ
ผักและใบเตย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14)

“ได้ออกไปต่างจังหวัด ไปใช้ชีวิตในป่า ไปฟันต้นไม้ ไปค่ายต่างๆ ที่สอนเกี่ยวกับธรรมชาติ”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความสนุกเป็นผลกระทบทางบวกจากการทำงาน ดังที่แรงงานวัยเยาว์บางคนสะท้อนถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองและความสนุกจากการทำงานที่ชอบ

“ภูมิใจในตัวเอง เพราะมีคนชื่นชมว่าเราทำงานและเราทำขนมอร่อย”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพทำขนมขายผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D19)

“เราทำงานที่เรารัก เราจะไม่ต้องทำงานหนักตลอดเวลา เราไม่ต้องเครียดว่าจะแก้อย่างงัย หรือไม่ถนัดที่จะทำ แต่ถ้าทำงานที่ชอบ มันจะเป็นเหมือนการเล่นเกม ทำทาย adventure”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพช่างหนังตะลุง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D15)

อย่างไรก็ตาม การทำงานส่งผลกระทบต่อการศึกษา เช่น การขาดเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการระบาดของโควิดที่ทำให้ต้องมีการเรียนออนไลน์ ก็ทำให้เด็กบางคนไม่เข้าเรียนหรือต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยทำให้ขาดสมาธิในการเรียน

“บางครั้ง ต้องไปทำงานก็หยุดไม่ได้ ก็เลยไม่ได้ไปเรียน”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

“ไม่มีเวลาเรียน จัดเวลาเรียนไม่ถูก เพราะ บางทีก็เข้างาน 10 โมงครึ่งวันธรรมดา ก็เลยเลือกไปทำงาน ไม่ได้ไปเรียนหนังสือ”

(เพศหญิง อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขายของร้านสะดวกซื้อ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D26)

“เรียน online ทำงานก็ได้ตั้ง ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยได้เข้าเรียน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

“ตอนเฝ้าร้านก็เรียน online ไปด้วย ก็จะไม่มีความเครียด เพราะตอนลูกค้ามา ก็ต้องไปขายของ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

อีกทั้ง แรงงานวัยเยาว์บางคนก็ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการทำงาน “บางครั้งทำงานก็เหนื่อย หน้ามืดไปเลย แต่ก็ต้องทำต่อ”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

“เหนื่อยมากจากการ pack ของ เช่น ปวดมือ หลัง และปวดไปทั้งตัว”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและนำพระเครื่องไปส่งลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

อนึ่ง แรงงานวัยเยาว์หลายคนไม่คิดว่าการทำงานจะส่งผลกระทบต่อการศึกษา เพราะคิดว่าสามารถแบ่งเวลาได้ สามารถเลือกที่จะไม่ทำงานได้หากต้องไปเรียน และได้รับการสนับสนุนด้านการเรียนจากโรงเรียนในช่วงการเรียนออนไลน์

“ไม่มีผลกระทบกับการเรียน เพราะอ่านหนังสือช่วงกลางคืน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและนำพระเครื่องไปส่งลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

“ถ้ามีเรียน ก็บอกพ่อได้ ไม่ต้องทำงานสวนก็ได้”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด อาชีพหลัก⁷ ช่วยดูแลสวนผลไม้ของครอบครัว แบบ onsite อาชีพรองขายต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ เรียนแบบ onsite รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

⁷ อาชีพหลัก คือ อาชีพทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ อาชีพรอง คือ อาชีพที่ทำไม่เป็นประจำ ทำเป็นครั้งคราว

“ช่วงเวลาเรียนออนไลน์ก็ทำงานไปด้วย กลับมาก็ทำการบ้านส่งเอาโทรศัพท์ไปเปิดฟังตอนทำงานเก็บหิน บางวิชาครูก็ส่ง slide มาใน LINE เปิดอ่านย้อนหลังได้ ถ้าไม่เข้าใจก็ถามอาจารย์ได้”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

ส่วนแรงงานวัยเยาว์บางคนก็ไม่ได้รับผลกระทบทั้งการเรียนและ/หรือสุขภาพเพราะงานที่ทำเป็นงานที่ไม่ได้ทำต่อเนื่องและไม่ได้ใช้เวลามากนัก

“ไม่ได้มีผลกระทบอะไรต่อการเรียนและสุขภาพ เพราะไม่ได้เสียเวลาขนาดนั้น ไม่ได้ทำต่อเนื่อง งานเอกสารบางทีก็มีคนมาถ่าย บางทีก็ไม่มีมาถ่าย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดจันทบุรี ทำงานทั้งอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ถ่ายเอกสารร้านถ่ายเอกสารของแม่ อาชีพรอง คือ ช่วยแม่ผสมสีย้อมผมที่ร้านทำผมของแม่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D16)

“ไม่กระทบกับการเรียน ทำการบ้านที่ร้านกาแฟ ถ้าไม่มีลูกค้าก็ทำการบ้าน ไม่ได้เสียสมาธิในการทำการบ้าน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ขายกาแฟ อาชีพรอง คือ ขายเสื้อผ้ามือสองผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D10)

ความพอใจกับงานที่ทำ

แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่พอใจกับงานที่ทำอยู่เพราะทำให้มีรายได้ได้รับความสนุก/ผ่อนคลาย ได้ช่วยเหลือครอบครัว และมีสภาพการทำงานที่ทำให้รู้สึกสบายใจในการทำงาน

“พอใจกับงานที่ทำอยู่ เพราะไม่หนัก และได้เงินด้วย เงินที่ได้เอาไปเก็บส่วนหนึ่งและไปใช้ส่วนตัวส่วนหนึ่ง”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

“สนุกกับงาน เพราะมีเพื่อนทำด้วย”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

“พอใจที่เก็บใบเตย เพราะได้อยู่กับยาย ช่วยยายเก็บใบเตย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite ทั้งอาชีพหลักและรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ เสริฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วยยายปลูก/เก็บผักและใบเตย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14)

“พอใจกับงานที่ทำ เพราะเพื่อนร่วมงานดี นายจ้างดี เป็นกันเอง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพหลัก คือ รับจ้างเก็บหินในไร่ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำงานก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D17)

อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์บางคนไม่พอใจกับงานที่ทำอยู่ เพราะการทำงานส่งผลกระทบต่อการศึกษา สุขภาพและเวลา รวมทั้ง คิดว่ารายได้ที่ได้รับจากงานปัจจุบันอาจไม่เพียงพอในอนาคต และงานที่ทำอยู่ไม่มั่นคง

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

“เหนื่อย ๆ เพราะไม่มีเวลาทำอะไร ทำงานทั้งวัน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

“แต่ในภาคหน้า ไม่แน่ใจว่าเดือนละ 6-7 พัน บาท [จะพอหรือไม่] หนูจะไม่อยู่แค่พนักงาน part-time อย่างเดียว”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานร้านพิซซ่า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D20)

“ไม่ต้องทำงานรับจ้างต่อ เพราะมันเป็นงานที่ไม่ค่อยมั่นคง หมดฤดูทำอ้อย ดังนั้น ต้องหางานประจำทำ”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงาน อาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพหลัก คือ รับจ้าง เก็บหินในไร่ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำงานก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D17)

การต้องทำงานต่อ

สาเหตุที่ต้องทำงานต่อของแรงงานวัยเยาว์หลายคนก็เพราะต้องการรายได้ เพื่อใช้จ่ายส่วนตัวและดูแลครอบครัว

“ทำต่อ เพราะต้องหาทุนเรียนต่อ พ่อแม่ไม่มีเงินเดือน ก็รับจ้างรายวัน บางวันก็ใช้กินใช้จ่ายซื้อกับข้าวทั้งหมดไป”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงาน แบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

“ต้องทำต่อ ตลอดชีวิต เพราะไม่มีคนทำงาน อยู่กับแม่ 2 คน เลี้ยงดูแม่ และตัวเอง”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

นอกจากนี้ แม้ว่าแรงงานวัยเยาว์ยังคงต้องทำงานอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็มีแรงงานวัยเยาว์บางคนก็ให้ความเห็นว่าในอนาคตอาจไม่ต้องทำงานต่อ เพราะอาจไม่สามารถทำงานต่อได้เนื่องมาจากการย้ายถิ่น หรือผลกระทบที่อาจมีต่อการเรียน

“ทำต่อไปจนกว่าจะเรียนมหาวิทยาลัย ถ้าเรียนมหาวิทยาลัยก็ต้องไปเรียน ที่อื่น ไม่ได้อยู่บ้าน เลยไม่ได้ทำงานถ่ายเอกสารต่อ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดจันทบุรี ทำงานทั้งอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ถ่ายเอกสารร้านถ่ายเอกสารของแม่ อาชีพรอง คือ ช่วยแม่ผสมสีย้อมผมที่ร้านทำผมของแม่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D16)

“ถ้าเรียนมหาลัย ก็หยุดทำงาน ถ้าทำงานแล้วมีผลต่อการเรียน แต่ถ้ามีเวลา ก็ทำได้”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพทำขนมขายผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D19)

การอยากทำงานต่อ

สาเหตุของการอยากทำงานต่อของแรงงานวัยเยาว์ แบ่งออกเป็น 2 สาเหตุหลัก คือ สาเหตุส่วนบุคคลและสาเหตุที่เกี่ยวกับครอบครัว ในด้านสาเหตุส่วนบุคคล แรงงานวัยเยาว์หลายคนอยากทำงานต่อเพราะการต้องหารายได้สำหรับใช้จ่ายส่วนตัว ต้องการเก็บเงิน และความชอบส่วนตัว

“หากพ่อแม่ซื้อ IPAD ให้ ก็ยังอยากทำงานต่อ เพราะอยากมีเงินเยอะๆ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจुพระเครื่องและ นำพระเครื่องไปส่งลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

“อยากทำ เพราะอยากได้อะไรก็ต้องใช้ตั้ง ต้องมีตังเก็บ”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

ส่วนบางคนอยากทำงานต่อเพื่อใช้เวลาว่าง และความชอบงานที่ทำ

“ยังทำต่อ จะได้ไม่นอน ไม่เล่นไปวันๆ และคนอื่นได้ชิมฝีมือเรา”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพทำขนมขายผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D19)

“ทำต่อ เพราะชอบหนังตะลุง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพช่างหนังตะลุง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D15)

นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์บางคนอยากทำงานต่อเพราะต้องการแบ่งเบาภาระหรือช่วยเหลือครอบครัว

“ยังอยากทำ เพราะแบ่งเบาภาระทางบ้าน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite ทั้งอาชีพหลักและรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ เสริฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วยยายปลูก/เก็บผักและ ใบเตย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14)

แต่แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งไม่อยากทำงานต่อหากมีรายได้เพียงพอกับ

ความต้องการ

“ถ้าได้ตั้งจากแม่เพื่อไปซื้อของใช้ที่อยากได้ ก็คงไม่ทำงานต่อ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D12)

ผู้ที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจ

แรงงานวัยเยาว์ได้รับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจากบุคคลทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน โดยผู้ที่เกื้อหนุนทางเศรษฐกิจในครัวเรือนให้แก่แรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่ก็คือหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นพ่อและ/หรือแม่ หรือญาติอื่นๆที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

“พ่อดูแลหางานให้ครอบครัว และทำงานเลี้ยงครอบครัว”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและ
นำพระเครื่องไปส่งลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

“พ่อแม่ไปทำงานกรีดยางที่ระยอง ไม่ได้ส่งเงินมา ปู่เป็นคนส่ง
และเลี้ยงดูหนู”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และ
ปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ เด็กที่อยู่กับปู่ย่าซึ่งเกษตรกรเป็นผู้เลี้ยงดูการกินอยู่และส่งให้เรียนหนังสือ พ่อแม่ของเด็กไปทำงานในต่างจังหวัดและไม่ได้ส่งเงินกลับมาให้เด็ก นอกจากนี้ เด็กได้รับเงินช่วยเหลือบางส่วนจากพี่ชายแท้ๆที่อาศัยอยู่ครัวเรือนใกล้เคียงกัน

“ปู่ส่งเสียเรียนและการกินอยู่ พ่อแม่ไปทำงานกรีดยางที่ระยอง
ไม่ได้ส่งเงินมา ปู่เป็นคนส่งและเลี้ยงดูหนู...พี่ชายคนกลางอยู่บ้านใกล้ๆกัน
เขามีครอบครัวแล้วก็เลยแยกไป เขายังช่วยเหลือเวลาเงินไม่พอที่จะซื้อชุด
นักเรียน ก็ขอจากพี่ชายคนกลาง แต่ก็เกรงใจเขา... อยากไปทำงาน
เพราะอยู่ว่างๆ ไม่ทำอะไร ไม่อยากใช้เงินของปู่กับย่า อยากมีเงินของ
ตนเอง เอาเงินไปใช้ซื้อของใช้ให้ตัวเอง”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และ
ปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

อย่างไรก็ตาม การเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อญาติของเด็กทำงานมีรายได้แล้ว เพราะพบว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยคนหนึ่งมีพี่ชายที่

กำลังเรียนปริญญาโท จึงทำงานขายขนมออนไลน์กับน้องชายเพื่อหารายได้เสริม พี่ชายจึงไม่ได้ให้เงินกับน้องชาย ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกคนหนึ่งก็ไม่ได้รับการเงินจากพี่สาวแต่ๆที่อยู่บ้านเดียวกันเพราะพี่สาวแต่งงานและยังมีลูกที่ต้องเลี้ยงดู นอกจากนี้ ญาติของเด็กอาจไม่ได้ส่งเงินให้เด็กใช้โดยตรง แต่เป็นการสนับสนุนค่าใช้จ่ายของครอบครัว ตัวอย่างเช่น

“พ่อทำหน้าที่ทุกอย่างในครอบครัว คุณแม่คนในครอบครัว ค่อยซื้อข้าวมาทำ...พี่สาวไม่ได้ทำงาน แต่ก่อนมีลูกทำงาน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21 ซึ่งพ่อจบประถมศึกษา และพี่สาวอายุ 21 ปี จบ ม.3)

“ลูกพี่ลูกน้องที่มาอยู่ ช่วยออกค่าไฟ เพราะแม่เคยเลี้ยงเขา ตั้งแต่เด็ก ตาจะได้เงินจากลูกพี่ลูกน้องและเงินจากญาติคนอื่นๆ ที่อยู่คนละบ้าน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขนน้ำที่ร้านกาแฟ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3 ซึ่งไม่ทราบการศึกษาของพ่อ ส่วนแม่จบการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ลูกพี่ลูกน้องจบปริญญาตรีและมีอาชีพเป็นพนักงานขายรถยนต์)

อย่างไรก็ตาม ญาติจากการสมรสที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับแรงงานวัยเยาว์ อาจไม่ได้ให้การเกื้อกูลทางเศรษฐกิจกับแรงงานวัยเยาว์มากนัก ยกเว้นว่าจะเป็นหัวหน้าครัวเรือน ตัวอย่างเช่น แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยาวหนึ่งที่ตั้งงานไปอยู่กับแม่สามีซึ่งแม่สามีให้ไปทำงานในสวนยางของครอบครัวแม่สามีเพื่อให้มีอาชีพและรายได้ในการดูแลครอบครัวของตนเอง แต่สมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งเป็นพี่ชายและพี่สาวของสามีซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาโทและตรี และทั้งคู่เป็นเจ้าของกิจการ แต่กลับไม่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่แรงงานวัยเยาว์รายนี้

“แม่แฟน เพราะเขาคอยดูแลทุกอย่าง เรื่องบ้าน เรื่องทำกินของพวกเรา ให้ไปทำงานกรีดยาง ขอบายก็ไม่เอาตัว เหมือนให้เราเป็นเจ้าของสวนยางเอง”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์

อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ แม่ของสามีจบประถมศึกษา รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

แรงงานวัยเยาว์บางคนก็เป็นหัวหน้าครัวเรือนเอง ซึ่งมีทั้งที่อยู่ในครัวเรือนเดิมกับผู้ปกครอง และที่ย้ายออกมาจากครัวเรือนเดิมมาอยู่ในครัวเรือนใหม่ เช่น หอพัก บ้านเช่า

“ตัวเองเป็นคนหารายได้เพื่อครอบครัว ไม่มีคนอื่นหารายได้... แม่ป่วยเป็นโรคประจำตัว...อยู่กับแม่สองคน พ่อไม่ได้ส่งเสีย”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

“ส่งตัวเองเรียน ค่ากินอยู่ที่หาเงิน ค่าเทอมก็กู้ยืม”

(เพศหญิง อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขายของร้านสะดวกซื้อ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D26)

นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์บางคนยังได้รับการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากพ่อแม่ หรือญาติอื่นๆ ที่อยู่นอกครัวเรือนที่แรงงานวัยเยาว์อาศัยอยู่อีกด้วย ตัวอย่างเช่น แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งที่อยู่กับญาติแต่พ่อแม่ส่งเงินให้เรียนเป็นหลัก แต่ก็ได้รับการถือฤกษ์การกินอยู่บ้างเล็กน้อยจากพี่สาวที่จบปริญญาตรีและทำงานตำแหน่งผู้จัดการบริษัท

“พ่อแม่ส่งเรียน และส่งเงินให้ผมใช้ ผมมาอยู่บ้านลุงเฉยๆ พี่สาวทำอาหารให้กิน แต่ไม่ได้จ่ายค่าขนมให้”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขายของแผงรถมอเตอร์ไซด์ในงานแสดงสินค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D22)

5.4.2 ปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการทำงาน

แรงงานวัยเยาว์มีรูปแบบการทำงาน 2 รูปแบบ ได้แก่ ทำงานอย่างเดียว และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย จากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ทำให้ทราบถึงปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงาน ผู้กำหนดรูปแบบการทำงาน ผลกระทบจากรูปแบบการทำงาน และการกลับไปเรียนต่อของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว

ปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงาน

รูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์เกิดจากมาปัจจัยใน 3 ระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับบุคคลของแรงงานวัยเยาว์ ปัจจัยระดับครอบครัว และปัจจัยระดับสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียวให้เหตุผลที่แตกต่างกันเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยระดับส่วนบุคคลอันเนื่องมาจากการไม่สนใจเรียน และความคิดว่าการเรียนไม่มีประโยชน์ต่อการหารายได้

“ย้ายมาอยู่กับแม่ แม่ก็ส่งเรียนต่อสารพัดช่าง แต่ก็ลาออกจากเรียน เพราะคิดเพื่อน เกเร”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

“ไม่เรียนต่อ เพราะทำงานได้เงินเยอะ เลยไม่อยากเรียน ตอนนั้น เสาร์อาทิตย์ทำงานรับจ้างทั่วไป เช่น ตัดสับประรด ได้เงินวันละ 500 บาทต่อวัน มากสุดเกือบ 1 พันบาท แต่นานที่จะได้ 1,000 บาทต่อวัน...ที่ไม่ได้เรียนต่อไม่ได้เกี่ยวกับฐานะของที่บ้าน พ่อแล้วแต่เราว่าจะเรียนต่อมั๊ย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพรับจ้างก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D18)

แต่สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวคนหนึ่งไม่เรียนหนังสือต่อ เพราะปัจจัยระดับครอบครัว อาทิเช่น ครอบครัวที่ไม่สามารถส่งเรียนได้ทำให้ต้องออกจากเรียนมาเพื่อหาเงินไปเรียนหนังสือ

“สาเหตุที่ไม่ได้ไปเรียนต่อ เพราะ มาทำงานหาเงินเพื่อไปเรียน พอทำงานเก็บเงิน ก็เอาเงินที่เก็บได้มาเรียนต่อ ไปสมัครเรียน ม.1 เรียนได้ประมาณ 2 อาทิตย์ก็ออก เพราะต้องจ่ายค่าเทอมไป 3,000-4,000 บาท จ่ายไปแล้ว ก็มีค่าอุปกรณ์การเรียน เช่น เครื่องเขียน เสื้อผ้ากางเกง [ชุดนักเรียน] และค่าข้าว เดือนละ 3,000 บาท เลยไม่พอ เลยไม่เรียนต่อ”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

ส่วนแรงงานวัยเยาว์บางคนออกจากโรงเรียนเพราะต้องทำงานหาเงิน

เลี้ยงลูก

“ออกจากเรียนเพราะมีลูก ทำงานหาเงินเลี้ยงลูก”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ

ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์
แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

การสนับสนุนของครอบครัวด้านการเรียนต่อของเด็กไม่ใช่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาของเด็ก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว

“พ่อแม่แล้วแต่ว่าจะไปเรียนหรือไม่ ถ้าไม่เรียนก็ต้องทำงาน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite
อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1 ซึ่งพ่อและแม่จบประถมศึกษา)

“พ่อไม่ว่าอะไรที่ไปทำงาน เพราะคุยกับพ่อว่าเจออะไรมาบ้างที่โรงเรียน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite
อาชีพเสริมทำอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21 ซึ่งพ่อจบ
ประถมศึกษาและมีสถานภาพหย่าร้าง)

“อยากไปเรียนต่อ แต่ทางแม่แฟนกลัวว่าจะเรียนแล้วลืมแฟน
ลืมลูก”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite
สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ
ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์
อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ
1 ขวบ แม่ของสามีจบประถมศึกษา รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

อีกทั้ง ความไม่พอใจกับคุณภาพของครูในสถานศึกษาพบว่าเป็นปัจจัยในระดับสถาบันการศึกษามีอิทธิพลต่อรูปแบบการทำงาน ดังจะเห็นได้ว่า แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว กล่าวว่า

“สาเหตุที่ออกจากเรียน เพราะไม่ชอบระบบการเรียนของ [โรงเรียนบน]
เกาะ บุคลากรอาจารย์ที่สอนพูดจาไม่ดี ทำตัวสองมาตรฐาน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite
อาชีพเสริมทำอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

นอกจากนี้ การสอนออนไลน์สำหรับนักเรียนในสายอาชีพในช่วงการระบาดของโควิดเป็นอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนในสายอาชีพศึกษาที่ต้องเน้นการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ ทำให้เด็กเลือกที่จะไม่เรียนหนังสือผ่านการเรียนการสอนออนไลน์

“เรียนออนไลน์ ไม่รู้เรื่อง เพราะต้องฝึกปฏิบัติ ผมเรียนสายอาชีพ ปวช แล้วไม่เข้าใจ เรียนได้ 1 เทอมก็ออกจากเรียน...ช่วงโควิด ถึงไปเรียนก็ไม่ได้ เรียนเต็มทีเพราะเรียนออนไลน์ หากโควิดยังมีเรื่อยไปก็อาจเลื่อนการเรียน ต่อออกไป หรือไปเรียนต่อ กศน. แทน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีปัจจัยที่ทำให้สามารถทำงานไปด้วยและเรียนไปด้วย โดยไม่ต้องออกจากการเรียน พบว่าเกิดจากปัจจัยในระดับบุคคลและระดับครอบครัว ซึ่งแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปหลายคนให้ความสำคัญกับการเรียนต่อเพื่อได้วุฒิ การศึกษาที่สูงขึ้นที่ช่วยสร้างโอกาสการทำงานในอนาคต ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล

“อยากเรียนสูงๆ ไว้ก่อน จะได้ทำงานสบาย ก็เลยยังอยากเรียนต่อ ในยุคนี้ ต้องเอาการศึกษา ไปสมัครในภาคหน้า เลี้ยงพ่อแม่ เอาเงินมาเลี้ยงพ่อแม่จะได้ไม่ต้องรับจ้าง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

“ไม่ทำงานอย่างเดียว เพราะกลัวว่าจะมีผลกระทบในวันข้างหน้า เวลาไปสมัครงานการเรียนจะได้มีหลักฐานยืนยันหลักฐานสมัครงานได้ง่ายขึ้น”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขายของแต่งรถมอเตอร์ไซด์ในงานแสดงสินค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D22)

นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยก็ต้องการทำงานเป็นงานอดิเรกที่มาจากความชอบส่วนบุคคลควบคู่ไปกับการได้รายได้

“อยากขายเสื้อเพราะชอบเสื้อ และอยากมีรายได้”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D2)

ทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อของความคิดของเด็กในด้านการเรียนต่อถือเป็นปัจจัยระดับครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของแรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งที่ยังเรียนควบคู่ไปกับการทำงาน

“เรียนอยู่ ไม่ไปทำงานอย่างเดียว เพราะ แม่บอกว่า เรามีใบจบยังดีกว่าไม่มีอะไร”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11 ซึ่งแม่จบมัธยมปลาย)

ผู้กำหนดรูปแบบการทำงาน

แรงงานวัยเยาว์ที่ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมด ทั้งที่มีรูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเป็นผู้กำหนดรูปแบบการทำงานด้วยตนเอง

“เรากำหนดเอง ทั้งทำงาน และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขนน้ำที่ร้านกาแฟ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3 ซึ่งไม่ทราบการศึกษาของพ่อ ส่วนแม่จบการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา)

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

แต่ก็มีผู้ปกครองหรือญาติในครัวเรือนของแรงงานวัยเยาว์บางคนที่เป็นผู้กำหนดรูปแบบการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

“แม่บอกให้เรียนไปด้วย”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างทำงานในสวนและไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D13 ซึ่งแม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา)

“ตัดสินใจเองว่าจะทำงาน ผึ่งแม่แฟนก็อยากให้ทำงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์ อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ แม่สามีจบการศึกษาระดับประถมศึกษา รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

ผลกระทบจากรูปแบบการทำงาน

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยังหมดที่สัมภาษณ์คิดว่ารูปแบบการทำงานไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแรงงานวัยเยาว์ อย่างไรก็ตาม สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยหลายคนกลับได้รับผลกระทบทางลบต่อการเรียนและมีผลต่อสุขภาพบ้างเล็กน้อย

“ตอนเรียน online ตามงานไม่ทัน สับสนวิชานู่นนี่ จำผิดจำถูก เพราะใส่หูฟังตอนทำงานแล้วก็เรียน เพราะต้องดู order ตอนทำงานไปด้วย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานร้านพิซซ่า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D20)

“อยากทำงานให้น้อยกว่านี้ ถ้าเยอะจะไม่มีเวลาเรียน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

“มีเหนื่อยนิดหน่อย”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขายของแต่งรถมอเตอร์ไซด์ในงานแสดงสินค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D22)

การทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยส่งผลกระทบด้านบวก ได้แก่ ช่วยสร้างทักษะชีวิตด้านความขยัน การมีวินัยและการเรียนรู้เกี่ยวกับความนึกคิดของคนอื่นให้กับแรงงานวัยเยาว์ ดังที่แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งได้เล่าว่า

“จะได้ฝึกความขยัน ผมไม่เคยหลับในห้อง[เรียน] แม้ว่าจะไปทำงานแล้วกลับมาได้นอนแค่ 5 ชั่วโมง อีกวันไม่ได้ทำงาน ก็ไปนอนอีกวันก็ได้ ...เรียนรู้ว่าคนต้องการอะไรจากเรา”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพช่างหนังตะลุง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D15)

แต่สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยบางคนก็ไม่ได้รับผลกระทบจากรูปแบบการทำงานเพราะสามารถแบ่งเวลาการทำงานและการเรียนได้

“ไม่ส่งผลต่อการเรียน เพราะทำการบ้านตอนกลางคืน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและ
นำพระเครื่องไปส่งลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

“ไม่กระทบกับการเรียน เพราะผมจะแบ่งเวลาทำงาน ทำการบ้าน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงาน
แบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

การกลับไปเรียนต่อของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวหลายคนอยากกลับไปต่อ
ซึ่งบางคนก็คิดว่าตนเองสามารถที่จะกลับไปเรียนต่อได้

“อยากไปเรียนต่อ ปีนี้จะกลับไปเรียนต่ออาชีพะตอนเปิดเทอมหน้า”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite
อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

“ลูกอายุ 3-4 ขวบ น่าจะไปเรียนได้”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite
สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ
ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์
อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ
1 ขวบ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

แต่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวบางคนคิดว่าไม่สามารถที่จะกลับไป
เรียนต่อได้เพราะมีความจำเป็นที่ต้องหาทำงานหาเงินและรู้สึกว่าจะไม่
อยากเรียนร่วมกับเด็กที่
อายุน้อยกว่า

“ลำบาก ไม่มีเวลาทำงาน เพราะถ้าไปเรียน ก็ต้องทำงาน
part-time ไม่ได้เงินพอกิน”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร
อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

“บางทีเคยคิดที่จะกลับไปเรียน แต่ออกมาแล้ว ก็ไม่อยากจะเรียนกับรุ่น
น้องๆ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด
อาชีพรับจ้างก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D18)

อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยวนคนหนึ่งกลับยังไม่ทราบว่าตนเองอยากเรียนต่อหรือไม่

“มีคนถามผมเยอะเรื่องนี้ บางทีก็ยังไม่รู้ว่าอยากกลับไปเรียนต่อมั๊ย ผมต้องตอบตัวเอง ว่าอยากเรียนหรืออยากทำงานต่อหรือไม่ ยังหาคำตอบให้ตัวเองไม่ได้”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดี่ยวนแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยวนบางคนได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางที่จะทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยวนสามารถกลับไปเรียนต่อได้ ได้แก่ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการไปเรียนหนังสือ

“ถ้าจะให้เด็กกลับไปเรียนต่อ อยากให้ช่วยค่าเรียน”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดี่ยวนแบบ onsite ในจังหวัดสมุทรสาคร อาชีพช่างเชื่อมเหล็ก รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D27)

“ช่วยค่าอาหาร ค่าเทอม ค่าเดินทาง ทำให้เด็กกลับไปเรียนต่อได้”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดี่ยวนแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

กล่าวโดยสรุป ในด้านการเข้าสู่การทำงาน โดยสรุป พบปัจจัยในระดับบุคคลและระดับครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ทั้งนี้ ผู้ที่กำหนดการเข้าสู่การทำงาน ได้แก่ ตัวแรงงานเอง พ่อแม่หรือญาติของแรงงาน การทำงานส่งผลกระทบต่อทางบวกและลบต่อแรงงานวัยเยาว์ แต่ก็มีแรงงานวัยเยาว์ที่คิดว่าการทำงานไม่ส่งผลกระทบต่อตัวแรงงาน อนึ่ง แรงงานวัยเยาว์มีความพึงพอใจต่องานที่ตนทำเพราะงานที่ทำส่งผลด้านบวกกับแรงงานวัยเยาว์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีแรงงานวัยเยาว์ที่ไม่พอใจกับงานที่ทำเพราะผลกระทบด้านลบจากการทำงาน รายได้ที่ได้รับอาจไม่เพียงพอในการใช้ชีวิตในอนาคตและต้องการงานที่มีความมั่นคงมากกว่านี้ สำหรับความจำเป็นในการต้องทำงานต่อไปนั้น มาจากสาเหตุส่วนบุคคลและครอบครัว เช่นเดียวกับ การอยากทำงานต่อของแรงงานวัยเยาว์ก็เนื่องจากสาเหตุส่วนบุคคลและครอบครัว ในด้านการได้รับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจ พบว่า แรงงานวัยเยาว์ได้รับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจากบุคคลทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์บางคนก็ไม่ได้รับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจากบุคคลอื่นๆ ซึ่งพบได้ในกรณีที่แรงงานวัยเยาว์เป็นหัวหน้าครัวเรือน

ในด้านรูปแบบการทำงาน โดยสรุป พบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการทำงาน ผู้กำหนดรูปแบบการทำงาน ผลกระทบจากรูปแบบการทำงาน และการกลับไปเรียนต่อของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดี่ยวน ทั้งนี้ ปัจจัยในระดับบุคคลของแรงงานวัยเยาว์

ระดับครอบครัว และระดับสถานศึกษาทำให้แรงงานวัยเยาว์มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน ส่วนผู้ที่กำหนดรูปแบบการทำงาน คือ ตัวแรงงานเองหรือผู้ปกครองหรือญาติของแรงงานวัยเยาว์ นอกจากนี้ ในด้านผลกระทบจากรูปแบบการทำงาน แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวไม่คิดว่าการทำงานอย่างเดียวจะมีผลกระทบต่อตัวแรงงาน ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยได้รับผลกระทบทางลบต่อการเรียนและสุขภาพของแรงงาน แต่การทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยก็ทำให้เกิดผลกระทบทางบวกต่อแรงงานในด้านการเสริมสร้างทักษะชีวิต อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยบางคนก็ไม่ได้รับผลกระทบทางลบต่อการเรียนจากรูปแบบการทำงานที่ต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเพราะแรงงานสามารถบริหารเวลาที่ใช้สำหรับการเรียนและการทำงานได้ ในส่วนของการกลับไปเรียนต่อของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้น มีทั้งที่อยากกลับไปเรียนต่อและไม่อยากกลับไปเรียนต่อ รวมทั้ง บางคนยังไม่ตัดสินใจว่าจะกลับไปเรียนต่อหรือไม่

5.5 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงาน ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางประชากรในครัวเรือนและปัจจัยลักษณะของครัวเรือน รวมทั้ง ปัจจัยระดับบุคคลของแรงงานวัยเยาว์และปัจจัยระดับครอบครัวอันเนื่องมาจากความต้องการและความจำเป็นของบุคคลและครอบครัว เป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ทั้งนี้ ในการอภิปรายผลการวิจัยด้านปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงาน ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การอภิปรายผลการวิจัย และข้อจำกัดของผลการวิจัย

5.5.1 การอภิปรายผลการวิจัย

ในด้านปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน จากการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าเด็กชายมีโอกาสในการเข้าสู่การทำงานในรูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว มากกว่าเด็กหญิง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ที่พบว่า แรงงานวัยเยาว์เพศชายที่ทำงานอย่างเดียวคนมีบทบาทในการเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งการทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนหนังสือ สะท้อนให้เห็นถึงว่าเด็กเพศชายมีโอกาสดูแลครอบครัวน้อยกว่าเด็กหญิง ทั้งนี้ โอกาสการทำงานอย่างเดียวของเด็กเพศชายที่มีมากกว่าเด็กหญิงอาจเป็นเพราะบทบาทหญิงชายที่สังคมไทยคาดหวังให้เพศชายเป็นผู้ทำงานหารายได้ ดังที่ ฉัตรวรวิญ องค์กรสิทธิ์ (2558) กล่าวไว้ในภาคการเกษตรกรรมของไทย ผู้ชายเป็นเพศที่ถูกมองว่าเป็นผู้นำรายได้มาสู่ครัวเรือน เพราะเป็นผู้ผลิตที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ ในสังคมไทย ผู้หญิงยังคงถูกคาดหวังให้ทำงานบ้านมากกว่าผู้ชาย โดยในปี 2560 พบว่า มีผู้หญิงอายุ 15-29 ปี ที่ดูแล

บ้านและครอบครัวมีส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของผู้หญิงที่ทำงานบ้าน ในช่วงปี 2530-2539 ที่มีเพียงร้อยละ 8 (วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์, 2561) อีกทั้ง อาจเป็นไปได้ว่า สำหรับงานที่ต้องการใช้แรงกายเป็นหลักนั้น นายจ้างเลือกที่จะจ้างแรงงานชายมากกว่าแรงงานหญิง ดังที่ผลการวิจัยด้านการจ้างแรงงานก่อสร้างอายุ 15-60 ปี ในจังหวัดราชบุรี พบว่า ผู้รับเหมาก่อสร้างมีความต้องการที่จ้างแรงงานชายที่สามารถทำงานหนักได้ และมีทักษะในการทำงาน รวมทั้งในการทำงานก่อสร้าง แรงงานต้องสามารถทนกับสภาพอากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงานได้ จึงทำให้มีแรงงานหญิงทำงานก่อสร้างในจำนวนที่น้อย และยังพบว่า แรงงานวัยรุ่นอายุ 15-20 ปี ที่ทำงานก่อสร้างไม่ได้ศึกษาต่อแล้ว (ทัชชกร สรสิทธิ์, 2556)

ทั้งนี้ โอกาสในการทำงานอย่างเดี่ยวของเด็กผู้ชายที่มากกว่าเด็กผู้หญิงยังสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศเวียดนามที่พบว่า เด็กชายในเวียดนามมีโอกาสที่จะทำงานอย่างเดี่ยวมากกว่าเด็กหญิง (Hulliger & Thi Hong Thu, 2019) ซึ่งอาจเป็นเพราะบทบาทด้านเพศในเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรมที่ผู้ชายมีบทบาทในการเป็นหัวหน้าครอบครัวและมีหน้าที่ต้องทำงานที่ใช้กำลังแรงกายมากกว่าผู้หญิง (Bergstedt, 2016) เช่นเดียวกับบทบาทของผู้ชายในไทย ในการเป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว

สำหรับปัจจัยด้านเพศของหัวหน้าครัวเรือน จากการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพกลับไม่พบว่าเพศของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นปัจจัยทางประชากรในครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเพศของหัวหน้าครัวเรือนอาจไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็กในไทย ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าเพศของหัวหน้าครัวเรือนในบริบทของไทยอาจไม่ได้สัมพันธ์กับความยากจนของครัวเรือน ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยในประเทศบังกลาเทศที่พบว่า เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้หญิงมีโอกาสที่จะเข้าสู่การทำงานมากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ชาย (L. Guarcello et al., 2004; Joshi, 2004) สาเหตุที่ทำให้เพศของหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานของเด็กในประเทศบังกลาเทศอาจเป็นเพราะความไม่เสมอภาคทางเพศที่มีอิทธิพลต่อความยากจนของหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง ดังที่ Joshi (2004) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงในบังกลาเทศมีระดับฐานะที่ยากจน เพราะมีระดับการศึกษา ระดับการถือครองทรัพย์สินและการเข้าถึงสินเชื่อที่ต่ำกว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศชาย อย่างไรก็ตาม ในบริบทของไทยมีความเสมอภาคทางเพศที่ดีขึ้น ซึ่งเห็นได้จากดัชนีความเสมอภาคทางเพศที่เพิ่มขึ้นและผู้หญิงมีการถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรเพิ่มขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

ในด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน เป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงาน โดยปัจจัยระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จากการวิจัยเชิงปริมาณ ชี้ให้เห็นว่ายิ่งระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่ต่ำกว่ามัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งระดับประถมหรือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษาก็ยิ่งทำให้เด็กยังมีโอกาสที่เข้าสู่การทำงานในรูปแบบทำงานอย่างเดียวนามากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา และยังมีโอกาสทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยน้อยลง อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยังไม่ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีผลโดยตรงต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก เพราะผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเด็กยังไม่สามารถอธิบายข้อมูลเชิงลึกได้มากนัก แต่ที่น่าสังเกตก็คือจากข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นแรงงานวัยเยาว์ พบว่าแรงงานวัยเยาว์ส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษามัธยมหรือต่ำกว่ามัธยมหรือไม่มีการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่ยิ่งสูงของพ่อแม่หรือผู้ปกครองอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับทัศนคติของพ่อแม่หรือผู้ปกครองต่อการศึกษาของเด็ก กล่าวคือพ่อแม่หรือผู้ปกครองของแรงงานวัยเยาว์ที่อนุญาตให้เด็กทำงานอย่างเดียวนั้นจบการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยรายหนึ่ง ซึ่งมีแม่จบการศึกษาระดับมัธยมปลายสนับสนุนให้เด็กเรียนไปด้วยควบคู่ไปกับการทำงานเพื่อให้เด็กได้วุฒิการศึกษา ดังนั้น จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อโอกาสการเรียนรู้หนังสือที่น้อยลงโดยทำให้เด็กทำงานอย่างเดียว ซึ่งอาจเป็นเพราะเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาในระดับที่ต่ำอาจไม่ได้ให้ความสำคัญความสำคัญกับการศึกษาของเด็ก ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยอื่นๆ ในไทยที่พบว่า ระดับการศึกษาของพ่อแม่หรือที่ยิ่งสูงก็ยิ่งทำให้เด็กมีโอกาสที่มากขึ้นที่จะได้ไปเรียนมากกว่าไปทำงาน (Tzannatos, 2003) และเมื่อมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงก็ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมากขึ้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544) นอกจากนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยในประเทศไทยเรื่องการถ่ายทอดทุนมนุษย์ระหว่างรุ่น (Intergenerational Transmission of Human Capital) ที่พบว่า จำนวนปีการศึกษาที่เพิ่มขึ้นของพ่อแม่ของเด็กทำให้จำนวนปีการศึกษาของเด็กเพิ่มขึ้น (Uddin, 2019)

นอกจากนี้ ในด้านปัจจัยระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนจากการวิจัยเชิงปริมาณยังไม่พบว่าเป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็ก ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่กลับพบว่า การเข้าสู่การทำงานของเด็กเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัวในแง่ของการหารายได้เสริมสำหรับครอบครัวอันเนื่องมาจากการไม่มีงานทำ การไม่สามารถทำงานได้หรือการไม่มีรายได้แน่นอนของหัวหน้าครัวเรือน และในแง่ของการลดภาระของครอบครัวเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายส่วนตัวของเด็ก นอกจากนี้ การที่ครอบครัวไม่สามารถส่งเรียนได้ทำให้เด็กต้องออกมาทำงานอย่างเดียวเพื่อหาเงินไปเรียนต่อ ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณที่แตกต่างจากข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพอาจเป็นเพราะเด็กส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับกลาง ซึ่งอาจทำให้ไม่พบอิทธิพลของ

ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่มีต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าการไม่มีอาชีพหรือการมีอาชีพที่ไม่มีรายได้ไม่แน่นอน ทำให้ครัวเรือนมีรายได้ที่ไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้เด็กจำเป็นต้องทำงานหารายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ.2561 ที่สาเหตุหลักที่เด็กส่วนใหญ่ทำงานก็เพื่อช่วยธุรกิจในครัวเรือนและช่วยหารายได้เสริมของครอบครัว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561a) นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อความไม่เพียงพอของรายได้ของครัวเรือนทำให้เด็กต้องออกจากการเรียนเพื่อมาทำงานอีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการออกกลางคันของนักเรียนในโรงเรียนของรัฐ ในจังหวัดปัตตานีที่พบว่า การตกงาน การถูกเลิกงาน การไม่มีอาชีพ และการขาดรายได้ของผู้ปกครอง ทำให้ครอบครัวไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานได้ และขอให้บุตรหลานออกจากโรงเรียนมาประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือครอบครัวอีกทางหนึ่ง (สุนเพียน เจ๊ะมะ & ชวลิต เกิดทิพย์, 2564)

การไม่สามารถระบุระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ทำให้เด็กมีโอกาสที่มากขึ้นที่จะทำงานในรูปแบบทำงานอย่างเดียวและรูปแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย และหากสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าหรือไม่มีการศึกษาก็ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะทำงานในรูปแบบทำงานอย่างเดียว แม้ว่า จะพบข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ ดังกล่าว แต่ไม่พบข้อค้นพบนี้ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ชัดเจน แต่สิ่งที่น่าสังเกตจากการวิจัยเชิงคุณภาพก็คือ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยาวหนึ่งซึ่งอยู่กับพ่อที่ทำงานเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีพี่สาวที่จบมัธยมศึกษาแต่ว่างงาน ดังนั้น การว่างงานอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนขาดรายได้จากสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน มากกว่าระดับการศึกษาของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ แม้ว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยาวหนึ่งมีพี่ชายและพี่สาวของสามีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาและยังเป็นเจ้าของกิจการ แต่แรงงานวัยเยาว์ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินจากญาติของสามี แต่ได้รับการช่วยเหลือจากแม่สามีให้ไปทำงานในสวนยางของแม่สามีเพื่อหารายได้สำหรับเลี้ยงดูครอบครัวของแรงงานวัยเยาว์ ดังนั้น ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในระดับที่สูงขึ้นจะช่วยให้เด็กมีโอกาสที่เด็กจะทำงานอย่างเดียวน้อยลง แต่สมาชิกคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนที่จะเกื้อกูลเด็กทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนให้เด็กได้เรียนหนังสือต่อ น่าจะเป็นสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนที่มีงานทำและเป็นญาติทางสายเลือดที่มีความผูกพันกับเด็ก ซึ่งการเกื้อกูลกันในครอบครัวนี้สอดคล้องกับทฤษฎี

โครงสร้างหน้าที่นิยมที่สมาชิกคนอื่นๆในครอบครัวมีหน้าที่ในการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การหารายได้ใน การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

อีกทั้ง จะเห็นได้ว่าจากการวิจัยเชิงปริมาณ ระดับอาชีพสมาชิกคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่มีทักษะอาชีพระดับล่าง ก็จะทำให้เด็กมีโอกาสการทำงานอย่างเดียวนอกบ้าน เมื่อเปรียบเทียบกับระดับสูง นอกจากนี้ หากเป็นระดับกลางหรือไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพได้ ซึ่งรวมถึงผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน ก็ยังทำให้มีโอกาสทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยน้อยกว่า เมื่อเทียบกับระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยุติและทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยบางรายที่มีญาติที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็กแต่ไม่มีงานทำจึงไม่มีรายได้ที่จะเกื้อกูลทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะญาติจะทำงานเป็นพนักงานขายรถยนต์ซึ่งมีทักษะอาชีพระดับกลาง แต่ไม่ใช่พ่อแม่ของเด็กก็มักจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนกลางของครัวเรือนเพียงบางส่วน เช่น ค่าไฟ ค่าอาหาร ดังนั้นข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระดับทักษะอาชีพสูงสุดสมาชิกคนอื่นๆที่อายุมากกว่าเด็กและอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับเด็กเป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานอย่างเดียวยุติเพียงบางส่วน ดังจะเห็นว่าญาติที่อยู่ในครัวเรือนซึ่งมีรายได้อาจช่วยออกค่าใช้จ่ายของครัวเรือนบางส่วน ทำให้ช่วยลดภาระของเด็กที่จะต้องทำงานช่วยแบ่งเบาภาระในครัวเรือน แต่กระนั้น แม้ว่าสมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนจะเป็นผู้มีรายได้ แต่ก็ยังไม่ได้มีบทบาทหลักในการเกื้อกูลทางเศรษฐกิจแก่เด็กเหมือนกับหัวหน้าครัวเรือนหรือพ่อแม่ของเด็ก อนึ่ง แม้ว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจะกล่าวถึงหน้าที่ของสมาชิกในครัวเรือนในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในครอบครัว แต่ข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนหรือพ่อแม่ของเด็กไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเกื้อกูลเด็กในด้านการเงิน แต่อย่างไรก็ตาม ฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีของผู้ปกครองของเด็กเป็นปัจจัยหลักในการออกกลางคันของนักเรียนมัธยมศึกษา (ซุนเพียน เจ๊ะมะ & ขวลิต เกิดทิพย์, 2564; สิทธิพร เกษจ้อย, พระวรชิต ทะสา, & พระมหาสัจจรักษ์ ไร่สงวน, 2560) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป อาจเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลทางเศรษฐกิจให้กับเด็กในบางส่วนที่มีผลต่อโอกาสการเรียนของเด็ก แต่ผู้ที่เกื้อกูลทางด้านการเงินที่ส่งเด็กเรียนต่อยังคงเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้ปกครองของเด็กเป็นสำคัญ

ในด้านปัจจัยที่ตั้งของครัวเรือน ภาคอันเป็นที่ตั้งของครัวเรือนของเด็กเป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและการมีรูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่าเด็กที่อาศัยในภาคอื่นๆ นอกกรุงเทพมหานคร มีโอกาสที่จะทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเพียงเล็กน้อย ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่กลับไม่พบว่าเขตที่อยู่อาศัยในมิติของภาคมีผลต่อการทำงานและรูปแบบ

การทำงานของเด็กเพราะเด็กที่อยู่กรุงเทพมหานครและภาคอื่นๆ ก็ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ผลการวิจัยเชิงปริมาณที่เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคอื่นๆมีโอกาสทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมากกว่าเด็กในกรุงเทพมหานคร อาจเป็นเพราะว่าเด็กในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มาจากที่ครอบครัวไม่ยากจน ดังจะเห็นได้ว่า จำนวนคนจน⁸ในกรุงเทพมหานคร ในปี 2561 มีเพียงประมาณ 123,600 คน ในขณะที่ภาคอื่นๆ (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้) มีจำนวนคนจน ประมาณ 1.3 – 2.4 ล้านคน ต่อภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ดังนั้น เด็กในกรุงเทพมหานครในครอบครัวที่ไม่ยากจนก็อาจมีโอกาที่จะเรียนหนังสืออย่างเดียวกว่าเด็กที่อยู่ในภาคอื่นๆที่อาจต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยในเม็กซิโกที่พบว่า เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทยิ่งทำให้โอกาสในการเข้าสู่การทำงานของเด็กมีมากยิ่งขึ้น เพราะเด็กในชนบทจำนวนมากต้องทำงานเก็บเกี่ยว หรือผลิตสินค้าเพื่อขายหรือเพื่อใช้บริโภคสำหรับครัวเรือน (Cummins, 2016) นอกจากนี้ เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคใต้มีโอกาสที่จะทำงานอย่างเดียวกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร อาจเป็นเพราะความยากจนของในภาคใต้ที่สูงกว่าภาคอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนคนจนเมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในภาคใต้ที่สูงกว่าภาคอื่นๆ ในปี 2560-2561 และค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายได้ในภาคใต้ที่สูงกว่าภาคอื่นๆ ในปี 2560 และ 2562⁹ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมของของรายได้ในภาคใต้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

เขตการปกครอง (ในหรือนอกเขตเทศบาล) กลับไม่พบว่าเป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก ทั้งในการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งอาจเป็นเพราะจากข้อมูลเชิงปริมาณนี้มีจำนวนเด็กในเขตและนอกเขตเทศบาลที่ใกล้เคียงกันในแต่ละรูปแบบการทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจะในเขตเทศบาลหรือนอกเขตเทศบาลก็มีเด็กที่มีรูปแบบการทำงานที่คล้ายๆกัน ดังนั้น การที่เด็กอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตหรือนอกเขตเทศบาลก็อาจไม่ได้สัมพันธ์กับการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ อนึ่ง งานวิจัยในประเทศปากีสถานและเม็กซิโก พบว่า การมีงานในพื้นที่ที่เด็กอาศัยอยู่ไม่ว่าจะเป็นงานอุตสาหกรรมหรืองานเกษตรกรรมเป็นปัจจัยดึงดูดที่ทำให้เด็กเข้าสู่การทำงาน (Cummins, 2016; Siddiqi, 2013) อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ พบว่า อาชีพที่แรงงานวัยเยาว์ที่ให้สัมภาษณ์ทำมักเป็นอาชีพระดับทักษะต่ำ โดยแรงงานส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ไม่เกินวันละ 400 บาท ต่อวัน ซึ่งเป็นงานที่มีอยู่ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล ดังนั้น การเข้าถึงงานระดับทักษะต่ำของเด็กในเขตและนอกเขต

⁸ จำนวนคนจน หมายถึง จำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน ต่ำกว่าเส้นความยากจน

⁹ เนื่องด้วยไม่มีข้อมูลสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในปี 2561 ผู้วิจัยจึงได้ใช้ข้อมูลในปีใกล้เคียงในปี 2560 และ 2562

เทศบาลในประเทศไทยจึงไม่แตกต่างกัน ทำให้ยังไม่พบว่าปัจจัยการอยู่ในเขตหรือนอกเขตเทศบาล เป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก

ในด้านปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้เด็กมีโอกาสทำงานในรูปแบบทำงานอย่างเดียวนั้นเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพก็ยังไม่พบว่าขนาดของครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการทำงานและรูปแบบการทำงาน กล่าวคือ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้นหลายคนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน ซึ่งแรงงานวัยอยู่กับป้าและยายซึ่งไม่ได้ทำงานทำให้แรงงานต้องทำงานอย่างเดียวนั้นเพราะต้องการหารายได้สำหรับใช้จ่ายส่วนตัวและช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งอาศัยอยู่กับแม่ของสามีที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 9 คน ซึ่งรวมตัวแรงงานวัยเยาว์ด้วย ก็ทำงานอย่างเดียวนั้นเพราะต้องหาเงินเลี้ยงดูลูกโดยไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากญาติฝ่ายสามีที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ดังนั้น จำนวนสมาชิกในครอบครัวอาจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานและรูปแบบการทำงานไม่มากนัก เมื่อเทียบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่เด็กต้องช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว และความผูกพันเป็นญาติโดยสายเลือดที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการเงินกันมากกว่าญาติโดยการสมรส ทั้งนี้ ผลจากการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยด้านการใช้แรงงานเด็กในประเทศอินโดนีเซียโดย ที่เด็กจะมีโอกาสในการไปทำงานที่น้อยลงหากเด็กอยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีผู้ใหญ่อยู่มากในครัวเรือน (Ali & Arabsheibani, 2016) เช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนในประเทศบราซิลที่ครัวเรือนมีขนาดใหญ่ก็ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสมากขึ้นที่จะไปทำงานไปควบคู่กับการเรียน หรือ เรียนอย่างเดียว (Lorenzo Guarcello, 2008) ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่ในการทำงานเลี้ยงดูเด็ก จึงทำให้เด็กมีโอกาสมากขึ้นที่จะเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการมีจำนวนผู้ใหญ่ในครัวเรือนจำนวนมากจะมีอิทธิพลต่อการทำงานอย่างเดียวนั้นของเด็ก แต่การพิจารณาปัจจัยกำหนดการทำงานในรูปแบบการทำงานอย่างเดียวนั้นนั้น ควรต้องพิจารณาจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ควบคู่ไปกับมิติอื่นๆ ว่าสมาชิกในครัวเรือนนั้นๆ มีงานทำมีรายได้ที่จะนำมาสนับสนุนครัวเรือนหรือไม่ ซึ่งจะช่วยลดภาระของเด็กในการทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัว รวมทั้ง ควรต้องพิจารณาว่าสมาชิกที่อยู่ด้วยในครัวเรือนนั้นเป็นญาติทางสายเลือดที่ผูกพันกับเด็กซึ่งจะมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูด้านการเงินแก่เด็กมากกว่าญาติจากการสมรส

เช่นเดียวกับปัจจัยสัดส่วนของเด็กในครัวเรือนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี กับเด็กในครัวเรือนที่อายุ 15-17 ปี ในการวิจัยเชิงปริมาณ แม้ว่าจะพบว่าเด็กอายุ 15-17 ปี ที่มีเด็กต่ำกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือนในจำนวนที่น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี จะมีโอกาสที่จะทำงานในรูปแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี

อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และไม่พบว่าการมีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือนจะเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานอย่างเดี่ยวของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพตัวอย่างเช่น แรงงานวัยเยาว์ทำงานอย่างเดียวยาวหนึ่งทำงานเพราะช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ในด้านค่าใช้จ่ายส่วนตัวของแรงงานวัยเยาว์ และพ่อแม่ยังสามารถนำเงินที่พ่อแม่หาได้ไปเลี้ยงน้องอีก 2 คน ดังนั้น การมีจำนวนเด็กอายุ 15 ปี ในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นย่อมมีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่หัวหน้าครัวเรือนต้องแบกรับ ที่ทำให้ไม่สามารถสนับสนุนด้านการเรียนของเด็กอายุ 15-17 ปี ได้มากนัก และอาจทำให้เด็กเด็กอายุ 15-17 ปี ต้องทำงานเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวอีกด้วย จากการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพชี้ให้เห็นว่าการมีเด็กที่อายุน้อยกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่น้อยกว่าหรือมากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี ก็ทำให้เด็กอายุ 15-17 ปี มีโอกาสที่จะต้องไปทำงานเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวที่มีสมาชิกอายุน้อยที่หัวหน้าครัวเรือนต้องดูแล ทั้งนี้ การไม่พบสัดส่วนที่เท่ากันหรือมากกว่าของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ไม่มีเด็กอายุน้อยกว่าอยู่ในครัวเรือน ทั้งนี้ ข้อค้นพบเกี่ยวกับสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี กับเด็กอายุ 15-17 ปี ในการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในประเทศบราซิลที่พบว่า ยังมีจำนวนน้องที่อายุน้อยกว่าในครัวเรือนมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้เด็กและเยาวชนที่มีอายุมากกว่ามีโอกาสที่จะทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย และเรียนอย่างเดียวลดลง แต่มีโอกาที่จะทำงานอย่างเดียวมากขึ้น (Lorenzo Guarcello, 2008)

นอกจากนี้ ปัจจัยการเป็นม่าย หย่า หรือ แยกกันอยู่กับคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนทำให้เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส มีโอกาสที่จะทำงานอย่างเดียวมากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นโสดหรือสมรส ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่าเด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่เป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยวเป็นเด็กที่ทำงานอย่างเดี่ยว ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงลูกตามลำพังโดยไม่มีคู่สมรสเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อโอกาสการเรียนรู้หนังสือของเด็ก ข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวกับการออกกลางคันของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานภาพสมรสของพ่อแม่เด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้หนังสือของเด็ก ที่กล่าวว่า พ่อแม่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ทำให้พ่อหรือแม่เลี้ยงลูกเพียงลำพัง ทำให้ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูเด็ก และทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น จนนำไปสู่การออกจากการเรียนกลางคัน (วชิราภรณ์ โอนโรสง, 2558) ดังนั้น สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนที่สะท้อนถึงการแตกแยกของครอบครัวที่อาจทำให้พ่อแม่มีเวลาในการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งทำให้ออกจากการเรียนและเข้าสู่การทำงาน

ความเกี่ยวพันของเด็กกับหัวหน้าครัวเรือนส่งผลโอกาสการทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก ดังจะเห็นได้ว่า จากการวิจัยเชิงปริมาณ หากเด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือเด็กอยู่อาศัยกับหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช่ญาติของเด็กทำให้เด็กมีโอกาสที่จะทำงานอย่างเดียวมกกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก รองลงมา คือ เด็กอยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นญาติของเด็กแต่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็ก ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณยังสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า การที่เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือนเองหรือการที่เด็กมีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช่พ่อแม่ โดยไม่มีพ่อแม่ของตนอยู่ด้วย ดังเช่น อยู่กับครอบครัวสามี และอยู่กับพี่ชายแท้ๆแต่ไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วยในครัวเรือน ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองโดยการทำงานอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม การที่เด็กอยู่อาศัยกับญาติที่ไม่ใช่พ่อแม่ในบางราย ก็อาจไม่ต้องทำงานอย่างเดียวก็ได้ เช่น แรงงานวัยเยาว์รายหนึ่งอาศัยอยู่กับปู่ที่มีความผูกพันกับเด็กและมีฐานะดีที่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ ซึ่งทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเพราะต้องการแก้เหงาในช่วงเวลาว่าง ไม่ใช่เพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ ในส่วนของการมีรูปแบบการทำงานนั้น พบว่า แรงงานวัยเยาว์หลายคนที่ไม่อยู่กับพ่อแม่ของตนจำเป็นต้องทำงานอย่างเดียวเพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวของแรงงานวัยเยาว์ ดังนั้น ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นพ่อแม่ของเด็กซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสในการเรียนหนังสือ ซึ่งข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยในไทยที่พบว่า ปัญหาครอบครัวแตกแยกและการย้ายถิ่นของพ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น ทำให้เด็กต้องอาศัยอยู่กับญาติซึ่งไม่ใช่พ่อแม่ซึ่งไม่ใช่ผู้ปกครองที่แท้จริงของเด็ก ทำให้เด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร ไม่มีค่านิยมบ่มนิสัย ขาดความอบอุ่น ส่งผลต่อการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยม (วชิราภรณ์ โอนโรสง, 2558)

อย่างไรก็ตาม การวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้นำเสนอให้เห็นว่าโอกาสที่เด็กซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็กจะทำงานอย่างเดียวนั้นน้อยกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก ซึ่งอาจเป็นเพราะปู่ย่าตายายเป็นผู้สูงอายุที่ยังคงทำงาน มีรายได้ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากบุตรและหน่วยงานของรัฐ ส่วนเด็กที่อยู่กับปู่ย่าตายายก็สามารถเรียนได้ฟรีในโรงเรียนของรัฐ ดังจะเห็นจากข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า ปู่และย่าที่ทำงานเป็นเกษตรกรสามารถส่งเลี้ยงดูเด็กได้แม้ว่าพ่อแม่เด็กจะไม่ได้ส่งเงินมาให้ก็ตาม ซึ่งเด็กรายนี้ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเพราะต้องการหารายได้เพื่อซื้อของใช้ส่วนตัว ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับรายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2560 ที่พบว่า แหล่งได้รายได้หลักของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากบุตร และยังมีรายได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น จากการทำงาน เบี้ยยังชีพจากทางราชการ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องครอบครัวแห่งกลางที่พบว่า ผู้สูงอายุในครัวเรือนแห่งกลางยังประกอบอาชีพทำไร่ทำนาและได้รับเงินจากลูกสาวที่ส่งมาให้ จึงทำให้ผู้สูงอายุสามารถจ่ายค่าขนมให้กับหลานเพื่อไปโรงเรียน รวมทั้ง ยังไม่ต้องเสีย

ค่าเรียนเพราะเด็กเรียนฟรีได้ตามนโยบายของรัฐ อีกทั้ง หลานยังได้ทุนการศึกษา (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย & สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) ดังนั้น การมีปู่ย่าตายายเป็นหัวหน้าครัวเรือนซึ่งยังคงมีรายได้จากแหล่งอื่นนั้นจึงทำให้เด็กมีโอกาสในการเรียนหนังสือมากขึ้น

นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพยังชี้ให้เห็นถึงปัจจัยอื่นๆเพิ่มเติมที่ไม่ได้พบจากการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ได้แก่ 1. **ปัจจัยระดับบุคคลของแรงงานวัยเยาว์**ที่ทำให้เด็กทำงาน ไม่ว่าจะเป็ความต้อการหารายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัว เพื่อเป็นค่าเล่าเรียน เพื่อเก็บออม เพื่อคลายความเหงา และเพื่อหาความสุขจากการทำงานอดิเรก อีกทั้ง ยังพบว่า ปัจจัยระดับบุคคลของเด็ก (เช่น การไม่สนใจการเรียน ความคิดว่าแม้ไม่เรียนก็สามารถทำงานมีรายได้ได้) เป็นปัจจัยที่ทำให้ทำงานอย่างเดียว ซึ่งข้อค้นพบเพิ่มเติมนี้แสดงให้เห็นว่าการเข้าสู่การทำงานของเด็กในบางรายเป็นความต้องการส่วนบุคคลเป็นหลักที่ไม่เกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว อย่างไรก็ตาม ในแรงงานวัยเยาว์บางราย การเข้าสู่การทำงานอาจมีอิทธิพลจากไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากครอบครัวอย่างเพียงพอ เช่น การทำงานเพื่อหารายได้มาใช้สำหรับค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าเล่าเรียน 2. **ปัจจัยระดับบุคคลในด้านทัศนคติของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง**ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาของเด็ก ซึ่งทำให้เด็กออกจากเรียน 3. **ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครอบครัว** ซึ่งผู้ปกครองไม่มีเงินส่งเด็กให้เรียนต่อและการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งแสดงถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องออกจากเรียนและทำงานอย่างเดียว 4. **ปัจจัยระดับสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการทำงาน**อย่างเดี่ยวของแรงงานวัยเยาว์ เช่น คุณภาพของครูและการจัดการสอนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การอภิปรายผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัจจัยกำหนดทางประชากรและลักษณะของครัวเรือที่สำคัญต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงาน โดยสรุปในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 สรุปปัจจัยกำหนดทางประชากรและลักษณะของครัวเรือนที่สำคัญต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็กรอายุ 15-17 ปี

ปัจจัยกำหนดที่สำคัญ	การเข้าสู่การทำงาน		รูปแบบการทำงาน	
	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน				
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน	✓	✓	-	-
ผู้ปกครองไม่มีเงินส่งเด็กเรียน	-	-	-	✓
การหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว	-	✓	-	✓
ปัจจัยทางโครงสร้างของครัวเรือน				
สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน	✓	✓	✓	✓
ความเกี่ยวพันของเด็กกับหัวหน้าครัวเรือน	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ. เครื่องหมายถูก หมายถึง ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานหรือรูปแบบการทำงาน

5.5.2. ข้อจำกัดของผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณอาจมีลักษณะของข้อมูลที่กระจุกตัวอยู่ในบางกลุ่มรายการของข้อมูล เช่น อาชีพของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับทักษะอาชีพระดับกลาง เด็กอายุ 15-17 ปี ส่วนใหญ่ที่ไม่มีเด็กอายุน้อยกว่าอยู่ในครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของข้อมูลที่มาจากการสุ่ม ซึ่งอาจทำให้ได้ผลการวิจัยที่ได้มีความแตกต่างหรือเหมือนกันหากมีการสุ่มตัวอย่างใหม่ ดังนั้น การไม่พบปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานอาจเกิดมาจากข้อมูลที่ใช้ที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มขึ้นมาได้

นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถช่วยยืนยันหรืออธิบายข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้จากงานวิจัยเชิงปริมาณได้สำหรับเด็กบางรายและบางแง่มุมเท่านั้น แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในการอธิบายเหตุผลในภาพรวมของเด็กทั้งประเทศได้

บทที่ 6

ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ของแรงงานวัยเยาว์

ในบทนี้ จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ โดยก่อนที่นำเสนอผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ของทั้งแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวและแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยตามกรอบการวิจัยที่ 2.1 และ 2.2 แต่ในส่วนของลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์จากการวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานเป็นผู้ให้สัมภาษณ์คนเดียวกับกับผู้ให้สัมภาษณ์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่การทำงาน ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 5 ผู้วิจัยจึงไม่นำเสนอลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์ในบทนี้ซ้ำ

ปัจจัยทางประชากรด้านการทำงานในกิจการนอกภาคการเกษตร ปัจจัยทางด้านความจำเป็นทางเศรษฐกิจของครอบครัว และสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว นอกจากนี้ ปัจจัยทางประชากรด้านสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง และปัจจัยความจำเป็นทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่ทำงานด้านการคุ้มครองเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สถานศึกษา ผู้ปกครอง ในแง่ที่ทำให้ทราบถึงปัจจัยเสี่ยงของเด็กที่มีจำนวนเวลาที่ต้องใช้ไปกับการเรียนหนังสือและการทำงานแตกต่างกัน มีโอกาสทำงานที่ยาวนาน ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเรียนหนังสือ เนื่องจากต้องใช้เวลาจำนวนมากไปกับการทำงาน ดังนั้น การทราบปัจจัยดังกล่าวจะทำให้หน่วยงาน/ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเฝ้าระวังแรงงานวัยเยาว์ที่มีปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ และหามาตรการเพื่อคุ้มครองแรงงานวัยเยาว์ในฐานะของทั้ง “ผู้ทำงาน” (ซึ่งมีความหมายกว้างไปกว่า “ลูกจ้าง” ตามที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนด) และ “เด็ก” ให้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและการเรียนของเด็ก

ในส่วนของกรอบการวิจัยที่ 2 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ โดยมีจำนวนตัวอย่าง 927 ตัวอย่าง ที่ได้จากข้อมูลการสำรวจสถานะการทำงานของประชากรในไตรมาส 3 ปี 2561 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แต่เนื่องด้วยผู้วิจัย

ได้จัดกลุ่มรายการใหม่สำหรับ 4 ตัวแปรอิสระตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ทำให้เหลือจำนวนตัวอย่าง 925 ตัวอย่าง เพราะมี 1 ตัวอย่างที่เป็นการศึกษาอื่นๆหรือไม่ทราบระดับการศึกษาของตัวแปร “ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป” นอกจากนี้ ยังมีตัวแปรอิสระ “สถานภาพการทำงาน” ที่มีค่าผิดปกติ (outlier) คือ การเป็นนายจ้าง ซึ่งมีเพียงแค่ 1 ตัวอย่าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่นำตัวอย่างนี้มาใช้ในการวิเคราะห์ จึงทำให้เหลือ 924 ตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย 374 ตัวอย่าง และแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว 550 ตัวอย่าง

หลังจากที่ได้จัดกลุ่มรายการใหม่สำหรับตัวแปรและได้จำนวนตัวอย่างดังกล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระของกรอบการวิจัยที่ 2 ว่ามีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระหรือไม่ (multicollinearity) หากค่า VIF เกินกว่า 5 และค่า Tolerance น้อยกว่า 0.2 จะหมายถึงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่น่ากังวล Menard (1995); (Menard, 2002) จากการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2 ประกอบด้วยกรอบการวิจัยย่อยที่ 2.1 (สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว) และ 2.2 (สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย) ซึ่งประกอบด้วย 14 ตัวแปรอิสระ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.1 พบว่า พบว่ามีเพียงตัวแปรอิสระ “จำนวนสมาชิกของครัวเรือน” มีค่า VIF ที่ 2.34 และ ค่า Tolerance ที่ 0.42 ส่วนตัวแปรอิสระที่เหลืออีก 13 ตัว มีค่า VIF ไม่เกิน 2 และ ค่า Tolerance ที่ไม่ต่ำกว่า 0.52 ทั้งนี้ ในส่วนของผลการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.2 พบว่า มีเพียงตัวแปรอิสระ “จำนวนสมาชิกของครัวเรือน” มีค่า VIF ที่ 2.10 และ ค่า Tolerance ที่ 0.47 ส่วนตัวแปรอิสระที่เหลืออีก 13 ตัว มีค่า VIF ไม่เกิน 2 และ ค่า Tolerance ที่ไม่ต่ำกว่า 0.49 จากผลการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระดังกล่าวข้างต้นสำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.1 และ 2.2 จึงสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันมากนัก จึงสามารถนำตัวแปรอิสระไปใช้ในการทำนายตัวแปรตามได้

6.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ

6.1.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานอย่างเดียว

ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน

1) เพศของเด็ก

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 77.82 และเป็นเพศหญิงเพียงร้อยละ 22.18

2) เพศของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย ร้อยละ 64.91 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 35.09

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

1) ภาคกิจการที่เด็กทำงาน

เด็กตัวอย่างที่ทำงานอยู่นอกภาคการเกษตรมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเด็กตัวอย่างที่ทำงานอยู่ในภาคการเกษตร (ร้อยละ 50.73 เปรียบเทียบกับร้อยละ 49.27)

2) สถานภาพการทำงานของเด็ก

เด็กที่มีสถานภาพการทำงานในลักษณะช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าจ้างมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเด็กที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง (ร้อยละ 45.64 เปรียบเทียบกับร้อยละ 44.00) ส่วนที่เหลือเป็นเด็กที่มีสถานภาพการทำงานในลักษณะธุรกิจส่วนตัว และรับจ้างทำงานหลายเจ้า (ร้อยละ 10.36)

3) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างมีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา เป็นสัดส่วนสูงสุด หรือคิดเป็นร้อยละ 81.64 ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่ามัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 18.36

4) ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 43.27) รองลงมาคือ เด็กตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 35.45) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 14.36) อย่างไรก็ตาม มีเด็กตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 6.91

5) ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 69.09 มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับกลาง รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพของ

หัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 14.36) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับสูง มีเพียงร้อยละ 2.73

6) ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด็กตัวอย่างเกือบมากกว่าครึ่งหนึ่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 61.82 มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่มีระดับทักษะอาชีพสูงสุดในระดับกลาง รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ (ร้อยละ 23.45) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพระดับสูง (ร้อยละ 3.09)

ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน

1) ภาค

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในภาคอื่นๆ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ (ร้อยละ 75.45) และร้อยละ 24.55 เป็นเด็กตัวอย่างที่อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) เขตการปกครอง

เด็กตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 53.64) ส่วนเด็กตัวอย่างที่เหลือเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.36) อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล

ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

เด็กตัวอย่างเกินกว่าครึ่งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 4 คน (ร้อยละ 53.28) โดยเด็กตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.80 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.08 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด คือ 1 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด คือ 14 คน

2) สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน พบว่า เด็กอายุ 15-17 ปี เกือบครึ่งหนึ่ง ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน (ร้อยละ 44.73) รองลงมาคือ สัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี เท่ากันกับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 26.36 และร้อยละ 24.00 ตามลำดับ) ส่วนสัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี มีเพียงร้อยละ 4.91 ตามลำดับ

3) สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสดหรือสมรส (ร้อยละ 67.82) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 32.18

4) ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก (ร้อยละ 65.27) รองลงมาคือ เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก (ร้อยละ 21.45) สำหรับเด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็ก มีร้อยละ 9.45 ส่วนเด็กตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก มีเพียงร้อยละ 3.82

ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ทำงานตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 94.36) ส่วนเด็กตัวอย่างที่ทำงานตั้งแต่ 1-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีเพียงร้อยละ 5.64

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ จำแนกตามตามลักษณะทางประชากรในครัวเรือน ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทางที่ตั้งของครัวเรือน ทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว โดยไม่ได้เรียน สำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.1 (n = 550)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		
เพศของเด็ก		
ชาย	428	77.82
หญิง	122	22.18
เพศของหัวหน้าครัวเรือน		
ชาย	357	64.91
หญิง	193	35.09
ภาคกิจการที่เด็กทำงาน		
ในภาคการเกษตร	271	49.27
นอกภาคการเกษตร	279	50.73
สถานภาพการทำงานของเด็ก		

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	251	45.64
ลูกจ้าง	242	44.00
ธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้างทำงานหลายเจ้า	57	10.36
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	449	81.64
มัธยมศึกษา หรือสูงกว่ามัธยมศึกษา	101	18.36
ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือน ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	238	43.27
มัธยมศึกษา	195	35.45
สูงกว่ามัธยมศึกษา	38	6.91
ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ เพราะ	79	14.36
1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี		
ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		
ระดับล่าง	76	13.82
ระดับกลาง	380	69.09
ระดับสูง	15	2.73
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะ เป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	79	14.36

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ระดับล่าง	64	11.64
ระดับกลาง	340	61.82
ระดับสูง	17	3.09
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพเพราะ	129	23.45
<p>1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนแต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก อายุ 0-14 ปี 3. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน</p>		
<u>ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)</u>		
ภาค		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	135	24.55
ภาคอื่น (กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้)	415	75.45
เขตการปกครอง		
ในเขตเทศบาล	255	46.36
นอกเขตเทศบาล	295	53.64
<u>ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)</u>		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 คน	6	1.09
2 คน	44	8.00
3 คน	102	18.55
4 คน	141	25.64

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
5 คน	82	14.91
6 คน	89	16.18
7 คน	33	6.00
8 คน	19	3.45
9 คน	10	1.82
10 คน	12	2.18
11 คน	10	1.82
14 คน	2	0.36
ค่าเฉลี่ย = 4.80 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.08		
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 14		
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี		
ในครัวเรือน		
การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน	246	44.73
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี	27	4.91
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับ เด็กอายุ 15-17 ปี	145	26.36
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี	132	24.00
สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน		
ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	177	32.18
โสดหรือสมรส	373	67.82
ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน		
เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือหัวหน้าครัวเรือน ไม่ใช่ญาติของเด็ก	21	3.82
หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก	359	65.27
หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ตายายของเด็ก	118	21.45
หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และ ปู่ตายายของเด็ก	52	9.45

ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (ตัวแปรตาม)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	519	94.36
ตั้งแต่ 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป	31	5.64

6.1.2 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย

ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน

1) เพศของเด็ก

เด็กตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 50.27 เปรียบเทียบกับร้อยละ 49.73)

2) เพศของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย ร้อยละ 60.96 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 39.04

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

1) ภาคกิจการที่เด็กทำงาน

เด็กตัวอย่างที่ทำงานอยู่นอกภาคการเกษตรมีสัดส่วนสูงกว่าเด็กตัวอย่างที่ทำงานอยู่ในภาคการเกษตร (ร้อยละ 56.42 เปรียบเทียบกับร้อยละ 43.58)

2) สถานภาพการทำงานของเด็ก

เด็กตัวอย่างที่มีสถานภาพการทำงานในลักษณะช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างมีสัดส่วนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 75.13 ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือทำงานเป็นลูกจ้าง (ร้อยละ 18.72) และทำงานธุรกิจส่วนตัวและรับจ้างทำงานหลายเจ้า (ร้อยละ 6.15)

3) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 68.45) รองลงมาคือ เด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 24.06) และสูงกว่ามัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 7.49

4) ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด็กตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเด็กตัวอย่างที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับสูงสุด

ระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 38.77 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 37.70) ส่วนเด็กตัวอย่างที่เหลือมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ และจบการศึกษาสูงสุดระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา (ร้อยละ 12.30 และร้อยละ 11.23 ตามลำดับ)

5) ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่ หรือคิดเป็นร้อยละ 75.13 มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับกลาง รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 13.64) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีทักษะอาชีพระดับล่าง และระดับสูง มีเพียงร้อยละ 6.68 และร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

6) ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่ หรือคิดเป็นร้อยละ 74.60 มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่มีระดับทักษะอาชีพสูงสุดในระดับกลาง รองลงมาคือ ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ (ร้อยละ 16.58) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพระดับล่าง และระดับสูง (ร้อยละ 4.55 และร้อยละ 4.28 ตามลำดับ)

ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน

1) ภาค

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่ อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 36.10) รองลงมาคือภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ (ร้อยละ 26.47 ร้อยละ 19.25 และร้อยละ 17.38 ตามลำดับ)

2) เขตการปกครอง

เด็กตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่ง อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 54.55) ส่วนเด็กตัวอย่างที่เหลือเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.45) อยู่ในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล

ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน

1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

เด็กตัวอย่างเกินกว่าครึ่งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 4 คน (ร้อยละ 61.77) โดยเด็กตัวอย่างมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.38 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.81 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด คือ 1 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด คือ 17 คน

2) สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง กับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน พบว่า เด็กอายุ 15-17 ปี เกินกว่าครึ่งหนึ่ง ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน (ร้อยละ 52.67) รองลงมาคือ สัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี เท่ากันกับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และสัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี (ร้อยละ 31.28 และร้อยละ 14.44 ตามลำดับ) ส่วนสัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี มีเพียงร้อยละ 1.60 ตามลำดับ

3) สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรส เป็นโสดหรือสมรส (ร้อยละ 72.19) ในขณะที่เด็กตัวอย่างที่เหลือที่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 27.81

4) ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก (ร้อยละ 62.57) รองลงมาคือ เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ตายายของเด็ก (ร้อยละ 29.68) สำหรับเด็กตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ตายายของเด็ก มีร้อยละ 5.88 ส่วนเด็กตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก มีเพียงร้อยละ 1.87

ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์

เด็กตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ทำงานตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 76.74) ส่วนเด็กตัวอย่างที่ทำงานตั้งแต่ 1-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีเพียงร้อยละ 23.26

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของแรงงานวัยเยาว์ จำแนกตามตามลักษณะทางประชากร ในครัวเรือน ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ทางที่ตั้งของครัวเรือน ทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย สำหรับกรอบการวิจัยที่ 2.2 (n = 374)

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)		
เพศของเด็ก		
ชาย	188	50.27
หญิง	186	49.73
เพศของหัวหน้าครัวเรือน		

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	228	60.96
หญิง	146	39.04
ภาคกิจการที่เด็กทำงาน		
ในภาคการเกษตร	163	43.58
นอกภาคการเกษตร	211	56.42
สถานภาพการทำงานของเด็ก		
ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	281	75.13
ลูกจ้าง	70	18.72
ธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้างทำงานหลายเจ้า	23	6.15
<u>ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)</u>		
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา	256	68.45
หรือไม่มีการศึกษา		
มัธยมศึกษา	90	24.06
สูงกว่ามัธยมศึกษา	28	7.49
ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือน		
ที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่		
18 ปีขึ้นไป		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา	141	37.70
หรือไม่มีการศึกษา		
มัธยมศึกษา	145	38.77
สูงกว่ามัธยมศึกษา	42	11.23

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ เพราะ	46	12.30
1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น		
2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี		
ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		
ระดับล่าง	25	6.68
ระดับกลาง	281	75.13
ระดับสูง	17	4.55
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะเป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	51	13.64
ระดับอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป		
ระดับล่าง	16	4.28
ระดับกลาง	279	74.60
ระดับสูง	17	4.55

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพเพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก อายุต่ำกว่า 15 ปี 3. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	62	16.58

ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)

ภาค

กรุงเทพมหานคร	3	0.80
ภาคกลาง	99	26.47
ภาคเหนือ	65	17.38
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	135	36.10
ภาคใต้	72	19.25

เขตการปกครอง

ในเขตเทศบาล	170	45.45
นอกเขตเทศบาล	204	54.55

ปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน (ตัวแปรอิสระ)

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

1 คน	4	1.07
2 คน	27	7.22
3 คน	97	25.94
4 คน	103	27.54
5 คน	61	16.31
6 คน	45	12.03

คุณลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
7 คน	23	6.15
8 คน	4	1.07
9 คน	5	1.34
10 คน	1	0.27
12 คน	3	0.80
17 คน	1	0.27
ค่าเฉลี่ย = 4.38 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.81		
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 17		
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี		
ในครัวเรือน		
การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน	197	52.67
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี	6	1.60
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับ เด็กอายุ 15-17 ปี	117	31.28
สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี	54	14.44
สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน		
ม่าย หย่าหรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	104	27.81
โสดหรือสมรส	270	72.19
ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน		
เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือน ไม่ใช่ญาติของเด็ก	7	1.87
หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก	234	62.57
หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก	111	29.68
หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และ ปู่ย่าตายายของเด็ก	22	5.88
ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (ตัวแปรตาม)		
1-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	287	76.74
ตั้งแต่ 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ขึ้นไป	87	23.26

6.2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า p-value น้อยกว่า 0.05 ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบสองทางเลือกโดยแบ่งการวิเคราะห์ตามรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ใน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว ตามกรอบการวิจัยที่ 2.1 และรูปแบบที่ 2 แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ตามกรอบการวิจัยที่ 2.2 ตารางที่ 27 แสดงให้เห็นว่า **ปัจจัยภาคกิจการที่แรงงานวัยเยาว์ทำงาน และเขตการปกครอง** ซึ่งเป็นที่ตั้งของครัวเรือนที่แรงงานวัยเยาว์อาศัยอยู่เป็นปัจจัยกำหนดการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียว กล่าวคือ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนอกภาคการเกษตรมีโอกาสที่จะทำงานในชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวในภาคการเกษตร ร้อยละ 6.9 นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาที่จะทำงานในชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ น้อยกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 4.2

ตารางที่ 27 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว (ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
เพศของเด็ก (อ้างอิง: เพศชาย)		
-เพศหญิง	-0.011 (0.023)	0.625
เพศของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: เพศชาย)		
-เพศหญิง	-0.018 (0.022)	0.415
ภาคกิจการที่เด็กทำงาน (อ้างอิง: ในภาคเกษตร)		
-นอกภาคการเกษตร	0.069* (0.023)	0.003
สถานภาพการทำงานของเด็ก (อ้างอิง: ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง)		
-ลูกจ้าง	-0.001	0.969

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
	(0.256)	
-ธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้างทำงานหลายเจ้า	-0.039	0.152
	(0.027)	
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: มัธยมศึกษาหรือสูงกว่ามัธยมศึกษา)		
-ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	0.004	0.869
	(0.026)	
ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (อ้างอิง: สูงกว่ามัธยมศึกษา)		
-ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	-0.026	0.661
	(0.060)	
-มัธยมศึกษา	-0.051	0.368
	(0.057)	
-ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ เพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี	0.052	0.677
	(0.125)	
ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: ระดับสูง)		
-ระดับล่าง	0.038	0.545
	(0.063)	
-ระดับกลาง	-0.000	0.988
	(0.053)	
-ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะเป็นผู้ไม่ทำงาน หรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	0.018	0.774
	(0.063)	
ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (อ้างอิง: ระดับสูง)		
-ระดับล่าง	-0.039	0.714

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
	(0.106)	
-ระดับกลาง	-0.037 (0.098)	0.707
-ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพเพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนแต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี 3. การมีสมาชิกคนในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือไม่พร้อมทำงาน	-0.098 (0.104)	0.349
ภาค (อ้างอิง: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)		
-ภาคอื่นๆ (กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้)	-0.012 (0.023)	0.598
เขตการปกครอง (อ้างอิง: นอกเขตเทศบาล)		
-ในเขตเทศบาล	-0.042* (0.021)	0.047
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-0.007 (0.009)	0.408
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน (อ้างอิง: การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน)		
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี	-0.007 (0.042)	0.867
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี	0.011 (0.025)	0.674
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี	0.042 (0.044)	0.337
สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: โสดหรือสมรส)		

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
-ม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	0.008 (0.025)	0.745
ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก)		
-เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก	0.028 (0.068)	0.682
-หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก	-0.024 (0.024)	0.311
-หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็ก	0.020 (0.042)	0.630
Likelihood Ratio (LR) Chi-Square (25) = 28.41 Prob > chi2 = 0.2895 Pseudo R-squared = 0.1191		

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ดังที่ปรากฏในตารางที่ 28 พบว่า แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งมีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างจะมีโอกาสที่จะทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างร้อยละ 30.3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 28 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย (ทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
เพศของเด็ก (อ้างอิง: เพศชาย)		
-เพศหญิง	-0.062 (0.042)	0.138
เพศของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: เพศชาย)		
-เพศหญิง	-0.065 (0.047)	0.161

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
ภาคกิจการที่เด็กทำงาน (อ้างอิง: ในภาคเกษตร)		
-นอกภาคการเกษตร	0.069 (0.048)	0.150
สถานภาพการทำงานของเด็ก (อ้างอิง: ช่วยเหลือธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง)		
-ถูกจ้าง	0.303*** (0.070)	0.000
-ธุรกิจส่วนตัวหรือรับจ้างทำงานหลายเจ้า	0.136 (0.113)	0.232
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: สูงกว่ามัธยมศึกษา)		
-ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	-0.081 (0.099)	0.412
-มัธยมศึกษา	-0.086 (0.102)	0.397
ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (อ้างอิง: สูงกว่ามัธยมศึกษา)		
-ประถมศึกษา หรือต่ำกว่าประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษา	0.031 (0.077)	0.682
-มัธยมศึกษา	0.013 (0.070)	0.854
-ไม่สามารถระบุระดับการศึกษาได้ เพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน แต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี	0.145 (0.156)	0.353
ระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: ระดับสูง)		
-ระดับล่าง	-0.060 (0.127)	0.638

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
-ระดับกลาง	-0.014 (0.104)	0.895
-ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพ เพราะเป็นผู้ไม่ทำงาน หรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	0.042 (0.131)	0.747
ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (อ้างอิง: ระดับสูง)		
-ระดับล่าง	0.063 (0.144)	0.659
-ระดับกลาง	0.051 (0.095)	0.588
-ไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพเพราะ 1. การไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน เพราะเด็กอายุ 15-17 ปี อยู่คนเดียวในครัวเรือน เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่อายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น 2. การมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนแต่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้แก่ เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็กอายุ 15-17 ปี ด้วยกันเอง เด็กอายุ 15-17 ปี อยู่กับเด็ก 0-14 ปี 3. การมีสมาชิกคนในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แต่เป็นผู้ไม่ทำงานหรือผู้ไม่พร้อมทำงาน	0.031 (0.134)	0.817
ภาค (อ้างอิง: กรุงเทพมหานคร)		
-ภาคกลาง	-0.292 (0.328)	0.372
-ภาคเหนือ	-0.334 (0.330)	0.311
-ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-0.290 (0.330)	0.383
-ภาคใต้	-0.368 (0.329)	0.264
เขตการปกครอง (อ้างอิง: นอกเขตเทศบาล)		
-ในเขตเทศบาล	-0.013	0.772

ตัวแปรอิสระ	Marginal Effect	P-Value
	(0.043)	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.019 (0.018)	0.296
สัดส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อเด็กอายุ 15-17 ปี ในครัวเรือน (อ้างอิง: การไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อยู่ในครัวเรือน)		
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี	0.048 (0.190)	0.800
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เท่ากับเด็กอายุ 15-17 ปี	0.010 (0.049)	0.841
-สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มากกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี	0.054 (0.088)	0.536
สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: โสดหรือสมรส)		
-ม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่กับคู่สมรส	0.094 (0.060)	0.118
ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน (อ้างอิง: หัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก)		
-เด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือ หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ญาติของเด็ก	0.016 (0.166)	0.921
-หัวหน้าครัวเรือนเป็นปู่ย่าตายายของเด็ก	-0.089 (0.054)	0.099
-หัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายาย ของเด็ก	-0.000 (0.093)	0.999
Likelihood Ratio (LR) Chi-Square (29) = 50.36		
Prob > chi2 = 0.0083		
Pseudo R-squared = 0.1241		

กล่าวโดยสรุป จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยกำหนดที่ทำให้แรงงานวัยเยาว์มีโอกาสการทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบการทำงาน สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานแบบทำงานอย่างเดียวนั้น พบว่า ภาคกิจการ

ที่เด็กทำงานและเขตการปกครองซึ่งเป็นเขตที่ตั้งของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ทำให้มีโอกาสทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานแบบทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย พบว่า สถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างทำให้มีโอกาสทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

6.3 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ ผู้กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงาน ผลกระทบจากจำนวนชั่วโมงการทำงาน จำนวนชั่วโมงการทำงานที่อยากทำ สาเหตุที่อยากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เท่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไป ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหา จำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไป และช่วงเวลาการทำงาน

ปัจจัยกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงาน

จำนวนชั่วโมงการทำงานในช่วง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์ ของแรงงานวัยเยาว์ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว ลักษณะงานที่ทำ และสถานภาพการทำงานดังต่อไปนี้

■ ปัจจัยส่วนบุคคล

จำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกคนหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องหารายได้ควบคู่ไปกับการมีเวลาที่เพียงพอในการพักผ่อน

“ต้องการได้ตั้ง...อยากทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์เพราะจะได้มี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เวลาพัก”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียบบน onsite ในจังหวัดสมุทรสาคร อาชีพช่างเชื่อมเหล็ก มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D27)

แต่สำหรับ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย หลายคนทำงานมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพราะต้องการหารายได้สำหรับใช้จ่ายส่วนตัว ความต้องการเวลาว่าง และความชอบส่วนบุคคลเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่

“ช่วงที่ต้องการใช้เงินก็ขายของ online เอาเงินไปจ่ายค่า net มือถือ ซื้อต้นไม้เพิ่ม”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด อาชีพหลัก คือ ช่วยที่บ้านดูแลสวนผลไม้ ทำงานแบบ onsite อาชีพรอง คือ ขายต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ มีจำนวนชั่วโมง

การทำงานรวม 2 อาชีพประมาณ 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

“ก็อยากหารายได้เสริม”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา
ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับ
อาชีพรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ขายกาแฟ
อาชีพรอง คือ ขายเสื้อผ้ามือสองผ่านช่องทางออนไลน์ มีจำนวน
ชั่วโมงการทำงานรวม 2 อาชีพ ประมาณ 16 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D10)

“อยากทำ 3-4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ วันละ 1 ชั่วโมงก็ okay อยู่ที่ว่า
วันนี้ว่างหรือเปล่า”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา
ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพขายเสื้อผ้าผ่าน
ช่องทางออนไลน์ มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 2-3 ชั่วโมง
ต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D2)

“[ทำงานชั่วโมงดังกล่าวเพราะ] ความชอบส่วนตัว”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา
ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพช่างหนังตะลุง
มีชั่วโมงการทำงาน 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D15)

■ ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเด็วคนหนึ่งอยากหยุดงาน
แต่ก็ไม่สามารถหยุดได้ เพราะต้องหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว

“ทำงานเพราะต้องจ่ายค่าเช่าบ้าน ค่ากิน ค่าไฟ อยากหยุดงานแต่
ค่าใช้จ่ายมันเยอะ ไม่จำเป็นก็ไม่อยากหยุด แฟนก็ดูลูกก็เลย
ยังไม่ทำงาน เลยต้องเลี้ยงลูกและแฟน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเด็วแบบ onsite
ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู มีจำนวนชั่วโมงการ
ทำงานประมาณ 80 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยต้องทำงาน
ในจำนวนชั่วโมงที่ทำอยู่ในปัจจุบันเพราะต้องการช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งสะท้อนปัจจัยชั่วโมง
การทำงานที่เกี่ยวข้องปัจจัยการเข้าสู่การทำงาน

“ช่วยยายเก็บผัก ใบเตย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite ทั้งอาชีพหลักและรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ เสริฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วยยายปลูก/เก็บผักและใบเตย มีจำนวนชั่วโมงการทำงานรวม 2 อาชีพ ประมาณ 13 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14)

“[ทำงานในจำนวนชั่วโมงที่ทำอยู่เพราะ]อยากได้ตั้งมาช่วยพ่อแม่”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพหลัก คือ รับจ้างเก็บหินในไร่ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำงานก่อสร้าง มีจำนวนชั่วโมงการทำงานรวม 2 อาชีพ 63 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D17)

■ ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะงาน

ลักษณะของงานที่มีข้อกำหนดทำให้ไม่สามารถทำงานได้มากนักซึ่งเห็นได้จากแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกันหนึ่งกล่าวว่า

“ไม่ยอม post มากเพราะ Facebook จะโดนปิดกั้น ถ้าเราซำๆเดิมเกี่ยวกับการขายของก็จะ block เรา ไม่ให้เรา post comment”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์ อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ มีจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพหลัก 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่แรงงานไม่ทราบจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพรอง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

นอกจากนี้ ลักษณะงานที่ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยคนหนึ่งก็มีผลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานที่สามารถทำได้

“ทำสวน เลือกรจำนวนชั่วโมงการทำงานไม่ได้ ขึ้นอยู่กับฝนตกก็ฉีดยาไล่ปูยไม่ได้”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย อาชีพหลัก คือ ช่วยพ่อแม่ดูแลสวนผลไม้ อาชีพรอง คือ ขายต้นไม้ผ่านช่องทาง

ออนไลน์ ในจังหวัดตราด มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

■ ปัจจัยเกี่ยวกับสถานภาพการทำงาน

การทำงานเป็นลูกจ้างหรือการเป็นผู้จ้างงานตนเอง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ทั้งแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเป็นลูกจ้างจะมีจำนวนเวลาการทำงานที่นายจ้างกำหนด แต่หากเป็นผู้ที่จ้างงานตนเองก็จะกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานของตนได้

“ทำงานตามเวลาที่ศูนย์กำหนด จะให้ทำงานกี่วัน ก็ได้ แล้วแต่ออกแบบมาก ทำไหวทุกวัน”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร มีจำนวน ชั่วโมงการทำงาน 40-45 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

“คิดว่าชั่วโมงการทำงานของร้านชาบูก็เป็นเรื่องปกติ เพราะร้านก็เปิดตั้งแต่เที่ยง ถึง 4 ทุ่มอยู่แล้ว”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู มีชั่วโมงการทำงานประมาณ 80 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

“พี่ Manager จัดตารางงานให้ ถ้าวันไหนไม่ว่าง ก็ขอเขาได้”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยใน กรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานร้านพิซซ่า มีชั่วโมงการทำงาน 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D20)

“ถ้าเป็นสวนของเรา ก็เลือกเวลาทำงานได้ถ้ารับจ้างทำงานสวนของคนอื่น ก็ทำงานเหมา ถ้าทำเสร็จเร็วก็กลับบ้านได้”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน มีจำนวนชั่วโมงการทำงานรวม 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

■ ปัจจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนของสถานศึกษาในช่วงการระบาด

ของโควิด

สถานการณ์โควิดทำให้สถานศึกษาจัดรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์แทนที่รูปแบบการจัดการเรียนในสถานศึกษา (on-site) เพื่อป้องกันการระบาดของโควิดในกลุ่มนักเรียน จึงทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยผ่านทางช่องทางออนไลน์มีเวลาไปทำงานได้มากขึ้น ทำให้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในลักษณะการทำงานที่ช่วยเหลือธุรกิจในครอบครัว รับจ้างทำงานหลายเจ้า และลูกจ้างชั่วคราว ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ช่วยพ่อบรรจุพระ...ทำงานช่วงวันธรรมดา ตั้งแต่ 10 โมง ถึง 6 โมงเย็น เรียน online และทำงานไปด้วยช่วงเรียน online ทำประมาณ 8 ชั่วโมง วันจันทร์ถึงศุกร์แต่ก็เรียนไปด้วยและวันเสาร์อาทิตย์ ทำตั้งแต่ 10 โมงเช้า ถึง 6 โมงเย็น”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยใน กรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและนำไปส่งให้ลูกค้า มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 56 ชั่วโมงต่อสัปดาห์รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

“เดือนมกราคม 2565 ทำงาน 9 วัน ตั้งแต่วันที่ 1 ถึง 9 มกราคม ทำ 2 สองงาน งานแรกช่วยพี่ที่รู้จักกันอีกเหล็ก ผสมปูนสร้างบ้าน ทำวันธรรมดาและเสาร์อาทิตย์ ตั้งแต่ 7 โมงเช้าถึง 4 โมงครึ่ง หรือ 5 โมงเย็น ทำงานก่อสร้างทั้งหมด 8 วัน เพิ่งเริ่มทำไม่นานมานี้ อีกร่างทำ 1 วัน เก็บหิน ตั้งแต่ 7 โมงเช้าถึงประมาณ 4 โมงครึ่ง 5 โมงเย็น”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพหลัก คือ รับจ้างเก็บหินในไร่ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำงานก่อสร้าง มีชั่วโมงการทำงานรวม 2 อาชีพ 63 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D17)

“ชายของแต่รงมอไซด์ที่งานมอเตอร์โชว์ เมืองทอง ทำช่วงวันที่ 1-12 ธันวาคม 2564 ทำทุกวัน ตอนที่ไปทำนั้นเป็นช่วงที่เรียน online ผมเริ่มเข้างาน 11 โมง เลิก 4 ทุ่ม ส่วนเรียน online เริ่ม 8 โมงเช้า เสร็จบาย 2 โมง เลยใส่หูฟังตอนทำงาน งานเปิดให้คนเข้างานตอนเที่ยง แล้วช่วงนั้นคนก็ไม่เยอะ เลยเรียนไปด้วยได้

ถ้าไม่รู้เรื่องถามก็ line ไปถามอาจารย์ได้ตลอดเวลา ผมกินข้าว 10 นาที ก็เปลี่ยนกันไปกินข้าว เกรงใจเขา”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยใน กรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขายของแต่งรถมอเตอร์ไซด์ในงานแสดงสินค้า มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 77 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D22)

“ตอนเรียนออนไลน์ ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ หยุดวันอังคาร 1 วัน ทำงานตั้งแต่ 7 โมงเช้า เลิก 4 โมงเย็น พักกลางวัน 1 ชั่วโมง ตอนที่เรียนออนไลน์ ก็จะเปิดมือถือดู แต่ตอน order เข้าไม่เยอะ ก็มีเวลาเรียน แต่ถ้ามี order ก็ต้องลุกไปทำงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยใน กรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานร้านพิซซ่า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D20)

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยคนหนึ่ง ซึ่งรับจ้างทำงานหลายเจ้าไม่มีโทรศัพท์มือถือ ทำให้ไม่สามารถเรียนออนไลน์ได้ จึงไปทำงานอย่างเดียวในช่วงที่เรียนออนไลน์ ทำให้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานประมาณ 56 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

“ผมเรียนแบบ on-demand เพราะไม่มีโทรศัพท์ ... เดือนมกราคม 2565 ปลุกมันและชุดอ้อย ตั้งแต่วันที่ 1-12 มกราคม 2565 ทำงานทุกวัน ...ทำงาน ตั้งแต่ 7 โมงเช้า ถึง 4-5 โมงเย็น แต่ถ้ามีงานเยอะก็เลิกช้า 6 โมงเย็น พักกลางวันครึ่งชั่วโมงถึง 1 ชั่วโมง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างทำงานในสวน และไร่ มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 56 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D13)

นอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว สถานการณ์การระบาดของโควิดถือว่าเป็นสถานการณ์ที่พบว่า ทั้งส่งผลกระทบและไม่ส่งผลกระทบต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ทั้งนี้ สถานการณ์โควิดไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ แต่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจของนายจ้าง เมื่อธุรกิจของนายจ้างได้รับผลกระทบ ก็ส่งผลกระทบ

ต่องานของแรงงานวัยเยาว์และผู้ปกครอง ซึ่งเมื่องานได้รับผลกระทบก็จะส่งผลกระทบต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ เช่น การจ้างงานหรือโอกาสการประกอบอาชีพที่น้อยลงในช่วงที่มีการระบาดอย่างหนักของโควิดในปี 2564

“ช่วงโควิด งานน้อยกว่าเดิม เจ้าของสวนไม่ค่อยมีเงิน เพราะของส่งไม่ได้ ขายไม่ได้ ในช่วง lockdown เดือนสิงหาคม-กันยายน 2564 งานรับจ้างมีน้อย”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

“ช่วงโควิด ขายยาก พอสถานการณ์ดีขึ้น ก็มี order เพิ่มขึ้น และก็กล้าออกไปซื้อของมาทำ ไปส่งของ กลัวติดโควิด”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพทำขนมขายผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D19)

“ตอนโควิด ราคาของสูงขึ้น ตลาดก็ปิด เลยไม่ได้เอาซื้อมาขาย ยอดขายลดลง เพราะคนเข้ามาดู ชอบ แต่ไม่มีตั้ง แรกๆ คนไม่กล้าซื้อของมือสอง ก็มีพักขายไป 1 เดือน ช่วงติดโควิดเยอะ คนกังวลซื้อของมือสอง ไม่กล้าออกไปซื้อ ออกไปดูของมาขาย เพราะกลัวติดโควิด”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D2)

นอกจากนี้ ในช่วงโควิดยังทำให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพบางอย่างมากขึ้น ทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยคนหนึ่งมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้น

“โควิด ทำให้ต้องหาตั้งเพิ่ม เพราะช่วงโควิดมีคนซื้อต้นไม้ online มากขึ้น ต้องคุย chat กับลูกค้า ก็ต้องคอยตอบลูกค้าหลายคน คอยหาของดูของให้เขา”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด อาชีพหลักช่วยดูแลสวนผลไม้ของครอบครัว แบบ onsite อาชีพ

รองขายต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ เรียนแบบ onsite รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งทำงานอย่างเดียวยังสะท้อนให้เห็นว่า แรงงานยังคงต้องทำงานต่อไปเพื่อส่งเงินให้กับครอบครัว แม้ว่าไม่ได้บอกอย่างชัดเจนว่าสถานการณ์ โควิดนั้นทำให้จำนวนชั่วโมงการทำงานเพิ่มขึ้นหรือไม่

“Covid ก็ทำให้ป่าตองงาน...ให้เงินยายสัปดาห์ละ 1,000 บาท แล้วยายก็เอาไปให้ป้าไว้ใช้จ่ายในครอบครัว”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวยแบบ onsite ในกรุงเทพมหานคร อาชีพช่วยงานสังคมขององค์กรไม่แสวงกำไร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D24)

อย่างไรก็ดี แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งทำงานอย่างเดียวย ในช่วงปลายธันวาคม ปี 2564 ถึง มกราคม ปี 2565 ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่มีมาตรการปิดเมือง (lockdown) ในการควบคุมโรคโควิดไม่ได้รับผลกระทบต่องานของแรงงานวัยเยาว์ จึงไม่มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานจากสถานการณ์โควิด

“ช่วงโควิด ไม่ได้ทำงานหนัก ไม่ได้ทำงานจำนวนชั่วโมงที่ มากนัก”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียวยแบบ onsite ในจังหวัด สมุทรสาคร อาชีพช่างเชื่อมเหล็ก มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D27)

นอกจากนี้ แรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งทำงานอย่างเดียวยซึ่งทำงาน อาชีพก่อสร้างและผู้ว่าจ้างไม่ได้จ้างแรงงานข้ามชาติก็ไม่ได้รับผลกระทบด้านจำนวนชั่วโมงการทำงาน จากสถานการณ์โควิด

“ช่วงโควิด มีงานก่อสร้างมาเรื่อยๆ พอไม่รับต่างชาติมาทำงาน เพราะเขมรไม่มีบัตรทำงาน ในทีมพ่อก็มีแต่คนไทยทำงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวยแบบ onsite ในจังหวัด ตราด อาชีพรับจ้างก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D18)

ใน ส่วน แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย บางคนกลับก็ไม่ได้รับผลกระทบกับจำนวนชั่วโมงการทำงานจากสถานการณ์โควิด

“ไม่เกี่ยวอะไรกับโควิด เพราะอยู่ในไร่ ไม่มีโควิด ไม่ได้ออกไปข้างนอก งานก็มีหลายเจ้าผลัดกันมาจ้างงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัด เพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้าง เก็บหินในไร่และปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

“ชั่วโมงการทำงานไม่ได้ลดลง เพราะลูกค้ายังถ่ายเอกสาร”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดจันทบุรี ทำงานทั้งอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ถ่ายเอกสารร้านถ่ายเอกสารของแม่ อาชีพรอง คือ ช่วยแม่ผสมสีย้อมผมที่ร้านทำผมของแม่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D16)

เนื่องด้วย ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงาน ของแรงงานวัยเยาว์ ดังที่กล่าวข้างต้นนั้น เป็นปัจจัยที่พบในช่วงเวลาการทำงาน 7 วันก่อน การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเวลาอ้างอิงในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพให้สอดคล้องกับเวลาอ้างอิงของข้อมูล การสำรวจที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้น หากเก็บข้อมูลในช่วงเวลาอื่น ๆ ก่อนเวลาอ้างอิง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ แรงงานอาจมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่แตกต่างกัน (มากกว่าหรือน้อยกว่า ช่วงเวลาอ้างอิง) หรือเท่ากัน หรือไม่มีชั่วโมงการทำงานเลยเพราะไม่ได้ทำงาน ดังตัวอย่างเช่น แรงงานวัยเยาว์ที่ทำอาชีพรับจ้างทำสวนมีจำนวนชั่วโมงการทำงานเท่าเดิมมาเป็นเวลาหลายเดือน แรงงานวัยเยาว์ที่เปลี่ยนงานจากร้านอาหารมาเป็นร้านซงน้ำเพราะต้องการลดเวลาการทำงาน และ แรงงานวัยเยาว์ที่เคยทำงานร้านอาหารเมื่ออายุ 15 ปี แล้วหยุดงานก่อนที่จะมาเริ่มทำงานอีกครั้ง

“ทำงานจันทร์ถึงศุกร์ 5 วัน เริ่มทำงาน 8-9 โมงเช้า เลิกเที่ยงบาง วัน ถ้าเต็มวัน ทำงาน 8 โมงถึง 4 โมงเย็น ได้พักกลางวัน 11 โมง ถึงเที่ยงเกือบบ่าย...ทำงานสวนมา 4-5 เดือน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้าง ทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

“ร้าน[อาหาร] ทำตอน 4 โมงเย็น ถึง 5 ทุ่ม ช่วง ม.4 ถึง ม.6 ช่วง เปิดเทอม วันธรรมดา แต่ที่ออกจากร้านอาหาร เพราะช่วงก่อน หน้าที่ต้องทำ portfolio เพื่อเตรียมตัวเข้ามหาลัย เลยต้องมีเวลา”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพซงน้ำที่ร้านกาแฟ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

“เคยทำงานครั้งแรกที่ร้าน McDonald ตอนอายุ 15 ปี ทำได้ 1 ปี 2 เดือน แล้วก็มาว่างงานไม่ถึงปี แล้วก็กลับมาทำงาน ตอนนั้น คนเขาขาด เขาเลยจ้าง”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานร้านพิซซ่า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D20)

นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสังเกตคือแรงงานวัยเยาว์ที่ขายของออนไลน์เป็นอาชีพเสริมบางคนไม่ทราบว่าตนเองทำงานออนไลน์ก็ชั่วโมงต่อวัน/สัปดาห์ เพราะเป็นงานที่มีความยืดหยุ่นในการทำงาน คนที่ทำงานออนไลน์จึงสามารถทำงานเมื่อไรก็ได้ที่อยากทำและมีเวลาว่างอย่างไรก็ตาม อาจทำให้คนที่ทำงานออนไลน์ไม่ได้ควบคุมจำนวนชั่วโมงการทำงานของตนเอง

“ขายของออนไลน์ตอนเช้า กลางคืน เวลาว่างก็หยิบมือถือดูว่ามีคนซื้อของหรือไม่ ช่วงนั้นนึก ช่วงนี้เหนื่อย ไม่รู้ว่าทำก็ชั่วโมงต่อวันต่อสัปดาห์”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์ อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ มีจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพหลัก 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่แรงงานไม่ทราบจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพรอง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

ผู้กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงาน

จำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ถูกกำหนดโดยบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ตัวเด็กเอง ผู้ว่าจ้าง และสมาชิกในครอบครัว จากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวพบว่า จำนวนชั่วโมงการทำงานถูกกำหนดโดยตัวเด็กเองและผู้ว่าจ้าง

“ถ้าสวนเรา เราก็กำหนดชั่วโมงการทำงานได้”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง คือ รับจ้างทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

“ทางร้านซาบูเป็นคนกำหนดเวลาเข้างาน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านซาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

แต่สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยที่ให้สัมภาษณ์ พบว่า ตัวเด็กเอง ผู้ว่าจ้าง และสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้กำหนดชั่วโมงการทำงาน

“ถ้ามีเลื้อ คนดูอยู่ใน Live ต่อ เราก็จะขายต่อ ถ้าไม่มีคนดูก็ทำเป็น story”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพขายเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D2)

“ผู้ว่าจ้างกำหนดเวลาที่ให้ทำงาน จ้างเต็มวัน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

“แม่และพี่สาวให้ช่วยงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

แม้ว่าแรงงานวัยเยาว์บางคนจะต่อรองจำนวนชั่วโมงการทำงานกับนายจ้างบางคนได้บ้าง แต่ยังไม่สามารถต่อรองได้มากนัก

“นายจ้างเป็นคนกำหนดชั่วโมงการทำงาน...ขอทำครึ่งวันได้ถ้าไม่ว่าง แต่ขอทำเป็นรายชั่วโมงไม่ได้ ต้องทำอย่างน้อยครึ่งวัน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพหลัก คือ รับจ้างเก็บหินในไร่ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำงานก่อสร้าง มีชั่วโมงการทำงานรวม 2 อาชีพ 63 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D17)

อย่างไรก็ตาม เมื่อแรงงานวัยเยาว์ไม่สามารถต่อรองจำนวนชั่วโมงการทำงานกับนายจ้างได้ แรงงานก็จะเปลี่ยนงานเพื่อให้ได้จำนวนเวลาการทำงานที่ตนเองต้องการ

“ก่อนหน้านี้ เคยทำงานร้านอาหาร ทำตอน 4 โมงเย็น ถึง 5 ทุ่ม ช่วง ม.4 ถึง ม.6 ช่วงเปิดเทอม วันธรรมดา แต่ที่ออกจากร้านอาหาร เพราะช่วงก่อนหน้านี้ ต้องทำ portfolio เพื่อเตรียมตัวเข้ามหาลัย เลยต้องมีเวลา”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพพนักงานที่ร้านกาแฟ ในกรุงเทพมหานคร มีชั่วโมงการทำงาน 21 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

■ ผลกระทบจากจำนวนชั่วโมงการทำงาน

จำนวนชั่วโมงการทำงานที่แรงงานวัยเยาว์ทำอยู่ในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ มีทั้งไม่ส่งผลกระทบและส่งผลกระทบต่อชีวิตของแรงงานวัยเยาว์ สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวหลายคนกล่าวว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานนั้นไม่มีผลต่อชีวิต แต่ก็มีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวบางคนสะท้อนถึงผลกระทบทางลบต่อสุขภาพเกี่ยวกับเวลา ในการพักผ่อนและการไม่มีเวลาส่วนตัว

“...อยากทำตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 2 ทุ่ม คือเริ่มงานช้าหน่อย เพราะอยากพักผ่อน อยากทำงาน 25 วันต่อเดือน มีวันหยุด 5-6 วันต่อเดือน เอาไว้พักผ่อน ใช้เวลาส่วนตัว”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

“ไม่มีเวลาพัก”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนได้หลายคนกล่าวว่าไม่ได้รับผลกระทบจากจำนวนชั่วโมงการทำงานอันเนื่องมาจากลักษณะของงานที่ไม่ส่งผลกระทบและจำนวนเวลาทำงานที่ไม่มากเกินไปสำหรับแรงงานวัยเยาว์คนนั้นๆ

“งานที่ทำอยู่ไม่เหนื่อย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite ทั้งอาชีพหลักและรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ เสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วยขายปลุก/เก็บผักและใบเตย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14)

“ไม่มีผล จำนวนชั่วโมงที่ทำอยู่กำลังดี”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite อาชีพทำขนมขายผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D19)

แต่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยบางคนก็สะท้อนถึงผลกระทบทางลบต่อสุขภาพและการเรียนอันเนื่องมาจากการทำงาน

“เลิก 5 ทุ่ม ทำให้นอนดึก ตื่นตาย ไปโรงเรียนไม่ทัน ไม่มีเวลาทำการบ้านและอ่านหนังสือ”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพขงน้ำที่ร้านกาแฟ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

“หลายวันติดต่อกัน ร่างกายก็จะล้าไปเลย ก็ขอหยุดพัก 1 วันแล้วค่อยทำต่อ”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

ระดับของผลกระทบแตกต่างกันไปตามความรู้สึกส่วนบุคคลที่มีต่องานนั้นๆ ดังจะเห็นได้ว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งทำงานเป็นพนักงานชั่วคราวขายรถมอเตอร์ไซด์ จำนวน 12 วันติดต่อกัน ในงานแสดงสินค้า กลับสะท้อนว่ามีผลกระทบทางลบต่อสุขภาพเพียงเล็กน้อย

“ผมยังเด็ก ร่างกาย okay...เหนื่อยนิดหน่อย”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพขายของแต่งรถมอเตอร์ไซด์ในงานแสดงสินค้า มีจำนวนชั่วโมงการทำงาน 77 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D22)

■ จำนวนชั่วโมงการทำงานที่อยากทำ

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวบางคนก็ไม่แน่ใจว่าอยากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานเท่าใด แต่สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทราบจำนวนชั่วโมงการทำงานที่อยากทำ พบว่า บางคนก็อยากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานประมาณ 30-48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่บางคนกลับยังอยากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและอยากทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นี้ พบว่า เป็นแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานประมาณ 78-80 ชั่วโมงต่อสัปดาห์อยู่แล้ว

“อยากทำตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 2 ทุ่ม คือเริ่มงานช้าหน่อย เพราะอยากพักผ่อน อยากทำงาน 25 วันต่อเดือน มีวันหยุด 5-6 วันต่อเดือน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

“อยากมีวันหยุด 2 วันต่อเดือน แล้วทำงานอยากเข้างานทำ 8 โมงเช้า กลับบ้าน 4-5 โมง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพพนักงานร้านชาบู รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D23)

อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยที่เรียนสายสามัญและอาชีวศึกษาอยากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ น้อยที่สุดคืออยากทำงานประมาณ 3-4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และมากที่สุด คือ อยากทำไม่เกิน 46 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

“อยากทำ 3-4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในจังหวัดสงขลา รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D2)

“ทำได้หมด แต่ไม่เกิน 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดจันทบุรี ทำงานทั้งอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ถ่ายเอกสารร้านถ่ายเอกสารของแม่ อาชีพรอง คือ ช่วยแม่ผสมสีย้อมผมที่ร้านทำผมของแม่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D16)

“อยากทำ 16 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ช่วงเปิดเทอม ทำเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพชงน้ำที่ร้านกาแฟ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

“ถ้าไปเรียนที่โรงเรียน ก็ช่วยพ่อแม่ได้ช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ซึ่งคิดว่าอยากทำ 6 ชั่วโมง ตั้งแต่บ่าย 3 ถึง 2-3 ทุ่ม แล้วค่อยทำการบ้าน 4 ทุ่มถึงเที่ยงคืน นอนดึกก็ไปโรงเรียนทัน เพราะบ้านอยู่ใกล้โรงเรียน วันเสาร์และอาทิตย์ 8 โมงต่อวันก็ได้ ตั้งแต่ 10 โมงเป็นต้นไป เพราะหนูนอนตื่นสาย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยใน กรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online

อาชีพช่วยพ่อบรรจุพระเครื่องและนำพระเครื่องไปส่งลูกค้า
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D4)

แต่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยคนหนึ่งซึ่งเรียนอยู่
ในรูปแบบการศึกษานอกระบบสะท้อนว่าอยากทำงาน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

“อยากทำ 8 ชั่วโมงต่อวัน 6 วันต่อสัปดาห์”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ
onsite เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ
ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

■ สาเหตุที่อยากมีชั่วโมงการทำงานเท่าเดิมและเปลี่ยนแปลงไป

แรงงานวัยเยาว์อยากมีชั่วโมงการทำงานที่เท่าเดิมและ
เปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้น โดยมีสาเหตุหลักที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุส่วนบุคคล
สาเหตุเกี่ยวกับครอบครัว และสาเหตุจากลักษณะของงานที่ทำ

สาเหตุที่อยากมีชั่วโมงการทำงานที่เท่าเดิม

สาเหตุที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียบบางคนอยากมี
ชั่วโมงการทำงานเท่าเดิมเพราะความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพ ความเคยชินกับชั่วโมงการทำงาน
ที่ทำอยู่แล้ว และความคิดว่าจำนวนชั่วโมงที่ทำอยู่เป็นจำนวนชั่วโมงการทำงานตามปกติ
ของงานประจำ

“ทำเท่าเดิม 6 วัน...อยากทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์เพราะจะได้มี
เวลาพัก”

(เพศชาย อายุ 15 ปี ทำงานอย่างเดียบบน onsite ในจังหวัด
สมุทรสาคร อาชีพช่างเชื่อมเหล็ก รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D27)

“อยากทำชั่วโมงเท่าเดิม เพราะชินกับแบบนี้ไปแล้ว”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียบบน onsite ในจังหวัดตราด ทำงาน
แบบ onsite อาชีพหลัก คือ ทำสวนของครอบครัว อาชีพรอง
คือ รับจ้างทำสวน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D1)

“ไม่ยอมลดชั่วโมงการทำงาน เพราะ 8 ชั่วโมง เป็นเวลา
ทำงานของพนักงานประจำอยู่แล้ว จำนวนชั่วโมงไม่เยอะไป”

(เพศชาย อายุ 16 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ
onsite เรียนแบบ onsite ในรูปแบบการศึกษาแบบนอกระบบ

ในกรุงเทพมหานคร อาชีพพนักงานบริการหน้าร้านอาหาร
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D6)

ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยบางคนอยากมี
จำนวนชั่วโมงการทำงานเท่าเดิมเพราะความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบด้านสุขภาพ และอยากมีเวลาใช้
ชีวิตส่วนตัว

“ทำงานเท่าที่ไหว คือทำจำนวนชั่วโมงเท่าเดิม ถ้าเพิ่มอีก
อาจจะเหนื่อย”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด
ทำงานแบบ onsite ทั้งอาชีพหลักและรอง เรียนแบบ onsite
อาชีพหลัก คือ เสริฟอาหารในร้านอาหาร อาชีพรอง คือ ช่วย
ยายปลูก/เก็บผักและใบเตย รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D14)

“อยากทำชั่วโมงเท่าเดิม เพราะจะได้มีเวลาบ้างให้กับตัวเอง
เช่น ไปเรียน ไปดูหนัง ทาอะไรกินหลังเลิกงาน งานที่ทำตอนนี้
เล็ก 2 ทุ่ม ก็มีเวลาว่างบ้าง”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย
ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite
อาชีพขงน้ำที่ร้านกาแฟ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D3)

นอกจากนี้ การเรียนหนังสือก็ถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่
แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยอยากมีจำนวนชั่วโมงการทำงานเท่าเดิม

“ชั่วโมงประมาณนี้ ก็ okay เพราะเมื่อเวลาทำการบ้าน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย
ในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online
อาชีพขับรถส่งอาหารให้ลูกค้า รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D7)

“ในช่วงเปิดเทอม ทำงาน 2 วันต่อสัปดาห์ แบบเต็มวัน
คือประมาณ 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในวันพุธและศุกร์
เพราะบางวันก็ตามงาน ทำการบ้าน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัด
เพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online
อาชีพรับจ้างทำงานในสวนและไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D13)

สาเหตุที่อยากมีชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้น

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวคนหนึ่งอยากมีชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้นเพราะต้องการหารายได้ที่มากขึ้น

“อยากทำมากกว่าเดิม เพราะอยากได้เงินเพิ่มอีก”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับอาชีพรอง อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรองคือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์ อาศัยอยู่กับแม่สามี สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ มีจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพหลัก 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่แรงงานไม่ทราบจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพรอง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

ในส่วนของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยอยากมีชั่วโมงการทำงานมากขึ้นเพราะต้องการแก้ความเบื่อ หารายได้ สะสมประสบการณ์ทำงาน และขึ้นชอปปิงงานที่ทำ

“ทำงานชั่วโมงเพิ่มขึ้น เพราะบางทีดูหนังทั้งวัน ไม่มีอะไรทำก็เบื่อ เลยทำงานฆ่าเวลา”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดตราด อาชีพหลักช่วยดูแลสวนผลไม้ของครอบครัว แบบ onsite อาชีพรองขายต้นไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ เรียนแบบ onsite รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D5)

“อยากทำงานมากขึ้นกว่าเดิม เพราะอยากได้ตั้ง”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่และปลูกพืชไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D8)

“อยากให้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานเพิ่มมากขึ้น เพราะอยากได้ประสบการณ์มากขึ้น ต้องศึกษาเรื่อยๆ ยิ่งโตขึ้น ก็ยิ่งหนักขึ้น ถ้าเราคิดไปก่อนเพื่อน 5 ก้าว อย่างงี้เราก็ทัน ก็นำเราใช้ทุกวินาทีให้มีค่า”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite)

อาชีพช่างหนังตะลุง มีชั่วโมงการทำงาน 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D15)

“ถ้างานดนตรี ก็ไม่เกี่ยง ทำก็ชั่วโมงก็ได้ ชอบ อยากได้ทำงาน
ดนตรีทั้งวันทั้งคืน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัด
เพชรบูรณ์ ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online
อาชีพรับจ้างเก็บหินในไร่ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D9)

สาเหตุที่อยากมีชั่วโมงการทำงานที่ลดลง

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวอยากมีชั่วโมงการทำงานที่
ลดลงเพราะต้องการมีเวลาในการพักผ่อนส่วนตัวและการดูแลครอบครัว

“อยากทำน้อยลง...เริ่มงานช้าหน่อย เพราะอยากพักผ่อน
อยากทำงาน 25 วันต่อเดือน มีวันหยุด 5-6 วันต่อเดือน
เอาไว้พักผ่อน ใช้เวลาส่วนตัว”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงาน
แบบ onsite อาชีพเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้
สัมภาษณ์ D21)

“อยากทำงานเสร็จเร็ว เพราะต้องกลับมาดูลูก”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวในจังหวัดตราด ทำงาน
แบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ online สำหรับ
อาชีพรอง อาชีพหลัก คือ ทำสวนยางของแม่สามี อาชีพรอง
คือ ขายครีมทาผิวผ่านช่องทางออนไลน์ อาศัยอยู่กับแม่สามี
สามี และญาติของสามี แรงงานวัยเยาว์มีลูกอายุ 1 ขวบ
มีจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพหลัก 36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
แต่แรงงานไม่ทราบจำนวนชั่วโมงการทำงานในอาชีพรอง
รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D25)

ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยหลายคนอยากมี
ชั่วโมงการทำงานที่ลดลงเพราะต้องการให้เวลากับการเรียนหนังสือ

“ถ้าเรียนหนักขึ้น ก็จะทำงานน้อยลง ม.6 เทอมสอง
มีคาบเรียนมากขึ้น เรียนหนักกว่า ม. 6 เทอม 1”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัด
สงขลาทำงานแบบ onsite สำหรับอาชีพหลัก และแบบ

online สำหรับอาชีพรอง เรียนแบบ onsite อาชีพหลัก คือ ช่วยแม่ขายกาแฟ อาชีพรอง คือ ขายเสื้อผ้ามือสองผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D10)

“อยากทำงานให้น้อยกว่านี้ ถ้าเยอะจะไม่มีเวลาเรียน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย คนหนึ่งก็ไม่ทราบว่าอยากทำงานในจำนวนชั่วโมงที่เท่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไป

“ไม่เคยคิดว่าจะทำงานกี่ชั่วโมง ชั่วโมงที่ทำงานปัจจุบันก็ทำได้ ถ้าเขาให้ไปทำก็ไปทำงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวแบบ onsite ในจังหวัดตราด อาชีพรับจ้างก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D18)

■ ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไป

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยให้ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไป โดยแรงงานวัยเยาว์คนหนึ่งเห็นว่าไม่ควรมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานสำหรับเด็กในกฎหมายเพราะต้องคำนึงถึงบริบทของเด็กและครอบครัว

“ไม่ควรไปกำหนดเป็นกฎหมายว่าเด็กต้องทำงานกี่ชั่วโมง เพราะ ต้องคำนึงถึงความเป็นจริง หลักคุณธรรม เช่น เด็กจนมีความจำเป็น แต่พ่อแม่ไม่มีเงินส่งเรียน รัฐบาลก็ไม่สนับสนุนก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวเอง กฎหมายไม่ได้มองหลักคุณธรรม ไม่ได้มองเรื่องคน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัดสงขลา ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพช่างหนังตะลุง มีชั่วโมงการทำงาน 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D15)

อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย คนหนึ่งกลับเห็นว่ากำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานมีความจำเป็นเพราะช่วยสนับสนุนให้เด็กไปเรียนหนังสือ

“ควรมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานของเด็ก เพราะทำงานทั้งวันจะส่งผลต่อการเรียน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ online ในจังหวัดอุบลราชธานี อาชีพช่วยแม่ขายกล้วยหน้าบ้าน รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D11)

ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกคนหนึ่งซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างเสรีที่อาหารได้สะท้อนถึงความต้องการให้นายจ้างของตนลดจำนวนชั่วโมงการทำงานลง

“อยากทำงานให้เริ่มสัก 8 โมงเช้า ตอนนี่เริ่มงานเข้าไปเริ่มทำงานตอนหกโมงครึ่งตอนเช้า”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวกในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสรีที่อาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

■ ช่วงเวลาการทำงาน

แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกและที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมีช่วงเวลาการทำงานที่คล้ายกัน คือทำงานในช่วงเวลาวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) เท่านั้น หรือ ช่วงวันธรรมดาและเสาร์อาทิตย์ ส่วนช่วงเวลาที่เราแรงงานวัยเยาว์อยากทำงานนั้น พบว่า แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกอยากทำงานช่วงวันธรรมดาเท่านั้น หรือ ช่วงวันธรรมดาและวันเสาร์ หรือ ช่วงวันธรรมดาและเสาร์อาทิตย์ แต่ไม่มีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวกอยากทำงานแค่ช่วงวันเสาร์อาทิตย์เท่านั้น ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยอยากทำงานในช่วงวันเสาร์อาทิตย์เท่านั้น หรือ ช่วงวันธรรมดาและวันเสาร์ หรือ ช่วงวันธรรมดาและวันเสาร์อาทิตย์

สาเหตุที่แรงงานวัยเยาว์อยากทำงานในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้น เพราะต้องการเวลาในการพักผ่อนและการเรียนหนังสือ

“อยากทำตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 2 ทุ่ม คือเริ่มงานช้าหน่อย เพราะอยากพักผ่อน อยากทำงาน 25 วันต่อเดือน มีวันหยุด 5-6 วันต่อเดือน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานอย่างเดียวกในจังหวัดตราด ทำงานแบบ onsite อาชีพเสรีที่อาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D21)

“ช่วงสัปดาห์ ไม่ชอบทำงานกลางคืน เพราะอยากพักผ่อน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ online เรียนแบบ onsite

อาชีพทำขนมขายผ่านช่องทางออนไลน์ รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D19)

“อยากทำเสาร์และอาทิตย์ทั้ง 2 วัน เพราะเป็นเวลาหยุด ไม่ต้องรบกวนเวลาเรียน”

(เพศชาย อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยในจังหวัด เพชรบูรณ์ ทำงานอาชีพหลักและรองแบบ onsite เรียนแบบ online อาชีพหลัก คือ รับจ้างเก็บหินในไร่ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำงานก่อสร้าง รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D17)

“วันธรรมดา อยากทำ ตั้งแต่ 4 โมงเย็น ถึง 3 ทุ่ม ... เพราะไม่ตึกไป จะได้จัดตารางสอน จัดเสื้อผ้าไปเรียนได้ ส่วนวันเสาร์และอาทิตย์ อยากทำเสาร์เท่านั้น วันอาทิตย์จะได้พัก วันเสาร์อยากทำบ่าย 3 โมง เลิก 3 ทุ่ม เพราะไม่หนักเกินไป ไม่เร็ว ไม่ช้าไป ไม่ต้องตื่นเช้าไปทำงาน”

(เพศหญิง อายุ 17 ปี ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในกรุงเทพมหานคร ทำงานแบบ onsite เรียนแบบ onsite อาชีพเสริมที่อาหารในร้านอาหาร รหัสผู้ให้สัมภาษณ์ D12)

กล่าวโดยสรุป การสัมภาษณ์ แรงงานวัยเยาว์ทำให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับ ชั่วโมงการทำงานและช่วงเวลาการทำงาน โดยสรุปพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว ลักษณะงานที่ทำงาน และสถานะการทำงาน มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงาน ผู้กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ ตัวแรงงานเอง ผู้ว่าจ้างและสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ จำนวนชั่วโมงการทำงาน ส่งผลกระทบทางลบต่อสุขภาพและการเรียนของแรงงานวัยเยาว์ อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์บางคนก็ไม่ได้รับผลกระทบจากจำนวนชั่วโมงการทำงานเพราะลักษณะของงานที่ทำไม่หนักและมีจำนวนชั่วโมงการทำงานไม่มากนัก สำหรับจำนวนชั่วโมงการทำงานที่แรงงานวัยเยาว์อยากทำนั้นพบว่า มีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลซึ่งแรงงานวัยเยาว์พิจารณาจากความต้องการการพักผ่อนที่เพียงพอ และเวลาที่ใช้ในการเรียนหนังสือ ในส่วนของการอยากมีชั่วโมงการทำงานเท่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไป พบว่า มีทั้งอยากทำงานเท่าเดิม ทำงานเพิ่มขึ้น และลดลง ซึ่งเกี่ยวข้อง กับข้อพิจารณาด้านผลกระทบต่อสุขภาพ ความเคยชินกับจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ทำอยู่ จำนวนชั่วโมงการทำงานที่เป็นปกติสำหรับงานประจำ การอยากมีเวลาใช้ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว การเรียนหนังสือ ความต้องการรายได้ การทำงานแก่เป้า ความต้องการประสบการณ์ทำงาน ความชื่นชอบในงานที่ทำ แต่ก็มีแรงงานวัยเยาว์บางคนที่ยังไม่ทราบว่าจะอยากทำงานในจำนวนชั่วโมงเท่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ สถานการณ์โควิดทำให้แรงงานวัยเยาว์มีจำนวนชั่วโมง

การทำงานที่น้อยลงและเพิ่มขึ้นแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะงานของแรงงานวัยเยาว์ หรืองานของหัวหน้าครัวเรือนว่าได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิดหรือไม่ อนึ่ง แรงงานวัยเยาว์บางคนได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไป เช่น การกำหนดจำนวนชั่วโมงสูงสุดตามกฎหมายสำหรับเด็กเพื่อให้เด็กได้มีเวลาเพียงพอในการเรียนหนังสือ อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์บางคนก็ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดชั่วโมงการทำงานเพราะเด็กบางคนก็มีความจำเป็นที่ต้องทำงาน ในส่วนของช่วงเวลาการทำงานของแรงงานวัยเยาว์นั้นมีทั้งวันธรรมดา วันเสาร์และ/หรืออาทิตย์ ทั้งนี้ ช่วงเวลาที่แรงงานวัยเยาว์อยากทำนั้นมีข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับเวลาที่เพียงพอในการพักผ่อนและการเรียนหนังสือ

6.4 อภิปรายผลการวิจัย

6.4.1 การอภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ แบ่งการอภิปรายตามรูปแบบการทำงาน 2 รูปแบบ ดังนี้

แรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานอย่างเดียว

สำหรับกลุ่มแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวพบเพียง 2 ปัจจัยกำหนดการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ภาคกิจการที่เด็กทำงาน เขตการปกครอง ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณแสดงให้เห็นว่าโอกาสที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวจะทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มักเป็นแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอยู่นอกภาคการเกษตร ซึ่งอาจเป็นเพราะการเป็นลูกจ้างนอกภาคการเกษตรอาจต้องทำงานล่วงเวลา ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวซึ่งเป็นลูกจ้างในร้านอาหารถูกขอให้เริ่มงานตั้งแต่เช้าและ/หรือตั้งเลิกงานตอนกลางคืน จึงทำให้ต้องทำงานประมาณ 11-13 ชั่วโมงต่อวัน และทำงาน 6-7 วันต่อสัปดาห์ อย่างไรก็ตาม ก็พบว่ามีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานรับจ้างก่อสร้างและช่างเชื่อมเหล็ก ทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน โดยทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ ซึ่งเป็นไปตามจำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์ตามกฎหมายแรงงาน ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวในสวนยางของญาติสามี่ซึ่งทำงานในช่วงเช้าเท่านั้น สามารถกำหนดเวลาการทำงานของตนเองในสวนได้เพราะเป็นสวนของครอบครัว นอกจากนี้ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งรับจ้างทำงานในภาคการเกษตรให้ข้อมูลที่ตรงกันว่าการทำงานในไร่สวนมีการกำหนดช่วงเวลาการทำงานที่แน่นอน คือทำงานในช่วงที่มีแดดออก ประมาณ 7-8 ชั่วโมงต่อวัน ดังนั้น เนื่องด้วยลักษณะงานของการทำงานในภาคการเกษตรมักมีช่วงเวลาการทำงานที่เริ่มตอนเช้าและมักเลิกงานช่วงเย็น จึงไม่มีการทำงานล่วงเวลา ดังนั้น จึงไม่มีโอกาสมากนักที่แรงงานวัยเยาว์

ซึ่งทำงานอย่างเดียวนอกภาคการเกษตรจะทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หากทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการทำงานนอกภาคการเกษตรทำให้แรงงานที่ทำงานอย่างเดียวนั้นมีโอกาสที่จะทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพราะเป็นสภาพการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมที่มีช่วงเวลาการทำงานที่ยืดหยุ่นเอื้อให้นายจ้างสามารถขอให้ทำงานล่วงเวลานอกเหนือจากเวลาทำงานที่กำหนดไว้เป็นปกติได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเทศกัมพูชาและบังกลาเทศที่พบว่าเด็กส่วนใหญ่ในภาคการผลิตและภาคบริการทำงานเกินกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ทำงานในภาคการเกษตรอยู่ที่ 11-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (L. Guarcello et al., 2004) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชั่วโมงการทำงานในภาคการเกษตรน้อยกว่าการทำงานในภาคการผลิตและภาคบริการ

นอกจากนี้ จากการวิจัยเชิงปริมาณ ยังพบว่าการอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้นมีโอกาสทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนอกเขตเทศบาล ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่ไม่พบว่าการอาศัยอยู่ในเมืองหรือชนบทมีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงาน อย่างไรก็ตาม การทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้น อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้เป็นแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนอกเขตเทศบาล และทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนใหญ่ทำงานอยู่นอกภาคการเกษตร ซึ่งทำให้แรงงานมีโอกาสที่จะทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ทั้งนี้ ข้อค้นพบเชิงปริมาณ นี้ชี้ให้เห็นว่าแรงงานวัยเยาว์ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท แต่ไปทำงานนอกภาคการเกษตรก็มีโอกาสที่จะทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยเชิงปริมาณ จะเห็นว่ามีหลายปัจจัยที่ไม่พบว่าจะส่งผลการมีชั่วโมงการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้น ซึ่งเป็นปัจจัยด้านเพศของเด็กและหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาและระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกคนอื่นๆที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนซึ่งอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ภาคซึ่งเป็นที่ตั้งของครัวเรือน และขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน ทั้งนี้ ปัจจัยดังกล่าวไม่พบว่าเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานเกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจเป็นเพราะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับรายได้ของครอบครัว และปัจจัยลักษณะงาน ดังจะเห็นได้จากข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งทำให้ทราบถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์กลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่ยังแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้นมีความต้องการรายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัวมากเท่าไรก็จะยิ่งทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนั้นมีชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้น อีกทั้ง

ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับความต้องการเวลาในการพักผ่อนที่เพียงพอก็จะทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนเลือกทำงานในจำนวนชั่วโมงที่แรงงานวัยเยาว์คิดว่าไม่มากไปนักเพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพ นอกจากนี้ **ปัจจัยส่วนครอบครัว** ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ดังที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนมีภรรยาและลูกต้องเลี้ยงดู ทำให้ต้องทำงานในจำนวนชั่วโมงที่มากเกินไปกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อหารายได้ที่เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัวซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับเด็กทำงานในประเทศไนจีเรียที่พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นก็ทำให้จำนวนชั่วโมงการทำงานของเด็กลดลง (Togunde & Richardson, 2006) ส่วน **ปัจจัยลักษณะงาน** ที่แรงงานทำก็มีส่วนที่กำหนดชั่วโมงการทำงานให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่ขายของได้ รวมทั้ง สภาพภูมิอากาศที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงาน ดังนั้น หากมีช่วงเวลาที่แรงงานสามารถขายของได้ก็จะเป็นแรงจูงใจที่แรงงานทำงานในชั่วโมงที่เพิ่มมากขึ้น หรือ เมื่อมีฝนไม่ตกก็ทำให้แรงงานในภาคการเกษตรสามารถทำงานในชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มมากขึ้นได้ นอกจากนี้ **ปัจจัยสถานภาพการทำงาน** ที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวนทำงานเป็นลูกจ้างที่ทำงานเต็มเวลาตามชั่วโมงการทำงานปกติที่นายจ้างกำหนด ถูกขอให้ทำงานล่วงเวลาเพราะเห็นว่ามีเวลาที่จะทำงานเกินกว่าเวลาทำงานปกติได้ ทั้งๆ ที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานไทยก็ห้ามให้ลูกจ้างที่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานล่วงเวลา อีกทั้ง **ปัจจัยรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์** ในช่วงโควิดที่ทำให้แรงงานมีเวลาไปทำงานได้มากขึ้นและ **ปัจจัยสถานการณ์โควิด** ที่กระทบต่อการทำงานที่น้อยลงในบางอาชีพจึงทำให้มีชั่วโมงการทำงานที่น้อยลง

อนึ่ง สาเหตุที่ไม่พบอิทธิพลจากปัจจัยส่วนครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับรายได้ของครอบครัวต่อการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของข้อมูลการสำรวจในระดับประเทศที่ใช้ในการวิจัยนี้ยังไม่ได้เก็บข้อมูลรายได้ทุกคนที่ตกอยู่ในการสำรวจ แต่เก็บข้อมูลรายได้ของผู้ที่มีสถานภาพการเป็นลูกจ้างเท่านั้น ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถนำรายได้มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ จึงได้ใช้ระดับการศึกษาและระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรแทน ซึ่งมักพบในงานวิจัยอื่นที่นำตัวแปรดังกล่าวมาใช้แสดงถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน นอกจากนี้ สาเหตุที่อาจไม่พบว่าปัจจัยสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณมีลูกจ้างที่ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในจำนวนไม่มากนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะกฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดให้จ้างงานลูกจ้างได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และห้ามจ้างเด็ก (ผู้ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี) ทำงานล่วงเวลา

ดังนั้น ข้อค้นพบเพิ่มเติมจากการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลเป็นปัจจัยภายในของเด็กแต่ละคนที่ผลักดันให้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้นได้ ส่วนปัจจัยลักษณะงานเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกครัวเรือนที่เอื้อให้มีจำนวนชั่วโมง

การทำงานที่มากขึ้นได้เช่นกัน อีกทั้ง สภาพการทำงานการเป็นลูกจ้างเต็มเวลาอาจถูกกดดันจาก นายจ้างให้ทำงานล่วงเวลา ในขณะที่ปัจจัยส่วนครอบครัวแสดงถึงความจำเป็นในการหารายได้เลี้ยงดู ครอบครัวที่ผลักให้แรงงานทำงานในจำนวนชั่วโมงที่มากขึ้น ในส่วนของรูปแบบการเรียนการสอน ออนไลน์เป็นปัจจัยระดับสถานศึกษา และสถานการณ์โควิดเป็นบริบทภายนอกครัวเรือนที่อาจทำให้มี โอกาสการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ เนื่องด้วยยังไม่พบงานวิจัยในประเทศไทยและ ต่างประเทศที่ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลและลักษณะงานที่มีอิทธิพลต่อชั่วโมงการทำงานของเด็ก จึงไม่มีผลจากการวิจัยอื่นมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและ รูปแบบการทำงานของเด็กในกรอบการวิจัยที่ 1 กับปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว ซึ่งเป็นกรอบการวิจัยที่ 2.1 จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางประชากรด้านเพศ ปัจจัยลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปัจจัยภาคของ ครัวเรือน และปัจจัยขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน ไม่พบว่ามีอิทธิพลต่อการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโอกาสการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานเป็นผลมา จากปัจจัยประชากรและลักษณะของครัวเรือนเป็นหลัก แต่โอกาสการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ เกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่แรงงานทำเป็นหลัก คือ นอกภาคการเกษตร

แรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย

จากการวิจัยเชิงปริมาณ ในครั้งนี้พบว่า มีเพียงปัจจัย สภาพการจ้างงานเป็นลูกจ้างทำให้มีโอกาการทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งมีสภาพการจ้างงานโดยเป็นการช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่าการทำงานเป็นลูกจ้างนั้น นายจ้างกำหนดจำนวนชั่วโมง การทำงานของลูกจ้างไว้ตามที่นายจ้างต้องการ และแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานเป็นลูกจ้างไม่มีอำนาจ มากนักที่จะต่อรองกับนายจ้างเพื่อลดจำนวนชั่วโมงการทำงานที่นายจ้างกำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อแรงงาน วัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งเป็นลูกจ้างต้องการมีเวลาการทำงานที่น้อยลงก็เลือกที่จะ เปลี่ยนงานเพื่อให้ตนเองได้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่น้อยลง ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้ ชี้ให้เห็นถึงสภาพการทำงานเป็นลูกจ้างนี้เป็นลักษณะทางประชากรของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำให้ จำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานขึ้นอยู่กับความต้องการของนายจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับ Golden (2009) ที่กล่าวว่า นายจ้างอาจสร้างข้อจำกัดที่ทำให้จำนวนชั่วโมงการทำงานเกินกว่าจำนวนชั่วโมง การทำงานที่ลูกจ้างต้องการจะทำ แม้ว่าลูกจ้างทำงานมากกว่าจำนวนชั่วโมงที่ตนเองต้องการทำ แต่ ลูกจ้างก็ยังคงอยากได้รับค่าจ้างในชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น แรงงานส่วนมากมักเลือกที่จะ ทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานขึ้น มากกว่าเลือกที่จะทำงานในจำนวนชั่วโมงที่เหมาะสม

สำหรับตนเอง เพราะลูกจ้างที่มีสถานะทำงานชั่วคราว (part-time status) ไม่อยากเสียโอกาสที่จะได้รับค่าจ้างเพิ่มจากชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้น (Golden, 2009)

นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ยังทำให้ทราบ ปัจจัยอื่นๆที่มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่แรงงานต้องการแสวงหารายได้เพื่อใช้จ่ายส่วนตัว ความต้องการใช้เวลาว่างแก่เหงา และการทำงานเป็นงานอดิเรก ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคลนี้ไม่ได้ส่งผลให้แรงงานมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพราะแรงงานไม่มีความจำเป็นมากนักที่ต้องทำงานหลายชั่วโมงเพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนที่มากขึ้น ในขณะที่ปัจจัยด้านครอบครัวนั้นส่งผลให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยซึ่งมีความจำเป็นต้องการรายได้เพื่อช่วยเหลือพ่อแม่ทำให้แรงงานวัยเยาว์มีจำนวนชั่วโมง 63 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อีกทั้ง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด มีผลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีเวลาในการทำงานที่มากขึ้น กล่าวคือ การทำงานไปด้วยและเรียนออนไลน์ไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบต่องานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยอาจทำให้มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้นเพราะมีโอกาสในการค้าขายสินค้าบางประเภทได้มากในช่วงโควิด

อนึ่ง สาเหตุที่ไม่พบว่าระดับการศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยด้านความจำเป็นด้านรายได้ของครอบครัวนั้นอาจต้องใช้ตัวแปรรายได้ของครัวเรือนมาวิเคราะห์ร่วมด้วย แต่การวิจัยในครั้งนี้พบกับข้อจำกัดของข้อมูลการสำรวจในระดับประเทศที่ไ้ยังไม่ได้เก็บข้อมูลรายได้ของทุกคนที่ตกอยู่ในการสำรวจ แต่เก็บข้อมูลรายได้ของผู้ที่มีสถานภาพการเป็นลูกจ้างเท่านั้น ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถนำรายได้มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ จึงได้ใช้ระดับการศึกษาและระดับทักษะอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่มักพบในงานวิจัยอื่นๆ ซึ่งใช้แสดงถึงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

การอภิปรายผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัจจัยกำหนดทางประชากรและลักษณะของครัวเรือนที่สำคัญต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ โดยสรุปในตารางที่ 29

ตารางที่ 29 สรุปปัจจัยกำหนดทางประชากรและเศรษฐกิจที่สำคัญต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์

ปัจจัยกำหนดที่สำคัญ	การทำงานยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว		การทำงานยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย	
	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
ปัจจัยทางประชากร				
ภาคกิจการ	✓	✓	-	-
สถานภาพการทำงาน	-	✓	✓	✓
ปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือน				
การหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ. เครื่องหมายถูก หมายถึง ปัจจัยกำหนดการทำงานยาวนานของแรงงานวัยเยาว์

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็ก ในรอบการวิจัยที่ 1 กับปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในรอบการวิจัยที่ 2.2 จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางประชากรด้านเพศ ภาคกิจการ และลักษณะของครัวเรือน ไม่พบว่ามียุทธพลต่อการทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย แต่พบว่าสภาพการเป็นลูกจ้างของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราว (part-time employee) เพราะต้องใช้เวลาไปกับการเรียนหนังสือด้วย ดังนั้น จึงชี้ให้เห็นว่าโอกาสการทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เกิดมาจากการทำงานเป็นลูกจ้าง

6.4.2 ข้อจำกัดของผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานนี้มีข้อจำกัดในการนำผลการวิจัยไปใช้อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก เกณฑ์ (threshold) จำนวนชั่วโมงที่บอกว่าแรงงานวัยเยาว์ในแต่ละรูปแบบทำงานยาวนานหรือไม่ เป็นการใช้อ่าเปอร์เซ็นต์ที่ 75 ที่คำนวณได้จากข้อมูลการสำรวจที่ใช้ในการวิจัยนี้ เพราะยังไม่มีเกณฑ์ที่ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ว่าแรงงานวัยเยาว์ควรมีจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์เท่าใดถึงจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแรงงานวัยเยาว์ ในลักษณะการทำงานยาวนานที่ถือว่าเป็น

งานอันตรายต่อเด็ก ดังนั้น หากมีการใช้เกณฑ์จำนวนชั่วโมงที่แตกต่างกันออกไปจากที่ผู้วิจัยใช้ก็อาจทำให้ได้ผลการวิจัยที่แตกต่างกันได้

ประการที่สอง คือ การเก็บข้อมูลสภาวะการทำงานของประชากรในระดับประเทศ เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะภาคตัดขวาง (cross-sectional data) โดยเก็บจำนวนชั่วโมงการทำงานในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้วิเคราะห์ปัจจัยกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานในช่วงเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น จึงเป็นข้อจำกัดของผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยกำหนดการทำงานยาวนานในช่วงเวลาอ้างอิงที่เก็บข้อมูลเท่านั้น และไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงปัจจัยกำหนดการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานอย่างต่อเนื่องได้ (persistence in long working hours) ซึ่งแสดงให้เห็นจากตารางที่ 30 ในลักษณะที่ 1 ซึ่งแรงงานทำงานยาวนานในช่วงเวลาอ้างอิงที่เก็บข้อมูล (7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์) และยังทำงานยาวนานในช่วงก่อนเวลาอ้างอิงอีกด้วย

ตารางที่ 30 ลักษณะของการทำงานและไม่ทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานและไม่ยาวนาน จำแนกตามช่วงเวลาอ้างอิงและก่อนเวลาอ้างอิง

ลักษณะที่	ช่วงเวลาอ้างอิงที่เก็บข้อมูล (ระหว่าง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์)	ช่วงเวลาก่อนเวลาอ้างอิง ที่เก็บข้อมูล (8 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ ขึ้นไป)
1	ทำงาน โดยมีจำนวนชั่วโมง การทำงาน ดังนี้ - ชั่วโมงการทำงานยาวนาน - ชั่วโมงการทำงานไม่ยาวนาน	ทำงาน โดยมีจำนวนชั่วโมง การทำงาน ดังนี้ - ชั่วโมงการทำงานยาวนาน - ชั่วโมงการทำงานไม่ยาวนาน
2	ทำงาน โดยมีจำนวนชั่วโมง การทำงาน ดังนี้ - ชั่วโมงการทำงานยาวนาน - ชั่วโมงการทำงานไม่ยาวนาน	ไม่ทำงาน
3	ไม่ทำงาน	ทำงาน โดยมีจำนวนชั่วโมง การทำงาน ดังนี้ - ชั่วโมงการทำงานยาวนาน - ชั่วโมงการทำงานไม่ยาวนาน
4	ไม่ทำงาน	ไม่ทำงาน

จากตารางข้างบน จะเห็นได้ว่าการทำงานของแรงงานวัยเยาว์อาจมีช่วงการทำงานที่ยาวนานในช่วงเวลาหนึ่งซึ่งเป็นภาวะชั่วคราว หรือทำงานยาวนานอย่างต่อเนื่องก็ได้ อย่างไรก็ตามการพิจารณาว่าปัจจัยที่กำหนดการมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน “ต่อเนื่อง” จำเป็นต้องหางานวิจัยเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าระยะเวลา “ต่อเนื่อง” เท่าใดจึงจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอันตรายกับเด็ก

บทที่ 7

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ คือ 1) ศึกษาสถานการณ์การทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย 2) วิเคราะห์ปัจจัยทางประชากรในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในครัวเรือน ปัจจัยทางที่ตั้งของครัวเรือน และปัจจัยทางขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน ที่กำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี รูปแบบการทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน (แรงงานวัยเยาว์) และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน (แรงงานวัยเยาว์) ในประเทศไทย 3) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการจัดการกับปัจจัยในระดับครัวเรือนที่ส่งผลการทำงานในชั่วโมงที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์อายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย โดยการใช้การวิจัยแบบผสมวิธี รูปแบบ Explanatory Sequential Design ที่ใช้ผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานวัยเยาว์เพื่อช่วยอธิบายรายละเอียดให้กับผลการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) สรุปผลการวิจัย 2) ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

7.1 สรุปผลการวิจัย

7.1.1 สถานการณ์การณ์ของแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่าง

สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานทั้ง 2 รูปแบบ ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีอายุมากขึ้น ในด้านเพศ มีสัดส่วนเพศชายในแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวมีมากกว่าแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ในด้านสถานภาพสมรสของแรงงานทั้งสองรูปแบบ ส่วนใหญ่จะยังคงเป็นโสด แต่ในกลุ่มของแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวมีสัดส่วนของคนที่มีสมรสมากกว่าแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยที่สมรส สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่แรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพส่วนใหญ่ของแรงงานทั้งสองรูปแบบมีอาชีพระดับทักษะระดับกลาง แต่มีสัดส่วนของแรงงานที่มีทักษะระดับล่างอยู่มากกว่าในแรงงานที่ทำงานอย่างเดียว ในด้านสถานภาพการทำงาน แรงงานทั้งสองรูปแบบส่วนใหญ่ช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง แต่สถานภาพการเป็นลูกจ้างกลับพบในแรงงานที่ทำงานอย่างเดียวในสัดส่วนที่มากกว่าแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย นอกจากนี้ แรงงานที่ทำงานอย่างเดียวทำงานในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่แรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยส่วนใหญ่ทำงานนอกภาคการเกษตร

7.1.2 สถานการณ์ของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทยที่ทำงานยาวนาน

เนื่องด้วยยังไม่มีเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุด ตามกฎหมายสำหรับการทำงานของเด็ก (ผู้ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี) ที่แตกต่างจากการทำงานของผู้ที่อายุ ตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ดังนั้น กฎหมายแรงงานไทยอนุญาตให้แรงงานวัยเยาว์ที่อายุ 15-17 ปี ที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง มีชั่วโมงการทำงานปกติสูงสุดไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ ผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากข้อมูลการสำรวจสถานะการทำงานของประชากร ในไตรมาส 3 ปี 2561 พบว่ามีแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย จำนวน 13,265 คน จากจำนวน แรงงานวัยเยาว์ทั้งหมด 304,546 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.42 มีชั่วโมงการทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งทำงานอยู่ในสถานภาพการทำงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น นายจ้าง ประกอบธุรกิจ ส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และลูกจ้าง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณา ตามเกณฑ์กฎหมายไทยที่บังคับใช้กับสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างเท่านั้น ทำให้การทำงานของ แรงงานวัยเยาว์ที่มีสถานภาพการทำงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่ลูกจ้างที่ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถือว่ายังไม่ทำงานยาวนานเกินกว่ากฎหมายกำหนด และพบว่าของแรงงานวัยเยาว์เป็นลูกจ้างทำงาน เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีเพียงร้อยละ 1.68 ของแรงงานวัยเยาว์ทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้นำเปอร์เซ็นต์ที่ 75 มาใช้พิจารณาว่าเด็กที่ทำงานส่วนใหญ่ มีจำนวนชั่วโมงการทำงานเท่าใด โดยพิจารณาตามรูปแบบการทำงาน 2 รูปแบบ คือ ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียน และทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ทำให้พบค่าเปอร์เซ็นต์ที่ 75 ที่ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว และ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ดังนั้น ผลการวิจัยพบว่ามีแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงาน อย่างเดียวจำนวน 10,976 คน ทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือคิดเป็น ร้อยละ 6.09 ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวทั้งหมด ส่วนแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยพบว่ามีจำนวน 31,778 คน (ร้อยละ 25.59) ทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบ สัดส่วนของแรงงานใน 2 รูปแบบการทำงาน จะพบว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมี สัดส่วนของการทำงานเกินกว่าเกณฑ์จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ มากกว่าแรงงานที่ ทำงานอย่างเดียว ซึ่งหากรวมกับจำนวนชั่วโมงการเรียนหนังสือ 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของนักเรียน ชั้นมัธยมปลายในช่วงเปิดภาคเรียน จะทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยมี จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ เกินกว่า 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีโอกาสที่จะมี จำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว

7.1.3 ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานและรูปแบบการทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่ การทำงาน ไปพร้อมกันกับปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี พบปัจจัย

กำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี ซึ่งทำให้เกิดการทำงานใน 2 รูปแบบ (ทำงานอย่างเดียว หรือ ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย) ได้แก่ เพศของเด็ก ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ระดับทักษะอาชีพสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ภาคของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สัดส่วนของเด็กอายุ 15-17 ปี ต่อเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือน สถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน และความเกี่ยวพันกับหัวหน้าครัวเรือน ดังสรุปได้ดังนี้

เด็กเพศหญิงมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” น้อยกว่า เด็กเพศชาย เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่า เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา อีกทั้ง เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาทำให้มีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่า เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่สามารถระบุระดับการศึกษาสูงสุด หรือมีการศึกษาต่ำกว่ามัศึกษามีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่า เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จบการศึกษาสูงสุดระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา นอกจากนี้ เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับกลาง หรือไม่สามารถระบุระดับทักษะอาชีพจะมีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” น้อยกว่า เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับสูง ในขณะที่เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับล่างมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่า เด็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือนและมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีทักษะอาชีพสูงสุดระดับสูง เด็กที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือมีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” มากกว่า เด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนเด็กที่อยู่ในภาคใต้มีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่า เด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในด้านขนาดของครัวเรือน พบว่า เมื่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นก็ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ “ทำงานอย่างเดียว” เพิ่มขึ้น การที่เด็กอายุ 15-17 ปี มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือน แม้ว่าจะมีสัดส่วนที่น้อยกว่าเด็กอายุ 15-17 ปี ก็ทำให้เด็กอายุ 15-17 ปี มีโอกาสที่จะ “ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย” น้อยกว่า เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือน ในด้านสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า เด็กซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นมาย หย่า หรือ แยกกันอยู่กับคู่สมรส จะมีโอกาส “ทำงานอย่างเดียว” มากกว่า เด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นโสดหรือ

สมรส ในด้านความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หากเด็กเป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือเด็กมีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช่ญาติของเด็ก หรือหัวหน้าครัวเรือนเป็นญาติของเด็กที่ไม่ใช่พ่อแม่และปู่ย่าตายายของเด็ก ก็จะทำให้เด็กมีโอกาสที่จะ“ทำงานอย่างเดียว” มากกว่าเด็กที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก

ทั้งนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพมีการเก็บข้อมูลสำหรับปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี และปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ ดังสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงานของเด็กอายุ 15-17 ปี มีทั้งปัจจัยในระดับบุคคลและระดับครอบครัว ในระดับบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัยย่อย ได้แก่ 1) ความต้องการรายได้เพื่อซื้อของใช้ส่วนบุคคล หรือเพื่อออมเงิน หรืออยากหารายได้พิเศษ หรือเพื่อใช้สำหรับการศึกษา 2) ความต้องการตอบสนองความรู้สึกส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเพื่อแก้เหงา การทำงานเพราะได้รับความสุขจากการทำงาน ส่วนในระดับครอบครัว พบว่า เด็กเข้าสู่การทำงานเพราะต้องการแบ่งเบาภาระของครอบครัวในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก เป็นการช่วยหารายได้เสริมสำหรับครอบครัว อันเนื่องมาจากหัวหน้าครัวเรือนขาดรายได้เพราะไม่มีงานทำหรือไม่สามารถทำงานได้ หรือหัวหน้าครัวเรือนมีรายได้ไม่แน่นอน ลักษณะที่สอง คือ การทำงานเพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูเด็กอายุ 15-17 ปี เพื่อนำเงินที่เหลือไปใช้ในการเลี้ยงดูน้องซึ่งเป็นเด็กที่อายุน้อยกว่า 15-17 ปี ในครัวเรือน นอกจากนี้ ยังได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจต่อแรงงานวัยเยาว์ กล่าวคือ แรงงานวัยเยาว์ได้รับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจากหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นพ่อแม่หรือญาติเป็นหลัก แต่ก็มีบางครัวเรือนที่แรงงานวัยเยาว์ได้รับการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจากพ่อแม่หรือญาติอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน เช่น การที่พ่อแม่ที่อยู่คนละครัวเรือนส่งเงินมาให้

ปัจจัยกำหนดรูปแบบการทำงานของเด็ก มีทั้งปัจจัยในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสถานศึกษา ทั้งนี้ ในระดับบุคคล พบว่า แรงงานวัยเยาว์ทำงานอย่างเดียว เพราะไม่สนใจการเรียน และคิดว่าการเรียนไม่มีประโยชน์ต่อการหารายได้ ส่วนแรงงานวัยเยาว์ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเพราะต้องการได้วุฒิการศึกษาที่ทำให้มีโอกาสที่จะหางานได้ง่ายและส่งผลกระทบต่ออาชีพที่มีรายได้ดีในอนาคต ในระดับครอบครัว พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กทำงานอย่างเดียว เพราะครอบครัวไม่มีเงินส่งให้เรียนหนังสือต่อได้ในระดับสถานศึกษาได้ข้อค้นพบในกลุ่มแรงงานที่ทำงานอย่างเดียว พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือต่อนั้นเป็นเพราะไม่พอใจกับคุณภาพของสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงโควิดซึ่งไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติของนักเรียนในสายอาชีวศึกษา และความไม่พอใจอันเนื่องมาจากการถูกเลือกปฏิบัติจากครูในสถานศึกษา

7.1.4 ปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบถึงปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ที่มีรูปแบบการทำงานใน 2 รูปแบบ โดยสรุปพบว่า สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว ปัจจัยการทำงานในนอกราชการเกษตรและการอยู่อาศัยในครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยังมีโอกาสทำงานเกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยุในภาคการเกษตร และแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยังอยู่ในเขตเทศบาล ในส่วนของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยนั้น พบว่า ปัจจัยสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง ส่งผลให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย มีโอกาสที่จะทำงานเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มากกว่าแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งช่วยเหลือธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แรงงานวัยเยาว์ทำให้ได้ทั้งข้อพิจารณาของแรงงานวัยเยาว์เกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน และปัจจัยกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ โดยสรุปดังนี้

แรงงานวัยเยาว์ทั้งสองรูปแบบการทำงานให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ตามแต่ละบุคคลเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่าแรงงานวัยเยาว์ควรมีจำนวนชั่วโมงการทำงานสูงสุดกี่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงการทำงานที่แรงงานวัยเยาว์อยากทำและสาเหตุที่อยากมีชั่วโมงการทำงานเท่าเดิมและเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ได้ทราบว่าแรงงานวัยเยาว์มีข้อพิจารณาจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมสำหรับตนเอง คือ แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยังจะพิจารณาผลกระทบทางลบจากจำนวนชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ ผลกระทบต่อสุขภาพของตัวแรงงานเองที่จำนวนชั่วโมงการทำงานทำให้ไม่มีเวลาพักผ่อนที่เพียงพอ และผลกระทบต่อครอบครัวที่จำนวนชั่วโมงการทำงานทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลครอบครัว ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยจะพิจารณาจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมจากผลกระทบต่อการเรียนหนังสือและผลกระทบต่อสุขภาพของแรงงาน

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ โดยสรุปพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1) ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ในแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวยัง พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่แรงงานที่ยังต้องการรายได้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวก็จะทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้น อีกทั้ง ปัจจัยสุขภาพที่หากแรงงานต้องการเวลาในการพักผ่อนที่เพียงพอ ก็จะทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่แรงงานคิดว่าไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ แต่สำหรับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ก็พบว่ามีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ต้องการหา

รายได้สำหรับค่าใช้จ่ายส่วนตัวเหมือนกันกับแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว และยังพบว่า ปัจจัยในด้านเวลาว่างและความชอบส่วนบุคคลของแรงงาน ทำให้แรงงานวัยเยาว์มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้นได้

2) ด้านปัจจัยส่วนครอบครัว ในแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย พบว่า ปัจจัยในด้านการแบ่งเบาภาระของครอบครัว มีอิทธิพลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้น

3) ด้านปัจจัยลักษณะงานที่ทำ จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์พบกลุ่มปัจจัยนี้ในกลุ่มของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียว โดยพบว่า ลักษณะการทำงานที่เป็นการขายของออนไลน์ทำให้จำนวนชั่วโมงการทำงานขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ขายของให้กับลูกค้าได้ นอกจากนี้สภาพอากาศก็เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจำนวนชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานในภาคการเกษตร เช่น การไม่สามารถทำงานบางอย่างในช่วงฝนตก

4) ด้านปัจจัยสถานภาพการทำงาน โดยพบว่า ในกลุ่มของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวที่ทำงานเป็นลูกจ้างที่ทำงานเต็มเวลาจะทำงานตามจำนวนชั่วโมงการทำงานที่นายจ้างกำหนด จึงทำให้มีโอกาสที่จะทำงานในจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ในขณะที่แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย แม้ทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวที่ทำงานนอกเวลาเรียนเท่านั้น ก็ยังมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

5) ด้านปัจจัยรูปแบบการเรียนของสถานศึกษาในช่วงการระบาดของโควิด โดยพบว่า รูปแบบการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เกินกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยหลายคน เพราะแรงงานวัยเยาว์เรียนออนไลน์ไปด้วยทำงานไปด้วยได้ และมีรายหนึ่งที่ทำงานอย่างเดียวในช่วงเรียนออนไลน์เพราะไม่มีโทรศัพท์มือถือสำหรับการเรียนออนไลน์

นอกจากนี้ แม้ว่าสถานการณ์โควิดจะไม่ใช่อุปสรรคที่มีอิทธิพลต่องานของทั้งแรงงานวัยเยาว์หรือหัวหน้าครัวเรือน แต่ถือว่าเป็นสถานการณ์ที่สำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อจำนวนชั่วโมงการทำงาน เช่น ในช่วงโควิดที่สามารถขายสินค้าบางอย่างผ่านช่องทางออนไลน์ได้ดี ก็ทำให้แรงงานวัยเยาว์ใช้เวลาการทำงานที่มากขึ้นเพราะมีโอกาสในการขายที่มากขึ้น นอกจากนี้หากหัวหน้าครัวเรือนตกงานหรือมีงานที่น้อยลงในช่วงโควิด ก็ทำให้แรงงานวัยเยาว์ต้องช่วยงานครอบครัวมากขึ้น จึงทำให้แรงงานวัยเยาว์ทำงานในจำนวนชั่วโมงที่เพิ่มขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะ

7.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการทำงานและรูปแบบการทำงาน

1. จากผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ให้เห็นถึงปัจจัยกำหนดที่สำคัญต่อการเข้าสู่งานในรูปแบบการทำงานอย่างเดียวย ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่ต่ำกว่ามัธยมศึกษา การเป็นม่าย หย่า แยกกันอยู่กับคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน และการไม่มีพ่อแม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน อีกทั้ง ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยัง พบว่า ผู้ปกครองไม่มีเงินส่งเด็กเรียนต่อและความจำเป็นที่เด็กต้องหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำงานอย่างเดียวย ดังนั้น สถานศึกษาควรทำความเข้าใจปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวและร่วมกับผู้ปกครองจัดการรายกรณีสำหรับเด็กแต่ละคนที่มีปัจจัยเสี่ยง เพื่อป้องกันและช่วยเหลือเด็กให้เด็กยังคงอยู่ในระบบการศึกษาต่อไปได้โดยอาจทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย และช่วยเหลือเด็กที่ทำงานอย่างเดียวยให้สามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ เช่น สถานศึกษาประสานขอการสนับสนุนด้านรายได้จากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นให้กับผู้ปกครองของเด็กที่มีความจำเป็นต้องให้เด็กออกจากโรงเรียนเพื่อทำงานหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งการสนับสนุนด้านรายได้เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว ที่จะช่วยให้เด็กสามารถที่จะกลับไปเรียนต่อหรือยังคงเรียนต่อไปได้

2. จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพเห็นถึงการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบที่ทำให้แรงงานวัยเยาว์สามารถทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยแม้ว่าจะทำงานเต็มเวลาก็ตาม ดังนั้น สถานศึกษาควรให้คำแนะนำกับผู้ปกครองและเด็กที่มีความจำเป็นต้องทำงานหารายได้ใน การพิจารณาการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นทางเลือกกับเด็กให้สามารถทำงานควบคู่ไปกับการเรียนได้ อย่างไรก็ตามสถานศึกษาและผู้ปกครองยังคงควรติดตามและสนับสนุนการเรียนหนังสือของเด็กให้ยังคงอยู่ในระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน

1. จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพเห็นถึงความจำเป็นของเด็กที่ต้องทำงานในจำนวนชั่วโมงที่ยาวนานและต่อเนื่องเพื่อหารายได้ที่เพียงพอในการเลี้ยงครอบครัว โดยจะเห็นได้จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพว่าเด็กทำงานในระดับทักษะกลางและต่ำ ดังนั้น สถานศึกษาควรร่วมมือกับนายจ้างในการพัฒนาทักษะการทำงานเพื่อให้เด็กมีทักษะการทำงานที่สูงขึ้นซึ่งจะทำให้ได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้นโดยใช้เวลาการทำงานที่น้อยลง เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรเพิ่มหลักสูตรการศึกษานอกระบบด้านการส่งเสริมทักษะเพื่อการทำงานและความเป็นผู้ประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมการเสริมสร้างทักษะการทำงานผ่านการเรียนแบบทวิภาคีตั้งแต่วัยเด็กตอนต้นที่เด็กเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อเตรียมความพร้อม

ด้านทักษะการทำงานสำหรับเด็กที่สอดคล้องกับความต้องการของนายจ้างและมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centric approach) ในการบูรณาการเรียนกับการทำงาน (work-integrated learning) โดยเป็นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความฉับและความสนใจของเด็ก อีกทั้ง นายจ้างควรให้สิทธิความคุ้มครองเด็กที่ทำงานผ่านการเรียนแบบทวิภาคี เช่น ประกันสุขภาพและอุบัติเหตุที่เกี่ยวกับการทำงาน นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะการทำงานควรคำนึงถึงความหลากหลายของงาน ในยุคปัจจุบัน เช่น งานออนไลน์ อีกทั้ง ควรสร้างแรงงานจงใจให้นายจ้างร่วมมือในการพัฒนาทักษะการทำงานให้กับเด็ก เช่น กระทรวงแรงงานควรส่งเสริมให้ออกกฎหมายเพื่อลดหย่อนภาษีให้กับนายจ้างที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะการทำงานผ่านการเรียนรู้แบบทวิภาคีให้กับเด็ก ซึ่งคล้ายคลึงกับการสร้างแรงงานจงใจให้กับนายจ้างในการจ้างงานคนพิการ ซึ่งมีการออกพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 499) พ.ศ. 2553 ให้สิทธิพิเศษยกเว้นรายจ่าย ในการจ้างคนพิการเพิ่มอีก 1 เท่า ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะการทำงานสอดคล้องกับการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ย่อย ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

2. จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพชี้ให้เห็นว่าสภาพภาพการเป็นลูกจ้างทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยทำงานในช่วงเวลาที่ยาวนานเนื่องด้วยการขาดอำนาจในการต่อรองจำนวนชั่วโมงการทำงานกับนายจ้าง ดังนั้น กระทรวงแรงงานควรออกประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง แนวทางการกำหนดชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานวัยเยาว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่ทำงานไปด้วยเรียน รวมทั้งให้ครอบคลุมถึงกลุ่มเด็กที่เรียนในสายสามัญนอกเหนือจากสายอาชีพ ซึ่งเป็นแนวทางที่เน้นความร่วมมือจากนายจ้างเพื่อช่วยให้เด็กที่ทำงานมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ในการเรียนหนังสือ อย่างไรก็ตาม กระบวนการออกแนวทางดังกล่าวควรมีการประชุมหารือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน เช่น นายจ้าง เด็กและแรงงานวัยเยาว์ หน่วยงานภาครัฐ (เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) และองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและแรงงาน รวมถึง อ้างอิงผลการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบจากชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน เพื่อให้การกำหนดชั่วโมงการทำงานมีความสอดคล้องกับลักษณะการทำงานและการเรียนของเด็ก เช่น ภาคกิจการ สภาพการทำงาน อาชีพ ชั่วโมงเรียน รวมทั้ง ควรติดตามและประเมินผลการนำแนวทางไปใช้เพื่อปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมต่อไป

3. จากการวิจัยเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นถึงการทำงานงานออนไลน์ของแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอย่างเดียวและทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานในยุคสมัยใหม่ เช่น การขายสินค้าออนไลน์ โดยทำงานในลักษณะของงานอดิเรกหรืองานที่ช่วยให้ได้รายได้เสริม จึงทำให้แรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานออนไลน์ส่วนใหญ่มักไม่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่

ยาวนาน อย่างไรก็ตาม แรงงานวัยเยาว์บางคนมีใช้เวลาขายของออนไลน์ตลอดทั้งวันและบ่อยครั้งต่อวันจนไม่ทราบจำนวนชั่วโมงการทำงานรวมทั้งหมดต่อวันหรือสัปดาห์ได้ ดังนั้น จึง**ควรต้องพัฒนาทักษะชีวิตด้านการจัดการชีวิตให้กับผู้ที่ทำงานออนไลน์** ไม่ว่าจะเป็น เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเวลาการทำงานได้อย่างสมดุลกับการใช้ชีวิต เช่น สถานศึกษาพัฒนาทักษะการจัดการเวลาการทำงานให้กับเด็กและเยาวชน เป็นต้น

7.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. **ควรมีการวิจัยในเชิงปริมาณในระดับประเทศเพิ่มเติม** ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านทัศนคติของเด็กและผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนและการทำงานของเด็ก และปัจจัยในระดับสถานศึกษาเป็นปัจจัยกำหนดการทำงานอย่างเดียวของเด็กอายุ 15-17 ปี ในประเทศไทย
2. **ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาปัจจัยด้านสภาพการทำงาน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นลูกจ้าง เพื่อหาแนวทางที่ทั้งนายจ้างและลูกจ้างร่วมกันกำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานที่จะช่วยทำให้แรงงานวัยเยาว์สามารถเรียนหนังสือต่อไปได้และลดปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อด้านสุขภาพของแรงงานวัยเยาว์
3. **ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณในระดับประเทศที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โควิด** เป็นปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์ในช่วงโควิดซึ่งเริ่มตั้งแต่ต้นปี 2563
4. **ควรมีการศึกษาผลกระทบต่อตัวเด็กในแง่ของการเรียนและสุขภาพ** ซึ่งเกิดจากการทำงานในจำนวนชั่วโมงที่แตกต่างกันของแรงงานวัยเยาว์ โดยจำแนกตามรูปแบบการทำงาน ประเภทอาชีพ และสภาพการทำงาน ทั้งนี้ การศึกษาผลกระทบควรจัดทำเครื่องมือวัดผลกระทบที่อ้างอิงตามหลักวิชาการที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เพื่อให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมทราบว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานเท่าใด จึงส่งผลกระทบต่อการเรียนและสุขภาพของเด็กที่ทำงานอย่างเดียว และเด็กที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย เพื่อให้สามารถหาจำนวนชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมสำหรับเด็กทำงานที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน เพราะจะช่วยป้องกันและช่วยเหลือเด็กจากการทำงานในจำนวนชั่วโมงที่มากเกินไปจนก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวเด็ก

ภาคผนวกที่ 1: ใบรับรองโครงการวิจัย

AF 02-12

 คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์: 0-2218-3202, 0-2218-3049 E-mail: eccu@chula.ac.th

COA No. 230/2564

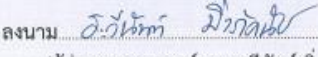
ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 166.1/64 : ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย

ผู้วิจัยหลัก : นางสาวกนกนิชก์ ดันต์กุลรัตน์

หน่วยงาน : วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พิจารณา โดยใช้หลัก ของ Belmont Report 1979, Declaration of Helsinki 2013, Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOM) 2016, มาตรฐานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน (มคจจ.) 2560, นโยบายแห่งชาติและแนวทางปฏิบัติการวิจัยในมนุษย์ 2558 อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้

ลงนาม ลงนาม
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ปริดา ทิคนประดิษฐ์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีพันธ์ มิ่งกัณย์)
ประธาน กรรมการและเลขานุการ

วันที่รับรอง : 24 พฤศจิกายน 2564 วันหมดอายุ : 23 พฤศจิกายน 2565

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

1) โครงการวิจัย

2) ผู้วิจัย

3) เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

4) แนวคำถาม

เลขที่โครงการวิจัย 166.1/64
วันที่รับรอง 24 พ.ย. 2564
วันหมดอายุ 23 พ.ย. 2565

เงื่อนไข

1. ข้าพเจ้ารับทราบว่าเป็นการสมัครจริยธรรม หากดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยก่อนได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
2. หากใบรับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เมื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 1 เดือน พร้อมส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่จะระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย (ถ้ามี) เฉพาะที่ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลที่ขออนุมัติจากคณะกรรมการ ต้องรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการพิจารณารับรองก่อนดำเนินการ
7. หากยุติโครงการวิจัยก่อนกำหนดต้องแจ้งคณะกรรมการฯ ภายใน 2 สัปดาห์พร้อมคำชี้แจง
8. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่งแบบรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย (AF 01-15) และบทคัดย่อผลการวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับโครงการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทคัดย่อผลการวิจัย ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น
9. โครงการวิจัยที่มีหลายระยะ จะรับรองโครงการเป็นระยะ เมื่อดำเนินการวิจัยในระยะแรกเสร็จสิ้นแล้ว ให้ดำเนินการส่งรายงานความก้าวหน้า หรือโครงการวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องในระยะถัดไป
10. คณะกรรมการฯ สงวนสิทธิ์ในการตรวจเยี่ยมติดตามการดำเนินการวิจัย
11. สำหรับโครงการวิจัยจากภายนอก ผู้บริหารส่วนงาน กว่าการดำเนินการวิจัย

ภาคผนวกที่ 2: เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย/ผู้อยู่ในปกครองและหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

AF 03-06

หน้า 1

เอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย/ผู้อยู่ในปกครองและหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

ชื่อโครงการวิจัย: "ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย"

ชื่อผู้วิจัย: นางสาว กนกนิษฐ์ ตันต์กุลรัตน์

ตำแหน่ง: นิสิตปริญญาเอก วิทยาลัยประชากรศาสตร์

สถานที่ติดต่อผู้วิจัย:

- สถานศึกษา: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคารวิชชุ์ ประจวบเหมาะ ชั้น 3 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
 - ที่บ้าน: 81 ซอย ศิริพงษ์ ถนน สุขุมวิท 81 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10260 โทรศัพท์ที่บ้าน 02-331-1743 โทรศัพท์มือถือ 087-021-1552 E-mail : kurupick@gmail.com
- แหล่งทุนวิจัย/ผู้สนับสนุนการวิจัย: ไม่มี เป็นทุนของผู้วิจัย

ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมในการวิจัย ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจเข้าร่วมในการวิจัย มีความจำเป็นที่ท่านควรทำความเข้าใจว่างานวิจัยนี้ทำเพื่อทราบสถานการณ์การทำงานของเด็ก อายุ 15-17 ปี ที่ทำงานหรือที่เรียกว่า "แรงงานวัยเยาว์" ในประเทศไทย รวมทั้ง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน รูปแบบการทำงาน (ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนต่อ หรือทำงานไปด้วยเรียนหนังสือไปด้วย) และจำนวนชั่วโมงการทำงาน อีกทั้ง เชื่อว่าการวิจัยนี้จะสามารถให้คำแนะนำเชิงนโยบายในด้านแนวทางการจัดการกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ ได้อีกด้วย

กรุณาใช้เวลาในการอ่านข้อมูลต่อไปนี้อย่างละเอียดรอบคอบ หรือหากท่านไม่สะดวกที่จะอ่านเอกสารฉบับนี้ ทางผู้วิจัยยินดีที่จะช่วยอ่านข้อความให้ท่านฟัง นอกจากนี้ ท่านสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมหรือข้อมูลที่ไม่ชัดเจนได้ตลอดเวลา ผู้วิจัยจะอธิบายจนกว่าจะเข้าใจอย่างชัดเจน

▪ กลุ่มประชากรและเกณฑ์ในการเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยเข้าและออกจากกรวิจัย

1) กลุ่มประชากรในการวิจัยนี้ คือ เด็ก อายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เด็กที่ทำงานจำนวน 50 คน จาก 5 ภาค โดยจะสัมภาษณ์ 10 คนต่อภาค จำนวนทั้งสิ้น 5 ภาค ได้แก่ ภาคที่ 1 กรุงเทพมหานคร ภาคที่ 2 ภาคกลาง ภาคที่ 3 ภาคเหนือ ภาคที่ 4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคที่ 5 ภาคใต้

2) ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยกำหนดลักษณะของผู้เข้าร่วมการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยซึ่งต้องมีลักษณะครบทั้ง 5 ประการดังนี้ กล่าวคือ 1. เป็นผู้มีอายุ 15-17 ปี 2. ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ ได้ทำงานเพื่อหารายได้สำหรับตนเองหรือครอบครัว ทั้งนี้ หากผู้วิจัยพบเด็กที่ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ไม่มีงานหรือหยุดชั่วคราวในช่วงโควิด-19 และเมื่อมีงานเด็กจะกลับไปทำงานต่อ ผู้วิจัยจะไม่เลือกเด็กกลุ่มนี้ให้ข้อมูลงานวิจัย 3. ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์นั้น ต้องเป็นการทำงานในช่วงเปิดภาคเรียน ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไปในสัปดาห์ดังกล่าว 4. ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ พักอาศัยในครัวเรือนส่วนบุคคล 5. งานที่ทำในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์นั้น ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคีของอาชีวศึกษาเพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงาน แต่หากมีการทำงานอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียนแบบทวิภาคี ควบคู่ไปกับการเรียนแบบทวิภาคี ถือว่ายังเข้าข่ายเป็นกลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษา

V4.0/2563

166-1/64
24 พ.ย. 2564
23 พ.ย. 2565

หน้า 2

3) ผู้วิจัยจะพยายามให้ผู้สัมภาษณ์มีความหลากหลายด้านอาชีพที่ใกล้เคียงกับข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่พบว่าอาชีพ 5 อันดับแรกที่มีแรงงานวัยเยาว์ทำงานมากที่สุด ได้แก่ 1. งานเกษตรกร (ร้อยละ 37) 2. งานบริการ (ร้อยละ 25) 3. งานคนงาน (ร้อยละ 24) 4. งานช่างซ่อมและคนทำผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 10) 5. งานช่างเย็บและคนขับรถเกษตรกรรม (ร้อยละ 3) ทั้งนี้ อาจมีการปรับสัดส่วนของอาชีพให้เหมาะสมหากพบข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ ในจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 50 คนที่ได้กำหนดไว้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงจะทำการเก็บข้อมูลจากแรงงานวัยเยาว์ที่ทำงานอาชีพออนไลน์ด้วย เช่น งานขายของออนไลน์ ซึ่งเป็นงานบริการ เป็นต้น อีกทั้ง ผู้วิจัยจะพยายามให้มีจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เพศหญิงและเพศชายที่ใกล้เคียงกันให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ข้างต้นนั้นเป็นการประมาณการ ดังนั้น ผู้วิจัยอาจมีการปรับจำนวนผู้ให้ข้อมูลให้เป็นไปตามข้อจำกัดและความเป็นไปได้ตามสถานการณ์จริงที่ผู้วิจัยประสบในช่วงการเก็บข้อมูล หรืออาจจะพิจารณาเพิ่มเติมจำนวนผู้ให้ข้อมูลในภายหลังเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนเพียงพอ

4) ในส่วนของเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยออก คือ 1. ไม่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย 2. ไม่สะดวกที่จะให้สัมภาษณ์ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆก็ตาม

▪ วิธีการได้มาและการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ผู้วิจัยติดต่อสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ผ่านทางกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของสภาเด็กและเยาวชน เพื่อช่วยประสานกับสภาเด็กและเยาวชน โดยผู้วิจัยจะขอให้ทางสภาเด็กและเยาวชนช่วยแนะนำเด็กตามเกณฑ์คัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้สอบถามเด็กในเบื้องต้นว่าสนใจที่จะเข้าร่วมการวิจัยหรือไม่ หากสนใจจะเข้าร่วมการวิจัย สภาเด็กและเยาวชนก็จะขออนุญาตบอกชื่อและเบอร์โทรศัพท์ให้กับทางผู้วิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยติดต่อกับเด็กเพื่ออธิบายเกี่ยวกับงานวิจัยทางโทรศัพท์ ทั้งนี้ หากเด็กแสดงความจำนงในเบื้องต้นว่ายินดีที่จะเข้าร่วมการวิจัย ทางผู้วิจัยก็จะส่งเอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอมไปให้เด็กและผู้ปกครองผ่านทางช่องทางที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก เช่น ช่องทางออนไลน์ หรือ ไปรษณีย์ หลังจากที่ได้รับเอกสารไปแล้ว 7 วัน ผู้วิจัยจะโทรศัพท์ไปถามเด็กและผู้ปกครองว่าเข้าใจข้อมูลในเอกสารหรือไม่ และต้องการให้ผู้วิจัยอธิบายข้อมูลเพิ่มเติมหรือไม่ เมื่อผู้วิจัยได้อธิบายข้อมูลให้เด็กและผู้ปกครองเข้าใจแล้ว ทางผู้วิจัยจะขอความยินยอมการเข้าร่วมการวิจัยจากเด็กและผู้ปกครอง

▪ วิธีการเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการทำลายข้อมูล

○ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือทางช่องทางออนไลน์ที่ท่านสะดวก จำนวน 1 ครั้ง โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงต่อคน หากเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ทางผู้วิจัยจะเป็นผู้โทรศัพท์ไปหาท่าน ซึ่งจะไม่ทำให้ท่านต้องเสียค่าโทรศัพท์ แต่หากเป็นการสัมภาษณ์ทางช่องทางออนไลน์ ผู้วิจัยจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าอินเทอร์เน็ตที่ท่านต้องใช้ในการให้สัมภาษณ์

○ ผู้วิจัยขอให้ท่านให้สัมภาษณ์ในสถานที่ที่ท่านรู้สึกปลอดภัยและสะดวกใจในการให้ข้อมูล

○ การเข้าร่วมในการวิจัยของท่านเป็นโดยสมัครใจ และสามารถปฏิเสธที่จะเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกขณะ โดยไม่ต้องให้เหตุผลและไม่สูญเสียประโยชน์ที่พึงได้รับ ทั้งนี้ จะไม่มีผลกระทบในทางใดๆ ต่อตัวท่าน

V4.0/2563

เลขที่โครงการวิจัย..... 166-1/64
วันที่รับรอบ..... 24 พ.ย. 2564
23 พ.ย. 2565
วันหมดอายุ.....

○ ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เท่านั้น โดยไม่บันทึกภาพ เพื่อรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ถอดเทปเสียงด้วยตนเอง และผู้วิจัยจะไม่นำไปเผยแพร่ต่อบุคคลอื่นๆ โดยที่ไม่ได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากท่านและผู้ปกครอง รวมทั้ง ผู้วิจัยจะใส่รหัสป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยผู้ที่ไม่ใช่ผู้วิจัย อย่างไรก็ตาม หากท่านไม่สะดวกที่จะให้บันทึกเสียงสัมภาษณ์ ทางผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดแทน

○ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท่านไว้จนกว่าจะเสร็จสิ้นการวิจัย ได้แก่ 1) ไฟล์หนังสือแสดงความยินยอมและไฟล์เสียงแสดงความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครอง ซึ่งจะใช้เป็นหลักฐานที่ท่านและผู้ปกครองของท่านให้ความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยนี้ 2) ไฟล์เอกสารรายชื่อและข้อมูลการติดต่อ 3) ไฟล์แบบบันทึกการสัมภาษณ์ 4) ไฟล์บันทึกรหัสหมายเลขของผู้ให้ข้อมูลและรายชื่อผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น ผู้วิจัยจะลบไฟล์ออกจากคอมพิวเตอร์เมื่อการวิจัยสิ้นสุดลง

○ การสัมภาษณ์จะเริ่มขึ้นหลังจากที่ท่านได้อ่านเอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและหนังสือแสดงความยินยอมฉบับนี้แล้ว อย่างไรก็ตาม หากท่านไม่สะดวกที่จะอ่านเอกสารทางผู้วิจัยสามารถอ่านเอกสารให้ท่านและผู้ปกครอง และตอบคำถามท่านและผู้ปกครองจนกว่าท่านและผู้ปกครองจะเข้าใจ นอกจากนี้ หลังจากท่านและผู้ปกครองเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจะขอความยินยอมจากท่านและผู้ปกครองของท่านในการให้ท่านเข้าร่วมการวิจัยนี้ โดยสามารถให้ความยินยอมได้ทางช่องทางใดช่องทางหนึ่ง ได้แก่ 1. การให้ความยินยอมทางวาจาผ่านทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกเสียงการให้ความยินยอมของท่านและผู้ปกครอง แต่หากท่านและผู้ปกครองไม่สะดวกที่จะให้บันทึกเสียงการให้ความยินยอม ทางผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง 2. การให้ความยินยอมในหนังสือแสดงความยินยอมที่ทางผู้วิจัยส่งไปให้ท่านทางไปรษณีย์หรือทางช่องทางออนไลน์ที่ท่านสะดวก ซึ่งท่านสามารถส่งหนังสือแสดงความยินยอมที่ท่านและผู้ปกครองลงนามแล้วมาให้ผู้วิจัยผ่านช่องทางออนไลน์ที่ท่านสะดวก หรือหากไม่สะดวกส่งผ่านช่องทางออนไลน์ ท่านและผู้ปกครองสามารถให้ความยินยอมทางวาจาได้

▪ ประโยชน์ในการเข้าร่วมการวิจัย

การวิจัยนี้ท่านจะไม่ได้รับประโยชน์โดยตรง แต่อาจเป็นประโยชน์ต่อแรงงานวัยเยาว์ในภาพรวม ซึ่งหน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่จะจัดการกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์

▪ ความเสี่ยง/อันตราย และความไม่สะดวกต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย

○ การเข้าร่วมการวิจัยอาจทำให้เกิดความไม่สะดวกต่าง ๆ ได้แก่ การต้องใช้เวลาส่วนตัวเพื่อให้สัมภาษณ์ การเปิดเผยข้อมูลด้านประสบการณ์การทำงานของท่าน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอสัมภาษณ์ท่านในช่วงเวลาที่ท่านสะดวกและเก็บรักษาข้อมูลที่ท่านให้ไว้เป็นความลับตามรายละเอียดในหัวข้อ "การเก็บข้อมูลที่ได้ไว้เป็นความลับ" ในเอกสารฉบับนี้

○ ท่านมีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธเข้าร่วมการวิจัย ไม่ตอบคำถามใดๆ และ ออตนตัวจากการวิจัย โดยจะไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของท่านและทางใด ๆ ต่อตัวท่าน ดังนั้น ท่านสามารถไม่ตอบคำถามใดๆก็ได้ รวมทั้ง สามารถถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องให้เหตุผลใดๆ นอกจากนี้ ในระหว่างการสัมภาษณ์ หากท่านรู้สึกไม่สะดวกที่จะตอบคำถามใดๆ ท่านสามารถแจ้งให้ผู้วิจัยทราบได้

ฉันได้ทำการวิจัย... 166.1/64
ผู้วิจัยนาง... 24 พ.ย. 2564
วันที่รับทราบ... 23 พ.ย. 2565
นางสมศรี สุข...

AF 03-06

หน้า 4

○ ในช่วงสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ผู้วิจัยขอสัมภาษณ์ท่านผ่านทางโทรศัพท์ หรือ ช่องทางออนไลน์ เช่น แอพพลิเคชั่นไลน์ (ผ่านสัญญาณเสียง หรือแบบเห็นหน้าโดยการเปิดกล้องจากมือถือ) แทนการสัมภาษณ์แบบพบตัวจริงเพื่อความปลอดภัยของทั้งท่านและผู้วิจัย เนื่องด้วยพื้นที่ที่ผู้วิจัยหรือท่านอาศัยอยู่อาจจะมีการแพร่ระบาดของโควิด

▪ **ความลับข้อมูลที่ได้อาจเป็นความลับ**

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับท่านที่ทางผู้วิจัยเก็บข้อมูลมา ทางผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไฟล์ไว้ในคอมพิวเตอร์ที่ จะต้องเข้ารหัสในการเปิดคอมพิวเตอร์ และต้องเข้ารหัสในการเปิดไฟล์นั้นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เพียงผู้เดียว หากมีการเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะเสนอข้อมูลภาพรวม หรือ ข้อมูลนิจนาม ที่ไม่สามารถระบุถึงตัวท่านได้

▪ **ความชอบของทรัพย์สินสำหรับผู้เข้าร่วมในการวิจัย**

หลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์ท่านแล้ว ผู้วิจัยจะส่งค่าชดเชยเป็นของที่ระลึกสำหรับท่าน เพื่อแสดงถึงความขอบคุณที่ท่านได้สละเวลาร่วมในการวิจัยนี้ โดยจะจัดส่งให้ท่านทางไปรษณีย์ตามที่อยู่ที่ท่านได้ให้กับผู้วิจัย

▪ **การตอบข้อสงสัย**

หากมีข้อสงสัย โปรดสอบถามเพิ่มเติมจากผู้วิจัยได้ตลอดเวลา และหากผู้วิจัยมีข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์หรือโทษเกี่ยวกับการวิจัย ผู้วิจัยจะแจ้งให้ท่านทราบอย่างรวดเร็วเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยทบทวนว่ายังสมัครใจจะอยู่ในงานวิจัยต่อไปหรือไม่

▪ **การร้องเรียน**

หากได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามข้อมูลดังกล่าวสามารถร้องเรียนได้ที่ คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ 0-2218-3202, 0-2218-3049 E-mail: eccu@chula.ac.th

ครั้งที่โครงการวิจัย: 166-1/64

วันที่รับรอง: 24 พ.ย. 2564

วันหมดอายุ: 23 พ.ย. 2565

ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย และเข้าใจข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทุกประการแล้ว จึงลงนามเข้าร่วมการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และได้รับเอกสารไว้ 1 ชุดแล้ว

ลงชื่อ..... (.....) ผู้วิจัยหลัก	ลงชื่อ..... (.....) ผู้เข้าร่วมการวิจัย
วันที่...../...../.....	วันที่...../...../.....
ลงชื่อ..... (.....) พยาน	ลงชื่อ..... (.....) พ้องกลุ่มผู้ปกครองผู้ดูแล (ถ้ามี)
วันที่...../...../.....	วันที่...../...../.....

V4.02563

ภาคผนวกที่ 3: แนวคำถามสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับแรงงานวัยเยาว์
เรื่อง ปัจจัยกำหนดการเข้าสู่การทำงาน รูปแบบการทำงาน และชั่วโมงการทำงาน
ที่ยาวนานของแรงงานวัยเยาว์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์: เพื่อตรวจสอบผลการวิจัยเชิงปริมาณด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของ
แรงงานวัยเยาว์ (อายุ 15-17 ปี) รูปแบบการทำงานและจำนวนชั่วโมงการทำงานของแรงงานวัยเยาว์
ว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

คำถามเพื่อคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์เข้าและออกการวิจัย

ในการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์เข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะถามคำถามคัดกรอง ดังนี้ ถ้าในคำถามข้อที่ 1 ผู้ให้สัมภาษณ์
ตอบว่าอายุ 15-17 ปี ข้อคำถามที่ 2, 3 และ 4 ตอบว่า “ใช่” และ ในคำถามที่ 5 ตอบว่า “ไม่ใช่” จึงทำ
การสัมภาษณ์ต่อไป

1. ตอนนี้ท่านมีอายุกี่ปี (อายุเต็มปี)
2. ในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์¹ ท่านได้ทำงานเพื่อหารายได้สำหรับตนเองหรือครอบครัว
ตั้งแต่ 1 ชั่วโมง ขึ้นไป หรือไม่ (หมายเหตุ: หากผู้วิจัยพบเด็กในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ไม่มีงาน
หรือหยุดชั่วคราวในช่วงโควิด-19 และเมื่อมีงานเด็กจะกลับไปทำงานต่อ ผู้วิจัยจะไม่เลือกเด็กกลุ่มนี้ให้
ข้อมูลงานวิจัย)
3. งานที่ท่านทำในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์นี้ เป็นการทำงานช่วงเปิดเรียนหรือไม่
4. ในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ ท่านพักอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลใช่หรือไม่
5. งานที่ท่านทำนั้นเป็นการเรียนแบบวิชาชีพของอาชีวศึกษาหรือไม่³

นอกจากนี้ ในส่วนเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยออก คือ 1. ไม่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย
2. ไม่สะดวกที่จะให้สัมภาษณ์ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆก็ตาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1. เพศ (ชายหญิง หรือ อื่นๆ โปรดระบุ)
- 1.2. ในปัจจุบัน ท่านยังเรียนหนังสืออยู่หรือไม่

เลขที่ใบการวิจัย... 166.1/64
วันที่รับรอง... 24 พ.ย. 2564
วันหมดอายุ... 23 พ.ย. 2565

¹ เหตุผลที่ผู้วิจัยใช้ช่วงเวลา 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์เป็นช่วงเวลาอ้างอิง (reference period) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ เพราะต้องการให้
สอดคล้องกับช่วงเวลาอ้างอิงที่ใช้ในข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งก็คือ การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรและการสำรวจแรงงานนอกระบบ ที่จัดเก็บ
โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ นอกจากนี้ ช่วงเวลาอ้างอิงการทำงาน 7 วัน ก่อนวันสัมภาษณ์ เป็นการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์สากลซึ่ง
ทางองค์การแรงงานระหว่างประเทศใช้ในการเก็บข้อมูลสถิติด้านการทำงานในหลายประเทศ

² ครัวเรือนส่วนบุคคล หมายถึง สถานที่พักอาศัยที่คนในที่พักนั้นหุงหาอาหารและจัดหาสิ่งของใช้ของกินเพื่อดำรงชีวิตร่วมกัน
ครัวเรือนส่วนบุคคลอาจมีลักษณะเป็นเรือนไม้ ตึกแถว ห้องแถว ห้องชุด แพ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนส่วนบุคคลนี้ไม่ใช่
ครัวเรือนกลุ่มบุคคล ครัวเรือนกลุ่มบุคคลจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทคนงาน ที่เป็นครัวเรือนที่มีบุคคลหลายคนอยู่ร่วมกัน เช่น
ที่พักคนงาน 2) ประเภทสถาบัน ซึ่งเป็นที่คนหลายคนอยู่ร่วมกันในสถานที่พักแห่งหนึ่งโดยไม่เคยเป็นส่วนเฉพาะคนหรือเฉพาะครัวเรือน
เช่น สถานที่พักกัน วัด หอพักนักเรียน

³ การฝึกงานตามหลักสูตรวิชาชีพของการศึกษาแบบอาชีวศึกษาไม่ถือว่าเป็นการทำงาน เพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตรของ
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดังนั้น จึงไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้

- ถ้าเรียนอยู่ เรียนอยู่ในระดับการศึกษาใด ประเภทของสถาบันการศึกษาแบบใด (สายสามัญ อาชีวศึกษาใด (1.สามัญศึกษา 2.อาชีวศึกษา 3.การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)) สถาบันของรัฐหรือเอกชน
 - ถ้าไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว ท่านจบการศึกษาระดับใด ประเภทของสถาบันการศึกษาแบบใด (สายสามัญ อาชีวศึกษาใด (1.สามัญศึกษา 2.อาชีวศึกษา 3.การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)) สถาบันของรัฐหรือเอกชน เพราะเหตุใดจึงไม่ได้เรียนต่อ
- 1.3. ในปัจจุบัน (ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์) ท่านอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล หรือนอกเขตเทศบาล (ซักถามต่อว่า ท่านคิดว่าเป็นพื้นที่ในเมืองหรือนอกเมือง เป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือไม่)
- 1.4. ท่านอยู่ในที่พักอาศัยปัจจุบันมีมานานเท่าใด
- 1.5. ท่านเคยย้ายที่พักอาศัยหรือไม่ [ซักถามเพิ่มเติมกรณีเคยย้ายที่พักอาศัย เช่น ย้ายมาจากที่ใด ไปที่ใด ย้ายมาอยู่กับใคร สาเหตุที่ต้องย้าย]
- 1.6. โปรดตอบคำถามเกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือน (สถานที่พักเดียวกับท่าน) ในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ ดังนี้

ลำดับที่	ความสัมพันธ์เป็นญาติ	อายุ (ปี)	อาชีพ	ระดับการศึกษา	เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือไม่	สถานสมรสของหัวหน้าครัวเรือน (โสด/สมรส/หม้าย/หย่า/แยก/ไม่ทราบสถานะ)

- 1.7. ใครเป็นหัวหน้าครัวเรือน [ซักถามเพิ่มว่า ท่านคิดว่า "หัวหน้าครัวเรือน" หมายถึง อะไร และหัวหน้าครัวเรือนต้องมีบทบาทอย่างไร]
- 1.8. ท่านคิดว่าครอบครัวมีฐานะระดับใด ได้แก่ ดี ปานกลาง ไม่ดี และเพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น [เช่น รายได้ของครอบครัว ทรัพย์สินอื่นๆของครอบครัว หนี้สินของครอบครัว]

เจ้าหน้าที่โครงการวิจัย..... 166.1/64
 24 พ.ย. 2564
 หน้ที่รับมอบ.....
 23 พ.ย. 2565
 วันหมดอายุ.....

ส่วนที่ 2: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน รูปแบบการทำงาน และจำนวนชั่วโมงการทำงาน

ประเด็นด้านการเข้าสู่การทำงาน

- 2.1 ตอนที่ท่านทำงานอะไรอยู่ ในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ ท่านทำงานอาชีพอะไรบ้าง [คำถามเพิ่มเติมว่าในแต่ละอาชีพเป็นรูปแบบงานแบบใด เช่น ช่วยเหลือธุรกิจครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง เป็นลูกจ้าง เป็นนายจ้าง ทำธุรกิจส่วนตัวโดยมีหรือไม่มีลูกจ้าง รับจ้างทำงานหลายเจ้า/ทำงานวันไหนบ้างในช่วงสัปดาห์ / ทำงานกี่ชั่วโมงต่อวัน / ทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมงของแต่ละวัน]
- 2.2 ท่านทำงานมานานเท่าไรแล้ว
- 2.3 ท่านมาทำงานที่ท่านทำในปัจจุบันนี้ได้อย่างไร ใครเป็นผู้แนะนำให้ทำงานนี้
- 2.4 ก่อนหน้าที่จะทำงานในปัจจุบันนี้ ท่านเคยทำงานอะไรหรือไม่ [คำถามเพิ่มเติม กรณีเคยทำงานอะไร ทำที่ไหน ทำงานตอนอายุเท่าไร ทำมานานเท่าไร ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยหรือทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือต่อ จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ และเพราะอะไรถึงต้องทำงาน / กรณีไม่เคยทำงานมาก่อนงานปัจจุบัน เพราะอะไรถึงไม่หางาน]
- 2.5 ในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ สาเหตุที่ทำให้ต้องไปทำงาน [คำถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นด้านลักษณะของเด็กที่ทำงาน ลักษณะหัวหน้าครูเรือนและคนอื่นๆในครูเรือน ที่ตั้งครูเรือนว่าอยู่ในเมืองหรือนอกเมือง อายุของคนในครูเรือน สถานภาพสมรสของคนในครูเรือน ความสัมพันธ์เป็นญาติระหว่างท่านกับหัวหน้าครูเรือน]
- 2.6 การทำงานส่งผลต่อชีวิตท่านในด้านต่างๆต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร
- ด้านการเรียน
 - ด้านสุขภาพ
 - ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเอง
 - ด้านครอบครัว
 - อื่นๆ (ถ้ามี) โปรดอธิบาย
- 2.7 งานที่ท่านทำในช่วง 7 วัน ก่อนการสัมภาษณ์ ท่านได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินหรือไม่ [คำถามเพิ่มเติม กรณีตอบว่าได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน ท่านได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมง/รายวัน/รายสัปดาห์/รายเดือน ท่านได้รายได้กี่บาทต่อชั่วโมง/วัน/สัปดาห์/เดือน]
- 2.8 ท่านคิดว่ายังคงต้องทำงานต่อไปหรือไม่ เพราะอะไร
- 2.9 ท่านพอใจกับงานที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบันหรือไม่ เพราะอะไร
- 2.10 หากท่านไม่มีข้อจำกัดใดๆ (เช่น เรื่องการเงิน) ท่านอยากทำงานต่อไปหรือไม่ เพราะอะไร
- 2.11 ในกรณีที่ท่านเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย ในอนาคต ท่านอยากทำงานอาชีพอะไร / ในกรณีที่ท่านทำงานอย่างเดียวโดยไม่เรียนหนังสือ ในอนาคต หากมีโอกาสที่จะได้เรียน ท่านประสงค์จะกลับเข้าเรียนต่อหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 2.12 งานที่ท่านทำในปัจจุบัน ทำให้เกิดความรู้สึกอย่างไรในอนาคตหรือไม่
- ถ้าใช่ ทักษะอะไร อย่างไร
 - ถ้าไม่ เพราะอะไร

เลขที่โครงการวิจัย..... 166.1/64
วันที่รับเรื่อง..... 24 พ.ย. 2564
วันหมดอายุ..... 23 พ.ย. 2565

ประเด็นด้านรูปแบบการทำงาน

- 2.13 สำหรับงานที่ท่านทำในช่วง 7 วันก่อนการสัมภาษณ์ ทำไมท่านต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย/อะไรที่ทำให้ทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนต่อ (ข้อความเพิ่มเกี่ยวกับ ประเด็นด้านลักษณะของเด็กที่ทำงาน ลักษณะหัวหน้าครูเรือนและคนอื่นๆในครัวเรือน ที่ตั้งครัวเรือนว่าอยู่ในเมืองหรือนอกเมือง อายุของคนในครัวเรือน สถานภาพสมรสของคนในครัวเรือน ความสัมพันธ์เป็นญาติระหว่างท่านกับหัวหน้าครัวเรือน)
- 2.14 ใครเป็นผู้กำหนดว่าท่านต้องทำงานอย่างเดียว หรือท่านทำงานไปด้วยหรือเรียนไปด้วยได้
- 2.15 การทำงานอย่างเดียว หรือการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ส่งผลต่อชีวิตของท่านหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นด้านจำนวนชั่วโมงการทำงาน

- 2.16 อะไรที่ทำให้ท่านทำงานตามจำนวนชั่วโมงการทำงานที่แจ้งมาข้างต้น (ข้อความเพิ่มเกี่ยวกับ ประเด็นด้านลักษณะของเด็กที่ทำงาน ลักษณะหัวหน้าครูเรือนและคนอื่นๆในครัวเรือน ที่ตั้งครัวเรือนว่าอยู่ในเมืองหรือนอกเมือง อายุของคนในครัวเรือน สถานภาพสมรสของคนในครัวเรือน ความสัมพันธ์เป็นญาติระหว่างท่านกับหัวหน้าครัวเรือน)
- 2.17 ใครเป็นคนกำหนดว่าท่านต้องทำงานกี่ชั่วโมงต่อวัน/ต่อสัปดาห์
- 2.18 ในอนาคต ท่านจะทำงานจำนวนชั่วโมงเท่าเดิมหรือแตกต่างจากเดิมหรือไม่ เพราะอะไร
- 2.19 ท่านคิดว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ท่านทำอยู่มีผลต่อท่านหรือไม่ และอย่างไร
- 2.20 ท่านคิดว่าท่านอยากทำงานกี่ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพราะอะไร
- 2.21 ท่านอยากทำงานในช่วงเวลาใด และเพราะอะไร
- 2.22 ก่อนการระบาดของ COVID-19 ในช่วงต้นปี 2563 ท่านเคยทำงานหรือไม่
- ถ้าเคยทำงานก่อนช่วงการระบาดของ COVID-19 ท่านคิดว่าการระบาดของ COVID-19 ทำให้ 1) การเข้าสู่งานของท่าน 2) รูปแบบการทำงานของท่าน (เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย หรือทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียน) 3) ชั่วโมงการทำงานของท่าน แตกต่างกันหรือไม่ เพราะอะไร
 - ถ้าไม่เคยทำงานก่อนช่วงการระบาดของ COVID-19 ท่านคิดว่าการระบาดของ COVID-19 ส่งผลต่อ 1) การเข้าสู่งานของท่านหรือไม่ อย่างไร เพราะอะไร 2) รูปแบบการทำงานของท่านหรือไม่ (เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย หรือทำงานอย่างเดียวโดยไม่ได้เรียน) เพราะอะไร 3) ชั่วโมงการทำงานของท่านหรือไม่ อย่างไร เพราะอะไร

แนวทางการแก้ไข

2.23 หากท่านคิดว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ท่านทำอยู่ไม่เหมาะสม ท่านคิดว่าใคร/หน่วยงานใดที่น่าจะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเรื่องชั่วโมงการทำงานได้ และอย่างไร

2.24 ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับการทำงานของเด็ก เด็กที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยและเด็กที่ทำงาน

อย่างเดียวโดยไม่ได้เรียนต่อ ชั่วโมงการทำงานของเด็ก

ชื่อผู้กรอกประวัติ 166-1/64

วันที่กรอกประวัติ 24 พ.ย. 2564

วันที่รับเรื่อง 23 พ.ย. 2565

ขอบคุณมากค่ะที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์

บรรณานุกรม

- Acas. (n.d.). Young workers, apprentices and work experience. Retrieved from <https://www.acas.org.uk/young-workers-apprentices-and-work-experience>
- Ali, D. H. A., & Arabsheibani, G. R. (2016). Child Labour in Indonesia: Supply-Side Determinants. *Economics and Finance in Indonesia*, 62(3), 162-179.
- Amin, S., Quayes, M. S., & Rives, J. M. (2004). Poverty and Other Determinants of Child Labor in Bangladesh *Southern Economic Journal* 70(4), 876-892.
- Andersson, G. (2002). Children's experience of family disruption and family formation: Evidence from 16 FFS countries. *Demographic Research*, 7(7), 343-364. Retrieved from <https://www.demographic-research.org/volumes/vol7/7/>
<https://www.demographic-research.org/volumes/vol7/7/7-7.pdf>
- Aufseeser, D., Bourdillon, M., Carothers, R., & Lecoufle, O. (2018). Children's work and children's well-being: Implications for policy. *Development Policy Review*, 2018(36), 241-261. doi: 10.1111/dpr.12215
- Bachman, J. G., Staff, J., O'Malley, P. M., & Freedman-Doan, P. (2013). Adolescent work intensity, school performance, and substance use: links vary by race/ethnicity and socioeconomic status. *Development Psychology*, 49(11), 2125-2134. doi:10.1037/a0031464
- Barman, S. (2011). Socio-Economic and Demographic Impact on Child Labour in India. *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 3(2), 376-403.
- Becker, S. G. (1962). Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis *Journal of Political Economy*, 70(5), 9-49. Retrieved from www.jstor.org/stable/1829103
- Becker, S. G. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education* (3rd ed.). Chicago: The University of Chicago Press. .
- Bergstedt, C. (2016). *Cultivating Gender: Meanings of Place and Work in Rural Vietnam*. Copenhagen Nordic Institute of Asian Studies.
- Bourdillon, M. (2014). *Children's Work*. in A. Ben-Arieh et al. (Eds.) *Handbook of Child Well-Being*. Dordrecht: Springer Science & Business Media.
- British Safety Council. (2019). Under 16 and Under 18 working hours and wages. Retrieved

from <https://www.britsafe.org/campaigns-policy/speak-up-stay-safe/new-to-work/under-16-and-under-18-working-hours-and-wages/>

- Canagarajah, S., & Nielsen, H. S. (1999). *Child Labor and Schooling in Africa: A Comparative Study*. Retrieved from Washington, D.C.:
https://www.researchgate.net/publication/237967223_Child_Labor_in_Africa_A_Comparative_Study
- Cardona-Sosa, L., Flórez, L. A., & Morales, L. F. (2018). How Does the Household Labour Supply Respond to the Unemployment of the Household Head? . *LABOUR: Review of Labour Economics & Industrial Relations*, 32(4), 174-212.
- Child Law Advice. (n.d.). Child Employment. Retrieved from
<https://childlawadvice.org.uk/information-pages/child-employment/>
- Citizens Information Board. (2018). Hours of work for young people. Retrieved from
https://www.citizensinformation.ie/en/employment/starting_work_and_changing_job/young_people_at_work/hours_of_work_for_young_people.html
- Claus C Pörtner. (2016). Effects of parental absence on child labor and school attendance in the Philippines. *Review of Economics of the Household*, 14(1), 103-130.
- Conlon, G., Patrignani, P., & Mantovani, I. (2015). *The Death of the Saturday Job: the Decline in Earning and Learning Amongst Young People in the UK*. Retrieved from London:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/435285/15.06.15_DOT SJ_Report_design_final_EDIT.pdf
- Cummings, P. M. (2016). Child Labor and Household Composition: Determinants of Child Labor in Mexico. *Asian Journal of Latin American Studies*, 29(3), 29-54.
- Dammert, A. C. (2008). *Siblings, Child Labor, and Schooling in Nicaragua and Guatemala**. Retrieved from
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.517.5233&rep=rep1&type=pdf>
- Djone, R. R., & Suryani, A. (2019). Child workers and inclusive education in Indonesia. *The International Education Journal: Comparative Perspectives*, 18(1), 48-65.
- Drabble, L., Trocki, K. F., Salcedo, B., Walker, P. C., & Korcha, R. A. (2017). *Conducting*

qualitative interviews by telephone: Lessons learned from a study of alcohol use among sexual minority and heterosexual women. Manuscript submitted for publication

Duryea, S., Lam, D., & Levison, D. (in press). *Effects of Economic Shocks on Children's Employment and Schooling in Brazil.*

Edmonds, E. V. (2005). *Understanding Sibling Differences in Child Labor.* Retrieved from <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.dartmouth.edu/dist/d/2044/files/2020/09/sibcomp.pdf>

Fiore, S. (2020). Schooling choices and parental migration. Evidence from Mexico. *Review of Economics of the Household.* doi:doi:10.1007/s11150-020-09517-8

Fitzgerald, S. T., & Laidlaw, A. D. (1995). Adolescents and work: Risks and benefits of teenage employment. *AAOHN Journal*, 43(4), 185-189.
doi:<https://doi.org/10.1177/216507999504300404>

Fleischhauer, K.-J. (2007). *A Review of Human Capital Theory: Microeconomics* Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=957993.

Gizaw, G., & Gelana, C. (2020). The Determinant and Impact of Child Labor on Children's Education Performance in Chiro Woreda-Western Hararghe Zone - Oromia National Regional State - Ethiopia *International Journal of Economics and Management Science* 9(4). doi:10.37421/ijems.2020.9.574

Golden, L. (2009). A Brief History of Long Work Time and the Contemporary Sources of Overwork. *Journal of Business Ethics*, 84, 217-227. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/pdf/40294786.pdf?refreqid=excelsior%3A6ce91284e0d0771c87bce83cb20391c0&ab_segments=&origin=&acceptTC=1

Golobardes, B., Shaw, M., Lawlor, D. A., Lynch, J. W., & Smith, G. D. (2006). Indicators of socioeconomic position *Journal of Epidemiol Community Health* 60, 7-12.
doi:10.1136/jech.2004.023531

GOV.UK. (n.d.-a). Child employment. Retrieved from <https://www.gov.uk/child-employment/restrictions-on-child-employment>

GOV.UK. (n.d.-b). Working time limits (the 48-hour week). Retrieved from <https://www.nidirect.gov.uk/articles/working-time-limits-48-hour-week>

Government of Turkey. (2003). Labour Act of Turkey. Retrieved from

<https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/64083/77276/F75317864/TUR64083%20English.pdf>.

- Guarcello, L. (2008). *Uncertainty, Education, and the School-to-Work Transition: Theory and Evidence from Brazil*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/24141739_Uncertainty_education_and_the_school-to-work_transition_theory_and_evidence_from_Brazil
- Guarcello, L., & Lyon, S. (2015). *Adolescents in hazardous work: Child labour among children aged 15-17 years*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/305495427_Adolescents_in_hazardous_work_Child_labour_among_children_aged_15-17_years
- Guarcello, L., Lyon, S., & Rosati, F. (2004). *Impact of Working Time on Children's Health*. Retrieved from https://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_5585/lang--en/index.htm
- Haddad, G. K. (2017). Parents' decision on child labour and school attendance: evidence from Iranian households. *Journal of Education and Work* 30(6), 612-631. doi:<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13639080.2017.1341044>
- Hamenoo, E. S., Dwomoh, E. A., & Dako-Gyeke, M. (2018). Child labour in Ghana: Implications for children's education and health. *Children and Youth Services Review*, 93, 248-254.
- Holtzman, M. (2005). The Family Definitions Continuum. *Family Focus*, June 2005(FF26), 1-3. Retrieved from https://www.ncfr.org/sites/default/files/2005_06_focus.pdf
- Hulliger, B., & Thi Hong Thu, N. (2019). Modelling the choice of Vietnamese adolescents between school and work. *Journal of Education and Work*, 32(6-7), 598-613. doi:10.1080/13639080.2019.1682530
- ILO. (1950). Chapter 4: Occupational Safety & Health and Payment of Workment's Compensation. Retrieved from http://www.labourdept.gov.lk/images/PDF_upload/chapter04/1_factories_ordinance_i.pdf
- ILO. (2008). *Resolution concerning the measurement of working time*. Retrieved from <https://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and->

[guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112455/lang--en/index.htm](https://www.ilo.org/moscow/areas-of-work/child-labour/WCMS_249004/lang-en/index.htm)

ILO. (2012a). *International Standard Classification of Occupations: Structure, Group Definitions and Correspondence Tables*. Geneva: ILO.

ILO. (2012b). *Working children in the Republic of Yemen: The results of the 2010 National Child Labour Survey*. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/yemen/working-children-republic-yemen-results-2010-national-child-labour-survey>

ILO. (2013). *Statistics of work and of the labour force* Retrieved from Geneva https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/event/wcms_175150.pdf

ILO. (2014). *Basic Conditions on Employment Act: Regulations on Hazardous Work by Children (No. R 7)* Retrieved from https://ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=89779&p_country=ZA&p_count=1061

ILO. (2017). R190 – *Worst Forms of Child Labour Recommendations, 1999 (No. 190)*. Retrieved from https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R190

ILO. (2018a). *Ensuring decent working time for the future*. Retrieved from Geneva:

ILO. (2018b). *Working Time and the Future of Work*. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_649907.pdf

ILO. (2020a). *Definition: What is meant by child labour?* Retrieved from https://www.ilo.org/moscow/areas-of-work/child-labour/WCMS_249004/lang-en/index.htm

ILO. (2020b). *International Standard Classification of Occupations (ISCO)*. Retrieved from <https://ilostat.ilo.org/resources/methods/classification-occupation/>

ILO. (2020c). *National Labour Law*. Retrieved from https://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158904/lang--en/index.htm

- ILO. (2020d). National Labour Law Profile: Republic of Argentina. Retrieved from https://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158890/lang--en/index.htm
- ILO. (2020e). Q & As on business and child labour Retrieved from https://www.ilo.org/empent/areas/business-helpdesk/faqs/WCMS_DOC_ENT_HLP_CHL_FAQ_EN/lang--en/index.htm#Q17
- ILO. (n.d.-a). Japan: Labour Standards Law. Retrieved from <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/27776/64846/E95JPN01.htm>
- ILO. (n.d.-b). Labor Code of the Russian Federation of 31 December 2001. Retrieved from <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/60535/65252/E01RUS01.htm>
- ILO. (n.d.-c). *What is child labour*. Retrieved from <https://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm>
- Inter-American Development Bank. (2004). *Good Jobs Wanted: Labor Markets in Latin America* Washington, D.C. : The Johns Hopkins University Press.
- Joshi, S. (2004). *Female Household-Headship in Rural Bangladesh: Incidence, Determinants and Impact on Children's Schooling*. Yale University New Haven. Retrieved from http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp894.pdf
- Kaakinen, J. R., Gedaly-Duff, V., Coehlo, D. P., & Hanson, S. M. H. (2010). *Family Health Care Nursing: Theory, Practice and Research* (4th ed.). Philadelphia: F. A. Davis Company.
- Kamei, A. (2018). Parental Absence and Agency: The Household Characteristics of Hazardous Forms of Child Labour in Nepal. *Journal of International Development* 30(7), 1116-1141. doi: 10.1002/jid.3371
- Kana, M., Phoumin, H., & Seiichi, F. (2010). Does Child Labour Have a Negative Impact on Child Education and Health? A Case Study in Rural Cambodia, Oxford Development Studies. 38(3), 357-382. doi:10.1080/13600818.2010.505682
- Khamnam, R., & Rahman, M. M. (2007). *Child Work and Schooling in Bangladesh: the Role of Birth Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Khan, M. J., Khan, K., & Nazeer, S. (2020). Why Children Study, Work or Stay Idle? Some Evidence from Rural Pakistan. *Pakistan Journal of Applied Economics* 30(2), 235-256. Retrieved from <http://www.aerc.edu.pk/wp-content/uploads/2021/01/Paper->

[857-JEHANGIR-KHAN-IV.pdf](#)

- Khanam, R., & Rahman, M. M. (2007). Child Work and Schooling in Bangladesh: the Role of Birth Order. *Journal of Biosocial Science*, 39(5), 641-656.
doi:10.1017/S0021932007001976
- Koseleci, N., & Kovrova, I. (2009). *Child labour in Bangladesh and India: A preliminary gender-based analysis*. Retrieved from http://www.ucw-project.org/attachment/standard_gender_bangladeshindia_6april20110517_144747.pdf
- Levison, D., & Murray-Close, M. (2005). Challenges in Determining How Child Work Affects Child Health. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1497776/pdf/phr00104000614.pdf>
- Library of Congress. (2015). Children's Rights: Israel. Retrieved from <https://www.loc.gov/law/help/child-rights/israel.php>
- Menard, S. (1995). *Applied Logistic Regression Analysis (Sage University Paper Series on Quantitative Applications in the Social Science 07-106)*. Thousand Oaks: CA Sage.
- Menard, S. (2002). *Applied Logistic Regression Analysis (2nd ed.)*: SAGE Publications, Inc.
- Mesquita, S. P. d., & Souza, W. P. S. d. F. (2018). Child labor and family structure: the role of divorce *International Journal of Social Economics*, 45(10), 1453-1468.
- Mincer, J. (1974). *Schooling, Experience and Earnings*. New York: National Bureau of Economics Research.
- Ministry of Commerce of the People's Republic of China. (n.d.). Labour Law of the People's Republic of China. Retrieved from www.fdi.gov.cn/1800000121_39_3119_0_7.html
- Ministry of Employment and Labor Republic of Korea. (2014). Labor Laws of Korea 2014. Retrieved from https://www.moel.go.kr/english/download_eng.jsp?type=&file=Labor_Laws_Of_Korea_2014.pdf
- Ministry of Employment and the Economy Finland. (2010). Young Workers' Act (998/1993) as amended by several acts. Including No. 1517/2009. Retrieved from <https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/en19930998.pdf>
- Ministry of Justice. (2019). Labor Standards Act. Retrieved from

<https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawAll.aspx?pcode=N0030001>

- Murad, S. M. W., & Kalam, A. (2013). Supply-Side Determinants of Child Labor: Evidence from Urban Bangladesh. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 4(6), 164-175.
- Murphy, J. M. (2005). Encyclopedia of Social Theory: AGIL. Retrieved from <https://sk.sagepub.com/reference/download/socialtheory/n4.pdf>
- Naeem, Z., Shaukat, F., & Ahmed, Z. (2011). Child labor in relation to poverty. *International Journal of Health Sciences* 5(2 Suppl 1), 48-49.
- Nwogwugwu, U. C. C., Ozoh, J. N., Nwokoye, E. S., & Ezenekwe, U. R. (2017). Impact of Child Labour on Human Capital Development in Onitsha, Anambra State, Nigeria. *Journal of Education, Society and Behavioral Science*, 21(3), 1-12. doi:10.9734/JESBS/2017/35091
- Oliveira, T. C. (2007). Beyond Human and Intellectual Capital: Profiling the Value of Knowledge, Skills and Experience. 13(2), 237-260. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/a239/414809e7e1055b8329c6a0bc929bbec47598.pdf>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2006). Glossary of Statistics Terms. Retrieved from <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1210>
- Parsons, T. (1991). *The Social System*. London: Routledge.
- Philippines Statistics Authority. (2017). Demographic and social statistics. Retrieved from <https://psa.gov.ph/content/household-head>
- Prevoo, T., & Weel, B. t. (2014). *The Effect of Family Disruption on Children's Personality Development: Evidence from British Longitudinal Data*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2543906
- Quattri, M., & Watkin, K. (2016). *Child labour and education: a survey of slum settlements in Dhaka*. Retrieved from London: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11145.pdf>
- Rodriguez, N. (2008). Encyclopedia of Social Problems: Manifest Functions. Retrieved from <https://sk.sagepub.com/reference/download/socialproblems/n331.pdf>
- Sakellariou, C., & Lall, A. (2000). Child Labour in the Philippines: Determinants and Effects. *Asian Economic Journal* 14(3), 233-253.

- Schultz, T. (1961). Investment in Human Capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1-17. Retrieved from www.jstor.org/stable/1818907
- Shukla, A. (2013). *A Critical Analysis of Definitions of Family in Literature and the Changes in the Nature of Family Relationships in the Contexts of Urbanization and Industrialization*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/271407628_A_CRITICAL_ANALYSIS_OF_DEFINITIONS_OF_FAMILY_IN_LITERATURE_AND_THE_CHANGES_IN_THE_NATURE_OF_FAMILY_RELATIONSHIPS_IN_THE_CONTEXTS_OF_URBANIZATION_AND_INDUSTRIALIZATION
- Siddiqi, A. F. (2013). Important Determinants of Child Labor: A Case Study for Lahore. *American Journal of Economics of Sociology*. 72(1), 199-221.
- Spencer, H. (1877). *The Principles of Sociology Vol. 1*. London: Williams and Norgate. .
- State, N. Y. (2020). Permitted Working Hours. Retrieved from <https://labor.ny.gov/workerprotection/laborstandards/workprot/lshlhrs.shtm>
- The African Child Policy Forum, & Plan International. (2008). *Reversed Roles and Stress Souls: Child-Headed Households in Ethiopia*. Retrieved from Addis Ababa:
- The Association for Qualitative Research. (2018). Head of Household. Retrieved from <https://www.aqr.org.uk/glossary/head-of-household>
- Togunde, D., & Richardson, S. (2006). Household size and composition as correlates of child labour in urban Nigeria. *Africa Development*, 31(1), 50-65.
doi:10.4314/ad.v31i1.22250
- Turner, J. H., Beeghly, L., & H., P. C. (2002). *The Emergence of Sociological Theory* (5th Ed.). Belmont, CA: Wadsworth Thomson Learning.
- Tzannatos, Z. (2003). Child labor and school enrollment in Thailand in the 1990s. *Economics of Education Review*. 22(5), 523-536.
- U.S. Department of Labor. (n.d.-a). Handy Reference Guide to the Fair Labor Standards Act Retrieved from https://webapps.dol.gov/elaws/faq/esa/flsa/028.htm?_ga=2.98327324.2077009953.1585055363-274142420.1585055363
- U.S. Department of Labor. (n.d.-b). Working Hours. Retrieved from <https://www.dol.gov/agencies/whd/compliance-assistance/handy-reference->

[guide-flsa](#)

- Uddin, M. N. (2019). Intergenerational transmission of human capital: Evidence with an alternative instrument from Thailand *Journal of Economic Studies*, 46(3), 671-680.
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (2020). Convention on the Rights of the Child. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- United Nations Population Fund. (2558a). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 โฉมหน้าครอบครัวไทย ยุคเกิดน้อย อายุยืน Retrieved from กรุงเทพฯ:
- United Nations Population Fund. (2558b). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558: โฉมหน้าครอบครัวไทย ยุคเกิดน้อย อายุยืน. Retrieved from กรุงเทพฯ:
- Utomo, A. J. (2004). *Women as equal partners and secondary earners: Gendered expectations on career and family formation in modern Indonesia*. Canberra: The Australian National University.
- Woldehanna, T., Jones, N., & Tefera, B. (2008). The Invisibility of Children's Paid and Unpaid Work: Implications for Ethiopia's National Poverty Reduction Policy. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, , 15(2), 177-201. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1177/0907568207088421>
- Wong, K., Chan, A. H. S., & Ngan, S. C. (2019). The Effect of Long Working Hours and Overtime on Occupational Health: A Meta-Analysis of Evidence from 1998 to 2018 *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(12). Retrieved from <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/12/2102>
- World Bank. (2020). World Bank Country and Lending Groups. Retrieved from <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>
- Yadollahi, M., Paim, L. H., & Taboli, H. (2013). Head of household characteristics and family economic status (FES) among Kerman households, Iran *African Journal of Business Management*, 7(19), 1903-1913. doi:10.5897/AJBM10.1234
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2562). นิยามและประเภทครอบครัว. กรุงเทพฯ: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1mKyU6tkVWL5b6vfwHNEzqkcqVXF_H-m/view

- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, & สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิดน้อย อายุยืน. Retrieved from กรุงเทพฯ: https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/State%20of%20Thailand%20Population%20report%202015-Thai%20Family_th.pdf
- เกสร เกษมสุข, & อุษณีย์ บุญบรรจบ. (2561). การส่งเสริมพัฒนาการวัยผู้ใหญ่ตอนต้น: บทบาทของพยาบาล. แพทยสารทหารอากาศ, 64(3), 101-107. Retrieved from https://nc.rtaf.mi.th/images/pdf_research61/Kesorn.pdf
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์, & ณัฐชานา พวงทอง. (ม.ป.ป.). แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน. Retrieved from <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/72305-1.pdf>
- ฉัตรวิทย์ อดิศักดิ์. (2558). ผู้หญิงกับการเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐกิจ ศึกษากรณีเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอ่างทอง. *Panyapiwat Journal*, 7(1), 173-184.
- ชาย โปธิสิตา. (2555). คริวเรือนไทยในสองทศวรรษแห่งการพัฒนา. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 37(3), 235-256.
- สุนเพียน เจ๊ะมะ, & ซวลิต เกิดทิพย์. (2564). เหตุปัจจัย มุมมอง และแนวทางการแก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดปัตตานี ที่ได้รับผลกระทบจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์ 8(9).
- ทัชชกร สรสิทธิ์. (2556). สภาพปัญหาการจ้างแรงงานของผู้ประกอบการรับเหมาก่อสร้างจังหวัดราชบุรี (มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, Retrieved from <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/id/5d057a7a-95ce-4232-9254-a1b2616e96b7/fulltext.pdf?attempt=2>
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2543). ประชากรศาสตร์ สารคดีศึกษาเรื่องประชากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา S หมวด 4 การใช้แรงงานเด็ก (2541 12 กุมภาพันธ์ 2541).
- พัชรี คมจักรพันธ์, & วรณิ จันทรสว่าง. (2558). ประสบการณ์การอยู่อาศัยในครัวเรือนข้ามรุ่นของผู้สูงอายุไทย. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์ 35(5), 35-56.
- ภาคินี สุขสถาพรเลิศ. (2555). ผลลัพธ์ของโปรแกรมการทำหน้าที่ของครอบครัวของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยคริสเตียน, กรุงเทพฯ. Retrieved from <http://library.christian.ac.th/thesis/document/T033134.pdf>
- เรวดี เพชรศิริสัมพันธ์, ศิริอร สินธุ์, สายฝน เอกวางกูร, อุไร จเรประพาฬ, & เจนเนตร พลเพชร. (2550). ความสุขและวิถีการสร้างเสริมสุขภาพ: ความต้องการที่แตกต่างระหว่างคนสามวัยในครอบครัวไทย. Retrieved from <http://www3.thainurse.org/new/attachments/article/163/sheet8.pdf>

- วชิราภรณ์ โอนโรสง. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกลางคันของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 32. Paper presented at the การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2, นครราชสีมา.
- วณิชชา ณรงค์ชัย, & ดุษฎี อายุวัฒน์. (2554). รูปแบบการอยู่อาศัยร่วมกันของคนข้ามรุ่นในครอบครัวผู้ย้ายถิ่นฐาน. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(3), 101-110.
- วนิดา อินทรอำนวย. (2560). การใช้แรงงานเด็กและกฎหมายคุ้มครองแรงงาน. Retrieved from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1723
- วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2561). 3 ทศวรรษ ของการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงานไทย. Retrieved from <https://tdri.or.th/2018/03/3decade-thai-labour-market/>
- วัฒน์ชัย ขวาลำธาร, ดุษฎี อายุวัฒน์, & วณิชชา ณรงค์ชัย. (2562). องค์ประกอบของความสุขของครอบครัวข้ามรุ่นในชนบทอีสาน วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 7(3), 103-115.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). สภาพปัญหาและแนวโน้มของแรงงานเด็กในประเทศไทยและผลกระทบต่อโอกาสในอนาคตของแรงงานเด็ก. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สัมฤทธิ์ ขวัญโพน, & คณะ. (ม.ป.ป.). การพยาบาลครอบครัว. Retrieved from <http://www.smnc.ac.th/group/research/images/stories/home.pdf>
- พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535, (2535).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด Retrieved from <https://www.obec.go.th/about/%e0%b8%99%e0%b9%82%e0%b8%a2%e0%b8%9a%e0%b8%b2%e0%b8%a2%e0%b8%aa%e0%b8%9e%e0%b8%90-%e0%b8%9b%e0%b8%b5%e0%b8%87%e0%b8%9a%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%a1%e0%b8%b2%e0%b8%93-%e0%b8%9e-%e0%b8%a8-2561>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). จำนวนคนจน (ด้านรายจ่าย) จำแนกเป็นรายภาค และจังหวัด พ.ศ. 2554 - 2563. Retrieved from <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่ราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 3. Retrieved from กรุงเทพฯ
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2556). ผู้ใหญ่. Retrieved from

<http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B9%88-%E0%B9%91%E0%B9%96-%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%99-%E0%B9%92%E0%B9%95%E0%B9%95%E0%B9%96>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2559-2560. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวาน กราฟฟิค จำกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2561-2562. Retrieved from กรุงเทพฯ: <https://online.fliphtml5.com/wbpvz/gxqo/#p=3>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539). โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2539. Retrieved from <http://statstd.nso.go.th/definition/projectdetail.aspx?periodId=24&defprodefId=326>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). โครงสร้างของการจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากล (ISCO - 08 (ฉบับแปลภาษาไทย)). Retrieved from <http://statstd.nso.go.th/classification/structure.aspx?id=16>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). การสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2560. Retrieved from กรุงเทพฯ: <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A3/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8/2560/%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B9%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C.pdf>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561a). การสำรวจการทำงานของเด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561b). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). เขาวัว...ประเทศไทยใช้แรงงานเด็ก. Retrieved from

http://service.nso.go.th/nso/web/article/article_22.html

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, & กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2559). สรุปผลที่สำคัญการสำรวจสถานการณ์เด็ก

ทำงานในกิจการผลิตอ้อยทั่วประเทศ พ.ศ. 2559. Retrieved from <http://www.nso.go.th/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). สารบัญความยากจนและการกระจายรายได้.

Retrieved from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3518.

https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3518

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและ
เพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน. Retrieved from

<https://sdgs.nesdc.go.th/%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A->

<sdgs/%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-5->

<%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B8%B8%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80/>

สิทธิพร เกษจ้อย, พระวรชาติ ทะสา, & พระมหาสังจรรย์ ไร่สงวน. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกลางคันของ
นักเรียนชั้นมัธยมปลาย โรงเรียนขามแก่นนคร วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 4(2), 92-101.

องค์การบริหารส่วนตำบลลิขิต. (ม.ป.ป.). สายใยครอบครัว. Retrieved from

https://www.sichon.go.th/datacenter/doc_download/a_211117_113247.pdf

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	กนกนิษกั ตัณฑท์กุลรัตน์
วัน เดือน ปี เกิด	30 พฤศจิกายน 2522
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	วิทยาลัยประชากรศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	81 ซอย ศิริพจน์ ถนน สุขุมวิท 81 พระโขนง วัฒนา กรุงเทพฯ 10260

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY